

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม

โดย รศ.ดร.จริญ มะลูลีม และคณะ

พฤษภาคม 2550

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม

โดย รศ.ดร.จริญ มะลูลีม และคณะ

พฤษภาคม 2550

สัญญาเลขที่ RDG 4810010

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ นวัตกรรม อุลามาร์ (NU)

ผู้วิจัย

สังกัด

ดร.อนัส อมาตยกุล

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

ชุดโครงการ องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

Abstract

The purpose of this research is to collect and present data about Nahdatul Ulama Organization's roles, such as its implementation of Islamic teachings and civilization in the pluralistic society of Indonesia in order to maintain peace and to cope with colonialism and globalization. Every member of Nahdatul Ulama Organization, from Ulamas to farmers, has joined together to find a solution for the Muslim society of Indonesia, considered to be the biggest in the Malay World of South East Asia and also in the whole World.

The foundation of Nahdatul Ulama Organization was first motivated by the Dutch government's negative policy toward Islam, including the Pan-Islamic sentiment among the Indonesian Muslims. The effect of the reformation of Islam from the Middle East in the beginning of 20th century, which caused conflicts among the Indonesian Muslims, also contributed to the motivation, as well as the need to find a way out for the issue of the leadership of the Muslim World after the collapse of the Ottoman Empire.

The role of Nahdatul Ulama Organization in the development of education is another example of the research results showing that the Indonesian Muslims are able to reform their traditional Islamic education in Pesantrens, the very large Pondok, and to integrate it with modern education from the West. They can maintain the position of Kyais in Indonesian Muslim society as well.

Nahdatul Ulama Organization began with the attempt to maintain political neutrality but, later, it was gradually drawn to politics. It managed to survive the very critical period of Indonesian politics and the greatest of its challenges was the time when it had to accept the Pancasila.

The research also studies the significance of the present movement of Nahdatul Ulama, such as its graceful shift from political to educational and cultural fields and its struggle to survive amidst the changing Indonesian society. This includes its interest in new issues. For example, it is playing more positive roles in the international arena, especially in the South East Asia, such as its suggestion about peace building in the provinces of the deep south of Thailand.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1	การก่อตั้งองค์การนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์
1.1	กำเนิดองค์การนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์
1.2	มูลเหตุแห่งการก่อตั้งองค์การ
1.3	ประวัติความเป็นมาขององค์การนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์
1.4	กลุ่มผู้ก่อตั้งองค์การ นัษฏะตุล อุลาม่าฮ์
1.5	จุดประสงค์ของนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์
1.6	สมาชิก และการขยายตัวขององค์การ
1.7	โครงสร้าง และเครือข่ายขององค์การนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์
2	การพัฒนาการเรียนการสอนขององค์การนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์
2.1	การศึกษาศาสนาอิสลามแนวจารีต
2.1.1	นัษฏะตุล อุลาม่าฮ์ กับบทบาทในการรักษาการศึกษาศาสนา อิสลามแนวจารีต
2.1.2	อิทธิพลของกยาฮีในองค์การนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์
2.2	การปฏิรูประบบการศึกษาของมุสลิม
3	บทบาทขององค์การนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์
3.1	บทบาทขององค์การนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์ ด้านการเมือง
3.1.1	บทบาทขององค์การนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์ ช่วงสงครามโลกครั้งที่ สอง
3.1.2	บทบาททางการเมืองยุคหลังเอกราช (1950 – 1973)
ก.	การดำเนินบทบาทในฐานะพรรคการเมืองนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์
ข.	บทบาทของนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย แบบนำวิถี
ค.	บทบาทของนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์ ยุคระเบียบใหม่ ค.ศ. 1965- 1998
ง.	บทบาททางการเมืองของนัษฏะตุล อุลาม่าฮ์ ยุคเสรี ประชาธิปไตย
3.2	บทบาทด้านสังคม

บทที่	หน้า
3.2.1 บทบาทขององค์การนั้ญะตุล อุลามาย์กับการยอมรับหลักป้ญจศีล	75
3.2.2 องค์การนั้ญะตุล อุลามาย์ กับข้อถกเถียงเรื่องชะรีอะห์	77
3.3 บทบาทขององค์การนั้ญะตุล อุลามาย์ ด้านเศรษฐกิจ	80
4 องค์การนั้ญะตุล อุลามาย์ ยุคปัจจุบัน	85
4.1 การดำเนินงานขององค์การนั้ญะตุล อุลามาย์ ช่วง ค.ศ. 1999 – ปัจจุบัน	86
4.1.1 ทัศนะส่วนบุคคลของผู้บริหารองค์การระดับสูง	88
4.2.2 หลักการขององค์การนั้ญะตุล อุลามาย์	90
4.2.3 ภาระหน้าที่	91
4.2.4 แผนงานหลักขององค์การนั้ญะตุล อุลามาย์	91
4.2.5 การให้ความสำคัญกับสื่อออนไลน์	91
4.2 ความสัมพันธ์ขององค์การนั้ญะตุล อุลามาย์ กับต่างประเทศ	93
5 บทสรุป	98
บรรณานุกรม	102
ภาคผนวก	107
ภาคผนวก ก รายชื่อคณะกรรมการกลางขององค์การนั้ญะตุล อุลามาย์ ที่ดำรงตำแหน่งระหว่าง ปี ค.ศ. 1999 – 2004	109
ภาคผนวก ข เครือข่ายประสานเตรนขององค์การนั้ญะตุล อุลามาย์ในชวา	113

บทที่ 1

การก่อตั้งองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่า

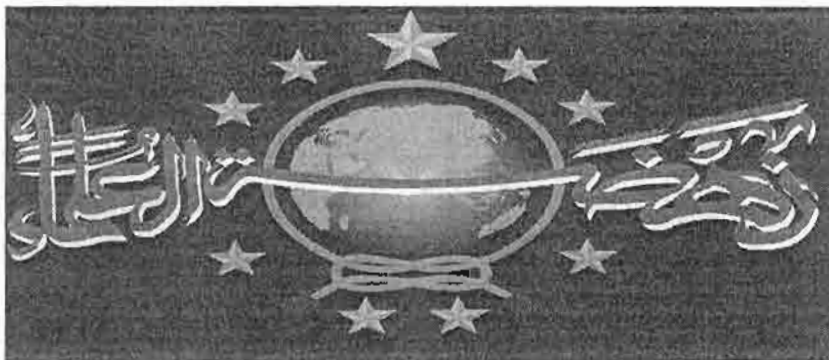
1.1 กำเนิดองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่า

องค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่า (Nahdlatul Ulama) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 31 เดือน มกราคม ปี ค.ศ. 1926 ตรงกับปฏิทินอิสลาม วันที่ 16 เดือน รอญับ ปี ฮิจเราะห์ ศักราช 1344 ณ เมืองสุราบายา เขตชาวตะวันออก และได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ในลำดับที่ 9 ประจำปี ค.ศ. 1930 ต่อมาได้มีการต่ออายุหรือจดทะเบียนใหม่อีกครั้งตามประกาศของรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม แห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ในปี ค.ศ. 1989 ด้วยหมายเลข C2-7028.HT.01.05.TH.89.¹

ชื่อขององค์การ และความหมาย

กลุ่มผู้ก่อตั้งองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่า พยายามเลือกชื่อองค์การให้สอดคล้องและสื่อความหมายกับการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาอิสลามขององค์การเป็นหลัก จึงตั้งชื่อองค์การด้วยภาษาอาหรับ 2 คำ คำแรก คือ คำว่า “นะฮ์ฎะฮ์” อันหมายถึง การลุกขึ้น การตื่น หรือ การฟื้นฟู ส่วนคำที่สอง คือ คำว่า “อุลาม่า” เป็นหูพจน์ของคำว่า “อาลิม” หมายถึงผู้รู้ในศาสนาอิสลาม หรือนักวิชาการอิสลาม เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกัน คือ นะฮ์ฎะตุล อุลาม่า จึงมีความหมายถึงองค์การแห่งการตื่นตัวของบรรดาผู้รู้ในศาสนาอิสลาม หรือองค์การฟื้นฟูของเหล่าผู้รู้ในศาสนาอิสลาม ต่อมาชื่อขององค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่า กลายเป็นที่รู้จักในหมู่คนอินโดนีเซีย และพากันเรียกชื่อย่อว่า NU トラามาจนถึงปัจจุบัน

ตราสัญลักษณ์ขององค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่า

¹Central Board of Nahdlatul Ulama, Nahdlatul Ulama (Jakarta : Central Board of Nahdlatul Ulama, 1999) 2.

ตราสัญลักษณ์ขององค์การสะท้อนออกมาในรูปของสัญลักษณ์ดังนี้ คือ การขีดมันในแนวทางของฮุสซุนนะฮ์ วัล จูมาอะฮ์ (Ahlussunnah Waljama'ah) และต่อบรรดาอิมามต่างๆ ในหลักการศรัทธา (อัลอะกีดะฮ์) หลักนิติศาสตร์ (ฟิคว์) และหลักการ (ตะเศาวฟ) ปรากฏออกมาในรูปตราสัญลักษณ์ขององค์การในปี ค.ศ. 1927 สัญลักษณ์ทุกอันมีความหมายทางศาสนาอิสลาม รูปดวงดาวใหญ่ตรงกลางเหนือลูกโลกนั้น หมายถึง ท่านศาสดา นบี มุฮัมมัด คือลฯ ส่วนดาวดวงเล็กๆอีก 4 ดวงที่ขนาบข้างดาวดวงใหญ่ข้างละสองดวงนั้น หมายถึง เคาละฟะฮ์ผู้เที่ยงธรรม ผู้สืบทอดท่านนบี คือลฯ ทั้ง 4 ท่าน ส่วนดาวดวงเล็กๆอีก 4 ดวงที่ประดับอยู่ด้านล่างของตัวอักษรและลูกโลกนั้น หมายถึง สำนักนิติศาสตร์อิสลาม หรือมัซฮับทั้ง 4 และดวงดาวทั้งหมดยังนับรวมกันได้ 9 ดวง ซึ่งเป็นจำนวนเท่ากับจำนวนของนักบุญ หรือ วะลีย์ ทั้งเก้าท่าน (วะลีย์ ทรงโจ๊ะ) ที่มุสลิมชาวให้ความเคารพนับถือ ในฐานะของผู้เผยแผ่ศาสนาอิสลามให้แก่หมู่ชนชาวอินโดนีเซียบริเวณเกาะชวา ลูกโลกสีเขียวก็คือสื่อเพื่อแสดงถึงจุดเริ่มต้นของมนุษยชาติว่าผืนโลกนี้เป็นที่เกิดและที่ตาย และจากที่นั้นมนุษยชาติจะฟื้นคืนชีพและกลับคืนสู่การพิพากษาขององค์พระผู้อภิบาล ส่วนเส้นริบบิ้นสีทองที่ผูกอยู่รอบลูกโลกนั้นมีทั้งสิ้น 99 ปม อันหมายถึง พระนามอันสุนทรของอัลลอฮ์ที่เชื่อมประชาคมมุสลิมทั่วโลกเข้าไว้ด้วยกัน เพราะฉะนั้นจึงจะเห็นได้ว่าดวงตราสัญลักษณ์ขององค์การนะฮ์ญุดตุล อุลาม่าฮ์ ได้รวบรวมนัยยะต่างๆของวิถีธรรมเนียมมุสลิมสุนหนี่แนวทางซุฟิย์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสารัตถะของความเป็นมุสลิมชาวเข้าไว้ด้วยกัน

1.2 มูลเหตุแห่งการก่อตั้งองค์การ

การก่อตั้งองค์การนะญุดตุล อุลาม่าฮ์ นั้นมีมูลเหตุอยู่สามประการด้วยกันที่สำคัญ ประการแรก คือ ผลกระทบจากแนวนโยบายการปกครองของรัฐบาลคัตซ์ที่มีมุมมองในเชิงลบกับศาสนาอิสลาม การดำเนินนโยบายของรัฐบาลคัตซ์ต่อประชาชนอินโดนีเซียตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 สะท้อนว่ารัฐบาลมีมุมมองในแง่ลบต่อมุสลิม จึงต้องมีการดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อลดบทบาทหรือทอนอำนาจของกลุ่มมุสลิมต่างๆลง และหาหนทางเพื่อสร้างความขัดแย้งในหมู่ผู้นำมุสลิมกลุ่มต่างๆให้ขยายวงกว้างไปยังประชาชนมุสลิมทั่วไป อาทิเช่น การหาหนทางแทรกแซงการสอนของครูสอนศาสนา พยายามไม่ให้ครูสอนศาสนามีโอกาสใส่แนวคำสอน และปลุกฝังค่านิยมการต่อต้านรัฐบาลในกลุ่มเยาวชนมุสลิม รัฐบาลคัตซ์อ้างเหตุผลว่าระบบการศึกษาของมุสลิมแบบเดิมในอินโดนีเซียยังมีความล้าหลังหลายประการ เพราะฉะนั้นรัฐบาลคัตซ์จึงต้องเข้ามาพัฒนาระบบการศึกษาของเยาวชนมุสลิมอินโดนีเซียให้ทันสมัยก้าวหน้าขึ้นกว่าใน

อดีต จึงต้องมีการปรับปรุงในหลายๆด้าน² โดยเฉพาะการปฏิรูประบบการศึกษาให้เป็นแบบตะวันตกเพื่อลดจิตวิญญาณแห่งการต่อต้านผู้ปกครอง และตัดสายสัมพันธ์ในวิถีชีวิตของเยาวชนมุสลิมให้เห็นห่างออกไปจากกิจกรรมด้านศาสนาอิสลาม

ตลอดระยะเวลาการปกครองหมู่เกาะอินดิสตะวันออก รัฐบาลดัตช์มีความระแวดระวังการเคลื่อนไหวของชาวพื้นเมืองเสมอ โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวของมุสลิมทางการเมืองเพื่อต่อต้านผู้ปกครอง รัฐบาลดัตช์ตระหนักถึงอิทธิพลของศาสนาอิสลามมาโดยตลอด ยิ่งเมื่อกระแสความคิดอิสลามสากล (Pan - Islam) กระจายตัวรัฐบาลดัตช์ยิ่งเกรงว่าการรวมตัวของมุสลิมทั่วโลกจะกระตุ้นให้เกิดการถ่ายทอดแนวคิดต่อต้านตะวันตกที่แพร่กระจายอย่างอิสระในตะวันออกกลาง ตลอดช่วงการประกอบพิธีฮัจญ์ อาจทำให้มุสลิมชาวกลายเป็นฮัจญ์ผู้คลั่งไคล้ลัทธิความเป็นปึกแผ่นแห่งอิสลามมากขึ้น และจะจุดชนวนให้เกิดการลุกฮือต่อต้านดัตช์ขึ้นในชวา รัฐบาลดัตช์จึงได้พยายามหาแนวทางเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว ด้วยมาตรการต่างๆ อาทิเช่น พยายามขัดขวางการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ของมุสลิมพื้นเมือง หาแนวร่วมระหว่างกลุ่มผู้ปกครองมัสยิด และการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ด้านกฎหมายของรัฐบาลพยายามสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้นำมุสลิมผู้นิยมในแนวคิดปฏิรูปศาสนาอิสลามให้มีความทันสมัย และส่งเสริมการรวมตัวของชาวมุสลิมกับกลุ่มครูสอนศาสนาอิสระในชนบท มาตรการสุดท้าย คือการเผยแพร่ศาสนาคริสต์เข้าไปในกลุ่มชนพื้นเมืองบริเวณกยาเว็น เพราะชนพื้นเมืองบริเวณนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการนับถือศาสนาอิสลามมากไปกว่าการนับถือฮินดู และวิญญาณ

มูลเหตุประการที่สอง คือ ผลกระทบจากความหลากหลายทางปรัชญาความคิดทางศาสนาอิสลามที่กำเนิดมาจากโลกแห่งปรัชญาความเชื่อทางศาสนาอิสลามในตะวันออกกลาง ที่แบ่งแยกกันออกมาเป็นกลุ่มสำนักคิดต่างๆ จนนำมาสู่ความขัดแย้งของมุสลิมในทางปรัชญา และการปฏิบัติของมุสลิม ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงที่แนวคิดปฏิรูปศาสนาอิสลามอันมีพื้นฐานมาจากสำนักคิดชะลาฟียะห์ หรือวะฮาบี๊ ของมุฮัมมัด อิบนิ อับดุลวะฮับ แพร่หลายทั่วโลกมุสลิม มุฮัมมัด อิบนิ อับดุลวะฮับ ได้นำเอาแนวคิดของ อิบนิ คัยมียะฮ์ มาปรับปรุงและเผยแพร่ใหม่อีกครั้ง มุฮัมมัด อิบนิ อับดุลวะฮับ เดินทางไปแถบทุกมุมเมืองแถบคาบสมุทรอาหรับ เขาได้เรียกร้องให้มุสลิมเข้าสู่แนวทางใหม่ และหลักการใหม่ เป็นหลักศรัทธาที่ไม่เหมือนกับสำนักคิด อัชชะรี๊ยะ และด้านการปฏิบัติก็ไม่เหมือนกับมัซฮับชาฟีอี แนวคิดของเขาขยายไปทั่ว เป็นเหตุให้เจ้าเมืองนัจด์มีความเลื่อมใสและศรัทธา ผู้ปกครองให้การสนับสนุนแนวทางดังกล่าว ทำให้มีมุสลิมจำนวนมากหันมายอมรับหลักการของมุฮัมมัด อิบนิ อับดุลวะฮับ ในปี ค.ศ. 1206 แนวทางของมุฮัมมัด อิบนิ อับดุล

² M. C. Ricklefs, *A History of Modern Indonesia Since c.1300* (Hong Kong : The Macmillan Press Ltd., 1981), 149.

ละฮับ ได้รับการสนับสนุนจากกษัตริย์ในราชวงศ์ซาอุด์ และมีอุลาม่ามากมายเขียนตำราขึ้น จนถึงปัจจุบันมีจำนวนมุสลิมยึดมั่นในแนวทางนี้อย่างมากมาย³

หลักความเชื่อของสำนักคิดวะฮาบี มีดังนี้ คือ

1. การขอคู่อารีผ่านสื่อ (ตะวัชซูล) ต่อบรรดา นบี หรือ บรรดาเอาเลียฮ์ ถือว่าเป็นชิริก (ตั้งภาคี) การขอคู่อารีกระทำได้ต่อเฉพาะพระองค์เท่านั้นที่มุสลิมจะขอความช่วยเหลือ
2. การเขียนเขียนสุสานถือว่าเป็นฮะรอม (ต้องห้าม)
3. การสร้างมัสยิดบนสุสานถือว่าเป็นฮะรอม และการวางหิน หรือดึกปายที่หลุมถือว่าเป็นฮะรอม
4. ถือเป็นวาญิบสำหรับคาบมุสลิมที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ มะลาอิกะฮ์ บรรดาศาสดา คัมภีร์ทั้งหลาย วันสิ้นโลก และเรื่องกอดูอ กอดร์
5. มุสลิมต้องมีความเชื่อในเรื่อง วัคค์วะฮีด คือ การศัญญาของอัลลอฮ์ในเรื่องการตอบแทนและการลงโทษ และมีความเชื่อว่าใครก็ตามที่ในจิตใจของเขามีศรัทธาแม้เพียงน้อยนิด เขาก็จะปลอดภัยจากไฟนรก
6. อัลกุรอานเป็นสิ่งเดิมมีมาคู่กับอัลลอฮ์
7. ต้องไม่กล่าวหาต่อบรรดามุสลิมว่าเป็นผู้ปฏิเสธ นอกจากว่าเขาได้ทำชิริกกับอัลลอฮ์
8. การขออนุญาตต่อท่านศาสนทูตในวันกียามะฮ์ ถือว่าอนุญาต แต่ในโลกนี้ไม่เป็นที่อนุญาต
9. ต้องเชื่อว่าหลังจากท่านศาสนทูตนั้นมีคอลีฟะฮ์ 4 ท่าน คือ อบูบักร อุมร์ อุสมาน และอะลี
10. การเชื่อฟังต่อบรรดาผู้ปกครองไม่ว่าดี หรือชั่ว ถือเป็นวาญิบ แต่มีเงื่อนไขอยู่ว่าผู้นั้นต้องไม่ทำสิ่งที่เป็นการบิดอะฮ์

อิทธิพลจากการรับวัฒนธรรมความคิดทางศาสนาอิสลามช่วงเวลาดังกล่าวสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นภายในสังคมมุสลิมชาว ความขัดแย้งทางศาสนาอิสลามที่สำคัญในสังคมชาวคือ ความขัดแย้งระหว่างขบวนการมุฮัมมะดียะฮ์ที่ทำให้การสนับสนุนแนวคิดปฏิรูปศาสนาอิสลามเพื่อความทันสมัยสอดคล้องรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่ กับขบวนการนะฮ์ฎะตุล อุลาม่า ของกลุ่มมุสลิมหัวเก่าที่นิยมการผานความเชื่อทางศาสนาอิสลามเข้ากับ ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมปฏิบัติแบบเดิม

³อบู อาดิล ชะรีฟ อัล ซาดีย์, การกำเนิดสำนักคิดต่างๆในอิสลาม (กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรมสถานเอกอัครราชทูต สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน, 2546), 122-130.

การรับกระแสความคิดทางวัฒนธรรมอิสลามจากตะวันออกกลางในสังคมชาว

ลัทธิ หรือแนวความคิดจากตะวันออกกลาง	ศูนย์กลาง การแนวคิด	ขบวนการมุสลิมผู้รับ แนวคิดในชาว
การปฏิรูปศาสนาอิสลามเพื่อความทันสมัย (Reformism) มีรากฐานความคิดมาจากการหวนคืนสู่อิสลามบริสุทธิ์ (Fundamentalism)	ไคโร	ซารากัต อิสลาม, มุฮัมมะดียะฮ์
ขนบธรรมเนียมปฏิบัติ หรือจารีตนิยม (Traditionalism) ต่อต้านแนวคิดกลุ่มปฏิรูป	มักกะฮ์	นะฮ์ญะตุล อุลา มาฮ์
ความเป็นปึกแผ่นแห่งอิสลามมิกชน (Pan Islam)	อียิปต์	คารุส อิสลาม

ประการสุดท้ายเกี่ยวข้องกับการหาทางออกถึงประเด็นการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของโลกมุสลิมภายหลังการล่มสลายลงของจักรวรรดิออตโตมัน และเปลี่ยนมาปกครองประเทศด้วยระบอบสาธารณรัฐ มุสตาฟา กะมาล (Mustafa Kemal) ผู้นำตุรกีได้ยกเลิกตำแหน่งคอลีฟะฮ์ (กาหลิบ) ซึ่งมีความสำคัญในฐานะของผู้นำทางจิตวิญญาณของมุสลิมทั้งมวล ตลอดระยะเวลาของการหาวิธีถึงปัญหาดังกล่าวระหว่างในปี ค.ศ. 1924-1926 ได้ทำให้กลุ่มอุลาม่าอ์แนวจารีตมีโอกาสดำรงตำแหน่งความรู้สึของการแบ่งแยกกันระหว่างมุสลิมกลุ่มต่างๆ ได้ชัดเจน การเข้าร่วมเพื่อหาวิธีถึงทางออกของเรื่องดังกล่าวในเวทีโลก กระตุ้นให้บรรดาอุลาม่าอ์ กยาอีนุรกีษตระหนักถึงพลังของมุสลิมปฏิรูปที่แพร่ขยายทั่วโลก กระตุ้นให้บรรดาอุลาม่าอ์ กยาอีนุรกีษตระหนักถึงพลังของมุสลิมปฏิรูปที่แพร่ขยายทั่วโลก และเห็นความสำคัญของการแสดงพลังเพื่อปกป้องแนวทางของมุสลิมจารีตที่กำลังถูกคุกคามเข้ามาถึงอินโดนีเซีย

1.3 ประวัติความเป็นมาขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าอ์

คำว่า นะฮ์ญะตุล อุลาม่าอ์ สื่อความหมายถึงการก่อตั้งองค์การไว้สองนัยยะด้วยกัน คือ นัยยะแรก คือ องค์การนี้เป็นส่วนหนึ่งของคลื่นแห่งขบวนการชาตินิยม ซึ่งปลุกเร้าโดยขบวนการซารากัต อิสลาม (Serakat Islam) หรือ SI ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1912 กล่าวกันว่า อับดุล วะฮาบ ฮัจญ์ บุลลฮ์ (1888-1971) หนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้ง นะฮ์ญะตุล อุลาม่าอ์ ได้ก่อตั้งสาขาของ SI ขึ้นที่เมืองมักกะฮ์ ในปี ค.ศ. 1913 จากนั้นเมื่อกลับมายังอินโดนีเซียเขาจึงได้ก่อตั้งองค์การเพื่อการศึกษาอันหนึ่งขึ้นมา และให้ชื่อว่า นะฮ์ญะตุล วะฎูอน ซึ่งมีความหมายว่า การฟื้นฟูมาตุภูมิ หรือการคืนชีพของ

มาตุภูมิ ที่เมืองสุราบายา ในปี ค.ศ. 1916 และอาจกล่าวได้ว่าองค์การดังกล่าวนี้เป็นแม่แบบของ หนะฮ์ญุดตุล อุลาม่าฮ์ ขณะช่วงเวลาเดียวกันอิทธิพล หรือความท้าทายอันเป็นผลมาจากการฟื้นฟู ศาสนาอิสลามของมุฮัมมัด อับดุล แห่ฮ์อียิปต์ได้เริ่มแพร่เข้ามาสู่อินโดนีเซีย ในรูปของขบวนการ มุฮัมมะดียะฮ์ (Muhammadiyah) ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์การอิสลามขนาดใหญ่อันดับสองของ อินโดนีเซียในคริสต์ศตวรรษที่ 20

การล่มสลายของจักรวรรดิออตโตมัน และการล้มเลิกระบบคอลลีเฟฮ์ในตุรกี รวมถึงการที่ กษัตริย์อียิปต์ สูด สามารถยึดครองแคว้นฮญาซ โดยรวมเมืองมักกะฮ์ และมะดีนะฮ์ ไว้ใต้อำนาจ ของผู้ปกครองมุสลิมที่ยึดมั่นในแนวทางวะฮาบี ในปี ค.ศ. 1924 ได้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งอย่าง กว้างขวาง และเปิดเผยในสังคมอินโดนีเซีย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อกระแสหลัก ของ “อุลาม่าฮ์” โดยเฉพาะในชาว ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่ อับดุล ะซาบ ฮะซูลลอฮ์ อาศัยอยู่ อันนำมาสู่ การแก้ข้อกล่าวหาที่มุสลิมกระแสปฏิรูปมองว่าการปฏิบัติกิจวัตรของบรรดาอุลาม่าฮ์เป็น “บิอะฮ์” หรือนวัตกรรมทางศาสนาที่ไม่มีหลักฐานรองรับจากอัลกุรอาน หรือหุนนะห์ ทำให้อับดุล ะซาบ ฮะซูลลอฮ์ และบรรดาอุลาม่าฮ์ท่านอื่นๆต้องเร่งรีบออกมาตอบรับ หรือดำเนินการอย่างใดอย่าง หนึ่งเพื่อยืนยันว่า แนวทางของอุลาม่าฮ์กระแสหลักแห่งชาวนั้นมิได้จมอยู่กับสิ่งที่เป็นบิอะฮ์ ฮา ซิม อัซฮารี (1871-1947) กยาฮี หรือโต๊ะครู ผู้นำปสานเตรน แห่งเตอบู อีเรง ในเมืองจอมบัง บริเวณชาวตะวันออก ในเวลานั้นท่านผู้นี้คืออุลาม่าฮ์แนวหน้าแห่งเกาะชวา ได้ออกมาตอบรับคำ เรียกร้องให้มีการปฏิรูปองค์การมุสลิม และก่อตั้งองค์การหนะฮ์ญุดตุล อุลาม่าฮ์ ขึ้นใน ปี ค.ศ. 1926 ในโอกาสนั้นเขาเองก็ได้รับตำแหน่งประธานสูงสุดของหนะฮ์ญุดตุล อุลาม่าฮ์ หรือ “รอฮิฮ์อัคบัร” เรา สามารถเห็นพัฒนาการของหนะฮ์ญุดตุล อุลาม่าฮ์ ในช่วงเวลานี้ได้อย่างกระจ่างชัดในรายงานของ หนะฮ์ญุดตุล อุลาม่าฮ์ ที่ว่า การถือกำเนิดของหนะฮ์ญุดตุล อุลาม่าฮ์ นั้นเป็นผลมาจากการคืนรนต่อผู้ อย่างยาวนานของอุลาม่าฮ์จำนวนหนึ่งที่เป็นผู้นำ หรือโต๊ะครู แห่งปสานเตรนต่างๆ บรรดาอุลาม่าฮ์ เหล่านี้ได้พยายามอย่างสุดความสามารถในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของประชาคมอิสลาม แห่งอินโดนีเซีย รวมถึงการดำรงไว้ซึ่งความรู้สึกรักชาติท่ามกลางแรงกดดันอันมากมายจากอำนาจ เจ้าอาณานิคม⁴

นัยะที่สองคือ ต่อมาในปี ค.ศ. 1916 เมื่อเชค ฮัจญี อับดุล ะซาบ ฮะซูลลอฮ์ และเชค ฮัจญี มาส มันชูร (หนึ่งในผู้ก่อตั้งองค์การมุฮัมมะดียะฮ์) หลังจากร่วมกันก่อตั้งหนะฮ์ญะตุล ะฆอน ทั้ง สองท่านได้ร่วมกับ เชค ฮัจญี คะฮ์ดัน อะฮ์ยาด ก่อตั้งสมาคม ดัสวีรุล อัฟการ ขึ้นที่เมืองสุราบายา สถาบันทั้งสองแห่งกลายเป็ตัวขับเคลื่อนสำคัญในการให้การศึกษา และความรู้ความเข้าใจทาง ศาสนาอิสลาม และยังเป็นทั้งองค์กรและขบวนการต่อสู้เพื่อชาติ ในปีเดียวกันที่ เชค ฮัจญี ะซาบ ได้รณรงค์ให้มีการก่อตั้งองค์การ หนะฮ์ญะตุล ะฆอน หรือองค์การเพื่อการฟื้นฟูพ่อค้า อันเป็น

⁴Central Board of Nahdlatul Ulama, *Nahdlatul Ulama*, 2.

สถาบันทางเศรษฐกิจที่มีเป้าหมาย เพื่อการปฏิรูปอันจะนำไปสู่การกินดีอยู่ดีของประชากรมุสลิมอินโดนีเซีย โดยผ่านกลไกทางธุรกิจในหมู่ประชาชนรากหญ้า โดยมี เชค ฮัจญี มุฮัมมัด ฮาซิม อัซฮารี⁵ เป็นประธานของสถาบันในเวลานั้น

ในเวลาต่อมาความจำเป็นในการก่อตั้งองค์กรใหม่ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น และกลายเป็นสิ่งที่ต้องเร่งรีบจัดการ เมื่อมีการประชุมอัลอิสลาม ครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้น ณ เมืองยอกยาคาร์ตา ในปี ค.ศ. 1925 ได้มีมติจากที่ประชุมว่าผู้ปกครองแห่งแคว้นอิญาซคนใหม่ คือ กษัตริย์ อิบน์ สูด มีพระประสงค์ที่จะจัดการประชุมโลกอิสลาม หรือ มุ้ตะมัร อัล อาลัม อัลอิสลามีย์ ขึ้นในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 1926 ที่เมืองมักกะฮ์ และเนื่องจากการประชุมที่ยอกยาคาร์ตาไม่อาจมีมติเป็นเอกฉันท์ ในเรื่องการถวายคำร้องต่อกษัตริย์ อิบน์ สูด ได้นั้น มีการเสนอให้พระราชทานอนุญาตให้มีการปฏิบัติตามธรรมเนียมและวิถีของมุสลิมตามแนวทางสำนักคิดต่างๆ ภายในพื้นที่ระบอบของแผ่นดินหวงห้ามในราชอาณาจักรของกษัตริย์ อิบน์ สูด ได้นั้น ได้สร้างความผิดหวังให้กับ เชค ฮัจญี อับดุล วะฮาบ อัซนุลลอฮ์ และบรรดาผู้สนับสนุนอย่างมาก ดังนั้นพวกเขาก็พยายามมองหาเส้นทางใหม่ที่จะนำไปสู่การก่อตั้ง อิญาซ คอม มิตติ หรือคณะกรรมการอิญาซ ที่จะทำหน้าที่สรรหาผู้แทนที่เป็นเอกเทศสามารถเข้าเฝ้ากษัตริย์ อิบน์ สูด และถวายคำร้องของอุลาม่าห์แห่งชาวใต้ ต่อมาในวันที่ 26 เดือน มกราคม ปี ค.ศ. 1926 การประชุมของคณะกรรมการอิญาซได้มีมติให้กำเนิดองค์กรใหม่ที่มีชื่อว่า นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ โดยมีเชค ฮัจญี มุฮัมมัด ฮาซิม อัซฮารี⁵ เป็นประธานสูงสุด หรือ รอฮิส อักบร⁶

1.4 กลุ่มผู้ก่อตั้งองค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์

องค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เกิดขึ้นมารวมตัวกันภายในหมู่เพื่อน และเครือญาติของกษัตริย์หัวอนุรักษที่ไม่พอใจการขยายแนวคิดปฏิรูปสังคมมุสลิมแบบสมัยใหม่ขององค์กรมุฮัมมะดียะฮ์ และต้องการรักษาแนวทางการปฏิบัติแบบดั้งเดิมด้านศาสนา ผู้นำกลุ่มกษัตริย์หัวอนุรักษที่มีบทบาทในการก่อตั้งองค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ได้แก่ กษัตริย์ ฮัจญี มุฮัมมัด ฮาซิม อัซฮารี (K. H. Muhammad Hasjim Asj'ari) กษัตริย์ ฮัจญี อับดุล วะฮาบ อัซนุลลอฮ์ (K.H. Abdul Wahab Hasbullah) กษัตริย์ ฮัจญี บิซริ แชนซุรี (K.H. Bisri Syansuri) และ กษัตริย์ ฮัจญี ริดฮวาน (K.H. Ridhwan) เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวคิดและอิทธิพลของท่านเหล่านี้ต่อสังคมชาวจะขอกกล่าวถึงประวัติศาสตร์ผู้นำองค์กร นะฮ์ญะตุล อุละมา ไว้คร่าวๆดังนี้

⁵Central Board of Nahdlatul Ulama, *Nahdlatul Ulama*, 3-4.

ท่านแรกคือ ฮาซิม อัซฮารี ท่านเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงมากในสังคมชาวท่านได้รับการยกย่องให้ดำรงตำแหน่งเชค (Shaikh) หรือผู้รู้ระดับสูงทางศาสนาอิสลาม ท่านเกิดในครอบครัวครูสอนศาสนาใกล้เมืองจอมบัง (Jombang) บริเวณชาวตะวันออกท่านคือบุตรชายของ กยาฮี อัซฮารี (K. Asj'ari) ผู้ก่อตั้งปสานเตรน เครัส (Keras) อัซฮารีมีความเฉลียวฉลาด และเคร่งครัดในหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามอีกทั้งยังมีนิสัยรักการเรียนรู้ ตามประวัติการศึกษาของฮาซิม อัซฮารีวิชาที่ท่านเริ่มศึกษาแรกๆ คือ วิชาเทววิทยาทางศาสนาอิสลามเบื้องต้น ระบบกฎหมายอิสลาม การตีความพระคัมภีร์อัลกุรอาน ฮาดิษ และวิชาอื่นๆ ที่นักเรียนมุสลิมต้องเรียนรู้ ท่านเรียนวิชาเหล่านี้จากบิดาของท่านตั้งแต่เด็กในปสานเตรนเครัส (ตามธรรมเนียมของมุสลิมเด็กชายจะได้รับการสั่งสอนวิชาทางศาสนาอิสลามจากคนในครอบครัวตั้งแต่เล็กก่อนที่จะถูกส่งไปศึกษาศาสนาจากสถานที่ต่างๆ) มีการกล่าวถึงความเฉลียวฉลาดของท่านไว้ว่าเพียงแค่อายุ 13 ฮาซิม อัซฮารีสามารถช่วยบิดาสอนศาสนาให้กับ santri ในปสานเตรนของครอบครัวที่มีอายุมากกว่าตนได้แล้ว ฮาซิม อัซฮารี เริ่มชีวิตการเดินทางเพื่อศึกษาศาสนาอิสลามจากปสานเตรนแหล่งต่างๆเมื่ออายุ 14 ปี ท่านได้ใช้เวลาเดินทางศึกษาศาสนาอิสลามตามปสานเตรนต่างๆในชาวตะวันออก และมาดูลาเป็นเวลา 7 ปี ท่านศึกษากับกยาฮี ยะอ์กูบ (K. Ya'Kub) ในปสานเตรนชีวาลัน (Siwalan) เมืองสุราบายานาน 5 ปี ต่อมาได้แต่งงานกับลูกสาวกยาฮี ยะอ์กูบ และได้รับการสนับสนุนพ่อตาให้เดินทางไปศึกษาศาสนาอิสลามยังมกกะฮ์ในปี ค.ศ.1892 ท่านศึกษาศาสนาอิสลามอยู่เพียง 1 ปีภรรยาเสียชีวิตจึงต้องเดินทางกลับชาวพร้อมกับลูกชายวัย 2 เดือน และได้เดินทางกลับไปศึกษาศาสนาอิสลามที่มกกะฮ์อีกครั้ง ฮาซิม อัซฮารีอยู่ศึกษาศาสนาในมกกะฮ์ 7 ปี เป็นศิษย์คนหนึ่งของเชค อะหมัด เคาะฎิบ (Shaikh Ahmad Khatib) อิหม่ามประจำมัสยิดอัล ฮะรอหม เชค อะหมัด เคาะฎิบ เป็นชาวมินังกาเบา ท่านมีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพของนักศึกษาชาวมลายูที่ศึกษาอยู่ในมกกะฮ์มาก ฮาซิม อัซฮารีศึกษาอยู่ในมกกะฮ์ด้านฮาดิษจนมีความเชี่ยวชาญ ช่วงเวลาที่อยู่ในมกกะฮ์ท่านได้รู้จักกับเพื่อนผู้หนึ่ง คือ กยาฮี บิซรี แชนซุรี ต่อมาได้ร่วมกันก่อตั้งนัศญะตุล อุลามอ์ ขณะที่ศึกษาศาสนาอยู่ในมกกะฮ์นั้นกระแสความคิดปฏิรูปศาสนาของอับดุลแพร่หลายมากในมกกะฮ์ เชค อะหมัด เคาะฎิบได้ให้ความสนใจแนวคิดปฏิรูปอยู่มาก ท่านสนับสนุนให้ลูกศิษย์ของท่านหลายคนเดินทางไปยังอิยิปต์เพื่อศึกษาศาสนาอิสลามแนวทางดังกล่าวในมหาวิทยาลัยอัล-อัซฮาร์ และสถาบันการศึกษาอื่นๆ⁶

ฮาซิม อัซฮารีไม่ค่อยยอมตามแนวคำสอนของเชค อะหมัด เคาะฎิบ แต่ท่านเห็นด้วยกับการบิดื้อและปฏิบัติตามหลักคำสอนศาสนาแนวประเพณีนิยมของเชคนะวะวีย (Nawawi) และเชค ซัมบัส (Sambas) มากกว่าแม้ว่าฮาซิม อัซฮารีจะยอมรับหลักการฟื้นฟูศาสนาอิสลามให้มีความบริสุทธิ์ แต่ท่านก็ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดปฏิรูปศาสนาอิสลามของอับดุล ท่านให้เหตุผลว่าการทำความ

⁶Deliar. Noer, *The Modernist Muslim Movement in Indonesia 1900-1942*, 229-233. ; Zamakhsyari Dhoefier, *The Peasant Tradition : The Role of the Kyai in the Maintenance of Traditional Islam in Java* (Tempe, Arizona : Arizona State University , 1999), 70-71.

เข้าใจความหมายที่แท้จริงของการสอนศาสนาอิสลามทั้งในอัลกุรอาน และฮาดิษ โดยไม่มีการสรุปความคิดเห็นจากการจดจำหรือการรวบรวมคำสอนของอุละมาจากสำนักคิดทางนิติศาสตร์ทั้งสี่สำนักนั้นเป็นสิ่งที่ทำความเข้าใจได้ยากยิ่งและไม่มีทางเป็นไปได้ ฮาซิม อัซฮารีมองว่าการตีความอัลกุรอานและฮาดิษอย่างไม่มีข้อสรุปจากตัวบทของสำนักคิดอาจจะนำไปสู่การบิดเบือนความจริงในการสอนศาสนาอิสลามอย่างมาก⁷

เมื่อฮาซิม อัซฮารีเดินทางกลับจากมักกะฮ์ท่านเริ่มสอนศาสนาในปสานเตรนเจดัง (Gedang) ของปู่ก่อนจะหันมาก่อตั้งปสานเตรนเตบูเร็ง (Tebuireng) ของตนเองในปี ค.ศ. 1899 ณ เมืองจอมบึง ท่านได้คัดเลือกสันตริจำนวน 28 คนจากปสานเตรนเจดังที่สนิทมาช่วยเหลือท่าน และศึกษาศาสนาในปสานเตรนเตบูเร็ง ตามธรรมเนียมปฏิบัติในปสานเตรนกยาอีจะมีการคัดเลือกสันตริผู้ใกล้ชิดและมีความสามารถไว้ช่วยเหลืองานในปสานเตรนของตน การพัฒนาขยายขนาดของปสานเตรนเตบูเร็งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นปสานเตรนใหญ่มีลูกศิษย์เข้ามาศึกษาหลายพันคนมีอิทธิพล และมีเสียงมากที่สุดด้านการศึกษาศาสนาอิสลามในสังคมชาว ตลอดจนคริสต์ศตวรรษที่ 20 กลุ่มกยาอีในปสานเตรนเตบูเร็ง และเครือข่ายของท่านฮาซิม อัซฮารีที่อยู่ตามปสานเตรนต่างๆ ในชวาตะวันออก คือกลุ่มผู้มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งองค์การ นะฮ์ญะตุล อุลามาย์⁸

ท่านที่สอง คือ วะฮาบ ฮัสnulลอฮ์ ท่านผู้นี้มีชื่อเสียงมากในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นบุคคลที่มีบทบาทสูงทั้งในการก่อตั้งและการดำรงอยู่ของนะฮ์ญะตุล อุลามาย์ วะฮาบ ฮัสnulลอฮ์เกิดในปี ค.ศ. 1888 บิดาของท่านคือผู้นำของปสานเตรนตัมบาคเบรัส (Tambakberas) อันมีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งของเมืองจอมบึงต่อจากตาของท่าน วะฮาบ ฮัสnulลอฮ์ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทางศาสนาอิสลามจากบิดาตั้งแต่เล็ก วะฮาบ ฮัสnulลอฮ์มีความสามารถในการศึกษาและอ่านหนังสือเกี่ยวกับพื้นฐานทางเทววิทยาอิสลาม ระบบกฎหมายอิสลาม และไวยากรณ์อาหรับชั้นกลางตั้งแต่เรียนกับบิดา เมื่ออายุ 13 ปี เขาจึงเริ่มชีวิตแห่งการศึกษาตามปสานเตรนต่างๆทั่วชวาเริ่มต้นจากปสานเตรนโมโจซารี (Mojosari) ในเมืองงันจัก (Nganjuk) วะฮาบ ฮัสnulลอฮ์ ได้ศึกษาการพัฒนาระบบกฎหมายอิสลามอยู่ 4 ปีในปสานเตรนแห่งนี้โดยได้รับการสั่งสอนจากกยาอี โซเลฮ์ (K. Soleh) และกยาอี ไซนุดดีน (K. Zainuddin) ณ ปสานเตรนแห่งนี้ จากนั้นเขาจึงได้ย้ายมาศึกษายังปสานเตรนซีปาคา (Cepaka) 6 เดือน เมื่อผู้ก่อตั้งปสานเตรนเสียชีวิตท่านจึงย้ายไปศึกษายังปสานเตรนทวังซารี (Tawangari) เพื่อศึกษาความรู้ด้านระบบกฎหมายอิสลาม และย้ายไปศึกษายังปสานเตรนในมาดูรา 3 ปี กับ กยาอี คอสิล (K. Khalil) กยาอีท่านนี้มีความเชี่ยวชาญด้านไวยากรณ์ และวรรณกรรมอาหรับ ท่านแนะนำให้ วะฮาบ ฮัสnulลอฮ์ขณะนั้นอายุ 22 ปี เดินทางเข้าไปศึกษากับ กยาอี ฮาซิม อัซฮารี ในปสานเตรนเตบูเร็ง กยาอี คอสิล ได้กล่าวชื่นชม ฮาซิม อัซฮารีว่า

⁷Ibid., 72.

⁸Ibid., 73.

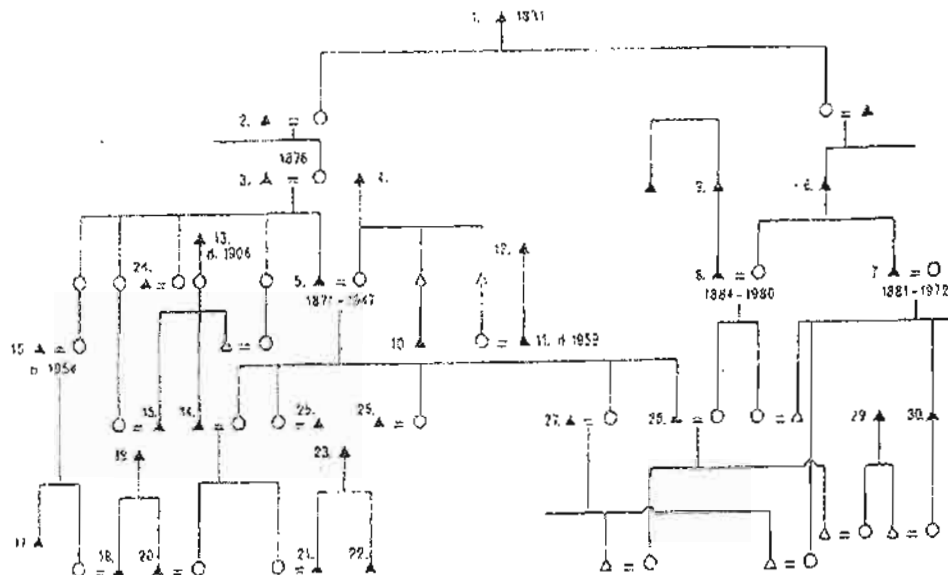
...สมควรได้รับการยกย่องให้เป็นกษัตริย์ที่ดีที่สุดของอินโดนีเซียในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เพราะมีความเชี่ยวชาญด้านศาสนาโดยเฉพาะด้านฮาดิซ ท่านเล่าว่า กษัตริย์ ฮาซิม อัซฮารี เคยเป็นลูกศิษย์คนหนึ่งของท่าน ตัวท่านเองได้เคยมีโอกาสดำรงสอนสันตริ และเข้าฟังการสอนของ กษัตริย์ ฮาซิม อัซฮารี เรื่องการรวบรวมฮาดิซของอิหม่ามบุคอรีย์ (Bukhari) และอิหม่ามมุสลิม ในปสานเตรนเตนูเร็ง รู้สึกว่าเป็นการสอนที่มีการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงได้เยี่ยมที่สุด...⁹

เมื่อวะฮาบ อัสนุลลอฮ์ เข้ามาศึกษาในปสานเตรนเตนูเร็ง เขาได้รับเลือกจากกษัตริย์ ฮาซิม อัซฮารี ให้เลื่อนขึ้นมาอยู่ในชั้นพิเศษเรียกว่า “มุชวาระฮ์” (Mushawarah) เป็นชั้นที่คัดเฉพาะสันตริผู้มีความสามารถและก้าวหน้าในการเรียนรู้ วะฮาบ อัสนุลลอฮ์ มีโอกาสช่วยกษัตริย์ ฮาซิม อัซฮารี ดำรงประเด็นคำถามทางกฎหมายอิสลามต่อสาธารณะ และช่วยสอนสันตริรุ่นน้องรุ่นพี่ ในจำนวนเพื่อนร่วมชั้น วะฮาบ อัสนุลลอฮ์ มีความสนิทสนมกับ กษัตริย์ มะนาฟ อับดุล กะลิม (K. Manaf Abdul Kalim) ผู้ร่วมก่อตั้งปสานเตรนลิโบโย (Lirboyo) ในคิเครี ซึ่งเป็นปสานเตรน ขนาดใหญ่มีจำนวนสันตริ 2,000 คน กษัตริย์ อับบัส บันเท็ด (K. Abbas Buntet) คือหัวหน้าเปชัน เตรีบนันเท็ด ในเซรินอนปสานเตรนแห่งนี้มีสันตริเข้ามาศึกษาอยู่ถึง 4,000 คน และ กษัตริย์ อซัด อเซมบากัส (K. Asad Asembagus) ต่อมาคือหัวหน้าปสานเตรนอเซมบากัสในเขตซิบูบอนโด (Situbondo) บริเวณชวตวันออกมีสันตริเข้ามาศึกษาถึง 3,000 คน วะฮาบ อัสนุลลอฮ์ ศึกษาอยู่ที่ปสานเตรนเตนูเร็งประมาณ 4 ปี กษัตริย์ ฮาซิม อัซฮารีได้แนะนำให้วะฮาบ อัสนุลลอฮ์ เดินทางไปศึกษาศาสนาอิสลามต่ออย่างมักกะฮ์กับกษัตริย์ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ อาทิเช่น กษัตริย์ มะฮ์ฟูซ อัล-ตาร์มิซีย์ (K. Mahfuz al – Tarmisy) ผู้ก่อตั้งปสานเตรนตรัมัส (Tremas) ในปาสิทัน (Pacitan) กษัตริย์ มุกห์ตาร์อม (K. Mukhtarom) จากบันยูนัส (Banyumas) กษัตริย์ บาگیر (K. Bakir) จากบอร์เนียว กษัตริย์ อัซฮารี (K. Ash'ari) จากบาวัน (Bawean) เชคอับดุล ฮามิด (Abdul Hamid) จากคูดัส (Kudus) และเชคอะหมัด เคาะฎิบ วะฮาบ อัสนุลลอฮ์ ศึกษาอยู่ในมักกะฮ์ 4 ปีจึงกลับชวาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1

เมื่อกลับมาถึงชวาท่านได้ก่อตั้งโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามขึ้นในสุราบายา และต่อมาได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งหัวหน้าปสานเตรนดัมบาคเบรสต่อจากบิดา และได้ร่วมก่อตั้งองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ และดำรงตำแหน่งประธานองค์การ นะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ ต่อจากกษัตริย์ ฮาซิม อัซฮารี ในปี ค.ศ. 1947 จนกระทั่งท่านเสียชีวิตในปี ค.ศ. 1971

⁹Ibid., 70-76,

แผนผังความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการแต่งงานระหว่างกลุ่มผู้นำ
ขบวนการนะญะตุล อุลาม่าอ์ในชวา

Legend

△ = Male ○ = Female ▲ = Kyai

1. Kyai Sihah, Founder, Pesantren Tambakberas	16. Kyai Manaf Aboulkarim, Founder, Pesantren Lirboyo
2. Kyai Udman, Founder, Pesantren Gedang	17. Kyai Mahrus, Successor, Pesantren Lirboyo
3. Kyai Ash'ari, Founder, Pesantren Keras	18. Kyai Mansur Anwar, Successor, Pesantren Paculgowan
4. Kyai Ilyas, Pesantren Sewulan	19. Kyai Anwar, Founder, Pesantren Paculgowan
5. Kyai Hashim Ash'ari, Hadratus-Shaikh, Founder, Pesantren Tebuireng	20. Kyai Mahfuz Anwar, Founder, Madrasah Sunan Ampe
6. Kyai Hasbullah, Successor, Pesantren Tambakberas	21. Kyai Nur Aziz, Pesantren Singosari, Malang
7. Kyai Wahab Hasbullah, General Chairman, Nahdlatul Ulama (NU), 1947-1972	22. Kyai Mashkur, Vice Chairman, Parliament
8. Kyai Bishri Shanisuri, Founder, Pesantren Denanyar	23. Kyai Ma'sum, Founder, Pesantren Singosari, Malang
9. Kyai Tayu, Rembang	24. Kyai Alwi, Pesantren Keras
10. Kyai Muhammad Ilyas, Minister of Religious Affairs	25. Kyai Idris, Cirebon
11. Kyai M. Romly Tamim, Successor, Pesantren Ponorongan	26. Kyai Hafiz Dinyau, Pesantren Tremas
12. Kyai Tamim, Founder, Pesantren Ponorongan	27. Kyai Ahmad Baidawi, Banyuwangi
13. Kyai Abdu'l Jabbar, Founder, Pesantren Maskumambang	28. Kyai Wahid Hashim, Minister of Religious Affairs (1949-1952)
14. Kyai Ma'sum, Founder, Pesantren Seblak	29. Kyai Saifuddin Zuhri, Minister of Religious Affairs (1961-1967)
15. Kyai Adnan Ali, Founder, Pesantren Cukir	30. Kyai Ahmad Shaikh, Chairman, Parliament

ที่มา : Zamakhsyari Dhofier, The Peasant Tradition : The Role of the Kyai in the Maintenance of Traditional Islam in Java. (Tempe, Arizona : Arizona State University , 1999), 46-47.

ท่านที่สาม คือ กยาฮี บิซริ แชนซูรี ท่านเกิดเมื่อปี ค.ศ. 1886 ในตระกูลพ่อค้าบริเวณ ตะวันออกเฉียงเหนือของชวากลาง บิซริ แชนซูรีได้อุทิศตัวให้กับการศึกษาศาสนาเพียงบุคคลเดียว ในจำนวนสมาชิกทั้งหมดของตระกูล ท่านเริ่มชีวิตการศึกษาศาสนาตามปสานเตรนต่างๆตั้งแต่เด็ก ท่านเริ่มเข้าศึกษาในปสานเตรนซารัง (Sarang) ในมาดูราเป็นแห่งแรก ต่อมาได้เข้าศึกษาในปสานเตรนบังกาลัน (Bangkalan) และ ปสานเตรนเตบูเร็งเป็นสถานที่สุดท้ายอยู่ 4 ปี ก่อนที่จะเดินทางไปศึกษาต่อทางศาสนายังมักกะฮ์อีก 4 ปี และในช่วงนี้เองที่ท่านบิซริ แชนซูรีได้รู้จักและแต่งงานกับน้องสาวของกยาฮี วะฮาบ ฮัสบุลลอฮ์ เมื่อกยาฮี บิซริ แชนซูรีกลับจากการศึกษาศาสนาท่านได้มีโอกาสมาร่วมดูแลปสานเตรนดัมบาเคบรืร่วมกับ กยาฮี วะฮาบ ฮัสบุลลอฮ์ในฐานะบุตรเขยแห่งตระกูลฮัสบุลลอฮ์ เป็นเวลา 2 ปีจึงได้หันไปก่อสร้างปสานเตรนของตนเองขึ้นมาชื่อปสานเตรนคินันยาร์ (Denanyar) ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากปสานเตรนดัมบาเคบรืมากนัก ต่อมาในปี ค.ศ. 1939 กยาฮี บิซริ แชนซูรี ได้ยกบุตรสาวชื่อโซลิชาห์ (Solichah) ให้แต่งงานกับกยาฮี วาฮิด ฮาซิม (K. Wahid Hasjim) ซึ่งเป็นบุตรชายของกยาฮี ฮาซิม อัซฮารี¹⁰ ผู้นำคนสำคัญของ นะฮ์ฎะฮ์ตุล อุลาม่าฮ์

ท่านที่สี่ คือ กยาฮี ฮัจญี ริควาน เกิดวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1885 ณ เมืองสุราบายา กยาฮี ฮัจญี ริควาน เกิดในตระกูลของนักการศาสนา ท่านเริ่มศึกษาศาสนาตั้งแต่เล็กและได้ใช้เวลาเพื่อการศึกษาศาสนาอิสลามตามปสานเตรนต่างๆทั่วชวาโดยเฉพาะในชวาตะวันออก และมาดูราเป็นเวลา 11 ปี ก่อนที่จะเดินทางไปศึกษาศาสนาอิสลามยังมักกะฮ์ กยาฮี ฮัจญี ริควานศึกษาศาสนาอิสลามอยู่ในมักกะฮ์ 3 ปี ขณะที่ศึกษาด้านศาสนานั้นท่านยังได้ใช้เวลาว่างช่วยบิดาทำการค้าผ้าบาติก และสอนศาสนาให้นักเรียนผู้เข้าร่วมองค์การนะฎอตุล วะฎอน (Nahdlatul Wathan : การตื่นของดินแดนปีตุภูมิ) ช่วงทศวรรษ 1910 กยาฮี ฮัจญี ริควาน ได้มีโอกาสเข้าทำงานในตำแหน่งเสมียนให้กับบริษัทการค้าของดัตช์เป็นเวลา 2 ปี เพราะว่ากยาฮี ฮัจญี ริควาน เคยผ่านการศึกษขั้นพื้นฐานในโรงเรียนเอกชนตามแนวทางการศึกษาแบบสมัยใหม่ของรัฐบาลดัตช์จึงสามารถเข้าทำงานให้กับบริษัทการค้าของดัตช์ได้¹¹

กยาฮีทั้งสี่ท่านเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากโดยเฉพาะในเขตชวาตะวันออก เป็นบุคคลที่มุสลิมทั้งภายในชวาและพื้นที่ใกล้เคียงให้ความเคารพนับถือและเดินทางเข้ามาศึกษาหาความรู้ทางศาสนาอิสลามจากท่านอยู่เสมอ ปสานเตรนของพวกท่านเป็นปสานเตรนขนาดใหญ่มีชื่อเสียงมายาวนานและมีสันตริกจากที่ต่างๆเข้ามาศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก กยาฮีเหล่านี้คือผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการร่วมมือกันเพื่อก่อตั้งองค์การ นะฮ์ฎะฮ์ตุล อุลาม่าฮ์ ให้เกิดเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาในช่วงทศวรรษ

¹⁰Deliar Noer, *The Modernist Muslim Movement in Indonesia 1900-1942*, 230. ; Greg Barton, *Abdurrahman Wahid : Muslim Democrat, Indonesian President* (Australia : University of New South Wales Press Ltd, 2002),39-40.

¹¹Ibid.

1920 พวกท่านได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำที่มีความสำคัญขององค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มาตั้งแต่ช่วงก่อตั้งองค์การเรื่อยมาจนถึงปี ค.ศ. 1980

แนวคิดอุดมการณ์แบบจารีตอิสลาม

องค์การมุสลิม นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ คือ กลุ่มมุสลิมหัวอนุรักษ์ผู้ยึดมั่นในคำสอนตามแนวทางสำนักชาฟีอี และซูฟี หลักคำสอนของสำนักคิดชาฟีอีนั้นให้ความสำคัญกับการพิจารณาอัลกุรอานและซุนนะห์ เพราะว่าหลักการและข้อความในอัลกุรอานและซุนนะห์ คือที่มาของหลักกฎหมายอิสลาม และสนับสนุนกระตุ้นให้เกิดการตีความทางศาสนาอิสลามให้มีความสอดคล้องกับสภาพชุมชนมุสลิมต่างๆจากบรรดาท่านผู้ทรงความรู้ทั้งหลาย

กลุ่มผู้นำความคิดขนบธรรมเนียมนิยม

อุดมการณ์ความคิดในการพยายามรักษาวิถีปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมอิสลามของ กลุ่มกษายีผู้นำและสมาชิกขององค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ส่วนหนึ่งเกิดจากการถ่ายทอดแนวคิดของกลุ่มปัญญาชนมุสลิมอินโดนีเซียที่เข้าไปตั้งรกราก และสอนศาสนาอยู่ในมัลกะฮ์ ให้กับกลุ่ม กษายี ในช่วงเวลาที่ท่านเหล่านั้นเดินทางจากชวาเข้าไปศึกษาศาสนา และประกอบพิธีฮัจญ์อยู่ในมัลกะฮ์ กลุ่มปัญญาชนผู้ถ่ายทอดความคิดการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมนิยมให้กับนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ที่สำคัญ ได้แก่ เชค อะหะหมัด เคาเซฎิบ ชัมบัส (Shaikh Ahmad Khatib Sambas) เชคอัล - นะวะวี ยัล - บันทะนี อัล - ทะนารี (Shaikh al-Nawiwe al-Bantani al-Tanari) เชค อัลคุล กะรีม (Shaikh Abdul Karim) เชค มาฮ์ฟูซ อัล - ทาร์มีซี (Shaikh Mahfuz al-Tarmisy) และ กษายี คอลิล บังกาลัน (Kiyahi Khalil Bangkalan)

เชค อะหะหมัด เคาเซฎิบ ชัมบัส เกิดในกาลิมันตัน และไปตั้งรกรากในมัลกะฮ์ช่วงครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 ท่านมีชื่อเสียงมากในฐานะผู้มีความรู้ด้านจิตวิญญาณ และการปฏิบัติตามแนวทางของซูฟี แนวทางคำสอนของท่านได้รับความนิยมนมากในสำนักเงาะรีเกาะฮ์ต่างๆ เชค อะหะหมัด เคาเซฎิบ ชัมบัส ได้ตั้งสำนักเงาะรีเกาะฮ์ ควาดีรียะฮ์ วา'อิनाคซำบันดียะฮ์ (Tarekat Qadiriyyah wa'I Naqshabandiyyah) ขึ้นในชวา มีกษายีจำนวนมากในชวาและภูมิภาคใกล้เคียงเข้ามาศึกษา และยึดหลักคำสอนของเชค อะหะหมัด เคาเซฎิบ ชัมบัส จากเงาะรีเกาะฮ์ ควาดีรียะฮ์ วา'อินาคซำบันดียะฮ์ มาเป็นแนวทางปฏิบัติ และสั่งสอนสันตริที่เข้ามาศึกษากับตนต่อกัน ทำให้แนวคำสอนของท่านแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในหมู่เกาะอินดีส และมาเลย์

เชคอัล - นะวะวี ยัล - บันทะนี อัล - ทะนารี เกิดปี ค.ศ. 1815 ในตระกูลเป็งกูบูบริเวณชวาตะวันตก ท่านเป็นที่เคารพนับถือของกลุ่มกษายีชวา และมีความเชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษาอาหรับ มีความสามารถในการอธิบายความหมายของคำ และบทโคลงทางศาสนาที่ยากต่อความ

เข้าใจให้กระจ่างชัด ผลงานเขียนของท่านได้รับการตีพิมพ์อย่างแพร่หลายในโคโรอยู่หลายสาขาทั้งในสาขาด้านไวยากรณ์อาหรับ หลักคำสอน บทบัญญัติสำคัญ 5 ประการของอิสลาม และหลักคำสอนของสำนักคิดชาฟีอี งานเขียนของท่านถูกยกย่องนำมาใช้เป็นแนวทางเพื่อสั่งสอนให้ความรู้แก่คนในปสานเตรนต่างๆทั่วชาว

เชค อับดุล กะรีม มีบทบาทสำคัญต่อการแพร่กระจายความคิด เพื่อก่อภพเชริบอนในปี ค.ศ. 1888 ผู้นำนิกตารักต์ของท่านมีมุสลิมชาวบันเต็นเข้ามาศึกษาหาความรู้จำนวนมาก เชค อับดุล กะรีม ได้รับการยกย่องว่า เป็นกยาฮีผู้ยิ่งใหญ่ของบันเต็น มีความหาญกล้าปลุกประชาชนให้ลุกขึ้นมาทำสงครามศักดิ์สิทธิ์ต่อต้านคัตซ์ มุสลิมช่วยยกย่องท่านในฐานะนักบุญ และเรียกขานท่านในนามของกยาฮี อาอุง (Kiyahi Agung) มีความหมายว่า กยาฮีผู้ยิ่งใหญ่

เชค มะฮ์ฟูซ อัล – ตร์มิซีย์ ทำหน้าที่อุละมาให้ความรู้ทางศาสนาอิสลามอยู่ในมักกะฮ์ท่านมีชื่อเสียงเรื่องความเชี่ยวชาญด้านฮาดิษ นักศึกษามุสลิมจากคาบสมุทรมลายู และหมู่เกาะอินโดนีเซีย ที่เดินทางมาศึกษาศาสนาอิสลามในมักกะฮ์ได้เข้ามารับการถ่ายทอดความรู้จากท่านจำนวนมาก เช่น กยาฮี ฮาซิม อัลฮารี ก็ถูกศิษย์คนหนึ่งของมะฮ์ฟูซ อัล – ตร์มิซีย์ ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญฮาดิษไม่แพ้อาจารย์

กยาฮี คอลิล บังกาลัน ท่านศึกษาอยู่ในมักกะฮ์ช่วงทศวรรษ 1860 ท่านมีชื่อเสียงในฐานะผู้มีความรู้เชี่ยวชาญภาษาอาหรับ ไวยากรณ์อาหรับ กฎหมายอิสลาม และเรื่องลึกลับทางจิตวิญญาณ ตัวท่านกยาฮี คอลิล บังกาลัน ไม่ได้เป็นผู้นำสำนักดาร์กัตแต่มีความสำคัญต้องกล่าวถึงท่านเพราะลูกศิษย์หลายรุ่นที่ท่านเคยสั่งสอนได้กลายเป็นผู้นำปสานเตรนต่างๆทั่วชาว¹²

กยาฮีหรือท่านผู้รู้ที่กล่าวไว้ข้างต้นคือกลุ่มครูสอนศาสนาอิสลามแนวขนบธรรมเนียมนิยมที่มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับจากมุสลิมทั้งในชว และที่อื่นๆ คำสอนของท่านเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความคิดของมุสลิมอนุรักษนิยมชาวบันเต็นต่อมาโดยเฉพาะช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีกยาฮี กลุ่มอนุรักษหลายท่านเข้าก่อตั้งและเข้าร่วมในองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาย์

ความเชื่อและแนวทางปฏิบัติทางศาสนาอิสลาม

การปฏิบัติศาสนกิจให้ยึดถือการตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่บัญญัติสืบทอดกันมาแต่เดิม เพราะไม่ผิดบทบัญญัติทางศาสนาและมีการกล่าวไว้ในชารีอะห์ (กฎหมายอิสลามมีสามารถแบ่งออกเป็นสองส่วน คือส่วนที่เป็นศาสนา และส่วนที่เป็นพิธีกรรม) นะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ ได้ลุกขึ้นปกป้องหลักคำสอนและการปฏิบัติศาสนกิจตามแนวทางที่เคยปฏิบัติจากการโจมตีของมุสลิมปฏิรูป หัวทันสมัยหลายเรื่องการเบี่ยงเบนจากแนวคำสอนทางศาสนาอิสลามอำนาจการตีความทางศาสนา รวมถึงการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีมิใช่การกระทำที่เหมาะสมกับมุสลิม อาทิเช่น การ

¹²ibid., 64-70.

อ่านบทดุอาในมัสยิด การรักษาสถาน และการเดินทางเยี่ยมเยียนสุสานพระศาสดาและผู้ใกล้ชิดท่านในเมดินาของมุสลิม ข้อโต้แย้งไปมาระหว่างมุสลิมทั้งสองกลุ่มทำให้ความเข้าใจด้านแนวคิดอุดมการณ์ของขบวนการ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า ที่ต้องการรักษาสถานภาพและอำนาจการตีความสำนักคิดทั้งสี่ของมุสลิม และขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติทางศาสนาให้ดำเนินเคียงคู่กับศาสนาอิสลามยาวนานต่อไปมีความกระจ่างชัดขึ้น

มุสลิมอนุรักษนิยมยึดถือการปฏิบัติพิธีกรรมในวัฏจักรการเปลี่ยนแปลงในชีวิตปะปนกับคำสอน หรือความเชื่อทางอิสลามร่วมกัน เช่นในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตแทบทุกประเพณีที่ชาวชวาปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน เช่น การเกิด การหมั้น การแต่งงาน และงานศพ จะมีการนำสัญลักษณ์ทางอิสลามเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมเหล่านี้มักจะต้องกระทำในมัสยิด หรือมีการพระคัมภีร์อัลกุรอานในช่วงการประกอบพิธีกรรม ส่วนการปฏิบัติตามประเพณีด้านศาสนา เช่น การอ่านบทดุอาจรร่วมกันในมัสยิด การเดินทางประกอบพิธีฮัจญ์ และการดูแลรักษาหรือเยี่ยมเยียนสุสานของบุคคลสำคัญทางศาสนาอิสลาม เช่น นักบุญที่มุสลิมชาวไควให้ความเคารพในเกาะชวา สุสานของศาสดา และคอลลีฟะฮ์ในตะวันออกกลาง การเยี่ยมเยียนสุสานเพื่อขอความช่วยเหลือ และขอพรให้การเนินชีวิตมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง โดยหวังให้วิญญาณของนักบุญหรือผู้ใกล้ชิดกับพระเจ้าในสถานที่เหล่านั้น เป็นสื่อกลางนำเรื่องราวความทุกข์ที่ตนประสบไปถ่ายทอดต่ออัลลอฮ์ เพื่ออัลลอฮ์จะประทานความช่วยเหลือ การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่กล่าวมาข้างต้น คือ ลักษณะหนึ่งของการนับถือศาสนาอิสลามแบบอนุรักษนิยมในหมู่มุสลิมทั่วไปไม่ได้จำกัดอยู่ในกลุ่มผู้นำมุสลิม และกลุ่มกษัตริย์เท่านั้น การปฏิบัติตามประเพณีข้างต้นแสดงให้เห็นลักษณะการผสมผสานหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามเข้ากับความเชื่อดั้งเดิมของชาวชวาที่ดำรงอยู่คู่กับการรับศาสนาอิสลามของชนพื้นเมือง

1.5 จุดประสงค์ของนะฮ์ญะตุล อุลาม่า

จุดประสงค์การก่อตั้งองค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่า แยกได้เป็น 2 ระยะ ในช่วงแรก Deliar Noer นักวิชาการผู้ศึกษาองค์การเคลื่อนไหวกลุ่มมุสลิมในอินโดนีเซียชี้ว่าจุดประสงค์การก่อตั้งองค์การ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า ระยะเริ่มต้น มีจุดประสงค์สำคัญสองประการ¹³

ประการแรก เพื่อคัดค้านข้อตกลงที่มีขึ้นจากการประชุมคอลลีฟะฮ์ เพราะเชื่อว่าข้อตกลงดังกล่าวอยู่ภายใต้การครอบงำจากพวกปฏิรูป

¹³Deliar Noer, "The Development and Nature of the Modernist Movement in Indonesia," in Reading on Islam in Southeast Asia, ed. Ibrahim, Ahmad and others (Singapore : Institute of Southeast Asia Studies, 1985),75.

ประการที่สอง เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนาอิสลามในชาให้ดำรงอยู่ต่อไป

จุดประสงค์ทั้งสองประการเกิดขึ้นท่ามกลางความไม่พอใจการแพร่หลายกระแสดความคิดจากพวกนักปฏิรูปศาสนาอิสลาม แต่เมื่อองค์กร ณะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เริ่มมีความมั่นคงขึ้นหลังจากก่อตั้งได้ 1 ปี ต่อมาในปี ค.ศ. 1927 เป้าหมายและทิศทางขององค์กรมีความเด่นชัดในฐานะผู้ศรัทธาตามสำนักคิดชาฟีอีเพื่อสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มผู้รู้ทางศาสนา เพื่อขยายและพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ¹⁴ จุดประสงค์ขององค์กรในช่วงนี้ได้แสดงให้เห็นถึงจุดยืนทางแนวคิดของมุสลิมกลุ่มอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมชัดเจนนอกเหนือจากความไม่พอใจกลุ่มมุสลิมหัวทันสมัยในช่วงแรกเพิ่มขึ้นมาหาประการดังนี้

ประการแรก เพื่อให้องค์กรได้รับความเลื่อมใสจากมุสลิมทั่วชาวในฐานะสำนักคิดหนึ่งที่มีประชาชนยอมรับปฏิบัติตามอันมีความสอดคล้องกับการนับถือศาสนาอิสลาม และสร้างผลประโยชน์อันดีต่อตัวสมาชิก

ประการที่สอง เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ผู้รู้ทางศาสนาในสำนักคิดทั้งหลาย

ประการที่สาม เพื่อดูแลการใช้หนังสือต่างๆ ที่ใช้สอน และเผยแพร่การตีความศาสนาอิสลามของสำนักคิดทั้งสี่สำนัก เพราะมีการกระจายตัวจากสำนักคิดต่างๆ เพิ่มขึ้นและบางแห่งได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นองค์กรตามสำนักคิด

ประการที่สี่ เพื่อให้การช่วยเหลือมัสยิด สถานทีนั้ฆตการในชุมชน โรงเรียนสอนศาสนา สถานดูแลเด็กกำพร้า และคนยากจน

ประการที่ห้า เพื่อพัฒนาการตีความทางศาสนาอิสลามของเหล่าสมาชิกอันเป็นจุดประสงค์สำคัญขององค์กร¹⁵

ณะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ก่อตั้งมาเป็นเวลา 80 ปีแล้ว วัตถุประสงค์การดำเนินงานขององค์กรยังให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม อันเป็นแนวทางดั้งเดิมในช่วงการก่อตั้งเมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ขององค์กร ณะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ในปัจจุบันตามมาตราที่ 26 จะเห็นความแตกต่างของเหตุผลการดำเนินงานเพียงบางประการเท่านั้น รายละเอียดมีดังนี้

- เพื่อส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างอุลาม่าห์ของสำนักนิติศาสตร์อิสลาม (มัซฮับ) ต่างๆ ในมุสลิมสุนหนี่

- เพื่อตรวจสอบคำร่าต่างๆ ว่ายังคงมีความเหมาะสมต่อประชาคมอะห์ลุส ซุนนะฮ์ อัลญะมาอะฮ์ อีกต่อไปหรือไม่ หรือมีสิ่งใด คำสอนใด เป็นบิตอะฮ์ ปะปนอยู่ด้วยหรือไม่อย่างไร

¹⁴Zamakhshari Dhofier, *The Peasant Tradition : The Role of the Kyai in the Maintenance of Traditional Islam in Java*, 74-75.

¹⁵Deliar Noer, "The Development and Nature of the Modernist Movement in Indonesia", 76.

- เพื่อการเผยแพร่ศาสนาอิสลามบนพื้นฐานคำสอนของสำนักนิติศาสตร์อิสลามทั้งสี่ (มัซฮับทั้งสี่)
- เพื่อการก่อตั้งมัสยิดเราะชะดี (โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามแนวสมัยใหม่)
- เพื่อบริหารจัดการมัสยิดต่างๆ บาลายเศาะฮ์ หรือโรงเรียน และศาลาตามชุมชนเพื่อใช้ นมัสการ (ละหมาด) และโรงเรียนปอเนาะต่างๆ
- เพื่อการอุปถัมภ์เด็กกำพร้าและคนยากไร้
- เพื่อการก่อตั้งองค์กรต่างๆ เพื่อพัฒนาการเกษตร การค้า และอุตสาหกรรม ตามที่ อนุมัติโดยหลักการของศาสนาอิสลาม

หากพิจารณาเอกสารของกรรมการบริหารองค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ แล้วจะพบ ข้อมูลที่ให้รายละเอียดถึงแนวคิดทางศาสนาไว้อีกดังนี้ “องค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ รับแนวคิด ของ อะห์ลุล ชุนนะฮ์ วัด ญะมาอะฮ์¹⁶ ซึ่งยึดมั่นในกิตาบลุลลอฮ์ (พระคัมภีร์อัลกุรอาน) และชุนนะฮ์ ของท่านนบี มุฮัมมัด ศ็อลลา และแบบอย่างของเคาะลีฟะฮ์ผู้เที่ยงธรรม ผู้สืบทอดแนวทางของ ท่านนบี มุฮัมมัด ศ็อลลา ทั้ง 4 ท่าน และตามแนวทาง ทรรศนะของการเข้าใจหลักศรัทธา (อัล อะกิดะฮ์) ของอิมาม อับดุล สะซัน อัล อัชชะรีรีย์ หรือตามแนวทางของอัชชะรีรีย์ และของอับดุล มันซूर อัล มาตุรีดีย์ หรือตามแนวทางของมาตุรีดีเยฮ์ และในทางนิติศาสตร์อิสลาม หรือ ฟิกห์ ตามมัซฮับทั้ง 4 ในอะฮ์ลุล ชุนนะฮ์ วัด ญะมาอะฮ์ นั่นคือ มัซฮับ ฮะนะฟียะ มาลิกียะฮ์ ชาฟีอียะ และฮัมบาลียะฮ์ และตาม แนวทางซุฟียะ หรือ ตะเศวฟุฟของอิมาม อัลเจาะซาลียะฮ์ และอิมาม อัล ญันนัค อัลบัณดาดียะ”¹⁷

1.6 สมาชิก และการขยายตัวขององค์กร

การรับสมาชิกขององค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มีกฎเกณฑ์ประการ 2 ประการ ประการ แรกกล่าวว่าผู้จะเข้าเป็นสมาชิกองค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ต้องเป็นมุสลิมผู้ยึดมั่นต่อแนวทาง สำนักกิตาบทกฏหมายกันเคียวกัน คือมุสลิมนิกายซุนนี เชื่อตามสำนักกิตาซาฟีอี กฎประการข้อสอง กล่าวห้ามมิให้สมาชิกปฏิบัติตามความเชื่ออันขัดแย้งกับ แนวทางขององค์กร

¹⁶หมายถึง กลุ่มคนหรือชุมชนผู้ศรัทธา เชื่อตาม และปฏิบัติตามคำพูด การกระทำ ทัศนคติของนบี มุฮัมมัด และผู้ใกล้ชิด ซึ่งปรากฏอยู่ในชุนนะฮ์ ยึดเป็นแนวทางพื้นฐาน และคัดค้านความเชื่อของชุมชนที่อยู่นอกเหนือ ชุนนะฮ์ว่าเป็นพวกนอกกริต ถือเป็นแนวทางหลักของมุสลิมหัวเก่าที่ยึดมั่นอยู่กับการปฏิบัติตามฟิเคศ ความมี คุณธรรม และเป็นชุมชนของผู้รู้ในเทววิทยา ฮาดิษ และซุฟียะ ดูใน Endang MA Turmudi, Nahdlatul Ulama Ideology Politics and the Formation of Khaira Ummah (Jakarta : PP. Lembaga Pendidikan Ma'arif NU, 2004), 22-24.

¹⁷Central Board of Nahdlatul Ulama, Nahdlatul Ulama, 4.

ภายในองค์กรขององค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ มีสมาชิก 2 กลุ่มใหญ่ คือ สมาชิกกลุ่มผู้รู้ทางศาสนา (อุลาม่าฮ์หรือ กยาฮี) และกลุ่มสมาชิกที่มีใช้ผู้รู้ทางศาสนา เหตุผลการแบ่งสมาชิกออกเป็นสองกลุ่มเพื่อต้องการแยกหน้าที่ของสมาชิกให้ชัดเจน กลุ่มผู้รู้ทางศาสนาคือกลุ่มบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถในการร่วมอภิปรายปัญหาทางศาสนา และการประชุมหารือในปัญหาต่างๆ ส่วนสมาชิกทั่วไปมิใช่ผู้รู้ทางศาสนามีสิทธิ์ออกเสียงแสดงความคิดเห็นตามประเด็นปัญหาอันไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางศาสนา การตัดสินใจในประเด็นปัญหาต่างๆขึ้นอยู่กับเสียงสนับสนุนของสมาชิก แต่การตัดสินใจปัญหาทางศาสนาส่วนมากแล้วขึ้นอยู่กับความสามารถของครูสอนศาสนาในการอ้างถึงที่มาของตัวบทนั้น เช่น หนังสือกฎหมายอิสลาม ดูฮ์ฟิฮ์ งานเขียนของ อิบน์ ฮะญูร อัล-ไซทานิ นิฮายาฮ์ (Ibn Hajar al – Haitami Nihayah) งานเขียนของ อัล-รอมลี (al-Ramli) และหนังสือแสดงทัศนะความคิดของผู้ก่อตั้งสำนักคิดทั้ง 4 สมาชิกกลุ่มครูผู้รู้ทางศาสนามีความสำคัญได้รับความนับถือจากสมาชิกทั้งหมด เพราะบุคคลเหล่านี้มีความรู้ความสามารถ และได้ตกลงกันภายในองค์กรว่า สมาชิกคณะกรรมการกลางขององค์กรจำนวน 9 คน ควรจะให้ผู้รู้ทางศาสนาอย่างน้อย 4 ท่านดำรงตำแหน่งนี้ และการดำเนินการบริหารของคณะกรรมการที่มีใช้ผู้รู้ทางศาสนาควรอยู่ภายใต้คำแนะนำของสมาชิกผู้รู้ทางศาสนา¹⁸

การเคลื่อนไหวขององค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ช่วงแรกเป็นการเผยแพร่แนวคิดภายในกลุ่มเครือญาติของกยาฮีหัวอนุรักษ์ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ อาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติภายในกลุ่มกยาฮีเป็นเครื่องมือสร้างความมั่นคง และเผยแพร่แนวอุดมการณ์ไปยังมุสลิมกลุ่มต่างๆในสังคมชวา เพราะว่ากยาฮีเป็นบุคคลที่มีสถานะภาพสูงเป็นที่ยอมรับนับถือจากประชาชนจึงทำให้การเผยแพร่แนวทางของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ได้รับความสนใจจากประชาชนในสังคม อีกทั้งแนวทางของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ มีความสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของมุสลิมส่วนใหญ่ในสังคมชวาอยู่แล้ว จึงง่ายต่อการยอมรับและเข้าร่วมเป็นสมาชิกในองค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ สถานะภาพความเป็นกลุ่มปัญญาชนผู้นำมุสลิม กยาฮีจึงให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องครอบครัว และเครือญาติทางศาสนาอิสลามค่อนข้างเคร่งครัด กยาฮียังมีความคิดว่าครอบครัวมีหน้าที่เตรียมความพร้อมให้ลูกหลานมีความสามารถสืบทอดอารยธรรมอิสลาม และตระหนักในหน้าที่การขับเคลื่อนสังคมแทนตัวเอง กยาฮีให้ความสำคัญกับการฝึกฝนบุตรให้มีความเชี่ยวชาญด้านการศาสนาอิสลามเริ่มจากการฝึกหัดภายในครอบครัว การส่งไปศึกษายังปสานเตรนอื่นก่อนจะไปพัฒนาความรู้ทางศาสนายังมักกะฮ์ แนวคิดและข้อปฏิบัติในการแต่งงานอันดับแรกคือกยาฮีต้องแต่งงานกันภายในกลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ครอบครัวจะรับผิดชอบในการเลือกคู่ครองให้กยาฮีหนุ่ม กลุ่มกยาฮียังมองการมีความสัมพันธ์ทางเพศนอกเหนือการแต่งงานว่าเป็นสิ่งไม่ควรกระทำ และถือเป็นความผิดร้ายแรงในกฎหมายอิสลาม ทั้งยังห้ามไม่ให้ชายหญิงคบหากันได้อย่างอิสระ ผู้หญิงจะต้อง

¹⁸Deliar Noer, *The Modernist Muslim Movement in Indonesia 1900-1942*, 231-232.

ระมัดระวังการแต่งกายของตนให้มีจิตศรัทธาแต่งงานของกยาฮีต้องกระทำอย่างถูกต้องเหมาะสมกับหลักศีลธรรมที่ดี เพราะว่ากยาฮีคือบุคคลที่มุสลิมให้ความเคารพ กยาฮีอาวุโสไม่เห็นด้วยกับการใช้ชีวิตโศกพวกเขามีความเชื่อว่าการใช้ชีวิตแต่งงานของชายหนุ่มทุกคนคือการแสดงความรับผิดชอบ ต่อสังคม การใช้ชีวิตโศกจึงไม่ใช่สิ่งดีแต่เป็นความผิดปกติ และขัดกับธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์ ซ้ำยังเป็นการกระทำผิดในฐานะผู้วางแผนครอบครัวต่อพระผู้เป็นเจ้า การแต่งงานของกยาฮีมักอยู่ในกลุ่มเครือญาติทั้งที่ใกล้ชิด และออกไป ชีวิตการแต่งงานมักได้รับการคาดหวังให้มีความยั่งยืน แต่ถ้าชีวิตการแต่งงานกลับนำมาซึ่งความทุกข์ และความเจ็บปวดแล้วกยาฮีสามารถร้องขอต่อศาลให้ตัดสินล้มเลิกการแต่งงานได้ แต่การหย่าร้างไม่ใช่สิ่งดีพระผู้เป็นเจ้าเองทรงรังเกียจ¹⁹

กลุ่มกยาฮีชาวมุสลิมมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่างเหนียวแน่น โดยให้ความสำคัญกับญาติฝ่ายชายในการขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ใช้การแต่งงานเป็นเครื่องมือรักษาผลประโยชน์การครอบครองที่ดินของครอบครัว และสร้างสายสัมพันธ์อันเหนียวแน่นภายในกลุ่มเครือญาติของตน กลุ่มกยาฮีผู้ก่อตั้งองค์การ นะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ อาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติมาเป็นพลังเสริมความเข้มแข็งให้การขยายตัวขององค์การ นะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ดำเนินการเผยแพร่อุดมการณ์ความคิดของตนเข้าสู่พี่น้องมุสลิมตามชุมชนในชนบทอย่างรวดเร็วทั่วสังคมชาว เพราะมีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาสอดคล้องกลมกลืนกับชาวบ้าน (อับยังัน) และมีปสานเตรนจำนวนมากเข้าร่วมองค์การ เพราะความศรัทธาในแนวทาง และชื่อเสียงของกยาฮีผู้นำองค์การ นะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ทั้งยังอาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติในกลุ่มครูสอนศาสนาสร้างความยอมรับนับถือเพื่อดึงดูดให้ปสานเตรนอื่นๆหันมาร่วมกับองค์การ ทำให้เครือข่ายขององค์การสามารถกระจายออกไปยังหมู่เกาะรอบนอกชวาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 มีการกระจายสาขาขององค์การไปยังกาลิมันตัน แต่ศูนย์กลางสำคัญยังคงอยู่ในชวาตะวันออก

1.7 โครงสร้าง และเครือข่ายขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์

โครงสร้างองค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ในปัจจุบันมีการวางหน่วยงาน ตำแหน่งการบริหารที่เป็นระบบอย่างชัดเจน และมีเครือข่ายขององค์การในด้านต่าง ๆ มากมาย การศึกษารายละเอียดของโครงสร้างองค์การ และเครือข่ายขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ในปัจจุบัน อาจช่วยให้ภาพความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารองค์การในยุคแรกๆชัดเจนมากขึ้น จริงอยู่ว่าการบริหารองค์การในอดีตอาจจะไม่เหมือนกับปัจจุบันเสียทีเดียวแต่โครงสร้างทางการบริหารคงจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง พื้นฐานสำคัญของการบริหารองค์การอยู่ที่การแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร

¹⁹Zamakhshari Dhofier, *The Peasant Tradition : The Role of the Kyai in the Maintenance of Traditional Islam in Java*, 50-53.

องค์การนั้ญเฐาะตุล อุลาม่าห์ ออกเป็นคณะบริหารส่วนต่างๆ และมีการแบ่งแยกออกเป็นระดับต่างๆอย่างชัดเจนเปรียบเสมือนกับการกระจายอำนาจในการบริหารจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่น แต่ผู้บริหารในระดับท้องถิ่นเองก็สามารถเข้ามาบริหารองค์การในส่วนกลางได้เช่นเดียวกัน โครงสร้างการบริหารองค์การนั้ญเฐาะตุล อุลาม่าห์ มีรายละเอียดดังนี้

1. คณะกรรมการกลาง (Pengurus Besar) คือกลุ่มผู้บริหารระดับชาติ
2. คณะกรรมการเขต (Pengurus Wilayah) คือกลุ่มผู้บริหารระดับจังหวัด
3. คณะกรรมการสาขา (Pengurus Cabang) คือกลุ่มผู้บริหารระดับตำบล หรือ เทศบาล และคณะกรรมการเฉพาะสาขา (Cabang Istimewa) คือ กลุ่มผู้บริหารภายนอก
4. ตัวแทนสภาคณะกรรมการสาขา (Pengurus Majelis Wakil Cabang / MWC) คือกลุ่มผู้บริหารระดับต่ำกว่าตำบล
5. ตัวแทนสภาคณะกรรมการสาขาย่อย (Pengurus Ranting) คือกลุ่มผู้บริหารระดับชุมชน

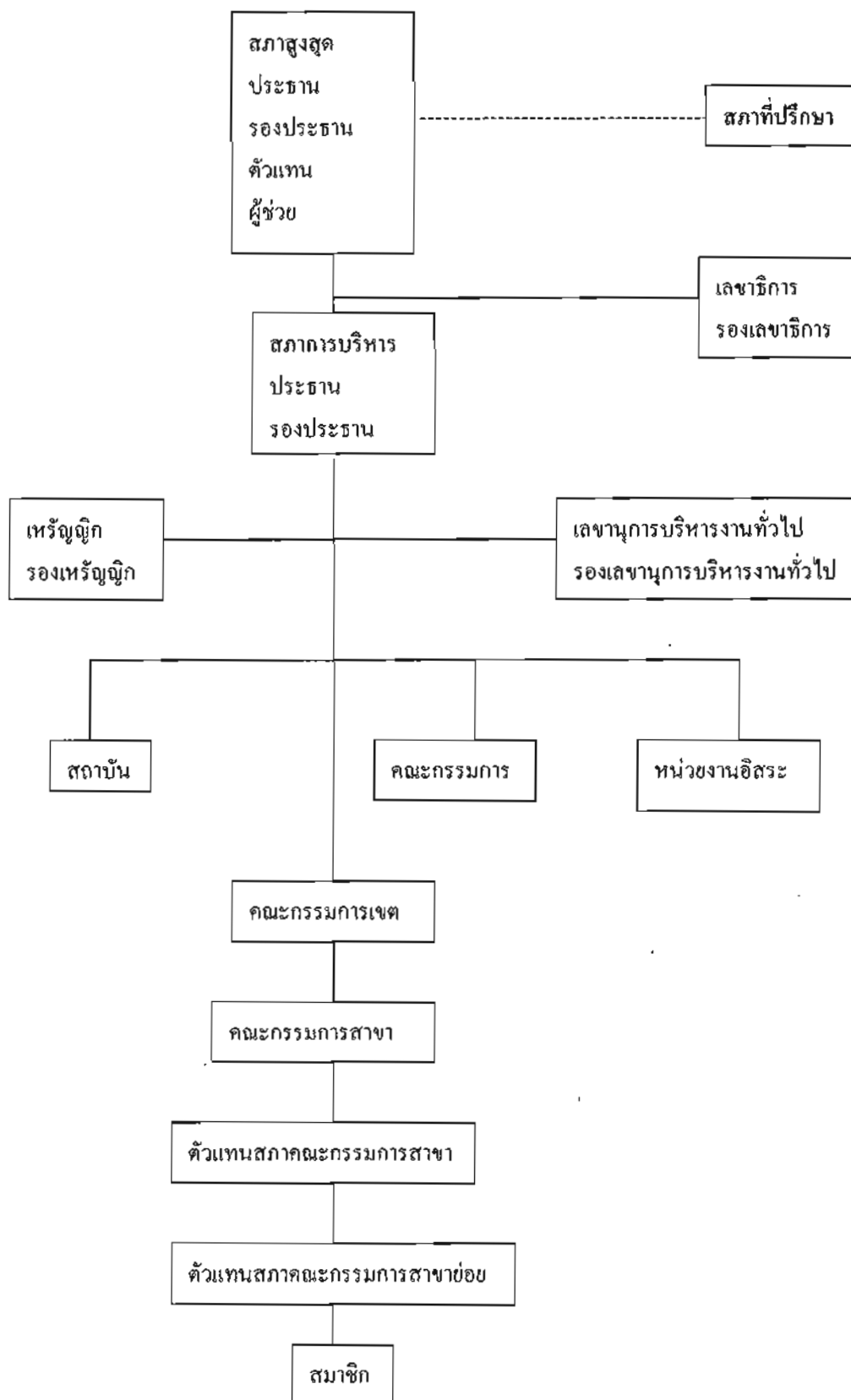
คณะกรรมการผู้บริหารในระดับชาติ ระดับจังหวัด ตำบล และระดับต่ำกว่าตำบล คือ คณะกรรมการระดับที่ 1-4 เข้ามาอยู่ในโครงสร้างการบริหารองค์การนั้ญเฐาะตุล อุลาม่าห์ ในสภาต่างๆ 3 สภา คือ

1. สภาที่ปรึกษา (Mustasyar)
2. สภาสูงสุด (Syuriyah)
3. สภาการบริหาร (Tanfidziyah)

ส่วนกลุ่มผู้บริหารระดับชุมชน (ตัวแทนสภาคณะกรรมการสาขาย่อย ระดับที่ 5) จะอยู่ในโครงสร้างการบริหารองค์การนั้ญเฐาะตุล อุลาม่าห์ ระดับสภาอยู่ 2 สภา คือ

1. สภาสูงสุด (Syuriyah)
2. สภาการบริหาร (Tanfidziyah)

แผนผังโครงสร้างองค์การ

องค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ สามารถขยายเครือข่ายองค์การกว้างขวางมากขึ้น ในช่วงปลายปี ค.ศ. 2004 องค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ มีจำนวนเครือข่ายระดับเขต(จังหวัด) กระจายอยู่ 30 เขต มีสาขา 339 สาขา มีสาขาพิเศษจำนวน 12 สาขา มีตัวแทนสภาสาขาจำนวน 2,630 สาขา และมีตัวแทนสภาสาขาย่อยจำนวน 37,125 สาขา²⁰

องค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ ได้พิมพ์เอกสารกล่าวถึงรายละเอียดการบริหารงานขององค์การในหนังสือชื่อ NAHDLATUL ULAMA เอกสารฉบับนี้ทำให้มองเห็นโครงสร้างการบริหารองค์การได้ครอบคลุมชัดเจนมากขึ้น และมองออกว่ากลุ่ม หรือ สถาบันภายใต้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ กับประชาชน อินโดนีเซีย คือ หน่วยงาน 3 ส่วน ที่สำคัญ ได้แก่ สถาบัน คณะกรรมการ และกลุ่มอิสระต่างๆ ซึ่งอยู่ตรงกลางภายในโครงสร้างขององค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์

สถาบัน

ในส่วนของสถาบันเครือข่ายภายใต้การบริหารขององค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ แบ่งออกตามความสัมพันธ์ด้านต่างๆของสถาบันกับองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ ถึง 13 สถาบัน ดังนี้

1. สถาบันอบรมศาสนาอิสลามขององค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ (Lembaga Dakwah Nahdlatul Ulama : LDNU)

แผนงานหลัก

- 1.1 เพื่อพัฒนาองค์การ และทรัพยากรมนุษย์ด้านการอบรมศาสนาอิสลาม
 - 1.2 เพื่อพัฒนาความกลมกลืนระหว่างศาสนา
 - 1.3 เพื่อเผยแพร่หลักคำสอนทางศาสนาอิสลามที่เหมาะสมกับจิตวิญญาณตามแบบ อะห์ลุล ชุนนะฮ์ วัล ญะมาอะฮ์
 - 1.4 ดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม
- เครือข่ายองค์การนี้กระจายอยู่ 28 เขต และมีสาขาทั้งหมด 328 สาขา

2. สถาบันการศึกษามาอะรีฟ (Lembaga Pendidikan Ma'arif Nahdlatul Ulama : LP MA'ARIF NU)

แผนงานหลัก คือ

- 2.1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการเรียนการสอน

²⁰Central Board of Nahdlatul Ulama, Nahdlatul Ulama (Jakarta : Central Board of Nahdlatul Ulama, 1999), 8-10.

- 2.2 จัดการ และดำเนินการพัฒนาโรงเรียนเพื่อการศึกษาพื้นฐานของประชาชน
- 2.3 การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาแบบบูรณาการกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ขั้นสูง และการประยุกต์ใช้ร่วมกัน
- 2.4 พัฒนาเครือข่ายทางสังคมที่สัมพันธ์กับโลกของการศึกษา

เครือข่ายขององค์กรมี 20 เขต จำนวน 117 สาขา ส่วนเครือข่ายการบริการด้านการศึกษามีตั้งแต่ระดับเด็กเล็กไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย มีโรงเรียนอนุบาลจำนวน 3,885 โรงเรียน มีโรงเรียนประถม 179 แห่ง โรงเรียนอิสลามระดับประถมจำนวน 3,861 แห่ง โรงเรียนมัธยมต้นจำนวน 378 แห่ง โรงเรียนอิสลามระดับมัธยมต้นจำนวน 733 แห่ง โรงเรียนมัธยมปลายจำนวน 211 แห่ง โรงเรียนอิสลามระดับมัธยมปลายจำนวน 212 แห่ง มหาวิทยาลัย 44 แห่ง และวิทยาลัย 23 แห่ง

3. สถาบันสังคมสงเคราะห์ มาบารรอต (Lembaga Sosial Mabarroth Nahdlatul Ulama : LS MABARROT NU)

แผนงานหลัก คือ

- 3.1 ศึกษาประเด็นทางสังคม
- 3.2 พัฒนาการบริการสังคม
- 3.3 ระดมเงินทุน วัสดุสิ่งของเพื่อช่วยเหลือเหยื่อผู้ประสบภัย
- 3.4 พัฒนาสถาบันเพื่อการแก้ปัญหาวิกฤตทางสังคม

สถาบันสังคมสงเคราะห์ มาบารรอตมีเครือข่ายองค์กรอยู่ 27 เขต และมีสาขามากกว่า 100 แห่ง

4. สถาบันทางเศรษฐกิจ (Lembaga Perekonomian Nahdlatul Ulama : LPNU)

แผนงานหลัก คือ

- 4.1 ศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์
- 4.2 วางแผนสร้างอำนาจหรือความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับสมาชิกของ NU
- 4.3 เสริมพลังทางเศรษฐกิจให้ประชาชน
- 4.4 ฝึกอบรมการเป็นเจ้าของธุรกิจ

สถาบันทางเศรษฐกิจนี้มีเครือข่ายจำนวน 24 เขต มีจำนวนสาขา 207 สาขา

5. สถาบันพัฒนาเกษตรกรรม (Lembaga Pengembangan Pertanian Nahdlatul Ulama : LPPNU)

แผนงานหลัก คือ

- 5.1 ศึกษาด้านเกษตรกรรม

5.2 พัฒนาแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่

5.3 พัฒนา และสนับสนุนด้านเกษตรกรรม

5.4 พัฒนารัฐกิจเกษตร

สถาบันพัฒนาเกษตรกรรมมีเครือข่ายอยู่ 19 เขต และมีจำนวนสาขา 140 สาขา

6. สถาบันปสานเตรน (Rabithah Ma'ahid Islamiyah : RMI)

แผนงานหลัก คือ

6.1 ศึกษาด้านศาสนา และปสานเตรน

6.2 พัฒนาคุณภาพการศึกษาของปสานเตรน

6.3 เสริมสร้างความเข้มแข็งของปสานเตรนในด้านต่างๆของสังคม

6.4 สร้างพลังความเข้มแข็งให้กับสถาบันทางเศรษฐกิจของปสานเตรน

สถาบันปสานเตรนมีเครือข่ายองค์กรอยู่ 27 เขต มีจำนวนสาขา 323 สาขา และมีเครือข่าย

ให้บริการประชาชนจำนวน 6,830 แห่ง

7. สถาบันสวัสดิการครอบครัวของ NU (Lembaga Kemaslahatan Keluarga Nahdlatul

Ulama : LKGNU)

แผนงานหลัก คือ

7.1 ศึกษาด้านสังคม-ศาสนา

7.2 ให้บริการด้านการวางแผนครอบครัว

7.3 ให้บริการด้านสุขวิทยาสังคม

7.4 สนับสนุนงานด้านประชากร และสิ่งแวดล้อม

เครือข่ายองค์กรมี 22 เขต มีจำนวนสาขามากกว่า 50 แห่ง

8. องค์กรดูแลด้านมัสยิดอินโดนีเซีย (Hai'ah Ta'miril Masjid Indonesia : HTMI)

แผนงานหลัก คือ

8.1 ดำเนินงานด้านการพัฒนามัสยิด

8.2 พัฒนาด้านการดำเนินกิจกรรม พิธีกรรมทางศาสนา

8.3 พัฒนาหน้าที่ทางสังคมของมัสยิด

องค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับมัสยิดมีเครือข่ายองค์กรอยู่ 16 เขต

9. สถาบันเพื่อการศึกษา และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Lembaga Kajian dan Pengembangan

Sumberdaya Manusia : LAKPESDAM)

แผนงานหลัก คือ

- 9.1 เพื่อศึกษาด้านสังคม – ศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ
 - 9.2 เพื่อการสร้างสรรค์และปรับปรุงประชาชนให้มีคุณภาพที่ดี
 - 9.3 พัฒนาโครงการพิเศษต่างๆ
- เครือข่ายขององค์กรนี้มี 16 เขต และมีจำนวนสาขามากกว่า 60 สาขา

10. สถาบันพัฒนาอำนาจแรงงานของ NU (Lembaga Pengembangan Tenaga Kerja Nahdlatul Ulama : LPTKNU)

แผนงานหลัก คือ

- 10.1 ศึกษาเรื่องอำนาจของแรงงาน
 - 10.2 อบรมแรงงานที่มีฝีมือ
 - 10.3 ให้การอบรม และสนับสนุนเรื่องอำนาจของแรงงาน
 - 10.4 ปรับปรุงเรื่องความมั่นคงของแรงงาน
- สถาบันพัฒนาอำนาจแรงงานมีเครือข่ายอยู่ 20 เขต และ 53 สาขา

11. สถาบันเพื่อให้คำแนะนำ และช่วยเหลือด้านกฎหมายของ NU (Lembaga Penyuluhan dan Bantuan Hukum : LPBH)

แผนงานหลัก คือ

- 11.1 ศึกษาประเด็นทางกฎหมาย
 - 11.2 มีสถาบันศึกษาด้านกฎหมาย
 - 11.3 ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย
 - 11.4 รณรงค์ผลักดันด้านสิทธิมนุษยชน และสิทธิทางกฎหมาย
- สถาบันด้านกฎหมายนี้มีเครือข่ายอยู่เพียง 1 เขต และมีสาขาอยู่ 7 แห่ง

12. สถาบันด้านศิลปะการต่อสู้ ปกัร นูซา (Lembaga Pencak Silat Pagar Nusa : LPS Pagar Nusa)

แผนงานหลัก คือ

- 12.1 ฝึกอบรมเปนคัค ไชลัท (Pencak Silat)
 - 12.2 พัฒนา และฝึกอบรมด้านความมั่นคงปลอดภัยของ NU
 - 12.3 พัฒนาด้านความมีมนุษยธรรม และงานด้านสังคมสงเคราะห์
- สถาบันศิลปะการต่อสู้ ปกัร นูซา มีเครือข่าย 15 เขต และมีสาขาลงถึง 110 แห่ง

13. สมาคมนักอ่าน และท่องจำคัมภีร์โกราณ(อัลกุรอาน) (Jam'iyatul Qurra'wal Huffadz : JQH)

แผนงานหลัก คือ

- 13.1 ศึกษาและพัฒนาศิลปะการอ่านคัมภีร์โกราณ
- 13.2 มีสถาบันศึกษาการอ่านคัมภีร์โกราณ
- 13.3 พัฒนาศักยภาพมนุษย์ในด้านการท่องจำคัมภีร์โกราณ
- 13.4 จัดงานเฉลิมฉลองคัมภีร์โกราณ

สมาคมนักอ่าน และท่องจำคัมภีร์โกราณมีเครือข่ายอยู่ 27 เขต และมีสาขาจำนวน 339 แห่ง

คณะกรรมการ

คณะกรรมการกลุ่มนี้คือหน่วยงานพิเศษที่สร้างขึ้นเพื่อดำเนินงานในโครงการพิเศษขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ มีเพียงชุดเดียว คือ คณะกรรมการด้านการพยากรณ์ หรือโหราศาสตร์ คณะกรรมการชุดนี้มีแผนงานหลัก ดังนี้

1. การศึกษาด้านศาสนาอย่างสัมพันธ์กับการพยากรณ์
2. ฝึกอบรม และให้บริการข้อมูลด้านการพยากรณ์
3. จัดพิมพ์ปฏิทินขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์

หน่วยงานอิสระ

องค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ มีหน่วยงานอิสระในรูปขององค์กรอยู่ 8 หน่วยงาน เพื่อทำหน้าที่เชื่อมโยงนโยบายขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ กับ กลุ่มสังคมต่างๆ ดังนี้

1. ผู้ปฏิบัติตามลัทธิซุฟีขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ (Jam'iyah Ahli Thariqah AL-Mu'tabarah An-Nahdliyah)

แผนงานหลัก คือ

- 1.1 ศึกษาด้านศาสนา และลัทธิซุฟี
- 1.2 ขอมรับการเผยแพร่คำสอนลัทธิซุฟีในหมู่สมาชิกขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์
- 1.3 แนะนำการปฏิบัติตามลัทธิซุฟีภายในนะฮ์ฎิيين (nahdliyyin) หรือสมาชิกของนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์

องค์กรนี้มีเครือข่ายกระจายอยู่ 15 เขต และมีจำนวนสาขามากถึง 200 สาขา

2. องค์กรผู้หญิงนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ (Muslimat NU)

แผนงานหลัก คือ

- 2.1 บริหาร และพัฒนาองค์กร
- 2.2 ศึกษาประเด็นด้านสังคม และผู้หญิง

2.3 พัฒนาด้านสถาบันอาชีวศึกษา

2.4 พัฒนาด้านการบริการสังคม และสนับสนุนการช่วยเหลือผู้หญิง

เครือข่ายองค์กรด้านผู้หญิงมีอยู่ 31 เขต 339 สาขา และมีสาขาย่อยอยู่ถึง 2,650 แห่ง มีเครือข่ายการให้บริการอยู่จำนวนมากตามสถานที่ต่างๆ เช่น ในโรงพยาบาล หรือ คลินิก 49 แห่ง โรงเรียนอนุบาล 8,522 แห่ง องค์กรร่วม 247 แห่ง และอยู่ในส่วนของสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า บ้านเด็กเล็ก หอพักหญิง สถานที่ฝึกอบรมอาชีพต่างๆทั่วประเทศจำนวน 10 แห่ง

3. กลุ่มการเคลื่อนไหวของเยาวชน (Gerakan Pemuda Ansor : GP Ansor)

แผนงานหลัก คือ

3.1 การบริหาร และพัฒนาองค์กร

3.2 การพัฒนาลัทธิชาตินิยม

3.3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

3.4 ก้าวสู่การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรระดับชาติ และนานาชาติ

กลุ่มของเยาวชนมีเครือข่ายองค์กร 30 เขต 337 สาขา เครือข่ายการบริการคือศูนย์การความร่วมมือการบริหารงานแห่งชาติ (INKOWINA หรือ Induk Koperasi Wira Usaha Nasional)

4. องค์กรเยาวชนหญิงนะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ (Fatayat NU)

แผนงานหลัก คือ

4.1 บริหาร และพัฒนาองค์กร

4.2 ศึกษาด้านสังคม และเยาวชน

4.3 อบรม และให้คำปรึกษาด้านการสาธารณะสุข

4.4 แก้ปัญหาวิกฤตทางสังคม

เครือข่ายองค์กรมี 27 เขต 334 สาขา

5. สมาคมนักศึกษานะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ (Ikatan Pelajar Nahdlatul Ulama : IPNU)

แผนงานหลัก คือ

5.1 บริหาร และพัฒนาองค์กร

5.2 ศึกษาประเด็นทางสังคม

5.3 พัฒนากิจกรรมของนักศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับหลักการที่ดีทางวิทยาศาสตร์ และการพัฒนาความรู้สังคม

5.4 เพิ่มเงินทุนเล่าเรียนสำหรับนักศึกษาที่มีความสามารถต่ำ และต้องพักการเรียน

5.5 สนับสนุนด้านการศึกษา และการพัฒนาสำหรับเยาวชนที่ประสบปัญหาทางสังคม

สมาคมศึกษานิสานะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มีเครือข่ายองค์กรอยู่ 27 เขต 265 สาขา มีเครือข่าย
การให้บริการ คือ ความร่วมมือของลูกชายแห่งมาตุภูมิ (KOPUTRA)

6. สมาคมนักศึกษาหญิงนิสานะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ (Ikatan Pelajar Puteri Nahdlatul Ulama :
IPPNU)

แผนงานหลัก คือ

- 6.1 การบริหาร และพัฒนาองค์กร
 - 6.2 ศึกษาเรื่องราวทางสังคม – ศาสนาเยาวชนวัยรุ่น และนักศึกษา
 - 6.3 การศึกษาด้านสุขภาพ และการช่วยเหลือเยาวชนวัยรุ่น
 - 6.4 บริการช่วยเหลือนักศึกษาที่หยุดเรียน
- เครือข่ายองค์กรมี 26 เขต 316 สาขา

7. สมาคมนักวิชาการนิสานะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ (Ikatan Sarjana Nahdlatul Ulama : ISNU)

แผนงานหลัก คือ

- 7.1 วางแผน และพัฒนาการบริหารงานด้านการศึกษาขององค์กรนิสานะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์
ให้มีความเข้มแข็ง
 - 7.2 กระตุ้นให้สมาชิกของนิสานะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เพิ่มบทบาท และมีการเคลื่อนไหวทาง
สังคมมากขึ้น
 - 7.3 ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชาติบ้านเมือง
 - 7.4 พัฒนาการสร้างเครือข่ายปัญญาชนในระดับชาติ และนานาชาติ
- เครือข่ายขององค์กรนักศึกษามีอยู่ 5 เขต 17 สาขา

8. สหภาพการค้ามุสลิมอินโดนีเซีย (Sarikat Buruh Muslimin Indonesia : SARBUMUSI)

แผนงานหลัก คือ

- 8.1 พัฒนาองค์กร
- 8.2 ศึกษาด้านแรงงาน
- 8.3 ฝึกอบรมแรงงาน
- 8.4 ปรับปรุงความมั่นคงของแรงงาน และครอบครัวของพวกเขา

สหภาพการค้าของมุสลิมอินโดนีเซียมีเครือข่ายการค้าอยู่ 14 เขต 342 สาขา 135 กลุ่มการ
เคลื่อนไหวด้านแรงงาน (GBLP)

นอกจากนี้คณะกรรมการกลางของนิสานะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ยังมีหน่วยงานพิเศษที่แยก
ออกไปจากเครือข่ายต้นจำนวนหนึ่ง เพิ่มอีก 13 สถาบัน 5 คณะกรรมการ และ 5 หน่วยงานอิสระขึ้น

ตรงต่อคณะกรรมการกลาง สถาบันดังกล่าวนี้มีชื่อว่า ศูนย์กลางการศึกษาวางแผนนโยบาย (Centre for Strategic Policy Studies : CSPS) มีหน้าที่ศึกษาประเด็นต่างๆที่สัมพันธ์กับยุทธวิธี และนโยบายทางการเมือง”

การขยายเครือข่ายขององค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ ในยุคแรกของการก่อตั้งนั้นคงจะไม่มี การขยายตัวของเครือข่ายมากมายเท่ากับในปัจจุบัน ระยะเวลาเป็นการขยายเครือข่ายขององค์กร ไปตามปสานเตรนเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะในเกาะชวา และตั้งแต่กลางทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา นะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ เริ่มดำเนินนโยบายเพื่อขยายองค์กรไปยังชุมชนมุสลิมที่ต่าง ๆ มากขึ้น และเปิดรับการปรับตัวขององค์กรเข้ากับการเปลี่ยนแปลงแบบใหม่เพิ่มขึ้นด้วย ทำให้องค์กรเริ่มมี จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยมา ถือได้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวคือช่วงเวลาแห่งการพัฒนาองค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ ในด้านต่างๆ เพื่อให้มีความพร้อมรับมือกับสภาพของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของอินโดนีเซียที่ผูกพันกับสมัยแห่งทุนนิยมโลก องค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ ในฐานะที่แสดงจุดยืนการเป็นองค์กรด้านสังคม- ศาสนา จึงมีการกระจายสาขา สร้าง เครือข่าย และดำเนินกิจกรรมทางสังคมในด้านต่างๆอย่างมากมายดังที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นแล้ว

²¹Central Board of Nahdlatul Ulama, Nahdlatul Ulama, 12-26.

บทที่ 2

การพัฒนาทางการศึกษาขององค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลามาย์

2.1 การศึกษาศาสนาอิสลามแนวจารีต

การศึกษาศาสนาอิสลามมีพื้นฐานมาจากการผสมเข้ากับวัฒนธรรมฮินดูของชาว ศาสนาฮินดูให้ความสำคัญยกย่องนักบวชในศาสนา คือ พรหมณ์ หรือ กูรู (Guru) ให้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาให้แก่บรรดาลูกศิษย์ โดยใช้ฉันทลพิตี (mandala) เป็นสถานที่กระทำการกิจกรรมทางศาสนารวมถึงการถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาด้วย ในช่วงแรกของการเผยแพร่ศาสนาอิสลามประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 13 เหล่าวะลี ซองะ (wali songo) ผู้ใกล้ชิดพระเจ้าทั้งเก้าท่าน หรือที่เรียกกันตามความเข้าใจทั่วไปว่านักบุญ วะลีได้ประยุกต์แนวทางการถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาฮินดูมาเป็นพื้นฐานการเผยแพร่ศาสนาอิสลามไปยังผู้ศรัทธาในบริเวณต่างๆของชาว ด้วยการนำฉันทลพิตีมาเป็นสถานที่ในการธรรมเทศนาสั่งสอน และให้การศึกษาศาสนาอิสลามภายในชุมชน และผสมผสานหลักคำสอนเรื่องความเชื่อ หลักกฎหมาย และขนบธรรมเนียมทางศาสนาอิสลามให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดทางเทววิทยา ความเชื่อเรื่องความตาย ชีวิตหลังความตาย และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าของฮินดู-พุทธ และใช้พลังอำนาจทางเวทมนต์คาถาตามแนวทางซูฟีดึงดูดให้ชาวชวาหันมายอมรับ และสนใจศึกษาศาสนาอิสลาม โดยให้ความสำคัญกับคำสอนของ อะห์ลุล ซุนนะฮ์ วัล จะมาอะฮ์ ตามแนวทางที่วะลีเคียดำเนินตนเป็นแบบอย่าง วะลีซองะ ทั้งเก้าท่านกลายเป็นบุคคลที่มุสลิมในชวา และเกาะต่างๆของอินโดนีเซียให้ความเคารพนับถืออย่างมาก แนวทางการสั่งสอน หรือเผยแพร่ศาสนาอิสลามของชุมชนมุสลิมในอินโดนีเซียล้วนรับเอาแนวการสอนของท่านเหล่านี้เป็นจารีตในการศึกษาศาสนาอิสลาม ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 การศึกษาศาสนาอิสลามแนวจารีตได้ขยายเข้าไปยังพื้นที่ชนบทชวามากขึ้นสอดคล้องกับการศึกษาศาสนาอิสลามทั้งระบบป็นมาเยียน และปสานเตรน'

ระบบการศึกษาศาสนาอิสลามในชนบทธรรมเนียมชวาแยกออกเป็น 2 สถาบันการศึกษา ศาสนาหลัก คือการศึกษาในป็นมาเยียน และปสานเตรน ป็นมาเยียนคือการศึกษาศาสนาอิสลามขั้นพื้นฐาน ส่วนปสานเตรนคือการศึกษาศาสนาอิสลามระดับสูงในสังคมชวา การสถาบันการศึกษาทั้งสองระดับมีความสำคัญในฐานะศูนย์กลางชุมชน และมีบทบาทมากในเขตชนบท สถาบันการศึกษา

¹ Rosario M. Corted, *Preliminary Study of Modernizing Trends in Muslim Education in Indonesia and the Philippines A special Focus on the Pesantren Tradition in Java* (Southeast Asian Studies Program : Research Exchange Fellowships Report No. 1 ,1984), 29.

คือ แหล่งถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาอิสลาม และศูนย์รวมการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในชุมชน

การศึกษาในระบบป็นมาเขียนคือการศึกษาศาสนาอิสลามระดับพื้นฐานแบบไม่เป็นทางการทำการสอนภายในชุมชน หรือหมู่บ้านตามชนบทของชาว จูคมุ่งหมายของการศึกษาแบบป็นมาเขียนเพื่อให้เด็กชาวมุสลิมมีความสามารถทางศาสนาอิสลามขั้นพื้นฐาน และเป็นการวางพื้นฐานด้านไวยากรณ์อาหรับให้กับนักเรียน เพื่อให้สามารถอ่านบทดุอาัจมัต และพระคัมภีร์อัลกุรอานได้ การสอนอันดับแรกเป็นการสอนพื้นฐาน (Elementary) เริ่มจากภายในครอบครัวพ่อแม่จะสอนให้ลูกท่องจำข้อความในพระคัมภีร์ และพัญชนะอาหรับช่วงระหว่าง 5-8 ขวบ ระดับต่อมาเรียกว่า (Pengajian Kitab) เป็นการสอนให้เริ่มอ่านภาษาอาหรับจากกยาฮีในชุมชน กยาฮีเน้นให้เด็กนักเรียนมุสลิมซึ่งส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 7 – 10 ปี พัฒนาทักษะในการอ่านพระคัมภีร์ให้คล่องแคล่ว และสามารถท่องจำข้อความจากคัมภีร์อัลกุรอานได้ สถานที่ทำการเรียนการสอนมักสอนกันตามบ้านของกยาฮีในชุมชน ในลังการ์ (langgar)² หรือในมัสยิด เวลาเรียนคือช่วงตอนเย็นถึงค่ำเนื่องจากตอนกลางวันเด็กๆต้องช่วยงานในครอบครัว และกยาฮีต้องทำอาชีพของตัวเอง การเรียนการสอนแบบป็นมาเขียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายกยาฮีทำการสอนให้ฟรีเพราะมีความเชื่อว่าการสอนศาสนาอิสลามคือการอุทิศตัวให้กับพระเจ้า เมื่อเด็กมีความพร้อมที่จะเรียนในระดับที่สูงขึ้นพ่อแม่จะส่งลูกหลานเข้าเรียนในระดับปสานเตรน³

ปสานเตรน คือศูนย์กลางการฝึกฝนมุสลิมตามขนบธรรมเนียมปฏิบัติในชาว และมาตุราบางครั้งเรียกว่าปอนด็อก (pondok) แปลว่าตึก หรือที่พักของนักเรียน มาจาก (funduq) ในภาษาอาหรับแปลว่าโรงแรม หรือตึก ส่วนคำว่าปสานเตรนมาจากการสมาสคำของคำว่าสันตริ (santri) ⁴ ใช้กล่าวถึงนักเรียนในปสานเตรน เมื่อกล่าวถึงปสานเตรนจึงหมายถึงสถานที่ฝึกฝนอบรมทางศาสนาอิสลามแบบประจำมีที่พักให้กับกยาฮี และสันตริพักอาศัย อาจมีมัสยิด และสถานที่นัสมัสการอยู่ภายในเพื่อใช้ประกอบกิจกรรมทางศาสนาด้วยกันระหว่างกยาฮี และสันตริ กับชุมชนรอบๆ ปสานเตรนเนื่องจากหมู่บ้านในชนบทไม่ค่อยมีมัสยิดประจำหมู่บ้านชาวบ้านมักจะเข้าไปร่วมนัสมัสการและประกอบพิธีกรรมทางศาสนายังมัสยิดภายในปสานเตรนที่อยู่ใกล้ชุมชน หรือในลังการ์(สถานที่ทำนัสมัสการพระเจ้า)ของชุมชน

²คือสถานที่นัสมัสการร่วมกันของชุมชนที่ไม่มีมัสยิดประจำหมู่บ้าน ดูใน Zamakhsyari Dhofer, *The Peasant Tradition : The Role of the Kyai in the Maintenance of Traditional Islam in Java*, 3-4.

³Peacock L. James, *Muslim Puritans : Reformist Psychology in Southeast Asian Islam* (London, England : University of California Press, Ltd., 1978), 66-69.

⁴งานศึกษาของ Corted ใช้คำว่า “สันตริ” หมายถึงนักเรียนในปสานเตรน Corted, *Preliminary Study of Modernizing trends in Muslim Education in Indonesia and the Philippines A special Focus on the Pesantren Tradition in Java* , 40.

วัฒนธรรมมุสลิมชาวสันตริจะให้ความสำคัญกับถือกบฏอิศลามผู้ก่อตั้งปสานเตรนสูงมาก เพราะว่าการสร้างปสานเตรนมิใช่เรื่องง่ายต้องอาศัยทั้งความรู้ความสามารถทางศาสนา และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การก่อสร้างปสานเตรนนั้นต้องใช้ทรัพย์สินส่วนตัวของกบฏอิศลามทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นมัสยิด ที่พักนักเรียน และห้องเรียนล้วนสร้างในที่ดินของครอบครัวกบฏอิศลามทั้งสิ้นรัฐบาลไม่ได้ให้การช่วยเหลือสิ่งใดเลย ฉะนั้นผู้ทำการก่อตั้งปสานเตรนมักจะมาจากครอบครัวผู้มีฐานะชั้น

เจ้าของที่ดิน ครอบครัวผู้รู้ทางศาสนา หรือผู้มีโอกาสไปศึกษาศาสนาในมักกะฮ์มาหลายปี กลุ่ม กบฏอิศลามผู้ก่อตั้ง ปสานเตรนจึงได้รับการยอมรับว่ามีชื่อเสียงเกียรติยศในสังคมชาวทั้งจากสันตริ ในปสานเตรนของตน และกลุ่มกบฏอิศลาม แต่ชื่อเสียงหรือการดำรงอยู่ของปสานเตรนบางแห่งมักไม่ยาวนานอาจจะมีชื่อเสียงในระยะสั้นและต้องปิดตัวลงไปเมื่อผู้ก่อตั้งปสานเตรนแห่งนั้นๆ ได้เสียชีวิตลง ด้วยเหตุผลต่างๆ ได้แก่ความศรัทธาที่ซิดดิดในตัวบุคคลเมื่อบุคคลที่พวกเขายกย่องจากไปจึงไม่มีความศรัทธาในปสานเตรนแห่งนั้นอีก และการขาดผู้รับช่วงสืบทอดต่อ หรือเป็นเพราะผู้สืบทอดอันได้แก่ลูกชาย หรือลูกเขยของผู้ก่อตั้ง ไม่มีความสามารถจะรักษาชื่อเสียงของปสานเตรนให้คงอยู่ ฉะนั้นปสานเตรนใดจะมีความรุ่งเรืองหรือเสื่อมจิ่งขึ้นอยู่กับความสามารถและอำนาจบารมีของผู้ก่อตั้ง และผู้สืบทอดมากกว่าสิ่งใด ปสานเตรนที่มีชื่อเสียงมากจะดึงดูดสันตริให้เข้ามาศึกษาจำนวนมากและพัฒนาปสานเตรนให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ปสานเตรนขนาดใหญ่ในชาวมัจญานวัน สันตริเข้าศึกษาหลายพันคน

อุดมมุ่งหมายร่วมของปสานเตรน คือ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอิสลาม และฝึกฝนสันตริให้กลายเป็นผู้รู้ทางศาสนา ส่วนเหตุผลการเข้ามาศึกษาศาสนาอิสลามของสันตริ เพราะพวกเขามีความเชื่อว่าการศึกษาศาสนาอิสลามคือการปฏิบัติตามหน้าที่ของมุสลิมที่ดี และเป็นการอุทิศตนแด่อัลลอฮ์ การตัดสินใจเข้าศึกษาศาสนาในปสานเตรนใดมักขึ้นอยู่กับชื่อเสียงความสามารถ และเชี่ยวชาญของกบฏอิศลามที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาทางศาสนาอิสลามใด ประกอบกับความสนใจส่วนตัวของสันตริว่าต้องการศึกษาความรู้จากสาขาใด ส่วนกลุ่มสันตริผู้มุ่งหวังจะพัฒนาตนเองให้กลายเป็นผู้รู้ทางศาสนานั้นจะต้องเดินทางไปศึกษายังปสานเตรนต่างๆ ทั่วชวา เพราะกบฏอิศลามในปสานเตรนแต่ละแห่งมีชื่อเสียงความเชี่ยวชาญสาขาทางศาสนาอิสลามต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่นกบฏอิศลามของปสานเตรนดริมีสในเมืองปาสิทันมีชื่อเสียงความเชี่ยวชาญด้านไวยากรณ์อาหรับ กบฏอิศลาม ฮิม อัสฮารี ของปสานเตรนเตนูเร็งมีชื่อเสียงเชี่ยวชาญในฮาดิษ และกบฏอิศลามในเปชันเตรียจัมเปสในกิเดรีมีความเชี่ยวชาญในลัทธิซุฟี (sufism) การศึกษาศาสนาอิสลามในชาวสันตริสามารถเลือกเรียน

¹Corted, Preliminary Study of Modernizing trends in Muslim Education in Indonesia and the Philippines A special Focus on the Pesantren Tradition in Java, 32-36.

ได้หลายปสานเตรนตามความสนใจของตน สันตริกคนหนึ่งอาจใช้เวลาศึกษาในปสานเตรนตั้งแต่ไม่กี่เดือนจนถึงสิบกว่าปีขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนตัวของบุคคลนั้น⁶

เนื้อหาวิชาการศึกษาการสอนในปสานเตรนนั้นเป็นเรื่องทางศาสนาอิสลามล้วนๆ และเน้นการศึกษาภาษาอาหรับเพราะการศึกษาภาษาอาหรับมีความสำคัญต่อการศึกษาด้วยททางศาสนาอิสลามเนื่องจากด้วยบทในวิชาต่างๆนั้นแปลมาจากภาษาอาหรับ วิชาการศึกษาที่ใช้สั่งสอนสันตริกในปสานเตรน ได้แก่ วิชาการศึกษากฎหมายอิสลาม (fiqh) วิชาะบบการพิจารณาคดีของอิสลาม (usul fiqh) วิชาว่าด้วยขนบธรรมเนียมการปฏิบัติตนของพระมุฮัมมัดทั้งเรื่องการตัดสินใจ คำพูด และการกระทำของพระองค์ (hadith) วิชาการบรรยายกุรอาน (tafsir) วิชาเทววิทยาอิสลาม (tauhid) วิชาซูฟี (tasawwuf) วิชาจริยศาสตร์อิสลาม (akhlak) วิชาประวัติศาสตร์อิสลาม (tarikh) และวิชาวาทิลปี (balagah)⁷

การศึกษาในปสานเตรนมีการแบ่งสันตริกออกเป็น 3 ระดับ ระดับแรกเป็นการศึกษาระดับพื้นฐานคือชั้นบันดอนัง (bandongan) ในชั้นนี้กยาอีจะอ่าน และแปลอธิบายด้วยบทอาหรับให้สันตริกเข้าใจ ความคาดหวังของกยาอีคือให้สันตริกมีความเชี่ยวชาญการอ่านภาษาอาหรับจนสามารถแปลด้วยบทอาหรับ และอธิบายงานเขียนทางด้วยบทอาหรับได้ ระดับที่สองคืออุซตาซ (ustadz) เป็นการพัฒนาศันตริกให้มีความสามารถในการสอนศาสนา ในชั้นนี้กยาอีจะให้สันตริกผู้ฝึกหัดทำการสอนด้วยททางศาสนาให้แก่สันตริกผู้น้อง ระดับที่สามคือชั้นมุชวะเราะฮ์ (mushawarah) เป็นระดับสูงสุดของการศึกษาศาสนาอิสลามในปสานเตรนในระดับนี้กยาอีต้องการพัฒนาให้สันตริกทำการศึกษาดูบทให้เข้าใจอย่างถ่องแท้จนสามารถวิจารณ์ และถกเถียงประเด็นปัญหาต่างๆทางศาสนาอิสลามได้ กยาอีอาจจะย้ายสันตริกจากระดับชั้นล่างไปยังระดับที่สูงขึ้นไปได้ตามศักยภาพในการพัฒนาของสันตริก สันตริกที่ดีคือผู้มีความสามารถในการอ่านด้วยบทอย่างกว้างขวาง มีการตีความ และอ้างถึงที่มาของด้วยบทอย่างรอบคอบ สันตริกจะสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับตัวเองได้หรือไม่ขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ตีความด้วยบทอาหรับ ถ้าสันตริกคนใดมีความสามารถเป็นที่พอใจกยาอีถาบทามให้อยู่ช่วยงานในปสานเตรน หรือได้รับการสนับสนุนให้เดินทางไปศึกษาด้านศาสนาต่อยังตะวันออกกลาง และสถานที่มุสลิมขนบธรรมเนียมนิยมเข้าไปศึกษาศาสนาคือมัสยิดอัล-ฮารามในเมืองมักกะฮ์ เมื่อสันตริกสั่งสมประสบการณ์ความเชี่ยวชาญทางศาสนาจนได้รับการยกย่องจากบรรดากยาอี เขาอาจได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่กยาอีหนุ่มเผยแพร่คำสอนทางศาสนาอิสลามสืบต่อไป วัฒนธรรมการศึกษาศาสนาอิสลามปสานเตรนมีความสำคัญในฐานะ

⁶Zamakhshari Dhofier, *The Peasantren Tradition : The Role of the Kyai in the Maintenance of Traditional Islam in Java*, 6.

⁷Ibid., 37

ศูนย์กลางการฝึกฝนสันตริให้มีความรู้ความสามารถทางศาสนาอย่างมีศีลธรรมคุณธรรม และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของมุสลิมชาว⁸

2.1.1 นะอ์ญะตุล อุลาม่าห์ กับบทบาทในการรักษาการศึกษาศาสนาอิสลามแนวจารีต

เมื่อมีการเปิดคลองสุเอซในปี ค.ศ. 1869 และการพัฒนาระบบขนส่งทางเรือขนาดใหญ่ที่สามารถบรรจุผู้โดยสารได้ปริมาณมากขึ้นทำให้การเดินทางมีความสะดวกและปลอดภัยกว่าในอดีต มีผลให้จำนวนผู้เดินทางประกอบพิธีฮัจญ์ และศึกษาศาสนายังตะวันออกเฉียงจากชาวเพิ่มจำนวนมากขึ้นตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 การหลั่งของสันตริเข้ามายังตะวันออกเฉียงที่เพิ่มมากขึ้นยังทำให้สันตริเปิดรับแนวความคิดใหม่ๆทางศาสนาอิสลามอย่างหลากหลายมากขึ้นไปด้วย ศูนย์การศึกษาศาสนาอิสลามของโลกมุสลิมยังตะวันออกเฉียงมีศูนย์กลางการศึกษาสำคัญอยู่ 2 ศูนย์กลาง คือ ในมักกะฮ์ และไคโร ศูนย์กลางการศึกษาศาสนาอิสลามในมักกะฮ์อยู่ที่มัซยิด อัล - ฮะรออม (al - Haram Masjid) มัสยิดแห่งนี้ให้ความสำคัญกับการศึกษาทางด้านศาสนาอิสลามมากกว่าการศึกษาด้านอื่น ส่วนศูนย์กลางการศึกษาในไคโรอยู่ ณ มหาวิทยาลัย อัล - อัซฮาร์ (al - Azhar University) มหาวิทยาลัยอัล - อัซฮาร์คือศูนย์กลางที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาศาสนาอิสลามเชิงการเมือง และการต่อต้านอาณานิคม⁹ ตามแนวความคิดของ ญะมาลุดดีน อัล อัฟฆอนี (Jamal al - din al - Afghani) และการปฏิรูปศาสนาอิสลามแนวสมัยใหม่ของมุฮัมมัด อับดุลฮ์ (Muhammad Abduh) ทั้งสองท่านคือต้นแบบทางแนวคิดที่สำคัญของการเคลื่อนไหวทางศาสนาอิสลามเชิงการเมืองต่อกลุ่มปัญญาชนมุสลิมทุกเชื้อชาติในไคโร¹⁰

การศึกษาศาสนาอิสลามทั้งในมักกะฮ์ และในไคโร มีส่วนสำคัญยังต่อการเผยแพร่ และถ่ายทอดแนวความคิดทางศาสนาอิสลามอันหลากหลายไปยังมุสลิมตามที่ต่างๆที่เดินทางเข้ามาศึกษาศาสนาอิสลาม งานศึกษาของรัตนา ไพศาล มองว่ากระบวนการถ่ายทอดแนวความคิดทางศาสนาอิสลามที่สำคัญ และเป็นต้นกำเนิดของแนวคิด คำสอนทางศาสนาอิสลามที่มีบทบาทสูงในปัจจุบัน คือหลักการของลัทธิการหวนคืนสู่ศาสนาอิสลามบริสุทธิ์ ลัทธิความเป็นปึกแผ่นแห่งมวลหมู่อิสลามิกชน หรืออิสลามสากล และลัทธิปฏิรูปศาสนาอิสลาม แนวความคิดทั้งสามนี้ก่อให้เกิดการแบ่งแยก และแตกตัวของแนวความคิดทางศาสนาอิสลามอย่างหลากหลายภายในโลกมุสลิม อัน

⁸Ibid., 37-42

⁹Mona. Abaza, *Changing Images of Three Generations of Azharites in Indonesia* (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1993), 3.

¹⁰Roff R. William, "Indonesia and Malay Students in Cairo In The 1920's", *Indonesia* No. 9 (April 1970) : 74.

เกิดจากคิดเห็นคล้อยตาม และความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับแนวทางคำสอนของผู้นำความคิดเหล่านี้ ภายใต้อิทธิพลของมุสลิมชนนี้

ก. ลัทธิการหวงคืนสู่ศาสนาอิสลามบริสุทธิ์ (The Fundamentalism) หรือ วะฮะบียะห์ (Wahabiyyah)

แนวความคิดฟื้นฟูศาสนาอิสลามเกิดขึ้นมาจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มชะละฟียะห์ (salafiah) หรือ วะฮะบียะห์¹¹ ช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในอาระเบีย ผู้นำแนวความคิดวะฮะบียะห์ คือ มุฮัมมัด อิบน์ อับดุล วะฮาบ (Muhammad ibn Abdul Wahhab ค.ศ. 1703 – 1791) แนวคิดการฟื้นฟูศาสนาอิสลามเกิดขึ้นเพราะความไม่พอใจการปฏิบัติตัวของมุสลิมส่วนใหญ่ในคาบสมุทรอาระเบีย มุฮัมมัด อิบน์ อับดุล วะฮาบ มองว่ามุสลิมเหล่านี้ละทิ้งหลักการอิสลามของพระเจ้า ไม่ปฏิบัติตามแนวทางของศาสนทูต มุฮัมมัด มัวพากันหลงใหลคลั่งไคล้กับเรื่องไสยศาสตร์ เวทมนต์ คาถา และการติดต่อกับพระเป็นเจ้าในรูปแบบผิดๆ เช่น การเคารพสักการะ การขอความช่วยเหลือ และขอความคุ้มครองจากสุสานของมุสลิมที่มีชื่อเสียง ได้รับการยกย่องว่ามีคุณวิเศษต่างๆ หรือ สุสานของวะลี

มุฮัมมัด อิบน์ อับดุล วะฮาบ ถูกขึ้นมามีอำนาจด้านการปฏิบัติตนของมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างผสมปะปนกับความเชื่อพื้นเมืองตามท้องถิ่นต่างๆว่าเป็นปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม เพราะความเชื่อเหล่านั้นไม่ใช่หลักคำสอนของนบีมุฮัมมัด การปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อท้องถิ่นคือการเบี่ยงเบนออกไปจากคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน หรือแนวทางของอัลลอฮ์ อับดุล วะฮาบ เสนอแนวทางการฟื้นฟูศาสนาอิสลามขึ้น โดยหวังว่าแนวทางการฟื้นฟูศาสนาอิสลามจะสามารถดึงให้มุสลิมหันกลับเข้ามาสู่แนวทางอันเหมาะสมตามพระประสงค์ของอัลลอฮ์ และรักษาความบริสุทธิ์ของอิสลามไว้ได้ดังนี้

...มุสลิมต้องยึดมั่นในพระคัมภีร์อัลกุรอาน และสุนนะฮ์ อันเป็นแนวทางของอิมามอะฮ์มัด

อิบน ฮัมบัล (Ahmad b. Hanbal)¹² และเรียกร้องให้มีการเปิดประตูจิตวิทยา (การวิเคราะห์และ

¹¹ชื่อ วะฮะบียะห์ (Wahabiyyah) ไม่เป็นที่ขึ้นชอขของกลุ่มวะฮะบียะห์เนื่องจากเป็นชื่อที่ตั้งขึ้นมาจากฝ่ายต่อต้าน และมักนำมาใช้ในเชิงลบ พวกเขาเรียกกลุ่มของตนเองว่า “ชะละฟียะห์” (salafiah) หรือ “ชะละฟียูน” (Salafiyoon) แปลว่า กลุ่มที่ยึดมั่นในแนวคิดดั้งเดิมของศาสนาอิสลาม หรือ “มูวะฮิดูน” (Muwahidoon) แปลว่า กลุ่มผู้ยึดมั่นในเอกภาพของอัลลอฮ์ ดูใน อับดุลเลาะห์ หนุ่มสุช, “วะฮะบียะฮ์ เป็นลัทธิใหม่ในอิสลามจริงหรือ?”, มติชน, 14 มิถุนายน 2546, 14.

¹²อิมาม อะฮ์มัด อิบน์ ฮัมบัล คือผู้นำแนวทางฮัมบาลี (Madzhab Hanbaliy) เป็นสำนักกฎหมายหนึ่งในสี่สำนักของนิกายซุนหนี่ สำนักฮัมบาลีมีชื่อเสียงในด้านความเคร่งครัดกับหลักอิสลาม ให้ความสำคัญกับอัลกุรอาน และ สุนนะห์ แนวทางของสำนักนี้เป็นรากฐานทางความคิด และการเคลื่อนไหวให้กับวะฮะบียะห์ซึ่งได้รับ

วินิจฉัยหลักฐานต่างๆทางศาสนาเพื่อให้ได้ข้อยุติของปัญหาต่างๆ) หลังจากได้ถูกปิดไปตั้งแต่
 แรกแต่แรกจากการโจมตีของมองโกลในปี ค.ศ. 1235 มุสลิมควรปฏิบัติตามหลักเตฮิด (การให้
 เอกภาพต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้า) อย่างเคร่งครัดตามแบบอย่างการปฏิบัติของมุสลิมยุคแรก หลักเตฮิดคือ
 อียะฮ์ (การเคารพสักการะต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าพระองค์เดียว) หลักเตฮิดอัสมาอ์วัศฟีฮ์ (การให้
 เอกภาพต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าด้านนามชื่อ และคุณลักษณะของพระองค์) และมุสลิมควรร่วมมือกัน
 ต่อต้านการกระทำสิ่งเหลวไหลลัทธิทางศาสนาอันเนื่องจากความโง่งมของผู้อื่น ต่อต้าน
 การทำซิริก (การตั้งภาคี) ต่ออัลลอฮ์ทุกประเภท ต่อต้านการดักลิด (การเชื่อหรือทำตามอย่างคนตา
 บอด) รวมถึงการสนับสนุนให้มีการขยายความรู้ และการค้นคว้าหลักฐาน เพื่อคัดค้านแนวคิดของ
 พวกซุฟี (Sufism) และพวกมุตะกัลลิมิน (Mutakallimin)...¹³

มุฮัมมัด อิบน์ อับดุล วะฮาบ มองว่า ซุฟี คือ กลุ่มนิยมความลึกลับ และมีความคลั่งไคล้ใน
 วิชาตะเซวูฟ (การฝึกจิตภายใน) เป็นการมอมเมามุสลิมให้เฉื่อยชาไม่เข้มแข็ง ซุฟีก็นำวิชาตะเซวูฟ
 มาใช้ในทางที่ผิดเบี่ยงเบนออกไปจากคำสอนเดิมมากมาย และทำให้เกิดสิ่งลึกลับทางศาสนาใหม่ๆ
 เช่น การเคารพ สักการะวะลี หลุมฝังศพและสัญลักษณ์ต่างๆ การเคารพบูชาบรรพบุรุษ หรือขอ
 ความช่วยเหลือจากผู้ตายไปแล้ว การสร้างมัสยิดหรืออาคารเหนือหลุมฝังศพ และการประดับ
 ตกแต่งหลุมฝังศพ

ส่วนพวกมุตะกัลลิมินนั้น มุฮัมมัด อิบน์ อับดุล วะฮาบ มองว่ากลุ่มนักเทววิทยาพวกนี้มักจะ
 หยิบยกเหตุผลทางปรัชญา และตรรกวิทยา ขึ้นมาอธิบายหลักคำสอนและความเชื่อของศาสนา
 อิสลามแบบผิดๆ จนทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนหรือเบี่ยงเบนไปจากแนวคำสอนที่เหมาะสม มุฮัม
 มัด อิบน์ อับดุล วะฮาบ ยังมองวิชาอิศมูลกะลาม Elmulkalam (เทววิทยา) ว่าเปรียบเสมือนกับยาเสพติด
 ชนิดหนึ่ง ที่คอยมอมเมาคนในสมัยนั้นให้มอดกเถียงกันในเรื่องไม่ควรถกเถียงและนำพาพวกเขา
 ให้หลงทาง

ความคิดของ มุฮัมมัด อิบน์ อับดุล วะฮาบ แพร่หลายเข้าไปยังดินแดนอาระเบียกลาง ในปี
 ค.ศ. 1744 แนวความคิดของมุฮัมมัด อิบน์ อับดุล วะฮาบ ได้รับการตอบรับอย่างดีจากท่าน มุฮัมมัด
 อิบน์ ซะอูด (Muhammad Ibn Sa'ud) ผู้ปกครองเมืองอัดดร์อียะฮ์ ราชวงศ์ซะอูดได้ให้การอุปถัมภ์
 แนวความคิดฟื้นฟูศาสนาอิสลามอย่างเสมอมา และสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ไปทั่วดินแดนมุสลิม
 ต่างๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1902 เมื่อกษัตริย์ อับดุล อะซีซ อิบน์ ซะอูด (Abd al-Aziz Ibn Sa'ud) สามารถ
 ขยายอำนาจเข้าไปยังคาบสมุทรอาระเบีย¹⁴ ต่อมาปี ค.ศ. 1924 ได้ยึดครองเมืองมักกะฮ์มาจากชาห์ฟ

ความนิยมมากในซาอุดีอาระเบีย ดูใน Ian R. Netton, *A Popular Dictionary of Islam* (The United States of
 America : Curzon Press Ltd.), 96.

¹³ อับดุลอะซฮ์ หนุมสุช, “วะฮาบียะฮ์ เป็นลัทธิใหม่ในอิสลามจริงหรือ?” 14.

¹⁴ Division of Religion and Philosophy St. Martin's College, *Sunni Islam* [Online], accessed 1 March
 2005. Available from <http://philtar.ucsm.ac.uk/encyclopedia/islam/sunni/index.htm/> อ่านรายละเอียด

สุตเช็น พระองค์เริ่มทำการเผยแพร่แนวทางอิสลามตามแบบวะฮะบียะห์เข้าไปยังประชาชนได้ ปกครอง และออกประกาศยกเลิก ห้ามมิให้มุสลิมปฏิบัติสวนทางกับคำสอนตามแนวทางวะฮะบียะห์ เช่น การประกาศห้ามไม่ให้มีการศึกษากฎหมาย และการพิจารณคดีตามแนวสำนักคิดชาฟีอีใน มัสยิดอัล-ฮารามส่งกองกำลังเข้าทำลายสุสาน ตั้งเงื่อนไขจำกัดการประกอบพิธีฮัจญ์เพื่อมิให้มุสลิม มากระทำความเคารพสุสานของบุคคลสำคัญ และห้ามมิให้มุสลิมอ่านบทดุอาห์ หรือบทวิงวอน คะ ลาอิล อิล คอยรอต (Dalail al-chairat) เพราะพวกเขาระงับยั้งมองว่าการอ่านบทดุอาห์ดังกล่าวมิใช่ แนวทางของอิสลาม¹⁵ การนับถือศาสนาอิสลามตามคำสอนของวะฮะบียะห์แพร่หลายอย่างรวดเร็ว หลังการสถาปนาราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบีย ปี ค.ศ. 1932 ไปยังกลุ่มประเทศต่างๆในโลกมุสลิม ผ่านกลุ่มผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ และกลุ่มนักศึกษามุสลิมที่เข้ามาศึกษาศาสนาอิสลามยังมัสยิดอัล-ฮะ รอมในมักกะฮ์และสถาบันการศึกษาอื่นๆในซาอุดีอาระเบีย

ข. ลักษณะความเป็นปึกแผ่นแห่งมวลหมู่อิสลามิกชน (Pan – Islam)

ญะมาตุคติน อัล อ์ฟฆอนี (1839 – 1897) มีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ตลอดชีวิตของท่านนั้นได้พยายามวางรากฐานแนวคิดทางศาสนาอิสลามที่สัมพันธ์กับการเมือง อ์ฟฆอนีได้เดินทาง ไปยังหลายดินแดนทั้งในเอเชีย ยุโรป และอัฟริกาเพื่อเผยแพร่แนวคิดศาสนาอิสลามเชิงการเมือง ผล จากการเดินทางเข้าไปในสังคมอันหลากหลายท่านได้มองเห็นถึงพิษภัยจากลัทธิจักรวรรดินิยม และ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ อันทำให้สังคมมุสลิมต้องตกเป็นอาณานิคมตะวันตก สิ่งที่ทำให้สังคม มุสลิมต้องกลายเป็นอาณานิคมตะวันตกนั้นย่อมเกิดขึ้นมาจากความอ่อนแอภายในเปรียบได้กับโรค ร้ายเกาะกินสังคมมุสลิม ได้แก่ ลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ความดื้อดึงและความโง่เขลาของคน มุสลิม และความถลำหลังด้านวิทยาศาสตร์ การห่างไกลจากความคิดและการปฏิบัติตามหลักการ อิสลามแบบดั้งเดิม การแตกแยกและการทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างมุสลิมในเรื่องของศาสนาและ มิใช่เรื่องศาสนา และอิทธิพลของลัทธิอาณานิคมตะวันตก

อ์ฟฆอนี เสนอแนวคิดอิสลามสากล (Pan – Islam หรือ ittihad-I islam) ขึ้นมาเพื่อต้องการ ให้มุสลิมลุกขึ้นมาต่อต้านผู้ปกครองตามลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์ผู้ไม่มีความเที่ยงธรรม และ ผนึกกำลังสร้างประชาชาติมุสลิม (Islamic Nationalism) ขึ้นมาต่อสู้ล้มล้างลัทธิจักรวรรดินิยม

แนวความคิดวะฮะบียะห์ภาษาไทยได้ใน อัลลามะฮ์ ซัยด์ ญะอ์ฟัร ซุบฮานีย์, แนวความคิดและหลักศรัทธาของพวกวะฮะบียะห์ แปลโดย อับดุล ขอมโหญ์ (ม.ป.ท.ม, ม.ป.ป.).

¹⁵ผู้แต่งบทดุอาห์นี้ Al-Ghazali แต่งขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นบทอ่านของซูฟีในแอฟริกาเหนือ เพื่อวิงวอนขอให้พระเจ้าเมตตา อ่านรายละเอียดใน Deliar. Noer, The Modernist Muslim Movement in Indonesia 1900 (Kuala Lumpur, Singapore : Oxford University Press, 1973), 223- 224.

ตะวันตก ด้วยการอาศัยพลังจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์¹⁶ อัล อฟฆอนี ได้เขียนหนังสือไว้ 2 เล่ม และเสนอแนวความคิดเพื่อขยายรักษาความปัวใช้สังคมมุสลิมไว้ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

...ประการแรก ประชาชนต้องถูกชักมาต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราช ปัญญาชนผู้เผยแพร่แนวความคิดนี้มีหน้าที่สร้างความศรัทธามั่นว่าการต่อสู้ทางการเมืองเป็นหน้าที่ทางศาสนาอย่างหนึ่ง คือ เน้นให้ประชาชนเห็นความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างการเมือง และศาสนา และชี้ให้มุสลิมเห็นความสำคัญของการมีจิตสำนึกทางการเมืองว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่ง เห็นความจำเป็นในการเข้าร่วมกำหนดชะตากรรมทางการเมืองของประเทศชั้นเดียวกับสังคมอิสลาม

ประการที่สอง ควรมีการพัฒนาวิทยาการ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษา และการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้รับข่าวสารความรู้มากขึ้น

ประการที่สาม มุสลิมควรกลับไปหารากฐานของอิสลามดั้งเดิม คือ การกลับไปหาคัมภีร์อัลกุรอาน และแบบอย่างอันบริสุทธิของท่านศาสดา รวมถึงทำลายการปฏิบัติที่เลิกละ และการต่อเติมศาสนาที่มีการกระทำกันมาตลอดประวัติศาสตร์

ประการที่สี่ ต้องสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นในแนวความคิดของมุสลิมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มุสลิมต้องเชื่อมั่นว่า “อิสลามเป็นแนวความคิดและอุดมการณ์ที่สามารถทำให้มุสลิมหลุดพ้นจากลัทธิเผด็จการภายในและลัทธิล่าอาณานิคมต่างชาติ และสามารถนำพามุสลิมไปสู่ตำแหน่งแห่งเกรียติยศ คือ เอกภาพของอิสลาม” อัล อฟฆอนี กล่าวว่า ความศรัทธาที่มีเหตุผลเป็นตัวทำลายความเชื่อผิดๆ ทั้งหมดได้ แต่เหตุผล และ ความศรัทธานั้นไม่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในโชคกลาง ไสยศาสตร์ และการหลอกลวง ประชาชนต้องได้รับการศึกษาเกี่ยวกับศรัทธาที่มีเหตุผลเพราะจะทำให้พวกเขาไม่ถูกความเชื่อถือ และความเคารพในสติปัญญาจากทัศนะทางศาสนาของผู้รู้ต่างๆครอบคลุม ดังนั้นการเรียนปรัชญาอิสลามมีความจำเป็น

ประการที่ห้า มุสลิมต้องถูกชักมาต่อสู้กับลัทธิล่าอาณานิคมต่างชาติ เพราะลัทธิล่าอาณานิคม คือ การอาร์ดเอาเปรียบทางการเมืองอันนำมาสู่การแทรกแซงทางเศรษฐกิจ และการทำลายวัฒนธรรมอิสลาม อิทธิพลของลัทธิล่าอาณานิคมทางวัฒนธรรมนั้นทำให้ปัญญาชนมุสลิมบางคนเชื่อว่าถ้าชาวตะวันออกต้องการความเจริญแล้วต้องทำอย่างยุโรป ทั้งเรื่อง ภาษา การแต่งกาย ธรรมเนียม พิธีการ ปรัชญา วรรณกรรม ความเชื่อ ศิลปะ นุคลิกลักษณะและอื่นๆ การเผชิญหน้ากับลัทธิล่าอาณานิคมทั้ง 3 ด้าน อิสลามต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา และการเมืองเข้าด้วยกัน เพราะหุ่นเชิดของลัทธิจักรวรรดินิยมพยายามตอกกลืนลงระหว่างศาสนาและ

¹⁶Division of the American – Israeli Cooperative Enterprise, Sayyid Jamal al-Din Muhammad b. Safdar al – Afghani (1838 - 1897) [Online] , accessed 1 June 2005. Available from <http://cisa.org/voices/alafghani.htm>

การเมือง เพื่อแยกทั้งสองออกจากกันภายใต้คำว่า “ลัทธิเชคิวัลาร์” ลัทธินี้แยกกิจกรรมทางชีวิตออกจากบทบัญญัติพระเจ้า¹⁷

ประการที่หก ควรสร้างเอกภาพแห่งอิสลามให้เกิดขึ้นในโลกอิสลาม โดยเฉพาะเอกภาพของแนวร่วมทางการเมืองเพื่อต่อสู้กับความป่วยไข้ทั้งมวล...”¹⁸

อัลฟอนนีได้เผยแพร่แนวคิดทางปรัชญาและการเมืองให้กับกลุ่มปัญญาชนแทบทุกประเทศมุสลิมในตะวันออกกลาง เพราะเชื่อว่าการต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมจะดำเนินไปได้ด้วยพลังปัญญาชน ระหว่างปี ค.ศ. 1871-1879 อัลฟอนนีได้เดินทางมาอยู่ในอียิปต์ และถ่ายทอดความคิดดังกล่าวให้กับกลุ่มปัญญาชนอียิปต์ ได้แก่ มุฮัมมัด อับดุลฮ์ (Muhammad Abduh) เราะซิด ริฎอ (Rashid Rida) อลี อับดุล ราซิก (Ali Abd al-Raziq) กาซิม อามีน (Qasim Amin) ลูตฟี อัล ซัยยิด (Lutfi al-Sayyid) และ อุษมาน อามีน (Osman Amin) หลังจากนั้นท่านได้เดินทางไปยังอิสตันบูลเพื่อเผยแพร่แนวคิด และเสียชีวิตปี ค.ศ. 1897 อัลฟอนนีส่งต่อความคิดทางศาสนาและการเมืองให้กับปัญญาชนรุ่นต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทั้งกลุ่มนักการศาสนาและนักชาตินิยมทั่วโลกมุสลิม โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมเพื่อต่อต้านตะวันตก เช่น การปฏิวัติในอิหร่าน

ก. ลัทธิปฏิรูปศาสนาอิสลาม (The Reformism)

แนวคิดการปฏิรูปศาสนาเกิดขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้นำความคิดปฏิรูป คือ มุฮัมมัด อับดุลฮ์ (1849 – 1905) ท่านเป็นทั้งนักวิชาการด้านศาสนาและกฎหมายชาวอียิปต์ ท่านคือผู้นำแนวคิดการปฏิรูปศาสนาอิสลามสู่ความ “ทันสมัย” ในอียิปต์ และประเทศมุสลิมอื่น ๆ มุฮัมมัด อับดุลฮ์เกิดในอียิปต์เมื่อ ปี ค.ศ. 1849 ท่านได้พบกับอัลฟอนนีที่มหาวิทยาลัย al – Azhar ในปี ค.ศ. 1872 อับดุลฮ์ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากอัลฟอนนีอย่างมาก อัลฟอนนีกระตุ้นจิตสำนึกการต่อสู้ให้ อับดุลฮ์กลายเป็นักเคลื่อนไหว เพื่อจะนำยุคทองของศาสนาอิสลามและอิสรภาพของชาวมุสลิมจากลัทธิอาณานิคมกลับคืนมา แต่อับดุลฮ์ไม่ได้เห็นด้วยกับอัลฟอนนีเสียทั้งหมดตรงกันข้ามอับดุลฮ์ได้พยายามแยกการเมืองออกจากการปฏิรูปศาสนา เพราะไม่เห็นด้วยกับการรวมศาสนาและการเมืองเข้าไว้ด้วยกัน อับดุลฮ์สนับสนุนทัศนะของอัลฟอนนีเรื่องการปฏิรูปศาสนาอิสลามให้กลับสู่ความ

¹⁷ในโลกชนนี้ทุกคนต้องเชื่อฟัง คอลีฟะฮ์ (กาหลิฟ) และ ผู้ปกครอง (ตุลต่าน) เพราะถือเป็นหน้าที่ทางศาสนา แต่ศาสนาต้องอยู่ใต้อำนาจการเมือง คอลีฟะฮ์จึงต้องครองตำแหน่งทางศาสนาโดยไม่เข้าครอบครองตำแหน่งทางโลก การรวมกันระหว่างศาสนาและการเมืองทำให้ชนชั้นปกครองมีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้นอันเป็นลักษณะพิเศษของโลกชนนี้

¹⁸ชะฮิด มุรตะฎอ มุญาฮะฮารี, ขบวนการอิสลามกับการปฏิรูปสังคม, แปลโดย บรรจง บินกาชัน พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอิสลาม, 2544) 10-15.

บริสุทธิ และการสละความเสื่อมถอย เช่นการแบ่งแยก หรือความคิดเห็นที่ขัดแย้งทางศาสนาในปัจจุบันทิ้งลงไป

เมื่ออังกฤษเข้ามาปกครองอียิปต์ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1882 อังกฤษได้เรียกเก็บภาษีเพิ่มขึ้น และจัดระบบการถือครองที่ดินใหม่ทำให้เกิดการกบฏจำนวนมาก เมื่ออังกฤษดำเนินนโยบายการปฏิรูปการศึกษาอับดุลได้ลุกขึ้นมาวิพากษ์นโยบายของอังกฤษ เพราะไม่วางใจวัฒนธรรมตะวันตก อับดุลเรียกร้องผู้ปกครองเด็กไม่ให้ส่งบุตรหลานไปเรียนโรงเรียนมิชชันนารี แต่อับดุลมิได้ต่อต้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบตะวันตก ตรงข้ามอับดุลกลับเห็นว่าควรจัดให้มีการศึกษาวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ในมหาวิทยาลัยอัล-อัซฮาร์ เพราะวิทยาศาสตร์มีความคล้ายคลึงกับการศึกษาดรรชนีศาสตร์ทางศาสนา และการศึกษาวิทยาศาสตร์มีคุณประโยชน์ต่อการปกป้องศาสนาอิสลาม ดังคำกล่าวของท่านกล่าวไว้ว่า “ไม่มีศาสนาได้ถ้าปราศจากรัฐ และไม่มีรัฐถ้าปราศจากอำนาจ ไม่มีอำนาจถ้าปราศจากพลังสนับสนุน ไม่มีพลังสนับสนุนถ้าปราศจากทรัพย์สินสมบัติ” และ “รัฐไม่ใช่เจ้าของการค้า หรืออุตสาหกรรม ความมั่งคั่งจากการค้า หรืออุตสาหกรรมคือทรัพย์สินสมบัติของประชาชน และทรัพย์สินสมบัตินี้ไม่อาจกระจายออกไปได้ถ้าปราศจากวิทยาศาสตร์ ดังนั้นประชาชนต้องรู้ถึงหนทางการแสวงหาทรัพย์สินสมบัติ” อับดุลมองว่าการศึกษาวิทยาศาสตร์มีประโยชน์จำเป็นต่อชีวิตมุสลิมในยุคนี้ เพื่อปกป้องมุสลิมจากความก้าวร้าว การหลบหลู่ การเสื่อมเกียรติ วิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานของความสุข ความสมบูรณ์ และความแข็งแกร่ง มุสลิมจึงควรแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และอุตสาหกรรมให้ให้ชำนาญ¹⁹

แนวความคิดวิทยาศาสตร์จากตะวันตกมีอิทธิพลต่อแนวคิดปฏิรูปอิสลามของอับดุลอยู่มาก อับดุลพยายามแสดงให้เห็นว่าศาสนาอิสลามมีความสอดคล้องกับโลกสมัยใหม่เทียบเท่ากับศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามมิใช่เรื่องมงามยหรือจำกัดอยู่แค่เรื่องราวอภินิหารเท่านั้น แต่อิสลาม ยังวางอยู่บนหลักเหตุผลสามารถค้นพบความเป็นเหตุเป็นผลได้จากคัมภีร์อัลกุรอาน อับดุลให้ความสำคัญกับการศึกษาศาสนาอิสลามแต่ไม่เห็นด้วยกับการตีความพระคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะห์ของบรรดาอะลีต่าง ๆ เพราะมองว่าการตีความอาจก่อให้เกิดความผิดเพี้ยนไปจากตัวบทเดิมได้ แนวคิดปฏิรูปศาสนาอิสลามให้มีความทันสมัยของอับดุลเป็นผลกระทบจากแนวคิดตะวันตกที่พยายามแสดงความเหนือกว่าอิสลามในสังคมอียิปต์ การปฏิรูปของอับดุลพยายามตอบได้ว่าอิสลามมิได้ด้อยกว่าตะวันตก และสามารถพัฒนาได้เช่นเดียวกับตะวันตกทุกด้าน แนวคิดของเขามีอิทธิพลต่อนักศึกษาอียิปต์ และนักเคลื่อนไหวตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จวบจนถึงปัจจุบัน²⁰ เช่นการปฏิวัติในตุรกี

มุสตาฟา กะมาล (Mustafa Kemal) คือผู้นิยมแนวคิดปฏิรูปสมัยใหม่ได้ทำการตั้งสาธารณะรัฐตุรกีขึ้นและปฏิรูปตุรกีเพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้าทันโลกตะวันตกในด้านต่างๆ กะมาลได้กระทำ

¹⁹Wikipedia, “Muhammad Abduh” [Online], accessed 1 June 2005. Available from <http://cis-ca.org/voices/a/abduh.htm>

²⁰Ibid.

การแยกศาสนาออกจากการเมืองด้วยการขูดเลิกล้างตำแหน่งสุลต่าน และตำแหน่งคอลีฟะฮ์ (กาหลิบ) ลงในปี ค.ศ. 1922 และ 1924 ตามลำดับ การขูดเลิกล้างตำแหน่งกาหลิบสร้างความไม่พอใจให้กับ บรรดามุสลิมทั่วโลกจึงออกมาเคลื่อนไหวมีการจัดประชุมสภากาหลิบ ขึ้น ณ กรุงไคโร ประเทศ อียิปต์ เดือนพฤษภาคม 1926 มีตัวแทนมุสลิม 13 ประเทศเข้าร่วมการประชุม แต่ไม่มีตัวแทนจาก ตุรกี การประชุมดังกล่าวถูกจัดขึ้นอีกหลายครั้ง แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำอิสลามได้ ตรง ข้ามการประชุมกลับทำให้ความขัดแย้งระหว่างมุสลิมที่มีแนวทางต่างกันขยายตัวบานปลายออกไป²¹ ความขัดแย้งทางศาสนาอิสลามในขณะนั้นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มชนบทรรมนิยม นิยม กับกลุ่มอิสลามแนวปฏิรูป ความขัดแย้งระหว่างมุสลิมสองกลุ่มเด่นชัดขึ้นเมื่อ อับ อาซีซ อิบน ชะอูด หยิบยกแนวความคิดปฏิรูปวะฮะบียะห์ และอ้างตัวว่าตนคือผู้สืบทอดตำแหน่งกาหลิบคน ต่อไป การแสดงตัวเป็นวะฮะบียะห์ท่ามกลางการประชุมกระตุ้นให้ตัวแทนมุสลิมกลุ่ม ชนบทรรมนิยมไม่พอใจพวกนักปฏิรูปสมัยใหม่กับพวกวะฮะบียะห์อย่างมาก อิทธิพล แนวความคิดทางศาสนาอิสลามจากตะวันออกกลางนอกจากจะถ่ายทอดความคิดทางศาสนาไปสู่ สังคมชาวแล้ว ยังนำกระแสความขัดแย้งในโลกมุสลิมมาด้วย

กลุ่มอุลามาอ์ในชาวผู้ยึดมั่นต่อแนวทางศาสนาอิสลามแบบจารีต ตระหนัก ถึงการขยายตัวของแนวคิดการปฏิรูปศาสนาอิสลามตามแบบสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในตะวันออกกลาง และเริ่มสืบคลานเข้ามายังอินโดนีเซียด้วย การเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูปแนวการศึกษาศาสนาอิสลาม ตามแบบสมัยใหม่ที่อุลามาอ์แนวจารีตหวาดระแวง คือ การขยายตัวขององค์การมุฮัมมะดียะฮ์ ที่เริ่ม ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1912 ภายใต้การนำของกยาฮี ฮัจญี อหมัด คัสลัน (Kijahi Haji Ahmad Dahlan) อหมัด คัสลันมองการนับถือศาสนาอิสลามแบบเดิมว่าเป็นการปฏิบัติตนไม่เหมาะสมและไม่มี ข้อความในพระคัมภีร์อัลกุรอานที่ชื่นชมความเชื่อถือเรื่องภูตผี วิญญาณ และความเชื่อในศาสนาอื่น ทั้งยังโจมตีการเรียนการสอนในปัสานเตรนว่าใช้การสื่อสารแบบทางเดียวจากครูสู่นักเรียน โดยปิด กั้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน การตั้งสอนศาสนาแบบเดิมปลูกฝังให้สันตริมีความเชื่อว่ากยาฮี คือ ผู้ที่มีความสูงส่งฉะนั้นคำสั่งสอนจึงไม่ควรแก่การโต้แย้งใด ผลจากความเชื่อดังกล่าวทำให้ กยาฮี และ เชค คือ ผู้ผูกขาดการตีความหลักการและคำสอนทางศาสนาอิสลาม เช่น การตีความกฎหมาย และคัมภีร์อัลกุรอาน ฉะนั้นการสอนในปัสานเตรนแท้จริง คือ การครอบงำทางความคิดให้สันตริ เชื่อตามการตีความของผู้นำศาสนาในสังคมชาวนั้นเอง การเรียนการสอนในปัสานเตรนมีความถ้

²¹ไพศาล หรพนิชย์กิจ, ตุรกีอดีตถึงปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2546), 139-140. ตำแหน่ง คอลีฟะฮ์คือผู้นำทั้งทางศาสนาและการปกครองแห่งมวลมุสลิมภายหลังพระนุฮมัคคัลลิ้นพระชนม์ แต่คอลีฟะฮ์ผู้มี สิทธิธรรมนั้นมีเพียง 4 ท่านเท่านั้น เมื่อเกิดปัญหาความแตกแยกทางศาสนาหลังท่านอาลีสิ้นพระชนม์การสืบทอด ตำแหน่งนี้ได้รับการยอมรับจากมุสลิมชาวมักกะฮ์ พวกเขายึดถือว่าผู้ที่ปกครองมุสลิมต่อจากพระศาสดานั้น ต้องสืบเชื้อสายมาจากเผ่ากูเรซของพระศาสดาท่านั้น ต่อมาตำแหน่งคอลีฟะฮ์ หรือกาหลิบถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง ในสมัยสุลต่านเซลิม ที่ 1 (Selim I) ค.ศ. 1517 ทำให้สุลต่านองค์ออตโตมันองค์ต่อมาดำรงตำแหน่งคอลีฟะฮ์ด้วย

หลังไม่ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพสังคม ไม่มีมาตรฐาน ไม่มีหลักสูตรแน่นอนไม่มีความก้าวหน้าสอนแบบปล่อยไปตามมีตามเกิดขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนตัวของผู้ก่อตั้งโรงเรียน และไม่มีการให้หลักประกันแก่นักเรียนหลังจบการศึกษา เป้าหมายสูงสุดของนักเรียนในปณัฏ์ตรีชน คือเดินทางไปการศึกษาศาสนาในตะวันออกกลางเหมือนเช่นเดิม²²

การเคลื่อนไหวของขบวนการมุฮัมมะดียะฮ์ในช่วงต้นเป็นการเคลื่อนไหวเชิงสังคมวัฒนธรรมมากกว่าการเมือง กิจกรรมช่วง 5 ปีแรกจำกัดตัวอยู่บริเวณเมืองช็อยกียาการ์ตา หลังจากปี 1917 ขบวนการมุฮัมมะดียะฮ์ได้ขยายตัวรวดเร็วตามเขตเมืองต่างๆของเกาะชวา กิจกรรมของขบวนการมุฮัมมะดียะฮ์ไม่ได้จำกัดเพียงการปรับปรุงระบบการศึกษาเท่านั้นแต่ยังครอบคลุมด้านต่างๆทางสังคมด้วย เช่น การให้ความรู้ในเรื่องโภชนาการ สุขวิทยา ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว การสังคมสงเคราะห์ และสิทธิสตรี ในปี 1917 สาขาของขบวนการที่ทำงานในกลุ่มสตรีได้แยกทำงานด้านสตรีโดยเฉพาะเรียกว่าอัสซียาห์ (Aisyiyah) ปี 1920 ขบวนการมุฮัมมะดียะฮ์มีสาขาอยู่ทั่วพื้นที่ต่างๆของชวา ในปี 1925 ขบวนการมุฮัมมะดียะฮ์ขยายสาขาถึง 29 สาขา และขยายไปยังหมู่เกาะรอบนอกด้วย มีจำนวนสมาชิกในชวาถึง 4,000 คน ในด้านการศึกษา มีการตั้งโรงเรียนสอนศาสนา (Madrasah) ตั้งแต่ระดับประถมถึงระดับมัธยม มีโรงเรียนระดับประถม 8 แห่ง มัธยม 14 แห่ง ด้านการสังคมสงเคราะห์มีสถานบริการ 2 แห่ง สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า 2 แห่ง ในช็อยกียาการ์ตา และสุราบายา²³ กลุ่มอุลามาอ์แนวจาริตได้รวมตัวกันขึ้นเพื่อจะปกป้องแนวการศึกษาศาสนาอิสลามดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของชุมชนมุสลิมอินโดนีเซียจากการวิพากษ์วิจารณ์ของกลุ่มนักการศึกษาอิสลามที่ตกอยู่ใต้การครอบงำทางความคิดแบบสมัยใหม่ และธำรงรักษาการศึกษาศาสนาอิสลามแนวจาริตให้คงอยู่กลุ่มมุสลิมต่อไป และก่อตั้งองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาอ์ ขึ้นมาด้วยเหตุผลและเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศาสนาอิสลามเป็นหลัก การดำเนินนโยบายและทิศทางขององค์กรระยะแรก จึงมีแนวทางเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆที่กระทบกับชุมชนมุสลิม

2.1.2 อิทธิพลของกยาฮีในองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาอ์

องค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาอ์ มีจุดเด่นที่ดึงดูดความสนใจ และครอบครองศรัทธาของมหาชนชาวอินโดนีเซียได้ เพราะการที่องค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาอ์ สามารถสะท้อนวิถีและวัฒนธรรมของปสานเตรนต่างๆที่เข้ามารวมตัวกัน หรือประกอบขึ้นเป็นองค์การ ดังเป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่าบารมีของกยาฮี หรือโต๊ะครูเจ้าสำนักแห่งปสานเตรนต่างงั้นนั้นเกิดขึ้นจากท่านบิรมุฮัม

²²รัตน ไพศาล, "อิทธิพลของขบวนการ นะห์ฎอตุล อุละมา ต่อสังคมชวา ค.ศ. 1926-1973", 49-55. และ Deliar. Noer, *The Modernist Muslim Movement in Indonesia 1900* (Kuala Lumpur, Singapore : Oxford University Press, 1973), 119-120.

²³Ibid., 51-52.

มัด คือล๑ ในการชี้ขาดประเด็นทางศาสนาดัง ฮะดีษของท่านนบี มุฮัมมัด คือล๑ที่ว่า “ บรรดาอุลามาคือเป็นผู้สืบทอดมรดกของบรรดาศาสดาอัมมียาฮ์” (อัล ฮะดีษ) แต่ทั้งนี้มวลชนจะมีศรัทธาในตัวกษายี หรือยอมรับในบารมีของกษายีแต่ละคนนั้น อันเนื่องมาจากอิทธิพลของกษายี และพลังทางจิตวิญญาณ ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอาหรับได้เป็นอย่างดี ซึ่งบ่อยครั้งเป็นผลมาจากการที่กษายีเหล่านั้นเคยใช้ชีวิตอยู่ในมักกะฮ์เป็นเวลานานหลายปี และจากการเป็นนักวิชาการซึ่งมองได้จากความสามารถในการท่องจำพระคัมภีร์อัลกุรอานได้ทั้งเล่ม หรือตัวบทฮะดีษอื่นๆ ได้เป็นจำนวนมาก และความสามารถในการยกตัวบทต่างๆ ขึ้นมาจากพระคัมภีร์อัลกุรอาน จากฮะดีษ และจากหนังสือนิติศาสตร์อิสลาม (ฟิกฮ์) อื่นๆ ที่เป็นภาษาอาหรับได้อย่างคล่องแคล่ว รวมถึงการนำมาตีความหมายได้อย่างเหมาะสมกับบริบทต่างๆ โดยรวมแล้วบุคลิกภาพและการสืบทอดพันธกิจทางจิตวิญญาณ ผ่านอิสнад (การรายงานฮะดีษ) จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง ผ่านชนรุ่นต่างๆ จนไปถึงผู้ที่ท่านศาสดานบี มุฮัมมัด คือล๑) หรือ ซิลลิละห์ (สายโซ่ระหว่างครูและลูกศิษย์ในแนวทาง หรือเงาะรีเกะฮ์) ของซูฟีที่ไปถึงผู้ที่ย่านศาสดานบี มุฮัมมัด คือล๑ โดยกษายีแต่ละท่านจะได้รับอิญาซะฮ์ หรือการอนุญาตจากครูผู้ชี้นำ (มุรชิด) ให้สอนความรู้ที่ประสิทธิประสาทมานั้นต่อไปยังบุคคลอื่นได้ นอกจากนั้นแล้วการสืบเชื้อสายของกษายีบางท่านอาจรวมถึงสายสัมพันธ์ที่สืบถึงวะลี หรือวะลีที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษทั้ง 9 ท่านแห่งเงาะชาวีกด้วย บารมีของแต่ละท่านจึงไม่ได้จำกัดอยู่ที่การมีความรู้ในอิสลามศาสตร์ต่างๆ เท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีพลังเหนือจากพระเจ้า (กะรอมาต) อีกด้วย โดยทั่วไปแล้วความภักดีของสันตรี หรือศิษย์ผู้ใช้ชีวิตอยู่ในภายในปสถานเตรนอันได้รับการดูแลจากกษายีเจ้าสำนักปสถานเตรนนั้นเกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตอยู่ในปสถานเตรน และเล่าเรียนความรู้จากกษายี แต่ความภักดีจะมีขึ้นอย่างสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อผู้เป็นศิษย์ (มุรชิด) ต้องผ่านกระบวนการ หรือเงาะรีเกะฮ์ของการครุภาพแห่งซูฟีต่ออาจารย์ผู้ชี้นำ (มุรชิด) ภายในรั้วของปสถานเตรน

บทบาทของกษายีในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณนั้นไม่ได้จำกัดอยู่แต่ภายในปสถานเตรนเท่านั้น แต่ยังแผ่ขยาย หรือคิดมาด (การรับใช้ประชาชาติของท่าน) ออกไปยังสาธารณะชนอย่างกว้างขวาง เช่นการเทศนา หรือคุฏบะฮ์ในการนมัสการวันศุกร์ การออกบรรยายตามสถานที่ต่างๆ และเป็นผู้ให้การขออูอาห์ หรือการวิงวอนเป็นภาษาอาหรับในโอกาสต่างๆ ของวันที่มีความสำคัญตามปฏิทินอิสลามอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ากษายีผู้นั้นเป็นผู้ชี้นำทางจิตวิญญาณ หรือซูฟี มุรชิดท่านจะต้องนำการขออูอาห์ หรือการวิงวอน และต้องนำการอ่านถ้อยคำรำลึก หรือซิกร์ในโอกาสต่างๆ เช่น มะนากิบ อันหมายถึงการชุมนุมกันในแต่ละเดือน เพื่อทำการสวดดี และรำลึกถึงคุณงามความดีของเชค อับดุล กอดิร อัลญิลานีย์ ผู้ก่อตั้งสำนักซูฟี กอดิรียะฮ์ รวมถึงการนำกิจกรรมโศล หรือกิจกรรมรำลึกถึงการครบรอบวาระการสิ้นชีวิตของกษายีเจ้าสำนักผู้ก่อตั้งปสถานเตรนอีกด้วย

ศิริมงคลจากพระเป็นเจ้า (บะรอกะฮ์) ที่กยาฮีได้รับจะเป็นที่ตระหนักแก่สาธารณชนมุสลิม เมื่อพวกเขาพากันมาชุมนุมในจำนวนนับร้อยนับพันคนเพื่อจะได้รับบะรอกะฮ์ที่อัลลอฮ์ทรงประทานให้แก่กยาฮี และผ่านมาสู่พวกเขา การจับมือของกยาฮีก็เพื่อพวกเขาจะได้รับส่วนแบ่งของบะรอกะฮ์ที่กยาฮีได้รับประทานมาจากอัลลอฮ์นั่นเอง และถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของสมาชิกนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ นอกเหนือจากธรรมเนียมข้างต้นแล้ว ในแต่ละวันกยาฮียังมีภารกิจสำคัญคือคอยให้การรับเหล่าสาธารณชนผู้มาเยี่ยมเยือนเพื่อที่จะขอรับคำชี้แนะทางศาสนา (นะซีฮะฮ์) หรือคำวินิจฉัยและข้อชี้ขาดทางศาสนา (ฟัตวา) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของบุคคล การสมรส การหย่าร้าง การมีสิทธิปกครองบุตรธิดาภายหลังการหย่าร้าง การแบ่งมรดก และข้อขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการถือครองมรดก

เพื่อเป็นการสนองคุณหรือตอบแทนคุณกยาฮีที่ต้องดูแลสันตริ และให้การประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ บรรดาผู้ปกครองของสันตริทั้งหลายจะช่วยกันบริจาคข้าวสาร อาหารแห้ง ไข่ เป็ด และปลุสสัตว์ต่างๆ รวมถึงน้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุก่อสร้าง และเงินสดให้แก่กยาฮี บ่อยครั้งที่มีการบริจาคที่ดิน และอาคารให้แก่สถานเตรน เพื่อเป็นวะกัฟ (สาธารณะกุศลในทางของอัลลอฮ์) จาก การสนับสนุนเหล่านี้ของมุสลิมผู้ศรัทธาทำให้สถานเตรนส่วนใหญ่สามารถดำรงอยู่ได้ โดยมีต้องร้องขอความช่วยเหลือด้านการเงิน และงบประมาณจากรัฐบาล

องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ยังได้ดำเนินกิจการต่างๆ ขึ้นอีกเพื่อให้ครอบคลุมทุกๆ ด้านของความต้องการทางสถานภาพทางศาสนาของมวลชนภายใต้การชี้นำของกยาฮี โดยหนึ่งในกิจกรรมอันดับต้นๆ นี้ก็คือคำคืนแห่งการชุมนุมแห่งลัยละตุล อัจญ์ติมาฮ์ เป็นการชุมนุมรายเดือนในทุกวันที่ 15 ของเดือนจันทร์คอดี ตามปฏิทินทางศาสนาอิสลาม กยาฮีจะเป็นผู้นำในการชุมนุม อัจญ์ติมาฮ์ การชุมนุมนี้จะเริ่มต้นขึ้นด้วยการนมาซให้แก่ผู้คนชุมนุมชนทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือ เสาะลาตุล ซอฮิบ จากนั้นจะตามด้วยการพรรณนาถึงนโยบาย และกิจกรรมต่างๆ ขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ การอภิปรายโต้เถียง และตอบปัญหาต่างๆ ของเหล่าสมาชิกภายในสถานเตรน

องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ใช้กิจกรรมเหล่านี้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผู้นำทางศาสนาขององค์การกับมวลชนชาวอินโดนีเซีย และทำให้กิจกรรมต่างๆ ขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ รวมศูนย์อยู่ที่ตัวของกยาฮีประจำสถานเตรนท้องถิ่น ซึ่งทำให้องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนในระดับรากหญ้าของสังคมอินโดนีเซียได้จำนวนมาก สายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามมาจึงถักทออย่างละเอียด และยึดแน่นบนพื้นฐานของจริยธรรม และความเห็นอกเห็นใจต่อกันฉันท์เพื่อนบ้าน กยาฮีแต่ละคนจึงมีมวลชน หรืออุมมะฮ์อยู่ภายใต้การชี้นำทางจิตวิญญาณของตนเอง

บรรดากยาฮีแต่ละคนล้วนเป็นเอกเทศจากผู้ปกครองทางโลก หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเนื่องมาจากการมีอำนาจในบริบททางศาสนา เช่น การชี้ขาดข้อวินิจฉัย (ฟัตวา) หรือเป็นเอกเทศทางเศรษฐกิจจากการได้รับทรัพย์สินวะกัฟ และสิ่งบริจาคต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น แต่ในทางกลับกัน

เจ้าหน้าที่บ้านเมืองต่างหากที่ต้องเป็นผู้เดินทางเข้ามาหาภยาอี และขอการสนับสนุนจากภยาอีอันเป็นหนทางในการเดินทางเข้าสู่การยอมรับของฝ่ายมวลชน และเพื่อให้ง่ายต่อการจัดระเบียบทางสังคม ในสภาวะการณ์เช่นนี้ ภยาอีจึงมีบทบาทเปรียบเสมือนคนกลางหรือโบรกเกอร์คอยสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และอุมมะฮ์ หรือมวลชนของเขา ความสัมพันธ์ระหว่างภยาอีและอุมมะฮ์ได้พัฒนามาเป็นอำนาจต่อรองระหว่างภยาอีเจ้าสำนักปสานเตรนกับเจ้าหน้าที่บ้านเมือง หรืออำนาจรัฐ ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่บ้านเมือง หรืออำนาจรัฐมักจะผูกสัมพันธ์เชิงการตอบแทนกับกลุ่มภยาอีด้วย ตำแหน่งหน้าที่ หรือทรัพย์สินที่ให้มาในรูปของความช่วยเหลือต่างๆ หรืองบประมาณอุดหนุนต่างๆ ที่ทำให้ภยาอีมีทุนกลับไปเกื้อกูลมวลชน หรืออุมมะฮ์ของตนได้ แต่นั่นมิได้หมายความว่าภยาอียอมรับเอาผลตอบแทน หรือผลประโยชน์ดังกล่าวทั้งทางเศรษฐกิจ และการเมืองจากฝ่ายบ้านเมืองแล้ว การอุปถัมภ์ดังกล่าวเพียงอย่างเดียวจะไม่มีผลต่อการรักษาความมั่นคง หรือความยั่งยืนของภยาอีให้ดำรงอยู่ได้ โดยปราศจากการรักษาบารมีทางศาสนาเอาไว้ สิ่งที่เป็นตัวทำลายบารมีของภยาอี หรืออุลามาร์ในโลกสุนหนี่ก็คือการเข้าหาผู้มีอำนาจรัฐ และการตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจทางโลก องค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ตระหนักในปัญหานี้จึงพยายามอย่างที่สุดที่จะถนอมรักษาองค์การ ให้เป็นองค์การที่ภยาอีของแต่ละชุมชนเป็นผู้แสดงบทบาทที่แท้จริง และเป็นผู้มีอำนาจเอกเทศออกจากกลุ่มผู้มีอำนาจรัฐ เจ้าหน้าที่บ้านเมือง และลาภยศสรรเสริญต่างๆ

2.2 การปฏิรูประบบการศึกษาของมุสลิม

นับจากปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นมาจนถึงช่วงสงครามโลก องค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีได้เป็นเพียงขบวนการที่มีหน้าที่เผชิญหน้ากับการรุกรานของการปฏิรูปโลกอิสลามเท่านั้น หากแต่ยังเป็นหน่วยงานสำหรับการปรับเปลี่ยนรูปโฉมของบรรดาปสานเตรนต่างๆภายในองค์การ ตัวอย่างที่ดีที่สุดของความเพียรพยายามดังกล่าวนี้คือ กรณีของวาฮิด ฮาซิม (1900-1957) บุตรของฮาซิม อัซฮารี เป็นผู้นำระบบการศึกษาสมัยใหม่เข้าสู่มัคเราะฮ์ (โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม) ด้วยการจัดแบ่งชั้นเรียนตามลำดับเกรด หรือชั้นต่างๆ รวมถึงการเปิดโอกาสให้เด็กผู้หญิงได้เข้าสู่ระบบการศึกษาแบบปสานเตรนเป็นครั้งแรก นอกจากนั้นเขายังได้ก่อตั้งองค์การเยาวชนของนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ หรือ อันศอร และองค์การสตรีแห่งนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ (มุสลิมมาต) อีกด้วย ทำให้องค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ เล็งเห็นความสำคัญของการนำเอาเทคโนโลยีหรือเทคนิควิธีแบบสมัยใหม่มาใช้พัฒนาด้านการศึกษาให้กับหน่วยงานด้านการศึกษา และปสานเตรนต่างๆขององค์การในยุคต่อมา

เมื่อพูดถึงบทบาทของวาฮิด ฮาซิม ต้องยอมรับว่าท่านผู้นี้มีส่วนอย่างมากต่อทิศทางการพัฒนาขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ในยุคแรกๆ ด้วยความเป็นนักการศึกษาอิสลามแบบ

ก้าวหน้า ท่านเองก็มีส่วนอย่างมากต่อการนำพาองค์การเข้าสู่บทบาททางการเมือง ท่านทำให้องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ สามารถเข้าร่วมกับการรณรงค์ทางการเมืองที่ริเริ่มโดยกลุ่มชาตินิยมที่ไม่ฝักใฝ่แนวทางศาสนาใน ปี ค.ศ. 1939 ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้เจ้าอาณานิคมยินยอมให้ประชาชนชาวอินโดนีเซียสามารถรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ และจากกิจกรรมดังกล่าวนี้ทำให้องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เติบโตเป็นองค์การระดับชาติของอินโดนีเซีย และยังสามารถขยายฐานของสมาชิกออกจากเกาะชวาไปสู่เกาะต่างๆของอินโดนีเซียได้อีกด้วย กยาฮี เจ้าสำนักของปสานเตรนต่างๆขององค์การเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมือง จากเดิมที่กยาฮีมียศฐานะทางสังคมสูงมากอยู่แล้วในสังคมอินโดนีเซีย สถานการณ์ดังกล่าวยิ่งผลักดันให้บรรดากยาฮีทั้งในท้องถิ่นและในเมืองเข้าไปสัมพันธ์กับอำนาจเชิงสังคม และการเมืองเพิ่มขึ้นด้วย กยาฮีผู้นำของปสานเตรนบางแห่งได้เข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองระดับชาติด้วย อิทธิพลทางความคิดแบบก้าวหน้าของ วาฮิด ฮาซิม ถ่ายทอดมายังบุตรชายของท่าน (อับดุลเราะห์มาน วาฮิด) การพัฒนาองค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ในช่วงสมัยใหม่ก็เป็นผลมาจากความสามารถในการปรับเปลี่ยนรูปแบบขององค์การให้มีความทันสมัย ครอบคลุมในด้านต่างๆ และสอดคล้องกับสถานการณ์ อับดุลเราะห์มาน วาฮิด พยายามผลักดันองค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เปิดรับการพัฒนาใหม่ๆ หรือองค์ความรู้จากตะวันตก เพื่อสร้างจุดแข็งให้กับ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา เช่น การตั้งสถาบัน มะ'อะรีฟ²⁴ ขึ้นมาเพื่อดูแลจัดการเกี่ยวกับเรื่องราวของสถาบันการศึกษาต่างๆขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เป็นสถาบันที่เปิดหลักสูตรให้การศึกษาแก่นักเรียนทุกระดับตั้งแต่ระดับเล็กสุด(อนุบาล) จนถึงระดับสูงสุด(มหาวิทยาลัย) และการศึกษาที่ไม่ได้อยู่ในระบบแบบทางการ(ปสานเตรน)ด้วย เป้าหมายของการพัฒนาด้านการศึกษาขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เพื่อถ่ายทอดความรู้ที่นักเรียนสามารถจะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพต่อไปได้ และที่สำคัญ คือ การสร้างคนที่มีคุณธรรม จริยธรรมที่อิงตามแบบอย่างของมุสลิม เพื่อที่บุคคลเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาอินโดนีเซียให้มีความก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

ทิศทางของการพัฒนาการศึกษาศาสนาอิสลามขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์

องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ บุคปัจจุบันอุลาม่าห์ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์การหลายท่านตระหนักถึงปัญหาใหม่ๆเกิดขึ้นจากลักษณะ หรือวิธีการศึกษาศาสนาอิสลามที่ไม่เหมาะสมอันเป็นต้นเหตุของความเข้าใจศาสนาอิสลามในทางที่ไม่ถูกต้อง นำมาสู่การอ้างหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามในความหมายผิดๆ เช่นความหมายของการทำญิฮาด การศึกษาคำสอนทางศาสนาอิสลามแบบผิดๆหลายครั้งนำไปสู่การดำเนินการก่อความวุ่นวายในทางการเมืองของคน

²⁴Endang MA Turmudi, *Nahdlatul Ulama Ideology Politics and the Formation of Khaira Ummah* (Jakarta : PP. Lembaga Pendidikan Ma'arif NU. 2004), 138, 145-147.

กลุ่มต่างๆ เช่น การก่อการร้ายของกลุ่มมุสลิมบางกลุ่มในประเทศต่างๆ และปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับมุสลิมชนกลุ่มน้อยในประเทศต่างๆทั่วโลก การใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา นำความสูญเสียมากมายมาสู่สังคมมุสลิมโดยรวม อุลาม่าห์ขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ มองว่าต้นเหตุมาจากการศึกษาศาสนาอิสลามที่ไม่เหมาะสมของเขาว์ชนมุสลิม ฉะนั้นการพัฒนากระบวนการศึกษาศาสนาอิสลามให้เป็นไปตามแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่จะต้องการนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ต้องให้ความสำคัญ เพราะว่าถ้าไม่มีการดำเนินการแก้ไขใดๆปัญหาจะยิ่งขยายวงกว้างมากขึ้น และกระทบต่อภาพลักษณ์ความเข้าใจเกี่ยวกับมุสลิมในแง่ลบ กลุ่มคนที่ไม่ใช่มุสลิมอาจมองแบบเหมารวมว่าศาสนาอิสลามสอนให้ใช้ความรุนแรง มุสลิม คือ พวกนิยมความรุนแรง ทั้งที่ความจริงแล้วอิสลามคือผู้ถึงซึ่งความสันติ มุสลิม คือ ผู้รักสันติ ฝ่าไฟสงคราม อยู่อย่างให้อภัยตามคำสอนของท่านนบีมุฮัมมัด คือล

เมื่อวันที่ 23-25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2004 กลุ่มนักการศึกษาศาสนาอิสลามขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศของอินโดนีเซียได้จัดการประชุมระหว่างนักการศึกษาศาสนาอิสลามทั้งหมด 242 ท่าน เป็นตัวแทนของประเทศต่างๆ 42 ประเทศ เนื้อหาใจความหลักที่นักการศึกษาอิสลามทั้งหลายเห็นพ้องต้องกันว่าควรเน้นในหลักสูตรการศึกษาศาสนาอิสลาม หรือเป็นหลักการที่สถาบันการศึกษาศาสนาอิสลาม และอุลาม่าห์ควรให้ความสำคัญมีดังนี้

1. ศาสนาอิสลามสั่งสอนเรื่องการให้อภัย และสันติสุข เพราะฉะนั้นจึงตรงกันข้ามกับการสั่งสอน หรือหลักความเชื่อทางศาสนาอิสลามของกลุ่มผู้ก่อการร้าย เพราะว่าศาสนาอิสลามยึดมั่นกับการห้ามประกอบอาชญากรรม หรือการสู้รบ ในส่วนของการสู้รบที่เกิดขึ้นในช่วงที่ท่านนบีมุฮัมมัด คือล มีชีวิตอยู่มิใช่เพื่อทำลายแต่เพื่อนำสันติสุขมาสู่มุสลิม

2. อิสลามยอมรับในคุณค่าของความเท่าเทียม หรือหลักประชาธิปไตย เพื่อสร้างชุมชนมุสลิมให้มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นพื้นฐานของคำสอนทางศาสนาอิสลาม คือ อัลกุรอาน และฮาดิษ

3. การที่มุสลิมเข้าร่วมบทบาททางการเมือง หรือร่วมมือในด้านต่างๆกับตะวันตก มีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิต และสวัสดิการของมุสลิมให้ดีขึ้น แต่ยังคงให้ความสำคัญกับหลักความมั่นคงของครอบครัวที่วางอยู่บนหลักศีลธรรมของโลกอิสลาม อันเป็นคุณค่าที่เข้มแข็งของประเทศมุสลิม นำมาสู่การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนกับตะวันตกในด้านการพัฒนา ด้านการศึกษา เทคโนโลยี และอุตสาหกรรม

4. ขนบธรรมเนียมของการปฏิบัติตนทางศาสนาอิสลามของมุสลิมควรสัมพันธ์อยู่กับคำสอนทางศาสนาอิสลาม และการเผยแพร่คำสอนทางศาสนาอิสลามควรเน้นเรื่องความเท่าเทียมกัน เช่นการเท่าเทียมกันระหว่างเพศชาย และเพศหญิง ขนบธรรมเนียมใดที่ไม่สอดคล้องกับคำสอนทางศาสนาอิสลามควรแนะแนวทางให้มุสลิมได้เข้าใจ

5. พระประสงค์ของอัลลอฮ์ คือ สร้างประชาชนที่มีความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม บุคลิกภาพ ประสบการณ์ และเชื้อชาติ ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ การยอมรับคุณค่าคำสอนทางศาสนา จึงเป็นเครื่องมือสร้างความสงบสุขของผู้คน ส่วนคำสอนทางศาสนาอิสลาม คือ กระบวนการค้นหา สัจธรรม

6. การสร้างความรู้ความเข้าใจทางศาสนาอิสลามเป็นสิ่งสำคัญที่ควรดำเนินการ เช่น ความรู้ ที่เกี่ยวกับคำสอนทางศาสนาอิสลาม การปฏิบัติตนของมุสลิม เพื่อให้คนภายนอกได้เข้าใจมุสลิม

7. เสนอถึงคุณค่าของศาสนาอิสลาม และลักษณะของโครงสร้างทางการเมือง เช่น แนวคิด เกี่ยวกับรัฐอิสลามให้เป็นข้อถกเถียงในการสอนศาสนาอิสลาม มุสลิมไม่ควรหวาดระแวงการปฏิรูป ขนบธรรมเนียมอิสลามแบบใหม่ ผู้นำมุสลิมควรเปิดกว้างยอมรับความสามารถในการ วิพากษ์วิจารณ์องค์ประกอบของอัลกุรอาน และซุนนะห์

8. การใช้กฎหมายอิสลามควรมีความสอดคล้องกับเป้าหมายของชะรีอะห์ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่มีการประยุกต์ควรวางอยู่บนหลักการของชะรีอะห์

9. หลักการเรื่องการไม่ใช้ความรุนแรง คือ หัวใจของคำสอนทางศาสนาอิสลาม เช่นคำสอน ที่ว่า ไม่เปิดประตู่รับวิธีการที่รุนแรง ศาสนาอิสลามสอนเรื่อง ความเมตตา ความสงสาร และความ เคารพต่อทัศนะอื่นๆ ค่านิยมเหล่านี้ดำรงอยู่คู่กับศาสนาอิสลามมาตั้งแต่ยุคแรกที่ศาสนาอิสลามอุบัติ ขึ้น และเป็นขนบธรรมเนียมสำคัญของการสอนทางศาสนาอิสลามที่มหาวิทยาลัยอัล-อัซฮาร์ ชีคดีอ มมหาวิทยาลัยอัล-อัซฮาร์ เป็นสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามชั้นสูงของมุสลิมที่เก่าแก่

10. ขนบธรรมเนียมการศึกษาศาสนาอิสลามนั้นมักขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม และความต้องการ ของท้องถิ่น ในอินโดนีเซียการศึกษาศาสนาอิสลามมี 2 รูปแบบ รูปแบบแรก คือ เริ่มต้นการศึกษา ศาสนาอิสลามตามมหาวิทยาลัยในตะวันออกเฉียง และพัฒนาไปสู่การศึกษาในมหาวิทยาลัยใน ตะวันตก รูปแบบที่สอง คือ การศึกษาศาสนาอิสลามในสาขาต่างๆ ในอินโดนีเซียโดยตรง จากผู้รู้ และสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามชั้นสูงภายในประเทศอินโดนีเซีย สถาบันการศึกษาศาสนา อิสลามชั้นสูงของอินโดนีเซียเป็นสถาบันการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุง วิธีการสอนจากมหาวิทยาลัยเดิมมาสู่การศึกษาทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และความต้องการของประชาชน ดังเช่นการศึกษาในประเทศ อื่นๆ เช่น อิหร่าน และสิงคโปร์ เป็นต้น

11. ปสานเตรน คือ สถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามแนวจารีตที่มีความสำคัญ เพราะเน้น หลักการเรื่องการไม่ใช้ความรุนแรง การให้อภัย และความเท่าเทียม ตามคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน การพัฒนาการศึกษาในปสานเตรนได้เปิดกว้างมากขึ้น รับเอาการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์เข้ามาเป็น

ส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอนศาสนาอิสลาม และสนับสนุนการทำญิฮาดแบบสันติเพื่อขยายการคุ้มครองไปสู่ผู้ที่มีใจมุสลิมด้วย²⁵

²⁵General Secretariat of International Conference of Islamic Scholars, Jakarta Declaration and Plan of Action : International Conference of Islamic Scholars (Jakarta : General Secretariat of International Conference of Islamic Scholars, 2004), 2-4.

บทที่ 3

บทบาทขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ในสังคมอินโดนีเซีย

องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เมื่อมองดูเป้าหมายการก่อตั้งขององค์การในระยะแรกแล้ว อาจทำให้เข้าใจว่า องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ได้รวบรวมเอากลุ่มอุลาม่าห์ผู้ตระหนักถึงผลกระทบเชิงลบจากการเปลี่ยนแปลงแบบสมัยใหม่ อันนำมาสู่การละเลยคุณค่าความสำคัญของขนบธรรมเนียมดั้งเดิมต่อการศึกษาศาสนาอิสลามของมุสลิมรุ่นใหม่ ๆ ขนบธรรมเนียมดังกล่าวคือรากฐานที่สำคัญของชุมชนมุสลิมอินโดนีเซีย ฉะนั้นบทบาทส่วนใหญ่ขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ คือ การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการธำรงรักษาขนบธรรมเนียมเหล่านั้นให้คงอยู่คู่กับสังคมมุสลิมอินโดนีเซียต่อไป แต่องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มิได้ดำเนินบทบาทในเรื่องดังกล่าวเพียงด้านเดียวไม่ เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อสังคมมุสลิมในระยะเวลาดอนั้นมิได้จำกัดตัวเพียงด้านการศึกษาเท่านั้นแต่ยังสัมพันธ์กับด้านอื่นๆด้วย ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทางเศรษฐกิจ และทางสังคม ในฐานะที่องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ผูกพันกับวิถีชีวิตของชุมชนมุสลิมค่อนข้างมากจึงค่อยๆ ขยับบทบาทขององค์การจากด้านการศึกษาศาสนาอิสลามไปสู่ด้านอื่นๆตามบริบทที่เอื้ออำนวยให้นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เข้าไปเกี่ยวข้องกับบทบาทด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมนับจากทศวรรษ 1930 เป็นต้นมา

3.1 บทบาทขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ด้านการเมือง

กลุ่มผู้นำองค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์พยายามไม่เข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านการเมืองตลอดทศวรรษ 1920 ถึงกลางทศวรรษ 1930 เนื่องจากรัฐบาลดัตช์เข้มงวดไม่ยอมให้องค์กรพื้นเมืองแสดงบทบาทด้านการเมืองเพราะกลัวว่าจะทำให้การต่อต้านดัตช์ขยายวงกว้างออกไป รัฐบาลจึงจับตามองกวาดขันและสั่งปิดองค์กรที่มีพฤติกรรมน่าสงสัยว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง กลุ่มผู้นำองค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ไม่อยากมีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลดัตช์จึงแสดงจุดยืนในความเป็นองค์กรทางศาสนา และดำเนินกิจกรรมอันเกี่ยวข้องกับศาสนาเท่านั้น นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์เริ่มเข้ามามีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการเมืองในช่วงปลายทศวรรษ 1930 จากการริเริ่มของวาฮิด ฮาซิม (K.H. Wahid Hasyim)

วาฮิด ฮาซิม คือลูกชายคนโตของกยาฮี ฮาซิม อัซฮารี ท่านมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาปสานเตรน Tebuireng ให้มีความทันสมัยมากขึ้น และผลักดันนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เข้าสู่กิจกรรมทางการเมือง วาฮิด ฮาซิม เกิดในปี ค.ศ. 1914 ท่านเริ่มค้นการศึกษาพื้นฐานทางเทววิทยา การพิจารณาคดี และวรรณกรรมอาหรับจากบิดา ตั้งแต่เจ็ดขวบท่านสามารถเรียนรู้ด้วยทอฮิธลามที่ได้รับคำแนะนำ เช่น กฎหมายอิสลามเบื้องต้น (*Fathul Qarib*) ของ Al – Gazali และตัวบทฟิคว์ของเชค

Abd al - Rahman Bafadal ท่านเข้าศึกษาหาความรู้ทางศาสนาอิสลามจากปสานเตรนต่างๆในระหว่างอายุ 13 - 15 ปี ท่านหันกลับมาศึกษาศาสนาอิสลามต่อยังปสานเตรนเดิมเริ่มในปี ค.ศ. 1929 และได้เรียนรู้ภาษาดัตช์ และอังกฤษจากวารสารต่างๆที่เผยแพร่ในชวา และในวันออกกลาง เมื่ออายุ 17 ปี วาฮิด ฮาซิมได้เดินทางไปศึกษาศาสนาในมัคกะฮ์และเรียนรู้วิธีการศึกษาของกลุ่มปฏิรูปและมีอิทธิพลให้วาฮิด ฮาซิมโน้มเอียงเข้าหาแนวทางการพัฒนาแบบสมัยใหม่'

ทัศนะของวาฮิด ฮาซิมอันแสดงให้เห็นการรับอิทธิพลแนวคิดจากกลุ่มปฏิรูปสมัยใหม่อย่างหนึ่งคือการเสนอให้นักเรียนเรียนรู้วิชาทางโลกมากกว่าการสอนด้วยบทอิสลามเพราะว่านักเรียนส่วนใหญ่ในปสานเตรนไม่มีจุดมุ่งหมายต้องการจะเป็นอุละมา การเรียนรู้ภาษาอาหรับ และด้วยบททางศาสนาอิสลามในภาษาอาหรับจึงเสียเวลาเปล่า การสั่งสอนบางอย่างใช้เวลาเป็นเดือนเช่นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม และการแปลด้วยบทอิสลาม การศึกษาเหล่านี้เหมาะสมกับนักศึกษาในปสานเตรนขนาดใหญ่ การศึกษาที่มาของด้วยบททางศาสนาอิสลามควรจำกัดอยู่ในกลุ่มนักเรียนที่ต้องการจะเป็นอุละมาซึ่งมีอยู่จำนวนน้อย' ทัศนะของวาฮิด ฮาซิมสวนทางกับอุดมการณ์ของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ จึงถูกคัดค้านอย่างหนักจาก K.H.ฮาซิม อัซฮารี แต่ท่านยอมให้วาฮิด ฮาซิมก่อตั้งมัคเราะซะฮ์ นีซอมียะฮ์ (Madrasah Nizamiyah) ตามแนวทางปฏิรูปในปี 1934 หลักสูตรการเรียนการสอนในมัคเราะซะฮ์แห่งนี้ให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชาทางโลกมากถึง 70% แต่การดำเนินการเรียนการสอนของมัคเราะซะฮ์ นีซอมียะฮ์ปรากฏอยู่เพียง 4 ปี เมื่อวาฮิด ฮาซิมเข้ามาร่วมเป็นผู้นำในองค์กรการ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ได้ยกเลิกมัคเราะซะฮ์ นีซอมียะฮ์ไปและหันมาสนใจบทบาทของอุละมาทางการเมืองแทน

วาฮิด ฮาซิมได้รับการยอมรับในฐานะของผู้เชี่ยวชาญรุ่นใหม่ใน นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ วาฮิด ฮาซิมดำรงตำแหน่งประธานของหน่วยงานตันฟีซียะฮ์ (Tanfidhiyyah) ในองค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ หน่วยงานนี้ทำหน้าที่ดำเนินกิจกรรมเรื่องทางการเมือง และรัฐบาล ไม่มีหลักฐานว่าหน่วยงานนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อใดแต่หน่วยงานนี้น่าจะเริ่มก่อตั้งขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ 1930 เพราะรัฐบาลดัตช์เริ่มปล่อยให้องค์กรต่างๆแสดงกิจกรรมทางการเมืองในช่วงนี้ อาทิเช่นการยอมให้มีการรวมตัวกันระหว่างนักการศึกษาหัวกลางกับกลุ่มผู้นำชาตินิยม ได้แก่ โคโรรมินโนโต (H.O.S. Cokroaminoto) ฮัจญี อุกัส ซาลิม (H. Agus Salim) และ วาฮิดฮาซิม ร่วมกันก่อตั้งสภามุสลิมนสูงสุดแห่งอินโดนีเซีย (Majlis Islam A'la Indonesia : The Indonesia Muslim Supreme Council : MIAI) ในวันที่ 21 กันยายน ค.ศ.1937 เพื่อทำกิจกรรมทางการเมืองร่วมกัน ต่อมาในปี ค.ศ. 1940 วาฮิด ฮา

¹Zamkhsyari Dholier, The Peasantren Tradition : The Role of the Kyai in the Maintenance of Traditional Islam in Java (Tempe, Arizona : Arizona State University , 1999), 83-84.

²Ibid.,84.

ซิมได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานสภามุสลิมสูงสุดแห่งอินโดนีเซีย³ วาฮิด ฮาซิมนำพาองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ เข้าสู่วังวังทางการเมือง และมีบทบาทด้านการเมืองสูงมากในช่วงสมัยญี่ปุ่นเข้ายึดครองชวา

3.1.1 บทบาทขององค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง

ญี่ปุ่นเริ่มพัฒนาตนให้เป็นมหาอำนาจเทียบเท่าประเทศยุโรปตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 มีการพัฒนาประเทศทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ การต่างประเทศ ในทศวรรษ 1920 ญี่ปุ่นให้ความสนใจด้านศาสนาอิสลามมีการส่งชาวญี่ปุ่นไปศึกษาศาสนาอิสลามยังประเทศต่างๆ ต่อมาในปี ค.ศ. 1939 สมาคมอิสลามญี่ปุ่นได้จัดประชุมอิสลามโลกขึ้นมีการเชิญผู้แทนอิสลามจากทั่วโลก รวมถึงหมู่เกาะอินโดนีเซียออกเข้าเยี่ยมชมที่ทำการรัฐบาล โรงงานอุตสาหกรรม และศูนย์ฝึกทหาร เพื่อหาเสียงสนับสนุนจากมุสลิมเพื่อความเป็นผู้นำแห่งเอเชีย

ฮอตันดาประกาศสงครามกับญี่ปุ่นเมื่อญี่ปุ่นเข้าโจมตีกองเรือรบอเมริกาที่อ่าวเพิร์ล เดือนธันวาคม ค.ศ. 1941 ญี่ปุ่นเข้ายึดชวาสำเร็จในวันที่ 8 มีนาคม 1942 ท่ามกลางความยินดีของชนพื้นเมือง สจวริกกล่าวถึงความพ่ายแพ้ของฮอตันดาไว้ว่า “สำหรับชาวอินโดนีเซียสงครามเป็นเพียงการต่อสู้ที่ผู้ปกครองอาณานิคมฮอตันดาจะถูกพระเจ้าลงโทษในขั้นสุดท้ายเนื่องจากความชั่ว ความโหด และความกดขี่ที่พวกเขานำมาสู่อินโดนีเซีย”⁴

นโยบายการปกครองของญี่ปุ่น

นโยบายและมาตรการต่างๆ ที่ญี่ปุ่นใช้ในการปกครองชวาตลอดระยะเวลา 3 ปี 6 เดือน มาตรการแรก คือ การปล่อยตัวผู้นำชาตินิยมออกจากที่คุมขัง และนำตัวชาวคัตซ์และผู้ที่มีเชื้อสายสัมพันธมิตรเข้าคุมขังแทน ซูการ์โนและผู้นำชาตินิยมคนอื่นๆ สามารถเดินทางกลับชวา และญี่ปุ่นให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มผู้นำชาตินิยมภายใต้กรอบและความต้องการของญี่ปุ่น ซูการ์โน (Soekarno) และมุฮัมหมัด ฮัตตา สามารถพัฒนาภาพลักษณ์ของตนให้เป็นที่ยอมรับจากประชาชนในหมู่กรรมกร และชาวนาที่ถูกเกณฑ์แรงงานมารับใช้ญี่ปุ่นว่าจุดมุ่งหมายของทั้งสองคนล้วนเหมือนกับชาวบ้านจำเป็นต้องขอมร่วมมือกับญี่ปุ่นเพื่อให้ประเทศชาติของเรามีเอกราช

³Barton Greg, Abdurrahman Wahid : *Muslim Democrat, Indonesian President* (Australia : University of New South Wales Press Ltd, 2002),73.

⁴อลิซา ไชนุก คิน, *ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย*, แปลโดย เพ็ชรี ทุมิตร (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2523), 179-180.

มาตรการสอง คือ การหาแนวร่วมจากองค์กรศาสนาอิสลาม ในปี ค.ศ. 1943 ญี่ปุ่นได้รวบรวมองค์กรอิสลามทุกแห่งเข้าอยู่ภายใต้การควบคุมของสภาที่ปรึกษามุสลิมอินโดนีเซีย หรือมีชื่อว่า มัสยุมิ (Masyumi : Madjelis Sjuro Muslim in Indonesia) องค์กรมัสยุมิในยุคนั้นได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากมุสลิมทั้งสององค์กรใหญ่ในชวา คือ มุฮัมมะดิยะฮ์ และ นะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ จึงทำให้มัสยุมิมีเอกภาพมากกว่าพรรคมุสลิมอินโดนีเซีย (MIAI : Majlisul Islamil A'la Indonesia) ที่เคยถูกจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1937 ญี่ปุ่นได้ใช้องค์กรมัสยุมิเป็นเครื่องมือระดมความช่วยเหลือและสนับสนุนคนจากกลุ่มผู้นำทางศาสนาอิสลาม และนักศึกษาศาสนาอิสลาม เพื่อให้กลุ่มผู้นำทางศาสนาอิสลามเหล่านี้เข้าไปประตมจัดตั้งมวลชนชาวนา และสร้างจิตสำนึกในหมู่ผู้นำในชนบท เพื่อให้การสนับสนุนนโยบายต่างๆของญี่ปุ่น เจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นเปิดโอกาสอย่างเต็มที่ให้ชาวมุสลิมมีบทบาทในการบริหารองค์กรมัสยุมิทุกระดับ และอนุญาตให้องค์กรมัสยุมิสามารถจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธของตนเอง และสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางศาสนาของกลุ่มผู้นำอย่างเต็มที่ ทำให้กลุ่มอิสลามต่างๆเกิดความพอใจว่าตนได้มีบทบาทในกิจการของรัฐ และท้องถิ่นมากกว่ายุคที่ดัตช์ปกครอง⁹

ช่วงเวลาแห่งการปกครองชาวญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการใช้นโยบายเชิงศาสนาและการเมืองมากพอสมควร ภาพดังกล่าวได้รับการสะท้อนออกมาจากหนังสือเรื่อง The Religion of Java ผ่านมุมมองการศึกษาของ Clifford Geertz นักวิชาการท่านนี้เข้ามาทำการศึกษาศาสนาของชนพื้นเมืองในชวาช่วงทศวรรษ 1950 ในเมืองโมดโจกูโต (Modjokuto) บริเวณชวากลางตอนกลาง งานศึกษาของท่านกล่าวถึงการปกครองของญี่ปุ่นไว้ด้วย เพราะต้องการทราบความชัดเจนว่าญี่ปุ่นมีส่วนเกี่ยวข้องกับอะไรกับการช่วยเหลือให้เกิดการประนีประนอมทางการเมืองให้กับอินโดนีเซียระหว่างกลุ่มปฏิรูปสมัยใหม่ กับกลุ่มอนุรักษ (Kolor) และเหตุผลการรวมพลังของกลุ่มสันตรีเข้าอยู่ร่วมกันภายใต้องค์กรมัสยุมิ

ญี่ปุ่นแสวงหาความร่วมมือจากกลุ่มผู้นำมุสลิมทุกระดับทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ช่วงเวลานี้องค์การศาสนาอิสลามรวมถึงองค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ ได้เปลี่ยนแปลงบทบาทของตัวเองจากเดิมที่ต้องคอยหลบเลี่ยงการจับผิดของรัฐบาลดัตช์ เปลี่ยนมาสู่บทบาทของการเป็นกลุ่มที่รัฐบาลญี่ปุ่นให้การสนับสนุน เพื่อให้้องค์การเหล่านี้ทำการขับเคลื่อนมวลชน และบรรดาสมาชิกเพื่อสนับสนุนญี่ปุ่นในการทำสงครามต่อต้านกับกองทัพสัมพันธมิตร งานศึกษาของ Geertz สะท้อนความพยายามอาศัยผู้นำมุสลิมในระดับท้องถิ่นเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความคิดต่อต้านชาติตะวันตก และหันมาร่วมมือกับญี่ปุ่นเพื่อความสำเร็จของมหาเอเชียบูรพา หลักฐานอันแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างญี่ปุ่นกับนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ คือการแต่งตั้งให้ กยาฮี ฮาซิม อัซฮารี

⁹ ภูวดล ทรงประเสริฐ, อินโดนีเซีย : อดีตและปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), 283-284.

ดำรงตำแหน่งประธานองค์กรทางศาสนาในชวา และมาดรา (The Office of Religious Affairs for Java and Madura) ในปี ค.ศ. 1944 ช่วงเวลาการปกครองของญี่ปุ่นมีทหารญี่ปุ่นเข้ามาจับตัวผู้นำมุสลิมทั้งหมดในเมืองโมคโจกูโต ทั้งฝ่ายมุฮัมมะดียะฮ์ และฝ่ายนะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ เดินทางไปเข้ารับการอบรมชี้แนะหลักการแนวความคิดทางการเมืองโลก และแนวทางการเผยแพร่หรือถ่ายทอดหลักความคิดที่ได้รับการอบรมให้กับเพื่อนบ้าน ผู้นำมุสลิมในเมืองโมคโจกูโตเล่าเหตุการณ์ช่วงญี่ปุ่นเข้าปกครองชวาไว้ดังนี้

...ผู้นำองค์กรมุฮัมมะดียะฮ์ และ นะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ ต้องเดินทางไปจากการค้าเพื่อศึกษาความรู้ทางการเมืองจากญี่ปุ่น ความพยายามของญี่ปุ่นไม่ประสบความสำเร็จเสียทั้งหมด ต่อมาผู้นำทางศาสนาทั้งสองกลุ่มสมัครเข้าร่วมในหน่วยมนุษยยะเบิด (Bragang the Barisan Djibaku) ทำหน้าที่ป้องกันเครื่องบินที่ใช้บรรทุกระเบิดเพื่อเข้าชนกับเครื่องบินข้าศึก และทำการต่อต้านอเมริกันเมื่อมีกองทัพอเมริกันบุกชวา ทักษะคดีผู้นำมุสลิมให้การสนับสนุนญี่ปุ่นมาก เพราะกลุ่มผู้นำมุสลิมรู้สึกอิสระไม่มีความกดดันทางศาสนาอิสลามเรื่องความขัดแย้งระหว่างความเชื่อทางศาสนาอันสวนทางกัน มุสลิมสามารถนมัสการร่วมกัน ได้ต่างจากช่วงก่อนสงครามมุสลิมทั้งสองฝ่ายจะไม่นมัสการร่วมในมัสยิดเดียวกัน...

มาตรการที่สาม คือ ด้านการปกครอง ญี่ปุ่นปกครองชวาผ่านชนชั้นนำท้องถิ่น และแต่งตั้งชาวชวาเข้าไปดำรงตำแหน่งข้าราชการระดับสูงแทนที่ข้าราชการชาวดัตช์ที่ถูกควบคุมตัวอยู่ มีการเพิ่มอัตราตำแหน่งข้าราชการระดับล่างเพื่อรองรับคนหนุ่มสาวพื้นเมืองที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาอีกจำนวนมาก และได้ยกเลิกภาษาดัตช์ในหน่วยงานราชการและโรงเรียนต่างๆ ประกาศให้มีการใช้ภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียว มีการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่เคยมีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนดัตช์สามารถเข้าทำงานในหน่วยงานราชการได้เป็นครั้งแรก การบริหารปกครองชวาในสมัยนี้ประกอบไปด้วยชนพื้นเมืองฝ่ายชาตินิยม และผู้นำศาสนาในท้องถิ่น ความหมายของพวกเขาเปลี่ยนไปจากที่เป็นเจ้านายประชาชนหรือแชนชาของอำนาจรัฐเริ่มเปลี่ยนความหมายเป็นลูกจ้างในหน่วยงานราชการแทน⁶

มาตรการที่สี่ คือ มาตรการทางทหาร ญี่ปุ่นมีนโยบายเปิดกว้างในการฝึกหัดทางทหารให้กับชนพื้นเมือง ในอดีตดัตช์เคยฝึกหัดทหารเกณฑ์ และทหารชนพื้นเมืองเพื่อเข้าประจำการในกองทัพบกแห่งราชอาณาจักรหมู่เกาะอินเดียของเนเธอร์แลนด์ (The Royal Netherlands Indies Army) แต่ทหารเหล่านี้จะทำหน้าที่เหมือนตำรวจทั่วไปใช้ในกิจการรักษาความสงบเท่านั้น แต่

⁶ ภาณุทองประเสริฐ, อินโดนีเซีย: อดีตและปัจจุบัน, 285-286.

กองทัพชาวพื้นเมืองที่ญี่ปุ่นสร้างขึ้นมานั้นมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือกองทัพญี่ปุ่นในการสกัดกั้นการรุกรานของกองทัพสัมพันธมิตรที่จะเกิดขึ้นในหมู่เกาะแห่งนี้ หน่วยทหารสำคัญที่ญี่ปุ่นสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1943 คือหน่วยกองกำลังป้องกันพิตุภูมิ หรือหน่วยเปตา (Peta : Pembela tanah Air) กองกำลังหน่วยเปตานี้ประกอบด้วยกำลังทหารชาวพื้นเมืองที่ได้รับการฝึกฝนอย่างดีจากญี่ปุ่นหลายกองพัน มีนายทหารญี่ปุ่นคอยควบคุมดูแลอบรมให้มีความจงรักภักดีต่อผู้นำ มีความกล้าหาญกล้าในการต่อสู้ มีความสามัคคีรักพวกพ้องอย่างเต็มที่ และมีความเด็ดขาดในการรบทุกรูปแบบ ผู้บังคับบัญชาแต่ละระดับในกองกำลังหน่วยเปตานี้ระดมมาจาก ครู ผู้นำทางศาสนา และเจ้าหน้าที่ราชการทั่วไป ในบางกองพันญี่ปุ่นเปิดโอกาสให้มีการเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยมอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในช่วงปลายสงคราม หน่วยเปตากลายเป็นหน่วยรบหลักที่ชนพื้นเมืองใช้ต่อสู้กับดัชต์ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และเป็นกองกำลังในการสถาปนากองทัพบกแห่งชาติอินโดนีเซีย (The Indonesian National Army) ในสมัยเอกราช ปี ค.ศ. 1944 ญี่ปุ่นอนุญาตให้องค์กัมมุจัดตั้งกองทหารของตนขึ้นมาเรียกว่ากองทัพฮิซบุลลอฮ์ (Hisbullah) คือกองทัพของฮิซลลอฮ์เข้าทำสงครามต่อต้านพวกนอกศาสนาชาวคริสต์เพื่อปกป้องชุมชนมุสลิมในหมู่เกาะแห่งนี้ ขณะเดียวกันรัฐบาลทหารญี่ปุ่นได้ปรับเปลี่ยนกรมกิจการคนพื้นเมืองของรัฐบาลดัชต์ให้เป็นกรมกิจการศาสนา จากเดิมที่มีนักวิชาการชาวดัชต์ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรม ได้เปลี่ยนมาแต่งตั้งให้ ฮาซิม อัซฮารี⁴ ดำรงตำแหน่งนี้แทน

การร่วมมือของนะฮ์ญะตุล อุลาม่า กับนักชาตินิยมเพื่อเอกราชอินโดนีเซีย

ประชาชนอินโดนีเซียต้องเผชิญกับปัญหาด้านการครองชีพจากการปกครองของญี่ปุ่นหลายด้าน พวกเขาตระหนักว่าญี่ปุ่นไม่มีความจริงใจเช่นเดียวกับชาวยุโรป เข้ามายึดครองอินโดนีเซียเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรของอินโดนีเซีย เช่น น้ำมัน ยางพารา ดีบุก ตลอดช่วงสงคราม และเมื่อสงครามใกล้จะสิ้นสุดลงญี่ปุ่นยังจำเป็นต้องระดมสินค้าทุกรูปแบบ แม้กระทั่งทองคำแท่ง และเศษเหล็กกลับไปยังประเทศเนื่องจากถูกตัดขาดความช่วยเหลือจากประเทศต่างๆ วิถีชีวิตของผู้คนต้องประสบกับความทุกข์ยากเดือดร้อนมากขึ้นเป็นลำดับ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1944 เกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารทั่วเกาะชาว ชาวน้ำไม่มียาอาหารแม้แต่เสื้อผ้าสวมใส่แถมยังถูกเกณฑ์แรงงานเพิ่มขึ้น ชาวนบพบางส่วนของเกาะชาวถูกบังคับเกณฑ์แรงงานไปยังดินแดนภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นเพื่อทำงานก่อสร้าง และผลิตอาหารเลี้ยงกองทัพญี่ปุ่นในอิเรียน จาบา ในสยาม และในพม่า⁵ การปกครองของญี่ปุ่นสร้างความคับแค้นใจให้กับชนพื้นเมืองผู้ทุกข์ทรมาน

⁴ ไร่เองเดียวกัน, 286-287.

⁵ รายละเอียดเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานจากชาวนาได้ใน Sato Shigeru, *War, Nationalism, and Peasants : Java Under the Japanese Occupation, 1942-1945* (Singapore : Chong Moh Offset Printing Pty Ltd, 1994), 154-204.

ประชาชนตั้งความหวังเฝ้ารอเอกราชที่ได้รับการบอกเล่าจากกลุ่มนักศึกษาตินิยม และเตรียมพร้อมให้ความร่วมมือเพื่อปลดปล่อยตัวเองจากการเป็นอาณานิคม

เมื่อกระแสเรียกร้องเอกราชจากชนพื้นเมืองรุนแรงขึ้นพร้อมกับแนวโน้มความพ่ายแพ้ให้กับสัมพันธมิตรปรากฏออกมา รัฐบาลญี่ปุ่นเริ่มคิดจะมอบเอกราชแก่อินโดนีเซียตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ. 1944 รัฐบาลญี่ปุ่นอนุญาตให้จัดตั้งสภาที่ปรึกษา (Sanyo Kaigi) เพื่อมอบเอกราชและคณะกรรมการสำรวจเตรียมการมอบเอกราชแก่อินโดนีเซีย (BPUPKI : Badan Penyelidik Usaha-Usaha Persiapan Kemerdekaan Indonesia หรือภาษาอังกฤษคือ The Committee for the Investigation of Indonesian Independence) อันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการรวมองค์การต่างๆของประชาชนอินโดนีเซียเข้าด้วยกัน โดยมีจุดประสงค์ร่วม คือ เอกราช รัฐบาลญี่ปุ่นเชิญประชาชนกลุ่มต่างๆเข้าร่วม เป็นสมาชิกอาทิเช่น กลุ่มผู้นำมุสลิม กลุ่มผู้นำชาตินิยม กลุ่มผู้นำท้องถิ่น และกลุ่มข้าราชการพื้นเมือง⁹ ภายในกลุ่มมุสลิมมีแกนนำองค์กร นะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ เข้าร่วมอยู่ทั้งสองหน่วยงาน นะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ เสนอว่ารัฐอินโดนีเซียที่กำลังจะเกิดขึ้นประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดีต้องเป็นมุสลิม และอิสลามควรเป็นหลักการพื้นฐานของรัฐ กลุ่มผู้นำพื้นเมืองชาวพยายามประชุมเพื่อหาข้อสรุปถึงแนวทางแห่งรัฐอินโดนีเซียอย่างลับๆเนื่องจากมีความขัดแย้งทางแนวความคิดระหว่างกลุ่มอิสลาม และกลุ่มชาตินิยมตลอดระยะเวลาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน ค.ศ. 1945 กลุ่มอิสลามนำโดย กยาฮี บากัส ฮะดีคัสโม (Bagus Hadikusmo) กยาฮี อับดุล กะฮอร์ มุซอกีร์ (Abdul Kahar Muzakkir) กยาฮี อะบิคุซโน โตโกรซุโจโซ (Abikusno Tjokrosujoso) กยาฮี กีบังซอ (Kebangsaan) และกยาฮี วาฮิด อัซฮารี กลุ่มชาตินิยมนำโดย ซูการ์โน ฮัตตะ และซูโปโม (Supomo) กลุ่มอิสลามเสนอแนวคิดศาสนาอิสลามควรเป็นพื้นฐานของรัฐอินโดนีเซีย และเสนอว่าประธานาธิบดีควรเป็นมุสลิม อิสลามเป็นศาสนาของรัฐ ให้มีหน่วยงานทำหน้าที่เกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม และให้วันศุกร์เป็นวันหยุดประจำชาติ แต่กลุ่มชาตินิยมไม่เห็นด้วยกับแนวคิดรัฐอิสลามของกลุ่มมุสลิม กลุ่มชาตินิยมเสนอว่าความเป็นรัฐเดียวกันไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องศาสนา ฮัตตะ และ ซูโปโม เสนอว่ากิจการของรัฐควรแยกออกจากกิจการของศาสนา ศาสนาอิสลามอาจเป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซียแต่อินโดนีเซียทั้งหมดมิใช่มุสลิม ถ้าอินโดนีเซียเป็นรัฐอิสลามแล้วจะเกิดปัญหาชนกลุ่มน้อยตามมาภายหลัง ฉะนั้นสาธารณรัฐใหม่จะต้องไม่ยึดมั่นในศาสนาใดศาสนาหนึ่ง¹⁰

ความขัดแย้งทางแนวคิดระหว่างกลุ่มผู้นำชาตินิยมกับกลุ่มผู้นำศาสนาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากในช่วงของการรวมตัวเพื่อเรียกร้องเอกราช แต่การถกเถียงกันระหว่างกลุ่มมุสลิมและกลุ่มชาตินิยม ซึ่งตอนแรกกลุ่มมุสลิมต่างเรียกร้องให้อินโดนีเซียเป็นรัฐอิสลามดำเนินการปกครอง

⁹ Bahtiar, Effendy, *Islam and the State in Indonesia* (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2003) 28-37.

¹⁰ Ibid., 28-37.

ภายใต้กฎหมายชะรีอะฮ์ ในขณะที่กลุ่มชาตินิยมคัดค้านแนวทางดังกล่าวเพราะเล็งเห็นถึงความหลากหลายที่มีอยู่อย่างมากมายในอินโดนีเซีย โดยเฉพาะเรื่องความเชื่อทางศาสนา และจะไม่สามารถทำให้อินโดนีเซียรวมตัวกันได้อย่างแท้จริง ต่อมาข้อเรียกร้องของฝ่ายมุสลิมได้ผ่อนคลายลงและสามารถประนีประนอมได้ท่ามกลางบรรยากาศแห่งความพยายามแสวงหาความร่วมมือระหว่างกันจนเกิดการเรียกร้องเอกราชจากญี่ปุ่น เดือนมีนาคม 1945 ทั้งสองกลุ่มทำข้อตกลงร่วมกันร่างกฎบัตรจาการ์ต้า (Jakarta Charter) หรือต่อมาก็คือรัฐธรรมนูญฉบับแรกของอินโดนีเซีย กำหนดให้ความเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว และประธานาธิบดีต้องเป็นมุสลิม และปฏิบัติตามกฎชะรีอะฮ์ คือ แนวทางพื้นฐานแห่งรัฐอินโดนีเซีย และตกลงเลือกซูการ์โนให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี และยึดตะห์มาห์ที่รองประธานาธิบดี¹¹ กองทัพญี่ปุ่นเริ่มยอมให้คณะกรรมการสอบสวนเพื่อให้เอกราชแก่อินโดนีเซียประชุมอย่างเป็นทางการครั้งแรกปลายเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1945 การประชุมเตรียมการเพื่อเรียกร้องเอกราช วันที่ 1 มิถุนายน 1945 ซูการ์โนได้เสนอหลักปรัชญาศีล (Pancasila) ขึ้นเป็นอุดมการณ์พื้นฐานแห่งรัฐอินโดนีเซียเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้นภายในรัฐเอกราช ซูการ์โนแสดงทัศนะสนับสนุนหลักปรัชญาศีลของตนว่า “การจะก่อตั้งรัฐชาติอินโดนีเซียนั้นจะต้องหันกลับไปดูว่าอะไรคือพื้นฐานความเป็นประชาชาติอินโดนีเซีย “รัฐชาติอินโดนีเซีย” ไม่ได้มีความหมายแคบอยู่เพียงคำว่า “รัฐ” เท่านั้นแต่ยังหมายรวมถึงความเป็นมาอันยาวนานผูกพันบรรพบุรุษของพวกเรากับดินแดนแห่งนี้ ฉะนั้นรัฐอินโดนีเซียจะต้องสร้างความรู้สึกันว่าตนเป็นพวกเดียวกันในหมู่ประชาชนอินโดนีเซียด้วยหลักการพื้นฐาน 5 ประการ คือ “ความเคารพเชื่อถือนในพระเจ้าองค์เดียว ความมีมนุษยธรรมเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ความเป็นชาติเดียวกัน ยึดถือในระบอบประชาธิปไตย และความยุติธรรม”

การเลือกแนวทางแห่งรัฐอยู่ที่การตัดสินใจของกลุ่มผู้นำมากกว่าการเลือกของประชาชน การประชุมครั้งที่สอง 10 กรกฎาคม ค.ศ. 1945 คณะกรรมการได้กำหนดเขตแดนของรัฐใหม่และรับรองรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1945 15 สิงหาคม 1945 ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้ต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ผู้นำอินโดนีเซียได้รับแรงกดดันจากกลุ่มคนหนุ่ม (The Pemuda) ให้ใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชจากญี่ปุ่นส่งผลต่อการตัดสินใจประกาศเอกราชในเช้าวันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ. 1945 ของซูการ์โน และมุฮัมมัด ฮัตตา และเปลี่ยน BPUPKI มาเป็นคณะกรรมการกลางแห่งชาติอินโดนีเซีย (KNIP) ประกอบด้วยสมาชิก 135 คน มีจุดประสงค์เพื่อจัดตั้งรัฐบาลใน 8 จังหวัด และให้รัฐบาลกลางตั้งอยู่ในชวา KNIP ยกเลิกข้อตกลงในกฎบัตรจาการ์ต้าสร้างความไม่พอใจอย่างมากในกลุ่มอิสลาม กลุ่มอิสลามมองว่ากลุ่มชาตินิยมไม่มีความจริงใจ และคำสัญญาของกลุ่มชาตินิยมได้ให้ความหวังที่ไม่เป็นจริง ภายหลังจากการประกาศเอกราชในวันที่ 17 สิงหาคม ปี ค.ศ. 1945 แล้วความขัดแย้ง

¹¹Indonesia : The National Revolution, 1945 - 1950 [online], accessed 20 January 2004 . Available from [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+id0030\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+id0030))

ระหว่างกลุ่มศาสนาอิสลาม และกลุ่มชาตินิยมยังคงดำรงอยู่และยากที่จะประสานเข้าหากันได้ เมื่ออินโดนีเซียตกอยู่ในสภาวะสงครามจึงเป็นลักษณะของการต่างลุกขึ้นมาต่อสู้กับกองกำลังดัตช์ที่กลับเข้ามาอีกครั้ง และบางครั้งก็เกิดการกระทบกระทั่งกันเองระหว่างชาวอินโดนีเซีย

บทบาทในการทำสงครามเรียกร้องเอกราชจากดัตช์

ช่วงระยะเวลาแห่งการทำสงครามเพื่อกอบกู้เอกราชระหว่างปี ค.ศ. 1945 -1949 กำลังพลของฝ่ายรัฐบาลสาธารณรัฐใหม่ (อินโดนีเซีย) ล้วนประกอบไปด้วยกลุ่มคนหนุ่มที่ได้รับการฝึกฝนมาจากหน่วยเปตา ขณะเดียวกันก็มีกองกำลังไร้รูปแบบ และนักรบจากที่ต่างๆ ที่ระดมมาจากมัสยุมิ และหน่วยของอิซบูลลอฮ์ ซึ่งผู้บัญชาการของหน่วยนี้ส่วนใหญ่ คือ อุลามาร์ ในองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาร์

นอกจากนี้แล้วองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาร์ ภายใต้การนำของ ฮาซิม อัซฮารี ประธานองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาร์ ในอดีตคือผู้มีเข้าร่วมรบกับกองทหารมุสลิมอิซบูลลอฮ์ญี่ปุ่นได้เคยตั้งไว้ต่อสู้กับดัตช์ช่วง ค.ศ. 1945 - 1949 และยังมีส่วนในการให้ความช่วยเหลือด้านการทหารแก่รัฐบาลสาธารณรัฐใหม่ ด้วยการออกไฟตวาในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 1945 เรียกร้องให้ชาวมุสลิมทุกคนที่มีความสามารถที่จะเข้าร่วมสงครามให้ออกรบในหนทางของอัลลอฮ์ หรือญะฮาด ฟิ สะฟิ ลิลลาฮ์ โดยไฟตวาดังกล่าวระบุว่า การออกรบในหนทางของอัลลอฮ์ดังกล่าว ถือเป็นภาระหน้าที่ตกแก่มุสลิมเพศชายทุกคนที่มีความสามารถ (ฟิรฎุ อัยน์) ไฟตวาดังกล่าวมีผลให้กองทัพของฝ่ายรัฐบาลสาธารณรัฐได้เข้าปะทะกับทหารตะวันตกในสมรภูมิแรกที่กองทัพสัมพันธมิตรยกพลขึ้นบก ณ เมืองสุราบายา ในเดือน พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 1945 และกลายเป็นสงครามเพื่อเอกราชของชาติที่มีเสียงร่ำลือถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ (ตักบีร์) ว่า อัลลอฮ์ อัคบัร ได้ดั่งกระหึ่มอยู่เป็นระยะเวลานานหลายปี จนกระทั่งเมื่อรัฐบาลดัตช์ยอมมอบเอกราชให้แก่อินโดนีเซียในปี ค.ศ. 1949

ฮาซิม อัซฮารีผู้นำของ นะฮ์ฎะตุล อุลามาร์ ขณะนั้นได้ดำรงบทบาทแกนนำการต่อต้านในระหว่างปี ค.ศ. 1945 - 1947 ภายใต้ ฮาซิม อัซฮารี ได้ตัดสินใจประกาศญิฮาดเพื่อต่อต้านดัตช์ และชักชวนมิให้มุสลิมอินโดนีเซียเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ด้วยเรือของชาวดัตช์ การตัดสินใจลุกขึ้นมาต่อสู้กับดัตช์ของ นะฮ์ฎะตุล อุลามาร์ เกิดขึ้นจากความเห็นพ้องกันในหมู่มุสลิมขนบธรรมเนียมปฏิบัติโดยเฉพาะในชวาตะวันออกและชวากลางแต่มิได้ร่วมมือกับฝ่ายรัฐบาลสาธารณรัฐในขณะนั้น¹² ภายหลังที่ฮาซิม อัซฮารี เสียชีวิตไปแล้วกว่า 15 ประธานาธิบดีซูการ์โนได้กล่าวยกย่องผู้นำขององค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาร์ ในฐานะผู้เสียสละเข้าร่วมทำสงครามกับดัตช์ “อัซฮารีเสียชีวิตในปี ค.ศ. 1947 เขาได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษแห่งชาติเอกราช (Pahlawan Kemerdekaan Nasional) ปรากฏในมติของประธานาธิบดีเลขที่ 294/1964 แสดงถึงบทบาทของ

¹²Ibid.,75-76.

ผู้นำองค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ในช่วงสงครามเพื่อช่วยเหลือรัฐบาลทำการต่อสู้กับคัตช์บทบาทของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์¹³

3.1.2 บทบาททางการเมืองยุคหลังเอกราช (1950 – 1973)

ภายหลังการได้รับเอกราชอย่างเป็นทางการจากคัตช์ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1949 แล้วกลุ่มผู้นำของสาธารณรัฐอินโดนีเซียที่กุมอำนาจทางการเมืองปกครองอินโดนีเซียในขณะนั้นต้องประสบกับการหาทางแก้ไขปัญหาคความตักทายเศรษฐกิจ ความขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มการเมืองต่างๆ และความไม่มั่นคงทางการเมือง กลุ่มผู้นำต้องหาแนวทางร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางการปกครองของสาธารณรัฐใหม่ กลุ่มผู้นำชาตินิยมหลายท่านผู้ชื่นชมกับแนวทางประชาธิปไตยตามแบบการปกครองในประเทศตะวันตก และอยากเห็นประเทศอินโดนีเซียมีรัฐบาลชนพื้นเมืองปกครองประเทศด้วยระบอบประชาธิปไตย ได้เสนอให้มีการใช้แนวทางการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในสาธารณรัฐอินโดนีเซียขึ้นครั้งแรกโดยมีซูการ์โนดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีประมุขของประเทศ

สภาพการสูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจทั้งด้านเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบมาตั้งแต่ยุคสงครามญี่ปุ่นมาถึงการปฏิวัติเอกราช ส่งผลให้ชาวต้องประสบปัญหาการผลิตอาหารไม่เพียงพอเลี้ยงดูประชากรขณะที่อัตราการเพิ่มของจำนวนประชากร และการกระจุกตัวของประชาชนในเขตเมืองมีสูงขึ้น และปัญหาเงินเฟ้อ ประชาชนตั้งความหวังว่ารัฐบาลใหม่ภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยจะสามารถแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากให้หมดไปได้ เพราะมีสัญญาณที่ดีทางการเมือง คือการเปิดกว้างการแสดงออกทางการเมืองอย่างเสรี ทำให้นักการเมืองฝ่ายพลเรือนได้หันมาจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมากมายหลายพรรคในจาการ์ต้า เช่นพรรคสังคมนิยมอินโดนีเซีย (Partai Socialis Indonesia : PSI) นำโดย ซูตัน ซาห์รีร์ พรรคกรรมาชน (Partai Murba Proletarian : PMP) กลุ่มสมาชิพรรคสังคมนิยมผู้ชื่นชมแนวทางคอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (Partai Kommunist Indonesia : PKI) ภายใต้การนำของ ไอดิติ (Aidit) กลุ่มผู้นับถือศาสนาคริสต์ได้รวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา 3 พรรคเพื่อต่อสู้กับกลุ่มมุสลิมได้แก่ พรรคโปรเตสแตนต์ (Partai Protestant : PP) พรรคคริสต์เตียนอินโดนีเซีย (Partai Kristen Indonesia : Parkindo) พรรคคาทอลิก (Partai Katholik : PK) ¹⁴ ส่วนฝ่ายมุสลิมนั้นพรรคมัชยุมียังคงเป็นพรรคที่สามารถรวมองค์กรต่างๆของกลุ่มมุสลิมที่มีพื้นฐานแนวความคิดแตกต่าง และขัดแย้งเข้าไว้ด้วยกัน

¹³Zamakhshari Dhofier, *The Peasant Tradition : The Role of the Kyai in the Maintenance of Traditional Islam in Java* (Tempe, Arizona : Arizona State University , 1999),89.

¹⁴ภาวศล ทรงประเสริฐ, *อินโดนีเซีย:อดีตและปัจจุบัน* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), 318.

ก. การดำเนินบทบาทในฐานะพรรคการเมืองนะฮ์ญะตุล อุลาม่า

กลุ่มนะฮ์ญะตุล อุลาม่า ได้เริ่มอุทิศตัวเข้ามาทำงานด้านการเมืองร่วมกับพรรคัมสฺยุมิ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1943 ทั้งที่มีพื้นฐานแนวความคิดทางศาสนาที่แตกต่างและขัดแย้งกันอย่างสุดโต่งระหว่างนักการศาสนาหัวก้าวหน้ากับนักการศาสนาแนวจารีต แต่พวกเขาจำเป็นต้องยุติความขัดแย้งกันเอาไว้ชั่วคราว และหันมาปรองดองกันเพื่อจุดประสงค์ร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองเพื่ออิสรภาพจากการตกเป็นอาณานิคม เมื่อการต่อสู้กับอาณานิคมคืบคลานสู่จุดลงเกราชของชาติมีความมั่นคง และการเปิดกว้างทางแนวคิดในยุคเสรีนิยมประชาธิปไตยได้กระตุ้นให้บรรยากาศแห่งการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระระหว่างมุสลิมกลุ่มต่างๆภายในพรรคัมสฺยุมิมีมากขึ้น บรรยากาศความขัดแย้งทางความคิดระหว่างมุสลิมหัวก้าวหน้าสมาชิกขององค์การมุฮัมมะดียะฮ์เดิมกับกลุ่มมุสลิมมุสลิมหัวอนุรักษ์ของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า ได้หวนกลับมาอีกครั้งความขัดแย้งดังกล่าวมีส่วนทำให้มุสลิมนะฮ์ญะตุล อุลาม่า แยกตัวออกจากพรรคัมสฺยุมิ ช่วงระยะเวลา 8 ปีที่อยู่ร่วมกันภายในพรรคัมสฺยุมิมุสลิมสองกลุ่มนี้ต่างก็พยายามช่วงชิงอำนาจความเป็นผู้นำภายในพรรคัมสฺยุมิ อยู่แล้วนับยะของความขัดแย้งแฝงอยู่ในความคิดของสมาชิกทั้งสองกลุ่มอยู่ตลอดเวลาแต่ไม่แตกหักออกจากกันเพราะเงื่อนไขความร่วมมือทางการเมืองร่วมกัน

เหตุผลการแยกตัวออกมามีพรรคการเมือง นะฮ์ญะตุล อุลาม่า (Nahdaltul Ulama : NU) ของกลุ่มมุสลิมหัวอนุรักษ์ จากหลักฐานของกลุ่มผู้นำ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า พวกเขาได้ชี้แจงว่าเหตุผลสำคัญ 3 ประการอันส่งผลให้การประชุมของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า ในเดือนเมษายน ณ เมืองจัมบังมีมติให้ลาออกจากการเป็นสมาชิกของัมสฺยุมิ ประการแรก คือ กลุ่มมุสลิมหัวก้าวหน้าต้องการลดอำนาจของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าจากการประชุมพรรคัมสฺยุมิครั้งที่ 4 ได้มีมติออกมาให้เปลี่ยนแปลงสถานะภาพของสภาที่ปรึกษา (Majlis Syuro) จากเดิมที่เคยมีอำนาจเต็มในการกำหนดนโยบายของพรรคัมสฺยุมิให้ทำหน้าที่เพียงแค่ที่ปรึกษาของพรรคเท่านั้น สภานี้มีสมาชิกของนะฮ์ญะตุล อุลาม่า กุมอำนาจอยู่ ฉะนั้นนโยบายดังกล่าวมีขึ้นเพื่อต้องการลดบทบาท และอำนาจของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า ในการออกมติ และการออกกฎระเบียบเพื่อกำหนดแนวทางของพรรคทุกเรื่อง การลดบทบาท และอำนาจของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า ในัมสฺยุมิดังกล่าวทำให้ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหลือเพียง 8 ที่นั่งในสภาทั้งที่ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า มีสมาชิกจำนวนมากอยู่ในพรรคัมสฺยุมิ กลุ่ม นะฮ์ญะตุล อุลาม่า ไม่พอใจการกระทำดังกล่าวมากเพราะทำให้เป้าหมายหลักของพวกเขา คือการเข้ามามีจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรให้ได้มากที่สุดถูกขัดขวางจากสมาชิกกลุ่มหัวก้าวหน้า¹⁵

ประการที่สอง บรรดาผู้นำ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า มีความรู้สึกตลอดเวลาว่าพวกเขาถูกมองด้วยความรู้สึกเหยียดหยามจากบรรดานักการเมืองผู้จบการศึกษาจากยุโรป และอเมริกาที่ไม่ใช่

¹⁵ Asmawi, PKB Jendela Politik Gus Dur (Yogyakarta : Titian Llahi Press, 1999), 14-15.

สมาชิก นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ในมัศยุมิ ความรู้สึกไม่พอใจกันระหว่างสมาชิกหัวก้าวหน้ากับกลุ่มผู้นำศาสนาของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ แสดงออกอย่างชัดเจนในการประชุมคณะรัฐมนตรีในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1952 พวกเขาได้รับการเหยียดหยามจากคณะรัฐมนตรียกเว้นรัฐมนตรีกระทรวงการศาสนาเพราะเป็นคนของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ กลุ่มรัฐมนตรีคูหมินการทำหน้าที่ปกป้องขนบธรรมเนียมของมุสลิมในชนบท และมองว่าสมาชิกของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ไม่มีความเหมาะสมจะมาเป็นผู้นำพรรคการเมือง พวกเขาเหมาะสมกับการเป็นผู้นำโรงเรียนสอนศาสนา และอิหม่ามประจำมัสยิดมากกว่า¹⁶

ประการที่สาม เกิดจากปัญหาความผิดพลาดในการทำงานของรัฐมนตรีกระทรวงการศาสนา วาฮิด ฮาซิมดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการศาสนาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 ร่วมกับรัฐบาลถึง 4 ปี มัยก่อน นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ จะประกาศถอนตัว ออกจากการเป็นสมาชิกของพรรคมัศยุมิ ตลอดเวลาที่ทำงานในกระทรวงการศาสนาเขาได้รับการนับถือจากชาวมุสลิมชาวอย่างมาก แต่การทำงานร่วมกับคณะรัฐมนตรีชุดที่ 5 วาฮิด ฮาซิมต้องประสบปัญหาการสูญเสียอำนาจในการบริหารให้กับกลุ่มรัฐมนตรีหัวก้าวหน้า และมีปัญหาขัดข้องในการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่มุสลิมอื่น โดนิเซียที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ในปี ค.ศ. 1951 ทำให้มุสลิมหลายพันคนไม่สามารถเดินทางไปมกกะฮ์ได้ ในฐานะรัฐมนตรีเขาต้องรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ความผิดพลาดดังกล่าวทำให้มุสลิมลดความเชื่อถือในตัววาฮิด ฮาซิมลง และเกิดกระแสการต่อต้านท่านในสภา

นอกจากปัจจัยทั้งสามข้อแล้วเหตุผลในการแยกตัวน่าจะมาจากความขัดแย้งทางสถานะภาพและบทบาทของ อุลาม่าห์ เป็นเหตุผลหลัก นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ต้องการให้มีการเพิ่มอำนาจให้แก่สภาอุลาม่าห์ หรือ ชุริยะฮ์ ให้เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจขาดภายในพรรค แต่แกนนำส่วนใหญ่ภายในพรรคซึ่งมีพื้นฐานการศึกษาทางสายสามัญ หรือทางโลก ต่างพากันไม่ยอมรับสถานะภาพพิเศษของอุลาม่าห์ จึงทำให้บรรยากาศความตึงเครียดบานปลายท้ายที่สุดส่งผลให้ วาฮิด ฮาซิม และสมาชิกนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ตัดสินใจลาออกจากคณะรัฐมนตรี และหันไปตั้งพรรคการเมืองตามแนวทางการคิดของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์¹⁷

¹⁶Ibid., 15.

¹⁷Barton Greg, *Abdurrahman Wahid : Muslim Democrat, Indonesian President : A view From the Inside* (Australia : University of New South Wales, 2002), 49-50.

นโยบายของพรรคคณะอิสลามอะฮ์ลุล อุลามาอ์

อะฮ์ลุล อุลามาอ์ ได้แสดงความชัดเจนในจุดยืนแนวความคิดทางศาสนา-การเมืองให้ประจักษ์ต่อประชาชนมุสลิมชาวไทยโดยมีอุดมการณ์พื้นฐานของอะฮ์ลุล อุลามาอ์ อยู่ 2 ประการดังนี้

1. มุ่งมั่นสนับสนุนให้มีการนำการตีความทางกฎหมายอิสลามมาปรับใช้ในสังคมมุสลิมอย่างสอดคล้องกับแนวทางของสำนักคิดทางนิติศาสตร์สำนักใดสำนักหนึ่ง ในสี่สำนักคิดที่สำคัญของนิกายซุนนี คือ ซาฟีอี อะนาฟี มาลิกี และฮัมบาลี
2. สนับสนุนให้มีการนำหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามมาประยุกต์ปรับใช้ในสังคม

เป้าหมายทางการเมืองของ อะฮ์ลุล อุลามาอ์ คือ ต้องการให้รัฐชาติวางอยู่บนพื้นฐานของอิสลาม รัฐต้องสร้างหลักประกันเพื่อปกป้องสิทธิพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ ให้อิสรภาพในการยอมรับนับถือศาสนา และอิสรภาพในการแสดงความคิดเห็น แต่การแสดงความคิดเห็นนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของการไม่ทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย เป้าหมายทางการเมืองของอะฮ์ลุล อุลามาอ์ วางอยู่บนแนวคิดเรื่องความสงบ การประนีประนอม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การแก้ปัญหา และการปรับตัว มองว่าการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนทุกกลุ่มอย่างยาวนานไม่สร้างอันตรายแก่อิสลาม อะฮ์ลุล อุลามาอ์ ได้ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของพวกเขาต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างแนวทางของหลักปรัชญา และกฎบัตรจากคำมั่นเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดทิศทางของรัฐธรรมนูญฉบับปี 1945 เพื่อให้รัฐบาลคำนึงถึงความสำคัญของมุสลิม โดยเฉพาะเรื่องหลักความเชื่อพระเจ้า อันเกิดจากความใส่ใจของอะฮ์ลุล อุลามาอ์ วาฮิด ฮาซิมได้กล่าวถึงเป้าหมายสำคัญของอะฮ์ลุล อุลามาอ์ ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1953 ว่าเป้าหมายสำคัญของพรรคอะฮ์ลุล อุลามาอ์ คือการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอิสลามในอินโดนีเซียให้ดีที่สุด¹⁸

การแสดงจุดยืนของกลุ่มผู้นำ อะฮ์ลุล อุลามาอ์ ดังกล่าวสร้างความประทับใจต่อกลุ่มนักการศาสนาอิสลามทั่วไป B.J. Boland เสนอว่าผู้นำของ อะฮ์ลุล อุลามาอ์ มีลักษณะร่วมระหว่างความเป็นนักขนบธรรมเนียมนิยม และนักชาตินิยมผสมกัน ภาพของความเป็นนักการเมืองมุสลิมอนุรักษนิยมดึงดูดให้บรรดาชาอี และอุละมา ขึ้นชมในแนวทางของพวกเขามากขึ้น

¹⁸ J. B. Boland, "The Struggle of Islam in Modern Indonesia (1950-1955)" in Reading on Islam in Southeast Asia ed. Ibrahim, Ahmad Siddique, Sharon and Hussain Yasmin (Singapore : Institute of Southeast Asia Studies, 1985), 137-142.

การเข้าสู่สนามเลือกตั้งทางการเมืองครั้งแรกของ NU

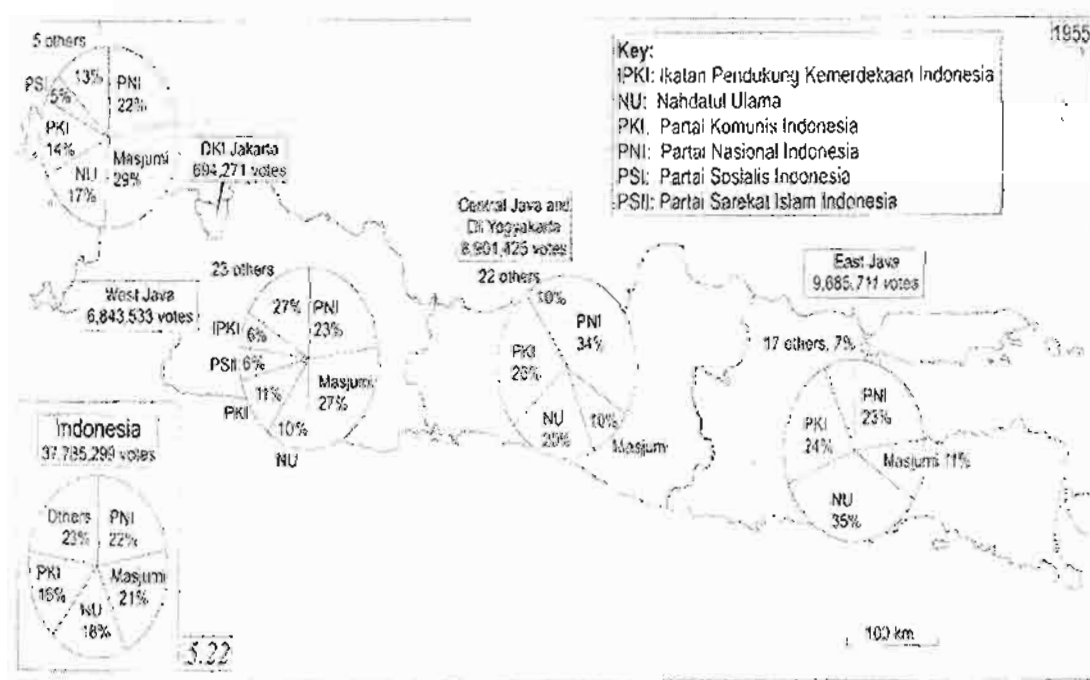
ภายหลังจาก นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ลาออกจากพรรคัมสยุมิแล้วพวกเขายังสามารถกลับเข้ามารักษาอำนาจทางการเมืองในฐานะพรรคร่วมรัฐบาลในยุคของนายกรัฐมนตรีอาลี ชัสโตร-อามิดโจโจ (Ali Sastroamidjojo) กรกฎาคม ค.ศ. 1953 ถึง กรกฎาคม ค.ศ. 1955 ได้อีกครั้ง ช่วงระยะเวลานี้พรรคคอมมิวนิสต์พยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เพื่อลดกระแสการต่อต้านจากกลุ่มผู้นำศาสนา และขยายเครือข่ายของสมาชิกเข้าไปยังพื้นที่ในชนบทได้สะดวกมากขึ้น เพราะฐานเสียงสนับสนุน นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ คือกลุ่มชาวนาในชนบท นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ยังคงแสดงบทบาททางการเมืองด้วยภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองที่มีความเป็นกลาง และชัดเจนเห็นได้จากการที่ผู้นำพรรค นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เรียกร้องให้รัฐบาลลาออกเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ และความมั่นคงที่ล้มเหลวแม้ว่าพวกเขาจะอยู่ในฐานะพรรคร่วมรัฐบาล การเรียกร้องดังกล่าวมีผลให้นายกรัฐมนตรีอาลี ชัสโตร-อามิดโจโจตัดสินใจลาออกในวันที่ 20 กรกฎาคม 1955 การทำงานของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ แสดงให้เห็นว่าพวกเขาให้ความสำคัญกับเป้าหมายทางการเมืองมากกว่าการยึดติดกับบทบาทเชิงบุคคลของกลุ่มผู้นำ เพราะหลังจากกวาดิฮ์ ฮาซิมเสียชีวิตลงในเดือนเมษายน 1953 สมาชิกของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ สามารถทำหน้าที่ในทางการเมืองตามหลักการของพรรคได้สมบูรณ์ และมีความชัดเจน

ในวันที่ 24 กรกฎาคม 1955 การจัดตั้งรัฐบาลผสมใหม่ขึ้นมาประกอบด้วยพรรคัมสยุมิ พรรคสังคมนิยม พรรคชาरिकัตอิสลาม และนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ โดยมีนายบรูฮานุดดิน ฮารัฮัฟ (Burhanuddin Harahap) ผู้นำพรรคัมสยุมิดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ช่วงระยะเวลาที่รัฐบาลชุดนี้บริหารงานได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกเกิดขึ้นในเดือนกันยายน 1955 เมื่อการเลือกตั้งสิ้นสุดลงแล้วรัฐบาลชุดนี้ได้ประวิงเวลาออกไปเพื่อสับเปลี่ยนข้าราชการประจำที่สนับสนุนรัฐบาลขึ้นมามีอำนาจ และสนองตอบผลประโยชน์ของกลุ่มตนในอนาคต นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ได้ร่วมกันถอนตัวออกจากการเป็นพรรคร่วมรัฐบาลในเดือนมกราคม 1956 มีผลให้รัฐบาลรักษาการของนายบรูฮานุดดิน ฮารัฮัฟ จำต้องลาออกในเดือนมีนาคมปีเดียวกันเพื่อหลีกเลี่ยงให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งมานานเกือบปีมีโอกาสดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลผสม¹⁹

การทำงานของพรรค นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ หลังการลาออกจากพรรคัมสยุมิสร้างความประทับใจให้กับประชาชนหลายอย่าง ประชาชนรู้สึกันว่า นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มีเป้าหมายทางการเมืองที่ชัดเจนไม่คลุมเครือเหมือนัมสยุมิ และเป็นตัวแทนของอิสลามอย่างแท้จริง มุสลิมชาวเขื่อนมั่นใจว่า นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มีความสามารถธำรงรักษาหลักการสำคัญของอิสลามให้คงอยู่คู่กับสังคมได้ ในการเลือกตั้งครั้งสำคัญเดือนกันยายน ค.ศ. 1955 นี้ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ใช้รูปโลกลม

¹⁹ ภูวดล ทรงประเสริฐ, อินโดนีเซีย: อดีตและปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), 211-212, 337, 351.

และดวงดาวแก้วดวงแทนนักบุญทั้งเก้าของชาวเป็นสัญลักษณ์ของพรรค เนื่องจากรัฐบาลกำหนดให้แต่ละพรรคการเมืองจึงต้องมีสัญลักษณ์ของตัวเองเพราะประชาชนส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ออก การใช้สัญลักษณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาชนกลุ่มนี้พวกเขาจะลงคะแนนเสียงด้วยการจับสัญลักษณ์พรรคของผู้สมัครที่ตนเลือก การแสดงจุดยืนในฐานะตัวแทนอิสลามทำให้ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ได้รับคะแนนเสียงท่วมท้นกลายเป็นพรรคการเมืองสำคัญหนึ่งใน 4 ที่ได้คะแนนเสียงข้างมาก จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 257 คน ตามลำดับดังนี้ พรรคพรรคชาตินิยม มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 57 ที่นั่ง จากจำนวนผู้สมัครทั้งหมดร้อยละ 22.3 พรรคมัสนุมิ มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 57 ที่นั่ง หรือร้อยละ 20.9 พรรค นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มีคะแนนเสียงมาเป็นอันดับสามมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 45 ที่นั่ง หรือร้อยละ 18.4 พรรคคอมมิวนิสต์ มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 39 ที่นั่ง หรือร้อยละ 16.4²⁰

ภาพที่ 8 สัดส่วนพรรคการเมืองที่ได้รับเสียงสนับสนุนจากการเลือกตั้ง ปี ค.ศ. 1955

ที่มา : B. R. Cribb, Historical Atlas of Indonesia [map] (Honolulu : University of Hawaii Press,2000),163.

²⁰ ภาวศล ทรงประเสริฐ, อินโดนีเซีย:อดีตและปัจจุบัน, 350-351. และ J. B. Boland, "The Struggle of Islam in Modern Indonesia (1950-1955)" in Reading on Islam in Southeast Asia,141.

กลุ่มประชาชนผู้สนับสนุนนะฮ์ญะตุล อุลาม่าอ์ ส่วนใหญ่คือกลุ่มนักการศาสนา สันตริใน ปสานเตรนของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าอ์ และกลุ่มชาวนาชาเวา เขตพื้นที่ฐานเสียงสำคัญของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าอ์ คือบริเวณชาวภาคกลาง และชาวตะวันออก เห็นได้จากแผนที่แสดงสัดส่วนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในชาวข้างบน นะฮ์ญะตุล อุลาม่าอ์ ได้รับเสียงสนับสนุนในชาวตะวันออกมากที่สุดเนื่องจากพื้นที่นี้คือฐานที่มั่นของปสานเตรนสำคัญของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าอ์ ได้แก่ปสานเตรนทัมบัคเบรช ปสานเตรนเตวูเร็ง และปสานเตรนเคนนาร์ ณ เมืองจัมบั้ง ส่วนกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคัมสุมิอยู่ในบริเวณชาวตะวันตก และหมู่เกาะรอบนอก มุสลิมชาวมุสลิมมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มประชาชนผู้ให้การสนับสนุนัมสุมิ

การจัดตั้งรัฐบาลผสมที่มาจากการเลือกตั้งครั้งแรกนี้ได้มีขึ้นในต้นปี ค.ศ. 1956 นายอาลี ซัสโตรามิดโจโจได้ชวนกลับมาทำหน้าที่ผู้นำการจัดตั้งคณะรัฐบาลผสมอันประกอบด้วยพรรคที่ได้รับคะแนนเสียงส่วนใหญ่จากประชาชนสามพรรค คือ พรรคชาตินิยม พรรคัมสุมิ และพรรค นะฮ์ญะตุล อุลาม่าอ์ แต่ไม่ยอมรับพรรคคอมมิวนิสต์เพราะเกรงว่ากระแสคัดค้านพรรคคอมมิวนิสต์จากกลุ่มนักการเมืองอื่นๆจะเกิดขึ้นในอนาคต²¹

การปกครองประเทศตามแนวทางระบอบประชาธิปไตยที่ประธานาธิบดีซูการ์โนได้นำมาปกครองประเทศช่วงทศวรรษ 1950 มีผลให้เกิดการตั้งพรรคการเมืองจำนวนมากขึ้นมาเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ พรรคการเมืองพยายามแข่งขันช่วงชิงเพื่อให้พรรคตนเข้าและเข้ามามีอำนาจในการบริหารปกครองประเทศในคณะรัฐบาลผสม แต่ละพรรคการเมืองต่างก็มีอุดมการณ์ของพรรคแตกต่างกัน และพยายามเสนออุดมการณ์ของกลุ่มตนขึ้นมาเป็นพื้นฐานในการปกครองประเทศ และต่อรองเชิงอำนาจกับรัฐบาลส่งผลให้รัฐบาลมีปัญหาเรื่องเกียรติภาพความมั่นคงส่วนใหญ่บริหารงานได้ในระยะเวลาสั้นๆจึงมีรัฐบาลสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาบริหารประเทศอยู่หลายรัฐบาล แต่กลับไม่มีรัฐบาลชุดใดสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจอันเป็นปัญหาสำคัญของประเทศในขณะนั้นได้สำเร็จ ในทางกลับกันปัญหาทางเศรษฐกิจแย่งลงทุกขณะจากสถานะเงินเฟ้อที่ถีบตัวพุ่งสูงขึ้นตลอดเวลาทำให้ประชาชนในเกาะชวาต้องประสบกับปัญหาสินค้าราคาแพงหลายเท่าตัว มีการลักลอบขนสินค้าหนีภาษีจากหมู่เกาะรอบนอกมากขึ้น รัฐบาลเกือบทุกรัฐบาลประสบปัญหาค้ำค้ำคลังกันคือไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลได้ จนกลายเป็นวังวนที่เริ่มสร้างความเบื่อหน่ายให้กับประชาชน และประธานาธิบดีซูการ์โน เนื่องจากเล็งเห็นว่าพรรคการเมืองที่เข้าร่วมรัฐบาลต่างเข้ามาเพื่อการฐานเสียงสนับสนุนจากประชาชนรองรับการเลือกตั้งทั่วไปที่จะเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1955 มากกว่าการให้ความสนใจในการแก้ปัญหาสำคัญของประเทศ สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดีซูการ์โนมองหาแนวทางใหม่สำหรับการปกครองประเทศ

²¹ อ้างแล้ว, 351.

ข. บทบาทของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบการได้รับการชี้นำ

26 มีนาคม 1956 ประธานาธิบดีซูการ์โนเสนอความคิดในการสร้างระบอบประชาธิปไตยแบบได้รับการชี้นำขึ้นมา เพราะมีความเห็นว่าพรรคการเมืองพรรคการเมืองและรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศต่างมุ่งหาผลประโยชน์ใต้นานมากกว่าการทำหน้าที่ตัวแทนของประชาชน ซูการ์โนเริ่มรณรงค์ความคิดของตนต่อสาธารณะชนเรื่อยมาจนกระทั่งในเดือนตุลาคมซูการ์โนได้กล่าวสุนทรพจน์เรียกร้องให้ประชาชนช่วยกันฝังพรรคการเมืองให้หมดไปพร้อมกับเสนอให้ใช้ระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบได้รับการชี้นำ และเริ่มชักชวนพรรคคอมมิวนิสต์ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ และพรรคเบอร์มาเข้าร่วมกับแนวทางของตน ซูการ์โนเสนอให้เห็นผลดีของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบได้รับการชี้นำ คือรัฐบาลที่มีความสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของชาวอินโดนีเซียอันตั้งอยู่บนหลักการของความร่วมมือกัน หรือ “โกตอง โรยอง” (Gotong Royong) จากตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ เช่น เยาวชน กรรมกร ชาวนา ผู้นำทางศาสนา ผู้นำประชาชนในส่วนภูมิภาค ขึ้นมาแทนกลุ่มพรรคการเมืองแบบตะวันตกซึ่งไม่เหมาะสมกับวิถีทางการเมืองของอินโดนีเซีย ในช่วงแรกผู้นำของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดของซูการ์โน เพราะอาจนำมาสู่การล้มล้างระบบพรรคการเมือง และระบอบประชาธิปไตยแบบมีรัฐสภา ทั้งไม่มีหลักประกันใดๆ ในระบอบประชาธิปไตยนำวิถี แต่เมื่อมีเสียงสนับสนุนจากประชาชนมากขึ้นเรื่อยๆ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ได้มีมติยอมรับแนวทางการปกครองประชาธิปไตยแบบได้รับการชี้นำ

22

ซูการ์โนตั้งรัฐบาลใหม่ตามระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบการได้รับการชี้นำ

ในปี ค.ศ. 1957 มีนายจวนดา การ์ตาวิดจาจา (djuanda Kartawidjaja) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และมีกยาฮี ฮัจญี อิดฮัม คอลิด (K. H. Idham Chalid) ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีของรัฐบาลผสมชุดนี้มีแค่สองพรรคการเมืองเท่านั้น คือ พรรคชาตินิยม และพรรค นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ต่อมาได้มีการจัดตั้งสภาแห่งชาติ (National Council) ประกอบด้วยผู้แทนกลุ่มต่างๆ 41 กลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มชาวนา เยาวชน กรรมกร สตรี ปัญญาชน ผู้นำศาสนา ผู้นำส่วนภูมิภาค ผู้เคยดำรงตำแหน่งสำคัญในวงราชการ สมาชิกพรรคการเมืองบางพรรค เป็นต้น ขณะเดียวกันด้านฝ่ายทหารพยายามขยายอำนาจแข่งขันกับฝ่ายรัฐบาลเพิ่มขึ้นทุกขณะ

ในขณะนี้ทางฝ่ายทหารเองโดยเฉพาะกองทัพยกนำโดย พลตรีนาซูเตียนได้พยายามดำเนินการขยายอิทธิพลของกองทัพแข่งขันกับการรวบอำนาจของประธานาธิบดีจนกลายเป็นขั้วอำนาจสำคัญในขณะนี้ ฝ่ายทหารพยายามใช้อำนาจที่ตัวเองมีอยู่จัดตั้งหน่วยงานต่างๆ ขึ้นมาเพื่อ

²²อ้างแล้ว, 364.

แทรกแซงอำนาจของฝ่ายรัฐบาล เริ่มจากการตั้งหน่วยงานขึ้นมาให้ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์กับองค์กรเยาวชนของบรรดาพรรคการเมืองต่างๆทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท เพื่อค้ำให้เยาวชนเหล่านี้มีความคิดเห็นคล้อยตามแนวทางของกองทัพ และแยกตัวออกจากพรรคการเมืองที่ตนเข้าร่วมเป็นสมาชิกอยู่ องค์กรเยาวชน “อันซอร์” (Ansor) ในสังกัดของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ถูกการแทรกซึมจากฝ่ายทหารด้วยเหมือนกัน แต่เจ้าหน้าที่ของพรรคนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ พยายามทำการขัดขวางการแทรกซึมดังกล่าวของฝ่ายทหาร

รัฐบาลของประธานาธิบดีซูการ์โนพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มผู้นำมุสลิมเอาไว้ ในช่วงเวลานี้เพราะรัฐบาลเริ่มไม่ไว้วางใจในการขยายอิทธิพลของฝ่ายทหารที่เพิ่มมากขึ้น ฉะนั้นประธานาธิบดีจึงหันมาให้ความสำคัญกับพรรค นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ในฐานะตัวแทนของชุมชนมุสลิมอินโดนีเซีย ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เป็นตัวแทนสำคัญของกลุ่มมุสลิมในชวากลาง ชาวตะวันออก และกาลิมันตันบางส่วนเท่านั้น นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ พยายามสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกทั้งจากฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายทหาร และได้รับความไว้วางใจจากประธานาธิบดีมากกว่าพรรคมัศยุมิ เพราะการให้ความสนับสนุนการกบฏระหว่างปี ค.ศ. 1957-1960 ของพรรคมัศยุมิ

การกบฏขององค์การคารุส อิสลามเพื่อแยกตัวสร้างรัฐอิสลามจากอินโดนีเซีย เกิดขึ้นมาจากการสนับสนุนของกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่ และความรู้สึกต่อต้านชาวชวากลาง ประชาชนหมู่เกาะรอบนอก เพราะพวกเขารู้สึกว่าการปกครองที่มีศูนย์กลางอยู่ในชวากลางเป็นการสร้างความเจริญให้กับชาวเพียงแห่งเดียวไม่ยุติธรรมกับประชาชนที่อยู่นอกเกาะชวา ประธานาธิบดีซูการ์โนให้ความไว้วางใจนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มากกว่ามัศยุมิ เพราะ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มีความเป็นผู้นำที่เปิดกว้าง และมีแนวคิดต่อต้านกลุ่มกบฏมากกว่ามัศยุมิที่ทำตัวเสมือนทรยศต่ออินโดนีเซีย²³ การแสดงทรรศนะที่เกี่ยวข้องกับการกบฏขององค์การคารุส อิสลามกล่าวว่า “ปัญหาการก่อกบฏ และการคัดค้านประธานาธิบดีซูการ์โนไม่ได้มาจากภายนอกกรอบการเมืองแบบประชาธิปไตยแบบการได้รับการชี้นำ

แต่เกิดจากความขัดแย้งภายในระบอบการปกครอง” การแสดงทรรศนะและจุดยืนของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ดังกล่าวทำให้ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ กลายเป็นตัวแทนของกลุ่มอิสลามที่สามารถเข้ามามีบทบาททางการเมืองตลอดระยะเวลาการขึ้นมามีอำนาจของประธานาธิบดีซูการ์โน²⁴

การแสดงจุดยืนของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ในฐานะตัวแทนมุสลิมจารีตนิยม ภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยแบบการได้รับการชี้นำ

²³Robert W. Hefner, *Civil Islam : Muslims and Democratization in Indonesia* (Princeton and Oxford : Princeton University Press, 2000), 85-86.

²⁴Ibid., 86.

ระหว่าง ค.ศ. 1959 – 1965 นะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์ มีความอึดอัดใจกับอุดมการณ์การเมืองนาชาคอม การหันมาใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1945 และมีดัชนีการปรับตัวด้านเศรษฐกิจลดลงแต่สมาชิก และผู้นำของนะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์ ยังคงอดทนไม่วิจารณ์การทำงานของประธานาธิบดีซูการ์โนอย่างรุนแรง กลับพยายามผูกความสัมพันธ์อันดีกับประธานาธิบดีเอาไว้ เพราะว่าประธานาธิบดีมีอำนาจสูงสุดต่อการดำรงอยู่ทางการเมืองของพรรค และมีเหตุการณ์การขับพรรคการเมืองออกจากการบริหารงานร่วมกับรัฐบาลเป็นตัวอย่างให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากพรรคการเมืองเหล่านั้นวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของประธานาธิบดี และมีส่วนร่วมในการปลุกกระแสต่อต้านประธานาธิบดี นะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์ ต้องทำตัวถูตามลมเพราะพวกเขาปรารถนาจะบรรลุเป้าหมายการรักษาเอกสิทธิ์ความเป็นผู้นำในกระทรวงการศาสนาให้คงอยู่ต่อไป (ผู้นำหลายรุ่นของนะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์ เข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการศาสนาเริ่มตั้งแต่ทศวรรษ 1930) ในทศวรรษ 1950 รัฐมนตรีในกระทรวงการศาสนาล้วนอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของ นะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์²⁵ เหตุผลสำคัญของการพยายามรักษาอิทธิพลของ นะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์ ในกระทรวงการศาสนา เพราะการดำเนินงานในกระทรวงนี้ครอบคลุมและเกี่ยวข้องกับมุสลิมโดยตรง การรักษาอำนาจในกระทรวงนี้ให้คงอยู่จะทำให้การดำเนินงานของ นะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์ มีความสะดวกเอื้อต่อหลักการของพรรค

Robert W. Hefner กล่าวถึงเหตุผลอีกประการที่กลุ่ม นะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์ ไม่แสดงความขัดแย้งกับประธานาธิบดีให้เปิดเผยออกมา เพราะกลุ่มสมาชิกของ นะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์ ให้ความสำคัญแก่การประธานาธิบดีซูการ์โนในระดับสูงว่าเป็นผู้มีความสำคัญต่อการเมืองของอินโดนีเซียมาตั้งแต่ทศวรรษ 1940 นะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์ จึงไม่ค่อยกล่าวตำหนิการกระทำของประธานาธิบดีเท่าใดนัก แม้ว่าพวกเขาจะไม่เห็นด้วยกับการกระทำหลายครั้งของประธานาธิบดีก็ตาม เช่นการกล่าวสนับสนุนการตัดสินใจเปลี่ยนแนวทางการปกครองของตุรกีจากรัฐมุสลิมมาเป็นสาธารณรัฐที่แยกการเมืองออกจากศาสนาอย่างสิ้นเชิงของประธานาธิบดี และมีแนวโน้มลดความสำคัญของการนำหลักกฎหมายอิสลามมาใช้ในสาธารณรัฐอินโดนีเซียตามข้อเรียกร้องของกลุ่มผู้นำศาสนาในช่วงทศวรรษ 1940²⁶ เหตุผลของ Robert W. Hefner อาจมีความเป็นไปได้อยู่บ้างแต่คงไม่มีน้ำหนักมากเท่ากับการขอมอมอมเพื่อเป้าหมายของการรักษาอำนาจของนะฮ์เงาะตุล อุลาม่าฮ์ ในรัฐบาล

สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหารกับรัฐบาล

อิทธิพลของฝ่ายทหารนับวันมีอำนาจและดำเนินการท้าทายรัฐบาลมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งการส่งคนเข้าปลุกปั่นก่อวุ่นพรรคการเมืองต่างๆ และอาศัยช่องว่างทางกฎหมายสร้างสมอำนาจ ในเดือน

²⁵Ibid.

²⁶Ibid.

พฤษภาคม 1957 นายพลนาซูเตียนได้อาศัยกฎอัยการศึกมาออกคำสั่งกวาดล้างและจับกุม นักการเมืองโดยอ้างว่ากลุ่มนักการเมืองเหล่านี้ทำการคอร์รัปชัน สมาชิกและผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ ได้รับผลกระทบจากแนวทางของทหารอย่างหนักเนื่องจากฝ่ายทหารเกรงว่าการขยายอิทธิพล คอมมิวนิสต์จะนำความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่มาสู่อินโดนีเซียเช่นเดียวกับที่กำลังเกิดขึ้นกับประเทศในภูมิภาคนี้โดยมีสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกองทัพอย่างลับๆ เกี่ยวกับความหวาดกลัวของกองทัพเริ่มปรากฏชัดขึ้นจากผลการเลือกตั้งสภาจังหวัดครั้งใหญ่ บนเกาะชวาในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1957 ผลการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคคอมมิวนิสต์ได้รับคะแนนนิยม สูงสุดในชวา ส่วน นะฮ์ฎะตุล อุละมา ได้ยับยั้งการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์แต่ยังคงครองความนิยม ในเขตชวาตะวันออกได้มากที่สุดแม้จะมีกระแสนิยมพรรคคอมมิวนิสต์จะพุ่งสูงในชวา²⁷

ความหวาดกลัวการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งจากฝ่ายทหาร และฝ่ายพรรค การเมืองที่ไม่สนับสนุนแนวความคิดของพรรคคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะพรรคมัศยุมิ ทั้งสองกลุ่ม พยายามหาแนวทางลดอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีประธานาธิบดีซูการ์โนให้การสนับสนุน อยู่เบื้องหลัง และต่อต้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้การชี้นำของซูการ์โน เคือน กันยานนพรรคมัศยุมิได้จัดประชุมสมัชชาผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามทั่วอินโดนีเซีย (Muktamar Ulama Se - Indonesia) ณ เมืองปาเล็มบัง จุดประสงค์การจัดประชุมเพื่อหาแนวร่วมใน การคัดค้านพรรคคอมมิวนิสต์ คำประกาศของพรรคมัศยุมิในการประชุมครั้งนี้คือการห้ามมิให้ มุสลิมเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ และต้องการให้ล้มเลิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย แต่ นะฮ์ฎะตุล อุละมาห์ ไม่เห็นด้วยกับแนวทางของพรรคมัศยุมิเนื่องจาก นะฮ์ฎะตุล อุละมาห์ มองว่าที่ทำการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์ไม่แสดงตัวเป็นภัยกับกลุ่มมุสลิม และผู้นำของพรรค คอมมิวนิสต์เองก็มีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มผู้นำ นะฮ์ฎะตุล อุละมาห์ จึงไม่ร่วมมือกับพรรคมัศยุมิ ทั้งยังไม่เข้าร่วมการประชุมที่ฝ่ายมัศยุมิจัดขึ้นด้วย

ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหารกับประธานาธิบดีซูการ์โนรุนแรงมากขึ้นในช่วงการสร้าง ระบบการปกครองแบบใหม่ของประธานาธิบดีซูการ์โน เพราะจะต้องการการร่างรัฐธรรมนูญ และจัดการเลือกตั้งขึ้นมาใหม่ กรกฎาคม ค.ศ. 1958 นายพลนาซูเตียนเสนอให้มีการนำรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ค.ศ. 1945 กลับมาใช้อีกครั้งแทนการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ฝ่ายรัฐบาลต้องการจัดให้มี ขึ้น ความขัดแย้งดังกล่าวยืดเยื้อบานปลายมากขึ้นเมื่อฝ่ายทหารแสดงเจตน์จำนงชัดเจนในการ เอาชนะรัฐบาลในประเด็นดังกล่าวด้วยการลอบบีพรรคการเมืองให้สนับสนุนข้อเสนอของพวกเขา นายพลนาซูเตียนเข้ามาขอความสนับสนุน และขู่บังคับผู้นำ นะฮ์ฎะตุล อุละมาห์ ให้เห็นด้วยกับ ข้อเสนอให้มีการนำรัฐธรรมนูญฉบับปี 1945 กลับมาใช้อีกครั้ง และตั้งเงื่อนไขว่าถ้า นะฮ์ฎะตุล อุ

²⁷Howard M. Federspiel, "The Military and Islam in Sukarno's Indonesia" in *Reading on Islam in Southeast Asia* ed. Ibrahim, Ahmad Siddique, Sharon and Hussain Yasmin (Singapore : Institute of Southeast Asia Studies, 1985),151-158.

ลามาร์ ไม่แสดงความเห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าวในที่ประชุมกลุ่มผู้นำของพรรคนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ หลายคนจะต้องถูกทหารลงโทษในข้อหาทุจริตคอร์รัปชัน อิคฮัม คอลิด ผู้นำของพรรค นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ จำต้องแสดงความสนับสนุนการใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี 1945 แต่ผู้นำ นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ตั้งข้อแม้ว่าจะต้องมีการรวมเอากฎบัตรจากการด้าเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ด้วย เพราะข้อความในกฎบัตรจากการด้าคือแนวทางการต่อสู้ประเด็นเรื่องการบังคับใช้กฎหมายอิสลามกับมุสลิมของ นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ แต่ถูกละเลยในเวลาต่อมา ฝ่ายทหารยอมรับข้อเสนอของ นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ แต่สภานิติบัญญัติไม่ยอมรับข้อเสนอการนำกฎบัตรจากการด้าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญทำให้ นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ยกเลิกการสนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับปี 1945 และมีผลให้ข้อเรียกร้องของฝ่ายทหารต้องถูกยกเลิกไป²⁸ แต่ฝ่ายทหารก็ไม่ยอมแพ้ง่ายๆ นายพลนาซูเตียนเสนอให้ประธานาธิบดีซูการ์โนประกาศกฤษฎีกานำรัฐธรรมนูญออกมาใช้ได้ทันที นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ แสดงความเห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าวแต่มีข้อต่อรองว่าพวกเขาจะโหวตเสียงสนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ต่อเมื่อรัฐบาลมอบสถานะพิเศษแก่ศาสนาอิสลาม การที่ นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ต้องทำแบบนี้เพราะต้องการรักษาผลประโยชน์สำคัญสูงสุดของพรรคในฐานะตัวแทนมุสลิมแนวจารีตนิยมในทุกีรัฐบาลที่จะเกิดขึ้นมา การสนับสนุนของ นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ มีส่วนทำให้ประธานาธิบดีซูการ์โนยอมรับข้อเสนอของนายพลนาซูเตียน และตระหนักถึงอำนาจของฝ่ายทหารที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

วันที่ 5 กรกฎาคม 1959 ประธานาธิบดีซูการ์โนได้ประกาศยุบสภา และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1945 และประกาศว่า “กฎบัตรจากการด้าเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์อินโดนีเซียอันเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1945 ทั้งหมด เพราะฉะนั้นจึงไม่มีความจำเป็นใดๆที่จะทำการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้” ประธานาธิบดีซูการ์โนได้ประกาศกฤษฎีกาควบคุมการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในหมู่ชาวมุสลิม และได้เตรียมจัดตั้งสภาที่ปรึกษาสูงสุด (Dewan Pertimbangan Agung : DPA) และสภาวางแผนแห่งชาติ (Dewan Perancang Nasional : DPN) ขึ้นมาเพื่อผลักดันให้ระบอบประชาธิปไตยแบบที่สอดคล้องกับชาวอินโดนีเซียตามแนวคิดของประธานาธิบดีซูการ์โนบรรลุผล นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ยังคงมีความสำคัญในระบอบการเมืองใหม่ในฐานะของตัวแทนมุสลิม จึงได้รับการจัดสรรให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกทั้งสองสภาพร้อมกับพรรคชาตินิยมอินโดนีเซีย และพรรคคอมมิวนิสต์ แต่มีเงื่อนไขว่าสมาชิกสภาต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง ถึงแม้ว่าซูการ์โนจะไม่มีมาตรการยุบพรรคการเมืองออกมาแต่แนวทางของประธานาธิบดีแสดงให้เห็นว่าท่านต้องการลดบทบาทอำนาจต่อรองของพรรคการเมืองในรัฐบาลลง ในทางกลับกันพรรคการเมืองต่างๆแม้ว่าจะยังดำรงความเป็นพรรคการเมือง

²⁸Ibid.

อยู่แต่พรรคการเมืองเหล่านี้จะไม่มีอำนาจในการบริหาร เพราะอำนาจทางการเมืองถูกรวบอยู่ที่ตัวประธานาธิบดี และฝ่ายทหาร

ประธานาธิบดีซูการ์โนพยายามหาทางลดอำนาจของกองทัพด้วยการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งมีกองกำลังมวลชนของตน และหน่วยทหารอากาศมาคานอำนาจกับการเติบโตของฝ่ายทหารบก การกระทบกระทั่งกันระหว่างฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์และทหารบกมีอยู่ตลอดเวลา สุดท้ายก็บานปลายจนปลายมาเป็นฉนวนเหตุให้เกิดการทำรัฐประหารในวันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 1965 จากฝ่ายคอมมิวนิสต์ร่วมกับทหารอากาศแต่ถูกฝ่ายทหารบกทำการปฏิวัติซ้อนในวันถัดมา

ค. บทบาทของนะอีญะตุล อุลาม่าห์ ยุกระเบียบใหม่ ค.ศ. 1965-1998

ภายหลังการปฏิวัติวันที่ 30 กันยายนเปิดโอกาสให้นายพลซูฮาร์โตซึ่งเป็นผู้นำกองบัญชาการกองกำลังสำรองชวรบ (Kostrad) ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในการทำการปฏิวัติซ้อนล้มล้างอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์และประธานาธิบดีซูการ์โนลงได้อย่างเด็ดขาดในปี ค.ศ. 1965 บทบาทขององค์การนะอีญะตุล อุลาม่าห์ นั้นได้ลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับสมัยของประธานาธิบดีซูการ์โน ทหารปฏิวัติกลุ่มนี้ได้เรียกยุคการปกครองของตนว่าเป็นยุค “ออร์เด บารู” (Orde Baru : New Order) หรือ “ระเบียบใหม่” ในยุคนี้ฝ่ายทหารเริ่มทำการรวบอำนาจของตนเองด้วยการทลายอิทธิพลของประธานาธิบดีซูการ์โน กวาดล้างนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามกับทหารอย่างขนานใหญ่ รวมถึงการลดทอนอำนาจของฝ่ายผู้นำทางศาสนาด้วย

รัฐบาลทหารของประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้พยายามหามาตรการต่างๆ เพื่อจะลดอำนาจของกลุ่มตัวแทน และพรรคการเมืองให้หมดไปเพื่อให้ฝ่ายทหารมีอิสระเต็มที่ในการบริหารปกครองประเทศด้วย การออกพระราชบัญญัติในปี ค.ศ. 1967 ถึง 3 ฉบับ เพื่อเอื้อต่อการกุมอำนาจของฝ่ายทหาร ดังนี้คือ การกำหนดเขตเลือกตั้งให้แต่ละเขตสามารถเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียง 1 คน โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 ประเภท คือประเภทที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน และประเภทที่ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี และเปลี่ยนสภาที่ปรึกษาประชาชนที่ประธานาธิบดีซูการ์โนตั้งไว้มาเป็นรัฐสภาแห่งชาติ และกำหนดให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดมีจำนวน 460 ที่นั่ง มีสมาชิกจากการแต่งตั้ง 100 ที่นั่ง สมาชิกจากการแต่งตั้งฝ่ายทหาร 75 ที่นั่ง สมาชิกจากการแต่งตั้งฝ่ายพลเรือนที่ไม่สังกัดพรรคการเมือง 25 ที่นั่ง²⁹

มาตรการต่อมาหลังจากการออกพระราชบัญญัติทั้งสามฉบับแล้วคือการกำหนดให้พรรคการเมืองต่างๆ ที่มีอยู่อย่างมากมายในอดีตจดทะเบียนพรรคการเมืองเหลือเพียง 5 พรรค และเปิดโอกาสให้พรรคัมฮูมิ พรรคสังคมนิยมอินโดนีเซีย และพรรคเบอร์มา ที่เคยให้การสนับสนุนฝ่ายทหารเข้ามาลงสมัครแข่งขันเลือกตั้งทางการเมืองได้อีกครั้ง และพัฒนาองค์กร “เซ็กเบอร์ โกลคาร์” (Sekretariat Bersama Golongan Karya หรือภาษาอังกฤษ Sekber Golkar : Joint Secretariat of

²⁹ ภูวคณ ทรงประเสริฐ, อินโดนีเซีย: อดีตและปัจจุบัน, 462.

มาอี ได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งร้อยละ 18.7 เป็นพรรคการเมืองที่มีคะแนนเสียงมาอันดับสองรองจากพรรคโกสคาร์ พรรคชาตินิยมอินโดนีเซียได้ร้อยละ 6.9 พรรคมุสลิมอินโดนีเซียได้ร้อยละ 5.4 ของจำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งฐานเสียงสนับสนุนพรรค นะฮ์ฎะตุล อุลาม่าอ์ ยังคงเหนียวแน่นในชวากลาง และชวตะวันออก แม้ว่าจะถูกแรงกดดันจากรัฐบาลมากมายอย่างไรก็ตาม คะแนนเสียงดังกล่าวคือเครื่องบ่งชี้ว่านะฮ์ฎะตุล อุลาม่าอ์ ยังคงได้รับความนิยมใกล้เคียงกับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1955 และเป็นพรรคการเมืองหนึ่งที่สามารถเข้าไปจัดตั้งรัฐบาลด้วยคะแนนเสียงข้างมากถึงร้อยละ 63 และสร้างความหนักใจให้กับผู้นำทางทหารในขณะนั้นเป็นอย่างมาก

รัฐบาลของประธานาธิบดีซูฮาร์โตเกรงว่าในอนาคตพวกเขาจะต้องเผชิญกับการแข่งขันจากพรรคการเมืองที่อิงอยู่กับศาสนาอิสลาม และหลักการชาตินิยมในอดีตจึงได้ห้ามมาตรการลดบทบาทของพรรคเหล่านี้ด้วยการออกพระราชกฤษฎีกาบังคับให้พรรคการเมืองต่างๆ ที่อิงอยู่กับหลักการศาสนาอิสลามทั้งหมด และพรรคการเมืองของพวกชาตินิยม และพรรคการเมืองของคริสต์ศาสนิกชนต่างๆ รวมตัวเข้าด้วยกันให้เหลือเพียงสองพรรคการเมืองในปี ค.ศ. 1973 มีผลให้พรรคทางศาสนาอิสลามทั้งหมด 4 พรรค คือ นะฮ์ฎะตุล อุลาม่าอ์ พรรคอิสลามอินโดนีเซีย (Parmusi) พรรคชาเรคคอิสลามอินโดนีเซีย (PSII) และพรรคเปอร์ตี (Perti) ถูกรวมเข้าเป็นพรรคการเมืองใหม่ชื่อว่า “พรรคร่วมพัฒนา” (Partai Persatuan Pembangunan : PPP) ส่วนพรรคกลุ่มชาตินิยม และศาสนาคริสต์รวมตัวกันภายใต้ชื่อ “พรรคประชาธิปไตยอินโดนีเซีย” (Partai Demokrasi Indonesia : PDI)³¹ ในขณะเดียวกันพรรคการเมืองที่มีกิจกรรมทางการเมืองต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน เช่น พรรค K a b u p a t e n ถูกสั่งห้ามเข้ามาทำกิจกรรมทางการเมืองอีก

ผลจากพระราชกฤษฎีกานี้ทำให้พรรค นะฮ์ฎะตุล อุลาม่าอ์ ต้องวกกลับเข้าไปอยู่ในสภาพอึดอัดใจเหมือนในอดีตที่เคยประสบในช่วง ค.ศ. 1943 – 1952 อีกครั้ง บทบาทอำนาจที่เคยถูกกระทรวงการศาสนาก็ถูกเปลี่ยนถ่ายไปสู่กลุ่มบุคคลที่รัฐบาลสนับสนุน การกระทำของประธานาธิบดีซูฮาร์โตมีผลให้ค่อยๆ ลดอำนาจในฐานะขององค์การเคลื่อนไหวของกลุ่มมุสลิมอนุรักษนิยมลงไปเรื่อยๆ เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการหยุดชะงักในการแสดงบทบาททางการเมืองของกลุ่มศาสนาอิสลามในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

นะฮ์ฎะตุลอุลาม่าอ์ในช่วงวิกฤตแห่งการลดทอนอำนาจทางการเมือง

ช่วงการปกครองในระบอบใหม่เป็นช่วงที่รัฐบาลอินโดนีเซียได้นำโครงการเร่งรัดเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจมาใช้ โดยดึงเอาเงินทุน และเทคโนโลยีจากตะวันตกเข้ามายังอินโดนีเซียมากมาย การเร่งรัดพัฒนาด้านเศรษฐกิจแบบไม่ถูกทางส่งผลกระทบต่อสังคมอินโดนีเซียอย่างมาก เกิด

³¹ เรื่องเดียวกัน, 467.

ปัญหาด้านสังคมตามมามากมาย การพัฒนาดังกล่าวสร้างความมั่งคั่งร่ำรวยให้กับคนชั้นสูงซึ่งกระจุกตัวอยู่ในเขตเมือง ในทางกลับกันสามารถพบความอ่อนแอของบรรดาผู้ประกอบการท้องถิ่นอยู่ทั่วไป พรรคร่วมพัฒนาซึ่งมีองค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ เป็นแนวร่วมในสภาได้ดำเนินบทบาทอย่างแข็งขัน ในการต่อต้านโครงการพัฒนาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมอินโดนีเซีย และยังพยายามเข้าไปมีบทบาทในการแก้ไขกฎหมายที่มีการออกบังคับใช้โดยตามหลักคิดของวิถีตะวันตก อันส่งผลกระทบต่อสิทธิของมุสลิม เช่น กฎหมายครอบครัวที่ออกในปี ค.ศ. 1973 และกฎหมายต่างๆ ที่ออกในปี ค.ศ. 1978 ซึ่งมีเนื้อหาในการให้สิทธิพิเศษ แก่ศาสนาอื่นๆ ของชนส่วนน้อย มากกว่าศาสนาอิสลาม อันเป็นศาสนาของชนส่วนใหญ่ในอินโดนีเซีย ปัญหาที่เกิดขึ้นสร้างความวิตกกังวลให้กับองค์กรอิสลามต่างๆ ทั่วอินโดนีเซีย

ในช่วงที่ผู้นำขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ขึ้นเป็นผู้นำพรรคร่วมพัฒนาจะเป็นช่วงที่พรรคมีบทบาทในการเรียกร้องสิทธิให้กับมุสลิมค่อนข้างมาก เช่น ในช่วงที่บิสรียะ ซัมสุรียะ (1886-1980) ขึ้นเป็นผู้นำพรรคร่วมพัฒนา ท่านได้ประท้วงการบริหารงานของรัฐบาลหลายครั้ง จนถึงช่วงปลายทศวรรษ 1970 รัฐบาลอินโดนีเซียหาทางออกเพื่อลดกระแสการต่อต้านรัฐบาลด้วยการประกาศให้หลักปัญจศีล คือบรรทัดฐานของทุกองค์การทางสังคม และการเมือง ในช่วงแรกรัฐบาลประสบปัญหาการต่อต้านจากกลุ่มองค์กรอิสลาม (รายละเอียดจะกล่าวในบทบาทด้านสังคม) ต่อมาในปี ค.ศ. 1984 องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มีการปฏิรูปภายในองค์กร มีมติยอมรับหลักการดังกล่าวของรัฐบาล การยอมรับหลักการปัญจศีลของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ทำให้รัฐบาลสามารถผลักดันกฎหมายดังกล่าวขึ้นบังคับใช้ได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1985 แต่องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ได้ประกาศถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกพรรคร่วมพัฒนาตามมติของการประชุมในปี ค.ศ. 1984 และหันไปดำเนินตามเป้าหมายพื้นฐาน (Khitah) ขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ที่ตั้งไว้ในปี ค.ศ. 1926 แต่ยังคงโครงสร้างของกลุ่มที่ยังให้ความสำคัญกับเรื่องราวทางการเมืองไว้ที่หน่วยงานทางการเมืองของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ (P B N U) เอาไว้

ง. บทบาททางการเมืองของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ยุคเสรีประชาธิปไตย

ประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้ลงจากตำแหน่งในปี ค.ศ. 1998 สถานการณ์ทางการเมืองของอินโดนีเซีย เริ่มเปลี่ยนเข้าสู่ยุคแห่งประชาธิปไตย และความมีอิสระทางการเมืองของกลุ่มองค์กรต่างๆ และแม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวจะเป็นช่วงที่องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ จะหันหลังให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองไปแล้ว แต่เมื่ออินโดนีเซียหวนเข้ามาสู่บรรยากาศแห่งอิสรภาพทางการเมือง ประกอบกับเสียงเรียกร้องจากสมาชิกขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ จำนวนมากส่งมายังผู้นำให้องค์การหันมาดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ในที่สุด องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ก็หวนคืนสู่บทบาททางการเมืองอีกครั้ง เดือนธันวาคม ค.ศ. 1998 นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ได้จัดการประชุมทั่วไปครั้งที่ 28 ขึ้นที่ช็อยคาการ์ต้า และมีความเห็นชอบให้มีการทบทวนการกลับมาดำเนิน

บทบาททางการเมืองขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ อีกครั้ง และกลับมาใช้ (PBNU) เป็นช่องทางดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และมอบหมายให้ กยาฮี ฮัจญี อะหมัด ซิดดีค (KH. Ahmad Siddiq) และ กยาฮี ฮัจญี อับดุลเราะห์มาน วาฮิด (KH. Abdurrahman Wahid) ทำหน้าที่เป็นผู้นำ (PBNU)

การดำเนินการเพื่อสร้างเครือข่ายของพรรคการเมืองของนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ (PBNU) เริ่มขยายตัวออกไปตามเครือข่ายขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ มากขึ้น และได้รับความนิยมทั่วไป พรรคการเมืองของนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ สามารถขยายตัวให้มีขนาดใหญ่ขึ้นมีสมาชิกเพิ่มขึ้นได้อย่างรวดเร็ว เพราะเข้าถึงความต้องการของสังคมระดับรากหญ้าที่ต้องการลักษณะการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย การแสดงทัศนะของอับดุลเราะห์มาน วาฮิด กลายเป็นที่ชื่นชมของประชาชน ทำให้องค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ได้ตระหนักถึงพลังของมวลชนที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มของชาวมุสลิมเท่านั้น แต่ขยายไปสู่ประชาชนอินโดนีเซียที่ไม่ใช่มุสลิมด้วย ต่อมาในวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1998 สมาชิกของ(PBNU) ได้ประชุม และตกลงตั้งพรรคการเมืองของนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ขึ้นมาใหม่อีกครั้งโดยใช้ชื่อพรรคว่า “Party of Kebangkitan Bangsa หรือ PKB” การตั้งพรรคพีเคบีคือความหวังครั้งใหม่ของนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ที่จะหวนกลับเข้าไปมีบทบาททางการเมืองระดับชาติของอินโดนีเซียอีกครั้ง และความหวังนั้นก็成真 เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปในปี ค.ศ. 1999 พรรคพีเคบีมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งครั้งนี้จำนวนมากส่งผลให้หัวหน้าพรรค คือ อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ได้ก้าวขึ้นเป็นประธานาธิบดีคนที่สี่ของอินโดนีเซีย และเป็นประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซียที่มาจากกลุ่มอิสลามจาริด อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอินโดนีเซียช่วง ค.ศ. 1999 – 2002 คงจะไม่เป็นการกล่าวเกินจริงไปถ้าจะพูดว่าช่วงเวลาดังกล่าวคือเวลาที่นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ พุ่งสูงสุดขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ในการดำเนินบทบาทด้านการเมืองภายหลังจากปี ค.ศ. 2002 เป็นต้นมา นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ยังคงทำดำเนินบทบาทด้านการเมืองต่อไปโดยมีพรรคพีเคบี เป็นหน่วยงานสำคัญที่ดำเนินบทบาทด้านนี้มาจวบจนถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่ช่วงกลางของทศวรรษ 1970 เป็นต้นมาองค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ เริ่มละบทบาททางการเมืองออกไป เนื่องจากความพยายามปรับเปลี่ยนทิศทางขององค์การของกลุ่มอุลามาร์รุ่นใหม่ เช่น อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ท่านผู้นี้คือผู้ที่เข้ามามีโครงสร้างทางองค์การ และพลิกโฉมหน้าใหม่ให้กับองค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ เพื่อเตรียมองค์การเข้าสู่สภาวะการณ์ใหม่ๆ ในอนาคต ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่พรรคนะฮ์ญะตุล อุลามาร์ ถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพรรคร่วมพัฒนา ทำให้การแสดงบทบาททางการเมืองของ นะฮ์ญะตุล อุลามาร์ อยู่ใน

สภาวะการณ์ยากลำบากมากขึ้นเรื่อยๆ³² แม้ว่าจะประสบความสำเร็จบ้างในบางเรื่อง เช่น การผลักดันให้มีการออกกฎหมายเพื่อป้องกันกระแสของการฟื้นฟูอิสลามได้สำเร็จ แต่อำนาจการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมือน้อยมาก เพราะฉะนั้นบรรดาอุลามาก็จำเป็นต้องหาแนวทางออกที่ดีที่สุดให้กับนัษฎะตุล อุลาม่า อย่างน้อยก็เพื่อการคงสถานะภาพขององค์กรไว้ และใน ปี ค.ศ. 1982 อุลาม่า ผู้ทำหน้าที่เป็นสภาที่ปรึกษาของนัษฎะตุล อุลาม่า ได้มีมติออกมาว่านัษฎะตุล อุลาม่า ควรวางตัวในฐานะมิตรกับพรรคร่วมพัฒนาต่อไป และถึงเวลาอันเหมาะสมแล้วที่ นัษฎะตุล อุลาม่า จะหันกลับไปแสดงบทบาทในฐานะองค์กรทางศาสนา สังคม และการศึกษา พร้อมกับใช้คำขวัญว่า “กลับไปสู่หลักการในปี ค.ศ. 1926” การประกาศตัวเพื่อหันกลับไปดำเนินบทบาททางด้านสังคมนั้นมีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ นัษฎะตุล อุลาม่า ลั่นสภาพลงด้วยเช่นกัน นำมาสู่ความสนใจเรื่องศาสนา ความคิดอุดมการณ์ของรัฐ ได้แก่เรื่องหลักปรัชญา และระบบกฎหมายอิสลาม

3.2.1 บทบาทขององค์กรนัษฎะตุล อุลาม่ากับการยอมรับหลักปรัชญา

ในปี ค.ศ. 1983 ประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีสมัยที่สี่ สมาชิกที่ปรึกษาประชาชนเสนอให้รัฐบาลนำหลักปรัชญาขึ้นเป็นอุดมการณ์แห่งรัฐ ข้อเสนอดังกล่าวสร้างปัญหาข้อถกเถียงกันต่างมากมายในหมู่ชาวมุสลิม มุสลิมส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าวของรัฐบาล เพราะมองว่าหลักปรัชญาใช้หลักการทางศาสนาอิสลาม สาธารณะรัฐอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีพลเมืองส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ทั้งจำนวนของมุสลิมยังมากกว่าประเทศใดในโลกอีกด้วย หลักการแห่งรัฐควรจะเป็นหลักการที่วางอยู่บนหลักพื้นฐานของศาสนาอิสลาม ปัญหาดังกล่าวกินระยะเวลาหลายเดือนตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวกลุ่มปฏิรูปองค์กรนัษฎะตุล อุลาม่า ที่นำโดย อับดุลเราะห์มาน วาฮิด เสนอแนวความคิดต่อปัญหาดังกล่าวต่อสมาชิกนัษฎะตุล อุลาม่า ในเชิงสนับสนุนข้อเสนอของรัฐบาลให้รับหลักปรัชญาเป็นหลักการของรัฐ โดยมองว่าหลักการของนัษฎะตุล อุลาม่า คือการยึดมั่นหลักการอิสลามในคัมภีร์อัลกุรอาน ซุนนะห์ และชะรีอะฮ์อิสลาม (นิติศาสตร์) การดำเนินงานขององค์กรนัษฎะตุล อุลาม่า ต้องไม่ใช่ผู้ฉวยโอกาส และไม่ใช่ผู้รอรับโอกาส เฉกเช่นเดียวกับนักการเมือง หรือพรรคการเมืองตามจิตวิญญาณแบบตะวันตก วิธีขององค์กรนัษฎะตุล อุลาม่า คือการรวมโลกคุณชา (โลกนี้) และอาคิเราะฮ์ (โลกหน้า) ไว้เป็นแนวทางแก่มวลหมู่สมาชิกให้ดำเนินไปได้พร้อมๆกัน ดังนั้นองค์กรนัษฎะตุล อุลาม่า จึงควรละวางจากวิถีคุณชาวิย หรือโลกียะล้วนๆ ฉะนั้นลักษณะการดำเนินงานทางการเมืองขององค์กรนัษฎะตุล อุลาม่า จึงควรเป็นที่

³² Arief Budiman, *State and Civil Society in Indonesia* (Australia : Monash University, Monash

เข้าใจได้เฉพาะในบริบทที่ถูกที่ควรดังที่กล่าวไว้เท่านั้น องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ จะไม่ยอมรับการประยุกต์ใดๆว่าถูกต้องตามหลักการอิสลามนอกเหนือไปจากแนวทางดังกล่าวนี้ การดำเนินงานใด กิจกรรมใด หรือพัฒนาการใดขององค์การตามสถานการณ์ และกรณี จะต้องไม่มีผลเสียหายต่อหลักการทางศาสนาอิสลามที่พิจารณาว่าชอบด้วยแล้วทุกประการนี้ อันหมายรวมถึงกิจกรรมทางการเมืองขององค์การด้วยเช่นกัน

แนวความคิดของอับดุลเราะห์มาน วาฮิด นำมาสู่การตกลงเห็นชอบขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ยอมรับเอาหลักปัญจศีล(หลักการ 5 ประการ คือ ความเคารพเชื่อถือในพระเจ้าองค์เดียว ความมีมนุษยธรรมเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ความเป็นชาติเดียวกัน ชีดถือในระบอบประชาธิปไตย และความยุติธรรม)ให้เป็นอุดมการณ์แห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย เดือนตุลาคม ค.ศ. 1983³³ ใน ปี ค.ศ. 1983 อุลาม่าห์ทั้งหลายจัดการประชุมกันเรื่องหลักการพื้นฐานของรัฐ และได้ข้อสรุปว่าควรจัดให้มีการรับหลักปัญจศีล อันเปรียบเสมือนหลักการพื้นฐานของรัฐ เพราะว่าหลักปัญจศีลมิใช่ศาสนา และไม่อาจเป็นศาสนาขึ้นมาได้ไม่ว่าวันใด และเนื้อหาของหลักปัญจศีลเองก็ไม่มีข้อความที่ขัดแย้งกับความเชื่อทางศาสนาอิสลามด้วย ตามหลักการของหลักปัญจศีลในข้อแรกที่ระบุถึงการศรัทธาในพระเป็นเจ้าพระองค์เดียวถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับ หลักเตฮีด (ความเป็นเอกะของอัลลอฮ์) ตามความเชื่อทางศาสนาอิสลาม ดังนั้นหลักปัญจศีลจึงสามารถสื่อถึงความศรัทธาและวิถีปฏิบัติของประชาคมมุสลิมแห่งอินโดนีเซียได้ ไม่มีสิ่งใดในหลักปัญจศีลที่จะขัดแย้งกับหลักศรัทธา และชะรีอะฮ์ ในวิถีปฏิบัติของมุสลิม ฉะนั้นองค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ จึงควรยอมรับเอาหลักปัญจศีลมาเป็นหลักปรัชญาในการปกครองรัฐ และเป็นหลักการขององค์การเองในกรอบของการอยู่ร่วมกับคนกลุ่มอื่นๆภายในรัฐชาติอินโดนีเซีย トラบเท่าที่อิสลามสามารถเป็นศาสนา และหลักศรัทธาของมวลหมู่สมาชิกขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ได้อย่างราบรื่น³⁴

นะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ เป็นองค์การเอกชนองค์กรแรกที่ประกาศชัดเจนถึงการรับเอาหลักปัญจศีลไว้เป็นแนวทางแห่งรัฐอินโดนีเซีย และนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ยังเห็นความสำคัญของการเชื่อมโยงหลักปัญจศีลเข้ากับการพัฒนาในด้านต่างๆของชุมชนมุสลิมอีกด้วย แนวทางดังกล่าวนี้ยังเป็นอุดมการณ์ที่องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ชีดถืออยู่มาจนถึงทุกวันนี้ กล่าวได้ว่าองค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ คือ องค์การที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดัน และเปิดเผยอุดมการณ์ตามหลักปัญจศีลให้แพร่หลายเข้าสู่ความรู้สึกนึกคิด และการยอมรับหลักการดังกล่าวในหมู่พลเมืองอินโดนีเซีย การแสดงจุดยืนดังกล่าวทำให้้องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ได้รับการยอมรับจากชาวอินโดนีเซียมากขึ้น เพราะช่วยผสานความคิดเห็นอันแตกต่างกันในสังคมไม่ให้ส่งผลไปสู่ความแตกแยกอย่าง

³³Wikipedia. The Free Encyclopedia, Abdurrahman Wahid [Online]. Accessed 1 January 2007.

Available from http://en.wikipedia.org/wiki/Abdurrahman_Wahid, 2-4.

³⁴Mitsuo Nakamura, Siddique Sharon, and Omar Farouk Bajunid, ed., Islam & Civil Society in Southeast Asia, (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2001),35.

ร้ายแรงชนิดนี้อาจควบคุมได้ ให้กลายเป็นเรื่องที่สามารถยอมรับฟังกันได้ในแวดวงของมุสลิม พฤติกรรมดังกล่าวขององค์กรยังมิผลติขยายไปในวงกว้างครอบคลุมสังคมอินโดนีเซีย มิให้เผชิญหน้ากัน และปะทะกันอย่างรุนแรงในสิ่งที่เห็นแตกต่างกัน และทำให้อินโดนีเซียสามารถดำรงเอกภาพไว้ได้แม้ในกรณีที่มีความเห็นแตกต่างกันในประเด็นทางการเมืองด้วยเช่นกัน

3.2.2 องค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ กับข้อถกเถียงเรื่องชะรีอะฮ์

ลักษณะระบบกฎหมายของมุสลิมจาริดในอินโดนีเซียโดยเฉพาะในชาวซึ่งเป็นศูนย์กลางขององค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ มีความแตกต่างไปจากสังคมมุสลิมในที่อื่นๆ โดยเฉพาะในตะวันออกกลาง เพราะมุสลิมชาวอินโดนีเซียไม่ได้รับเอาชะรีอะฮ์และฟิกฮ์เข้ามาเป็นแม่แบบทางกฎหมาย โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนตรงกันข้ามมุสลิมชาวอินโดนีเซียได้ผสมผสานด้วยบทหลักของระบบกฎหมายอิสลามเข้ากับขนบธรรมเนียมท้องถิ่นอย่างกลมกลืนมาตั้งแต่ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 18 แล้ว ในงานศึกษาของ Hooker ได้ชี้ให้เห็นความสามารถในการผสมผสานระบบกฎหมายอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของมุสลิมพื้นเมืองอย่างชัดเจน Hooker มองการปรับเปลี่ยนเนื้อหาของตัวบทกฎหมายอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่ามีความสอดคล้องกับสภาพทางสังคม และตามที่ชาวตะวันตกมักนิยมนิยามเรียกกฎหมายมุสลิมในดินแดนเหล่านี้ว่า “กฎหมายมุฮัมมัด” (Muhammadan Law) ซึ่งมุสลิมมองว่าเป็นการใช้ชื่อที่ไม่เหมาะสม Hooker ให้ความสนใจการศึกษากระบวนการกฎหมายอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เขาเสนอว่ารากฐานแนวความคิดทางระบบกฎหมายอิสลามในสังคมชาวอินโดนีเซียมีลักษณะผสมปะปนกับอาตัตพื้นเมืองอยู่บ้าง แต่กลุ่มผู้รู้ทางกฎหมายมุสลิมชาวอินโดนีเซียให้ความสำคัญกับเรื่องมาตรฐานการแปล และตีความด้วยภาษาอาหรับจากตะวันออกกลาง มากกว่าการปรับเปลี่ยนเนื้อหาด้วยบทอิสลามให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมท้องถิ่น และชื่นชมการแปลและตีความด้วยบทอิสลามของกลุ่มมุสลิมชาวอินโดนีเซียที่คล้ายคลึงกับภาษาอาหรับ

ตามธรรมเนียมปฏิบัติในอดีตเมื่อมีปัญหาการร้องเรียนคดีความเกิดขึ้น สถานที่ทำการพิจารณาตัดสินคดีคือมัชยิด เป็งฮูลู (Penghulu) จะทำหน้าที่ตัดสินคดีความตามมัชยิดต่างๆ โดยซึ่งมักจะตั้งอยู่ในเขตเมือง ส่วนเขตชนบทพื้นที่ห่างไกลที่ไม่มีมัชยิดใหญ่ตั้งอยู่ กยาอี คือผู้มีอำนาจให้คำชี้แนะ และตัดสินเรื่องราวต่างแทบทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมุสลิมในชุมชน เพราะวากยาอี คือ ผู้ที่ศึกษาเรื่องราวทางศาสนา และได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางกฎหมายศาสนา กยาอีจึงมีอิทธิพลอย่างมากในฐานะตัวแทนอำนาจทางศีลธรรมในสังคมชนบทที่อำนาจรัฐเข้าไม่ถึง กลุ่มเป็งฮูลู และกยาอีจาริดยึดแนวคำสอนของสำนักคิดชาฟีอีเป็นพื้นฐาน (Shafi'i คือ สำนักคิดทางนิติศาสตร์ (Jurisprudential Schools หรือ Fiqhi Madhhab) สำนักที่สามจากจำนวนสำนักคิดทางนิติศาสตร์สี่สำนักในนิกายซุนนี สำนักชาฟีอีตั้งชื่อตามอิมามผู้ก่อตั้งคือ

มุฮัมมัด อิบน์ อิดริส อัล-ชาฟีอี (Muhammad ibn Idris al-shafi'i 767 – 819) ให้ความสำคัญกับอำนาจการพิจารณาตัดสินคดีจากอัลกูรานและสุนนะห์ของกลุ่มผู้รู้ และกำหนดว่าบรรดาผู้รู้ทั้งหลายต้องมีความสามารถตีความตัวบทจากอัลกูรานได้อย่างสอดคล้องกับชุมชนมุสลิม³⁵ มัสยิดจึงมีความสำคัญต่อชุมชนมุสลิมชาวในเขตเมืองและชนบท เพราะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทั้งในด้านการเรียนรู้หลักคำสอนทางศาสนาจากผู้นำมัชยิด เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่นการนมาสตามปกติ การนมาสการฟังธรรมเทศนาในวันศุกร์ การประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการเกิด การแต่งงาน และการตาย และตัดสินคดีความรวมถึงการชุมนุมทางการเมืองของมุสลิม³⁶ กลุ่มผู้ปกครองมัสยิด และบุคคลสำคัญในแวดวงการศึกษาศาสนาอิสลามส่วนใหญ่แล้วมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติมาจากกลุ่มผู้นำในมัสยิดต่างๆ

ในยุคแรกของการก่อตั้งองค์การ มุสลิมจาริตในอินโดนีเซียถูกโจมตีจากพวกปฏิรูปอย่างมากว่าแนวทางการวิเคราะห์ตัวบท และตัดสินคดีความของท่านผู้รู้ทั้งเชก และอุลาม่าไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของสำนักนิติศาสตร์ มัซฮับทั้ง 4 ผู้นำขบวนการนะฮฎะตุล อุลาม่าห์ พยายามโต้แย้งข้อกล่าวหาด้านกฎหมายอิสลามกลุ่มมุสลิมปฏิรูปสมัยใหม่ ที่มองว่าการตีความทางศาสนาของมุสลิมจาริตอาจมีการเบี่ยงเบนออกไปจากหลักคำสอนของอิหม่ามชาฟีอี และอำนาจในการตีความทางศาสนาผูกขาดภายในกลุ่มผู้นำทางศาสนา (เชก และอิหม่าม) เพียงกลุ่มเดียวไว้ดังนี้ว่า

...การตีความตัวบทกลุ่มผู้รู้ได้ยึดหลักคำสอนของอิหม่ามชาฟีอีเป็นหลักพื้นฐานในการพิจารณากระบวนการกฎหมายอิสลาม และการตีความทางศาสนาจากอิหม่าม และผู้ทรงภูมิที่มีความเชี่ยวชาญทางศาสนาทุกสมัยโดยมิได้ยึดติดอยู่ในคำสอนของอิหม่ามชาฟีอีเพียงผู้เดียวเท่านั้นแต่ให้น้ำหนักความสำคัญในเหตุผลการตีความอันสอดคล้องกับสังคมมุสลิมมากกว่าชื่อเสียงเชิงบุคคล เพราะเล็งเห็นประโยชน์จากการพิจารณาตีความทางศาสนาเพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทภายในชุมชนและพัฒนาท่านผู้รู้ทั้งหลายให้เป็นผู้มีความก้าวหน้าเชี่ยวชาญในความรู้ทุกด้านทางศาสนาอิสลาม³⁷

...อำนาจในการตีความกฎหมายควรมีจำกัดอยู่ในสำนักคิดทางกฎหมายทั้งสี่สำนัก คือ ชาฟีอี มาลิกี ฮัมบาลี และฮานาฟีเท่านั้น เพราะว่าท่านผู้นำสำนักคิดทั้งสี่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และแนวความคิดของพวกเขาที่ใช้ตีความนั้นล้วนมาจากข้อความในพระคัมภีร์อัลกุ

³⁵Division of Religion and Philosophy St. Martin's College, Sunni Islam [Online], accessed 1 March 2005. Available from <http://philtar.ucsm.ac.uk/encyclopedia/islam/sunni/index.htm/>

³⁶Raphael Israeli, The Crescent in the East : Islam in Asia Major (London : Curzon Press, 1982), 186-187.

³⁷Deliar. Noer, The Modernist Muslim Movement in Indonesia 1900-1942 (Kuala Lumpur, Singapore : Oxford University Press, 1973),223- 224.

รอน สาธารณะชนผู้เดินตามแนวทางของพวกท่านจึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงเหตุผลพื้นฐานการก่อตั้งเพราะจุดสำคัญอยู่ที่แนวทางการตีความของพวกท่าน การตีความของผู้รู้กลุ่มชนธรรมเนียมนิยมที่ยึดแนวทางตามสำนักคิดชาฟีอีไม่สามารถจะเบี่ยงเบนออกไปจากคำสอนของอิหม่ามชาฟีอีได้เลย เพราะกระบวนการสุดท้ายในการตีความทางศาสนาจะได้รับการพิจารณาหักล้างจากอิหม่าม ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ อีกครั้งถ้าอิหม่ามไม่เห็นด้วยกับการตีความของท่านผู้รู้ ในการตีความนั้นต้องรับฟังความคิดและเหตุผลของอิหม่ามเป็นพื้นฐานเสมอ การตีความกฎหมายนั้นต้องใช้พื้นฐานการพิจารณาอย่างลึกซึ้งตรวจสอบไปถึงที่มาของข้อสรุปนั้นๆ ให้ละเอียดรอบคอบ การแสดงทัศนะการตีความกฎหมายทางงานเขียนของบรรดาท่านผู้รู้ล้วนมีพื้นฐานมาจากพระคัมภีร์ พวกท่านมิได้เขียนกฎหมายจากเหตุผลของตนเองพวกท่านมีอาจเห็นนอกเหนือไปจากพระคัมภีร์ได้ เพราะความเห็นอันนอกเหนือจากพระคัมภีร์จะทำให้พวกท่านได้รับการประณามจากพี่น้องมุสลิม ว่าเป็นผู้รู้นอกศาสนา ฉะนั้นความสามารถในการตีความทางกฎหมายของบรรดาท่านผู้รู้จะมีความสมบูรณ์หรือไม่ขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญส่วนบุคคลของท่านเหล่านั้นมากกว่าส่วนประกอบอย่างอื่น³⁸...

แนวการต่อสู้ขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1945 ซึ่งกลุ่มนักชาตินิยมพยายามผลักดันให้หลักปัญจศีลเป็นแนวทางหลักของรัฐบาลอิสระรัฐ กลุ่มนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์เองก็มีความพยายามอย่างยิ่ง ต่อการเรียกร้องให้บรรจุหลักการทางศาสนาอิสลามเข้าไปในหลักปัญจศีลด้วย ข้อเรียกร้องของนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ นอกจากการบัญญัติถึงการนับถือพระเจ้าองค์เดียวแล้ว ยังเรียกร้องให้ใช้ชะรีอะฮ์ซึ่งเป็นกฎหมายของมุสลิมขึ้นมาเป็นแบบแผนทางกฎหมายของรัฐอีกด้วย และการออกกฎหมายใดๆ ของรัฐบาลอินโดนีเซียต้องคำนึงถึงหลักชะรีอะฮ์เป็นสำคัญ เพราะมุสลิมคือคนส่วนใหญ่ของประเทศรัฐบาลจึงต้องให้ความสำคัญกับการบังคับใช้กฎหมายใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับมุสลิม ในยุคที่ประธานาธิบดีซูการ์โนขึ้นเป็นผู้นำประเทศในช่วง ปี ค.ศ. 1945-1965 องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ มักจะให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว และแสดงบทบาทในการปกป้องสิทธิของมุสลิมต่อรัฐบาล ต่อมาในช่วงที่เปลี่ยนรัฐบาลใหม่ นายพลซูฮาร์โตขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ช่วงปี ค.ศ. 1965-1998 องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ยังหันมาให้ความสำคัญกับการแสดงบทบาทดังกล่าวเพิ่มขึ้น แม้ว่าความคิดเห็นของนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ จะถูกเพิกเฉยหลายครั้ง แต่บรรดาผู้นำของนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ก็พยายามอย่างยิ่งที่จะดำเนินการเพื่อรักษาสิทธิของมุสลิมไว้

ถ้อยแถลงขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ในปี ค.ศ. 1984 แสดงให้เห็นว่าองค์การเริ่มก้าวเข้าหามวลชนมากขึ้น และมีได้จำกัดตัวอยู่เพียงแค่ชุมชน หรือสังคมมุสลิมเท่านั้น องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ เข้ามามีส่วนร่วมกับพลเมืองอินโดนีเซียในระดับกว้าง เพื่อสร้างความรุ่งเรืองให้กับสังคมระดับชาติ องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ นำสมาชิกขององค์การก้าวข้ามความขัดแย้ง

³⁸Ibid., 233-234.

ทั้งหมด สร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นคนดี มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม สนับสนุนการแสดงออกของประชาชนตามหลักสิทธิ และหน้าที่ต่อรัฐ นอกจากนี้แล้วปัจจัยสำคัญที่จะนำพาสังคมไปสู่ความสำเร็จในอนาคต คือ ชะรีอะฮ์

หลักชะรีอะฮ์ตามทัศนะขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ประกอบด้วยหลักการพื้นฐานที่ดี 5 ประการ อันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และเป็นพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนาอันประกอบด้วย

1. การปกป้องหลักความเชื่อ และการปฏิบัติทางศาสนา
2. การปกป้องชีวิต
3. การปกป้องการใช้ความคิด และแสดงออกทางความคิดอย่างเป็นอิสระ
4. การปกป้องทรัพย์สินสมบัติ
5. การปกป้องสิทธิทางการแต่งงาน และเครือญาติ

หลักชะรีอะฮ์ เกี่ยวข้องกับเรื่องของความไคร่ครวญ และเป็นหลักการพื้นฐานที่องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ให้ความสำคัญกล่าวถึงอยู่บ่อยครั้งในกลุ่มอุลาม่าห์ นักศึกษาขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ตามปสานเตรนต่างๆด้วยได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของชะรีอะฮ์³⁹

ในสมัยต่อมาหลังจากหมดยุคของซูฮาร์โตแล้ว สถานการณ์ทั่วไปของทั่วโลกเริ่มเปลี่ยนแปลง ความคิดใหม่ทางสังคมที่สะท้อนเรื่องของความเปลี่ยนแปลง การให้ความสำคัญกับความหลากหลาย แนวคิดพหุนิยมในสังคม ส่งผลต่อมุมมองและการปรับตัวขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ด้วย และมีผลให้ข้อเรียกร้องบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอิสลามอย่างแข็งแกร่งเริ่มผ่อนคลายลงไปบ้าง

3.3 บทบาทขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ด้านเศรษฐกิจ

สมาชิกส่วนใหญ่ของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ถ้วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านการค้าเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ ด้านเศรษฐกิจนั้นมีอยู่ค่อนข้างไม่มากนัก เอกสารที่กล่าวถึงบทบาทด้านเศรษฐกิจขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าห์ มีกล่าวถึงแค่ช่วงระยะเวลาสั้นๆในช่วงปี ค.ศ. 1930-1945 ในสมัยที่ญี่ปุ่นปกครองชาว แต่หลักฐานในช่วงหลังจากสาธารณรัฐอินโดนีเซียได้รับเอกราชเป็นต้นมาไม่ค่อยมีการศึกษาถึงประเด็นดังกล่าวมากนัก

³⁹ Mitsuo Nakamura, Siddique Sharon, and Omar Farouk Bajunid, ed., *Islam & Civil Society in Southeast Asia*, 33-35.

งานของ Deliar Noer กล่าวไว้ว่าสมาชิกขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านการค้าค้ามาติก สินค้าด้านการเกษตร และมีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลทรัพย์สินขององค์กรที่ได้รับจากการอุทิศของมุสลิมเพื่อประโยชน์ต่อแนวทางแห่งอัลลอฮ์กระจายอยู่ทุกสาขาทั่วชาว และมีความพยายามจะเข้าไปทำการค้าระหว่างประเทศด้วยการนำเข้าสินค้าจากญี่ปุ่น และสิงคโปร์ แม้จะไม่ประสบความสำเร็จแต่แสดงให้เห็นว่านะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์พยายามจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำธุรกิจขนาดใหญ่ เหตุผลที่นะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ไม่ค่อยมีบทบาทด้านเศรษฐกิจประการแรกอาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มสมาชิกของนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ส่วนใหญ่คือกลุ่มพ่อค้า หรือนักธุรกิจขนาดกลาง และไม่สามารถสร้างเครือข่ายทางการค้าในกลุ่มผู้กุมอำนาจทางการเมืองได้ เพราะส่วนใหญ่แล้วผู้ที่กุมอำนาจในการค้าขนาดใหญ่ หรือการค้าระหว่างประเทศ คือ กลุ่มนักธุรกิจต่างชาติ เช่น ชาวตะวันตก เจ้าอาณานิคม และชาวจีน หลังจากที่อินโดนีเซียได้รับเอกราชมีการยึดธุรกิจขนาดใหญ่ของต่างชาติโอนมาเป็นของรัฐบาล กลุ่มผู้กุมอำนาจในรัฐบาล อาทิเช่น ผู้นำระดับสูงในรัฐบาล และฝ่ายทหาร คือกลุ่มคนที่ผูกขาดผลประโยชน์ในธุรกิจขนาดใหญ่ไว้จึงเป็นการยากที่ นะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว เหตุผลประการที่สองเนื่องจากบุคลิกลักษณะของตัวผู้นำองค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ซึ่งส่วนใหญ่ คือ กลุ่มนักการศาสนามีความเชื่อชาวยุในศาสนาอิสลาม และศรัทธาต่อการอุทิศตนเพื่อพระเจ้า จึงไม่ค่อยมีความเชื่อชาวยุ และสนใจในการทำธุรกิจมากเท่ากับความสนใจด้านศาสนาเท่าใดนัก

องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ เริ่มตระหนักถึงความสำคัญด้านเศรษฐกิจ ความอยู่ดีกินดีของเหล่าบรรดาสมาชิกมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 จึงได้ เริ่มหันมาดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าอย่างเต็มตัว การดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาแรกเป็นเริ่มจากเรื่องใกล้ตัวขององค์กรก่อน คือความพยายามในการจัดระบบระเบียบการบริหารทรัพย์สินจำพวกวักฟ (waqf) คือทรัพย์สินจากการบริจาค เพื่อเป็นสาธารณสมบัติ และกิจกรรมทางศาสนาของมุสลิม ทรัพย์สินดังกล่าวเมื่อทำการบริจาคแล้วต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติทางศาสนาอิสลาม เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค บทบัญญัติทางศาสนากำหนดว่าสินทรัพย์ต่างๆไม่ว่าจะเป็น เงิน อสังหาริมทรัพย์ จะต้องใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา และเพื่อสาธารณะกุศล ไม่อนุญาตให้ทำการซื้อขาย และแลกเปลี่ยนสิ่งของที่ถูกบริจาคเพื่อสาธารณสมบัติเหล่านั้น นอกจากจะอยู่ในขอบข่ายบัญญัติของอิสลาม ฉะนั้นทรัพย์สินส่วนใหญ่ขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ส่วนหนึ่งได้รับมาจากการบริจาคของเหล่าศรัทธามุสลิมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านศาสนาของเหล่าสมาชิก องค์การกลางของนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์

เมื่อทรัพย์สินที่ได้รับมีจำนวนเพิ่มขึ้นขณะเดียวกันองค์กรก็มีการขยายขนาดขึ้นด้วยจึงจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารเรื่องดังกล่าวให้เป็นระบบ การบริหารทรัพย์สินวักฟ คือ แนวทางแรกขององค์กรด้านเศรษฐกิจ ต่อมาองค์กรกลางได้มีนโยบายไปยังองค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ ทุกสาขา

ในท้องที่ต่างๆให้มีการจัดประชุมขึ้น เพื่อดึงหน่วยงานขึ้นมาทำหน้าที่บริหารทรัพย์สินขององค์กรที่ได้รับจากการอุทิศเพื่อประโยชน์ต่อแนวทางของอัลลอฮ์ เพราะการแต่งตั้งบุคคลเพื่อกำหนดหน้าที่ดูแลจัดการทรัพย์สินสาธารณะสมบัติเหล่านั้นจำเป็นต้องผ่านการเลือกสรรแล้ว ว่าเป็นบุคคลที่บรรลุนิสัยดี มีสติสัมปชัญญะ ความซื่อสัตย์ และมีความสามารถในการทำหน้าที่บริหารกิจการของทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะสมบัติ เพื่อกำหนดที่ติดต่อทางด้านธุรกิจ⁴⁰ จัดการเกี่ยวกับการขายผลผลิต หรือดูแลผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพย์สินที่มุสลิมอุทิศให้องค์กร เช่น ที่ดิน ดึก อาคารต่างๆ เป็นต้น แต่จะไม่ขายทรัพย์สินที่ได้จากการอุทิศเหล่านี้ให้ผู้อื่น โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำผลกำไรมาใช้จ่ายในกิจกรรมของสังคมมุสลิมส่วนรวม เมื่อมีทรัพย์สินที่ได้รับจากการบริจาคจำนวนมากขึ้นต่อมาในปี ค.ศ. 1937 กลุ่มผู้นำ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า ได้ตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นมาใช้ชื่อว่า “Waqfijah NU” เพื่อกำหนดที่บริหารจัดการเรื่องการจัดซื้อ กรรมสิทธิ์ และการบริหารที่ดินของวัดพื้นถิ่นฐานของหลักศาสนาอิสลามสำนักคิดชาฟีอี โดยร่วมมือกับสาขาขององค์กรในระดับท้องถิ่นต่างๆหลายสาขาทั้งใน Singosari สิงห์คาสาห์ Bangilan และ Gresik และเพื่อให้เกิดการสานต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้มีความงอกเงยขึ้น องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่า จึงเริ่มมีการลงมือทำธุรกิจบ้างเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาองค์กรในด้านต่างๆให้กับหมู่วมวลสมาชิก เช่น มีการวางโครงการนำเข้าจักรยานจากสิงคโปร์เพื่อขายต่อในชวา แม้ว่าโครงการดังกล่าวจะไม่ประสบความสำเร็จแต่ความพยายามที่เกิดขึ้นนำมาสู่การพัฒนาด้านการค้าต่างประเทศของกลุ่มผู้นำศาสนาอิสลามที่พยายามเข้ามาจับบทบาทด้านการค้า ความสำเร็จด้านการค้ากับต่างประเทศคือสินค้าจำพวกอาหารกับญี่ปุ่น⁴¹

หลังจากดัตช์ยอมแพ้ญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1942 ขณะนั้นองค์กร นะฮ์ญะตุล อุลาม่า มีการขยายองค์กรออกไปจำนวน 120 สาขาทั่วเกาะชวาและกาลิมันตันตอนใต้ การขยายพื้นที่ทางศาสนาขององค์กรนำไปสู่ความสนใจต่อปัญหาด้านเศรษฐกิจของสมาชิกด้วย เพราะสมาชิกส่วนใหญ่คือพ่อค้าสมาชิกกลุ่มนี้เสนอให้ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า มีสถานะเป็นองค์กรทางธุรกิจด้วย สมาชิกกลุ่มนี้ยังเหตุผลว่าแม้แต่พระมุฮัมมัดเองครั้งหนึ่งท่านเคยทำการค้ามาก่อน และครูสอนศาสนาในสังคมชวาจำนวนมากตามปสานเตรนถ้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมทางการค้า และการเกษตรไปพร้อมๆกับการสอนศาสนา⁴² แม้ว่าข้อมูลด้านการค้าจะมีการบันทึกให้เห็นอยู่เพียงเล็กน้อยแต่กิจกรรมและหลักฐานสะท้อนว่านะฮ์ญะตุล อุลาม่า ให้ความสำคัญกับกิจกรรมด้านเศรษฐกิจขององค์กรศาสนาอิสลามทั้งในระดับเชิงบุคคลและระดับองค์กร เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกี่ยวข้อง

⁴⁰“สายสัมพันธ์”, ประเด็นที่นำสู่เกี่ยวกับการชำระชะกาด และการประกอบธุรกิจเล่มที่ 3 (“วารสารสายสัมพันธ์” จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อแทนอันดับที่ 381-382 ประจำเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2543), 153-156.

⁴¹Deliar. Noer, *The Modernist Muslim Movement in Indonesia 1900* (Kuala Lumpur, Singapore : Oxford University Press, 1973), 232-234.

⁴²Ibid., 229.

กับความดำรงอยู่ในเชิงส่วนบุคคล และการขยายตัวขององค์กร อีกทั้งความพยายามทำการค้ากับต่างประเทศแสดงว่าองค์กรต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลต่างศาสนาอยู่มากพอสมควร

ในช่วงทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 เครือข่ายองค์กรทางธุรกิจของนะฮ์ญะตุล อุลามาย์ กระจายตัวอยู่ทั่วทุกเขต โดยเฉพาะในเขตที่มีหน่วยงานสาขาขององค์กรตั้งอยู่ ตัวแทนที่ทำหน้าที่ด้านธุรกิจเหล่านี้มีขนาดเล็ก และขยายทั่วไปโดยเฉพาะในเขตชนบท มักทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการค้าขายสิ่งของต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการกุศล คลิฟเฟอर्ड เกียร์ซ เป็นนักวิชาการทางมานุษยวิทยาผู้หนึ่งที่ให้ความสนใจประเด็นศาสนาอิสลามในดินแดนอินโดนีเซีย มองว่าเศรษฐกิจขององค์กรวางอยู่บนพื้นฐานของธุรกิจขนาดเล็กที่กระจายตัวทั่วชนบท และยอมรับว่าโครงสร้างขององค์กรที่อยู่ภายใต้คณะกรรมการบริหารมีส่วนช่วยให้เกิดแนวคิดในการผนึกกำลังร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจ ภายในส่วนขององค์กรเองมีความพยายามที่จะพัฒนา ด้านเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา ผลของการประชุมภายในองค์กรประจำปี ค.ศ. 1994 และ ปี ค.ศ. 1999 แสดงให้เห็นถึงความพยายามกระจายตัวทางเศรษฐกิจ ผ่านตัวแทนขนาดเล็กขนาดกลาง หรือ SMEs ที่ตั้งขึ้นไว้ตามสาขาท้องที่ต่างๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อขยายเศรษฐกิจในลักษณะที่ยึดเรื่องของความเป็นธรรม เข้าไปสู่ภาคเศรษฐกิจต่างๆ ของอินโดนีเซียอย่างต่อเนื่อง และเป็นโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบที่ยังธรรมสู่อินโดนีเซียให้เติบโต และแพร่หลายให้มากขึ้นในอนาคตด้วย

43

ธรรมชาติของเศรษฐกิจอินโดนีเซียให้ความสำคัญกับเรื่องของการสนับสนุนด้านการทำการค้า โดยนักธุรกิจเป็นผู้ควบคุมราคา และผลผลิต ส่วนรัฐคือผู้ผูกขาด จึงค่อนข้างยากที่ตัวแทนขนาดเล็ก หรือขนาดกลางจะมีความเป็นอิสระทางการค้าในอินโดนีเซีย นะฮ์ญะตุล อุลามาย์ หวังว่าระบบการค้าแบบตัวแทนขนาดเล็กจะสามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาการผูกขาดทางการค้าภายในอินโดนีเซีย และช่วยทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทิศทางด้านรายได้ของประชาชนส่วนใหญ่ในสาธารณรัฐอินโดนีเซียให้เปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้นด้วย และเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ - ตลาด แบบตะวันออก อันเป็นแนวทางหลักที่องค์กรนะฮ์ญะตุล อุลามาย์ ได้วางเอาไว้ คือ หลักการครภาพ 3 ประการ คือ การครภาพท่ามกลางหมู่มุสลิม (ukhuwwah Islamiyah) หลักการครภาพท่ามกลางพลเมือง (ukhuwwah wathaniyyah) และสุดท้าย หลักการครภาพท่ามกลางหมู่พี่น้องมนุษยชาติ (ukhuwwah basyariyah) หลักการทั้งสามต่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน⁴³ หลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักการที่กลุ่มผู้นำ และสมาชิกภายในองค์กรนะฮ์ญะตุล อุลามาย์ ให้ความสำคัญ ถือเป็นหลักยึดในการแสดงบทบาทขององค์กรทุกด้าน รวมถึงด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมด้วย

⁴³Mitsuo Nakamura, Siddique Sharon, and Omar Farouk Bajunid, ed., *Islam & Civil Society in Southeast Asia*, (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2001),36.

⁴⁴Ibid.,37.

องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ การพัฒนาธุรกิจภาคอุตสาหกรรม

นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างไม่หยุดนิ่ง ล่าสุดเมื่อโลกต้องเผชิญกับปัญหาด้านวิกฤตทรัพยากรพลังงาน โดยเฉพาะน้ำมันกลายเป็นพลังงานที่มีราคาแพงขึ้นเรื่อยๆ และมีปริมาณน้อยลงไปทุกวัน องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ มีแนวคิดที่จะเปิดโครงการสถานีก๊าซโซลีนขึ้นมา โดยมีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงสถานะทางการเงินของประเทศ และสร้างความมั่งคั่งทางรายได้ให้กับสมาชิกขององค์การ องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ เชื่อว่าโครงการดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จเพราะว่าองค์การได้รับการสนับสนุนจากจำนวนของสมาชิกที่เพิ่มขึ้นประมาณสี่สิบกว่าล้านคนในอินโดนีเซีย โดยองค์การจะเปิดสถานีก๊าซโซลีนให้กับสมาชิก โดยที่องค์การจะให้การสนับสนุนด้านการตลาด วัตถุดิบของสถานีน้ำมัน และบริษัทผลิตก๊าซ เริ่มแรกองค์การจะตั้งสถานีน้ำมันตามเขตปศุสัตว์ต่างๆขององค์การ กลุ่มผู้นำขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ เชื่อมันว่าการเปิดโครงการสถานีก๊าซโซลีนจะช่วยยกระดับการแข่งขันทางธุรกิจของประชาชนอินโดนีเซียให้สามารถลุกขึ้นมาต่อสู้กับธุรกิจของต่างชาติ อาทิ บริษัทเชลล์ของสหรัฐอเมริกา และบริษัทมาเลเชียปิโตรนัส (Malaysia's Petronas) ของมาเลเซียในอินโดนีเซียได้⁴⁵

นอกจากนี้แล้วอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังเป็นอีกอุตสาหกรรมหนึ่งที่องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ เข้ามามีส่วนในการดำเนินการ คือเรื่องของการจัดอำนวยความสะดวกสบายให้กับมุสลิมที่ประสงค์เดินทางประกอบพิธีฮัจญ์ในช่วงเทศกาลรอมมะฎอน ทั้งในเรื่องของการเดินทาง ที่พัก อาศัย และการประกอบพิธีกรรม ซึ่งในแต่ละปีมีชาวมุสลิมจำนวนหลายพันคนเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

ปัจจุบันนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างมากทั้งในระดับชุมชนมุสลิม และในระดับที่สูงขึ้น เพราะตระหนักถึงผลกระทบจากภาวะทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่ผูกพันโลกของเศรษฐกิจทุกระดับเข้าไว้ด้วยกัน องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ จึงสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจในหมู่สมาชิก การพัฒนาความร่วมมือกันด้านการค้า และการลงทุน รวมถึงการพัฒนารูปแบบใหม่ทางการค้า ระบบธนาคารอิสลามให้มีความเข้มแข็ง และส่งเสริมการสร้างผู้บริหารที่มีความสามารถทางการพัฒนาธุรกิจให้เกิดขึ้น เป้าหมายการพัฒนาทางเศรษฐกิจเพื่อให้สมาชิกขององค์การ ชุมชนมุสลิมทั้งหลายมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี⁴⁶

⁴⁵NU Conference – Indonesia Matters (Money Making) [online], Accessed 23 November 2006. Available from <http://www.Indonesiamatters.Com/>

⁴⁶General Secretariat of International Conference of Islamic Scholars, Jakarta Declaration and Plan of Action : International Conference of Islamic Scholars (Jakarta : General Secretariat of International Conference of Islamic Scholars, 2004), 5-6.

บทที่ 4

องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ยุคปัจจุบัน

องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ สามารถสร้างฐาน และขยายเครือข่ายขององค์การด้วยจำนวนสมาชิกที่มากถึงหกสิบล้านกว่าคน จำนวนสมาชิกที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นทำให้้องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ มีขนาดองค์กรใหญ่ขึ้นกว่าในอดีตมาก องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1926 ณ ปัจจุบันเป็นเวลาร่วม 81 ปีผ่านมาแล้ว ระยะเวลาดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับชีวิตของมนุษย์จัดอยู่ในกลุ่มผู้อาวุโสที่ผ่านร้อนหนาวมาหลายฤดู เช่นกันนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ เองต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ทั้งยังต้องปรับตัวให้เพื่อรับกับจุดเปลี่ยนหลายด้านในอินโดนีเซียทั้งเรื่องอุดมการณ์ความคิด เหตุการณ์ทางการเมือง สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การปรับตัวหาใช่เพื่อการอยู่รอดเพียงอย่างเดียว สิ่งสำคัญนั้นเพื่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนในวันข้างหน้าของมุสลิมอนุรักษนิยม หรือ กลุ่มมุสลิมหัวเก่าอย่างภาคภูมิใจมากกว่า

การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ต้องดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงมากมายหลายครั้ง และดำเนินบทบาทสำคัญบางครั้งในประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซีย อาทิเช่น ครั้งแรกเริ่มจากนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ เข้ามีส่วนร่วมกับการเมืองของชาวอินโดนีเซีย(GAPI : Gabungan Politik Indonesia) คือองค์กรที่พยายามสนับสนุนให้ชาวอินโดนีเซียเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมืองร่วมกับรัฐบาลคัตซ์ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ร่วมก่อตั้งสภาศาสนาอิสลามสูงสุดแห่งอินโดนีเซีย (MIAI : Majelis Islam A'la Indonesia) ในปี ค.ศ. 1937 ช่วงเวลาแห่งการต่อสู้กับลัทธิจักรวรรดินิยม นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ เป็นผู้นำประกาศญิฮาดช่วงปี ค.ศ. 1945 เมื่ออินโดนีเซียได้รับเอกราชและมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ได้ดำเนินบทบาททางการเมืองในฐานะพรรคการเมืองหนึ่งของอินโดนีเซีย ในช่วงปี ค.ศ. 1945-1965 ถิ่นที่นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ประสบความสำเร็จมากเป็นพรรคการเมืองที่ได้รับความนิยมอันดับต้น ได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งในระดับสูง และมีนักการเมืองดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีหลายกระทรวง และทำหน้าที่ตัวแทนการประชุมอิสลามแห่งเอเชีย-แอฟริกา ซึ่งมีตัวแทนจากประเทศต่างๆ 37 ประเทศร่วมการประชุม ในปี ค.ศ. 1965 ต่อมาเมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปทหารเข้ามามีอำนาจในยุคระเบียบใหม่ของประธานาธิบดีซูฮาร์โต ปี ค.ศ. 1984 องค์การ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ได้ปรับตัวครั้งใหญ่หันหลังให้กับเวทีการเมืองหันกลับมาขังหลักการเบื้องต้นขององค์การในฐานะองค์การทางสังคมและศาสนา นับจากช่วงทศวรรษ 1990 นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ตระหนักถึงพลังการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมอิสลามในตะวันออกกลาง อิทธิพลแนวคิดเรื่องประชาสังคม พหุนิยม และโลกาภิวัตน์ การปรับตัวขององค์การ นะฮ์ญะตุล อุลาม่าฮ์ ในยุคใหม่จึงวางอยู่บนพื้นฐานของพลวัตด้านต่างๆ ทั้งในเชิงสังคม - วัฒนธรรม การเมือง เป็นหลัก การปรับตัวที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนของ นะฮ์

เกาะตุล อุลามาร์ คือ การปรับโครงสร้างภายในขององค์กรที่มีขนาดใหญ่จากปริมาณสมาชิกที่เพิ่มขึ้นแยกเป็นตำแหน่งต่างๆ เพื่อให้การบริหารงานมีความสะดวก สามารถดูแลสมาชิกได้ครอบคลุมมากที่สุด และเพื่อการดำรงอยู่ต่อไปขององค์กรนั้เกาะตุล อุลามาร์ ในอนาคตสำหรับมุสลิมอินโดนีเซีย

4.1 การดำเนินงานขององค์กรนั้เกาะตุล อุลามาร์ ช่วง ค.ศ. 1999 – ปัจจุบัน

ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 บทบาท ความโดดเด่นขององค์กรมุสลิมัก่อนรักษนิยม โดยเฉพาะเมื่อครั้งที่ชาวอินโดนีเซียให้ความชื่นชม ไว้วางใจให้ผู้นำ และสมาชิกของนั้เกาะตุล อุลามาร์ เข้ามาทำหน้าที่ประธานาธิบดีคนที่สี่ เพื่อบริหารประเทศอินโดนีเซียภายหลังจากพรรคการเมืองของนั้เกาะตุล อุลามาร์ (PKB) ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งปี ค.ศ. 1999 และมีโอกาสทำหน้าที่เป็นผู้นำรัฐบาลอินโดนีเซียตั้งแต่ ตุลาคม ค.ศ. 1999 จนถึงกรกฎาคม ค.ศ. 2001 ชื่อเสียงความสำเร็จขององค์กรนั้เกาะตุล อุลามาร์ ดังดูลิห้องค์การเป็นที่รู้จักมากมาย นักวิชาการด้านต่างๆทั้งนักวิชาการด้านการเมือง ด้านศาสนา และวัฒนธรรม ต่างหันมาให้ความสนใจใคร่รู้อยากศึกษาถึงบทบาทการดำเนินงานขององค์กรเพิ่มขึ้น และเผยแพร่ผลการศึกษาขององค์กรนั้เกาะตุล อุลามาร์ ตามมุมมองวิชาการที่ผู้ศึกษาหลากหลายท่านให้ความสนใจเพิ่มขึ้นด้วย ปัจจุบันการเผยแพร่งานวิชาการ หรือการศึกษาเกี่ยวกับองค์กรนั้เกาะตุล อุลามาร์ มีทั้งการศึกษาจากมุมมองของนักวิชาการภายนอก และการศึกษาให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการขององค์กรจากนักวิชาการภายในองค์กรนั้เกาะตุล อุลามาร์เอง ภาพรวมที่ส่งให้นั้เกาะตุล อุลามาร์ กลายเป็นที่รู้จักของประชาชนระดับต่างๆหลายประเทศมิใช่จำกัดเพียงภายในประเทศอินโดนีเซียนั้นมาจาก ชื่อเสียงความสำเร็จ การพัฒนาเครือข่ายขององค์กรทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ และการศึกษาของนักวิชาการ

นักวิชาการส่วนใหญ่โดยเฉพาะนักวิชาการภายนอกที่มีใช้สมาชิกขององค์กรต่างเล็งเห็นความสำคัญขององค์กรนั้เกาะตุล อุลามาร์ และพยายามมองหาเหตุผลหรือคำตอบว่าปัจจัยใดที่ทำให้ห้องค์การนั้เกาะตุล อุลามาร์ สามารถดำรงความเป็นสถาบันทางสังคม-ศาสนาอยู่ได้อย่างมั่นคง และเป็นที่ยอมรับของผู้คน นักวิชาการบางท่านให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำองค์กรงานศึกษาของนักวิชาการกลุ่มนี้จึงเน้นเสนอถึงมุมมอง ทักษะของผู้นำองค์กรนั้เกาะตุล อุลามาร์ และชี้ให้เห็นว่าผู้นำ บุคคลสำคัญ ขององค์กรเหล่านี้มีจุดยืนอย่างไรต่อสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน เพราะทักษะ และจุดยืนของผู้นำนั้นเปรียบเสมือนหางเสือที่บ่งบอกถึงทิศทางขององค์กรในระยะยาวด้วย การศึกษาบทบาทขององค์กรนั้เกาะตุล อุลามาร์ ทำให้มองเห็นพัฒนาการและหลักยึดขององค์กรจากผู้นำรุ่นต่างๆให้ความสำคัญอยู่ 3 ประการดังนี้ คือ

1. การยึดหลักปัญจศีลในฐานะรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซียในปี ค.ศ. 1945

2. ให้ความสำคัญกับการนับถือศาสนาอิสลามแนวจารีต อันเป็นแนวทางมุสลิมส่วนใหญ่ของอินโดนีเซีย

3. ให้ความสำคัญกับการแสดงบทบาทในทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

นกะมูระ มิตซึ (Nakamura Mitsuo) คือ ตัวอย่างของนักวิชาการภายนอก นกะมูระ มิตซึ เสนอว่าผู้นำยุคใหม่ขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ ให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องพหุนิยม (pluralism) และการครภาพแห่งมวลมนุษยชาติ (universal brotherhood of humankind) อย่างสัมพันธ์กับจารีตแห่งการพิจารณาตีความตามบัญญัติศาสนาอิสลาม ผู้นำคนสำคัญขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ ที่ให้ความสำคัญกับหลักคิดดังกล่าวคือ กัส ดัวร์ (Gus Dur) หรือ อับดุลเราะห์มาน วาฮิด นกะมูระ มิตซึ กล่าวว่า อับดุลเราะห์มาน วาฮิด มีชื่อเสียงได้รับการยกย่องอย่างมากทั้งจากงานเขียน และการปฏิบัติ ตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา ท่านกลายเป็นแบบอย่างของมุสลิมที่ดี และพลเมืองที่ดีในเวลาเดียวกัน ทั้งยังพยายามปรับเปลี่ยนแนวทางหลักขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ ที่เคยยึดกับการให้ความสำคัญกับบทบาททางการเมืองมากกว่าด้านอื่นต้องปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมในขณะที่การแสดงบทบาททางการเมืองไม่สามารถดำเนินได้อย่างอิสระ¹

นกะมูระ มิตซึ มองว่าแนวโน้มการพัฒนาปรับเปลี่ยนนโยบายการดำเนินงานขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ มีลักษณะที่เปิดกว้างมากขึ้น และตระหนักถึงลักษณะพหุนิยมทางสังคม และทางศาสนาอย่างดี ดังนั้นแนวคิดเหล่านี้ก็นับยะที่จะสะท้อนให้เห็นแนวโน้มนโยบาย และทิศทางการดำเนินบทบาทขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ ในอนาคตด้วย นกะมูระ มิตซึชี้ว่าก้าวต่อไปข้างหน้านะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ คือพยายามเข้าไปมีบทบาทในทางวัฒนธรรม และทางการเมืองของอินโดนีเซียเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน

การศึกษายบทบาท และทิศทางการนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ จากแง่มุมของนักวิชาการภายนอก ทำให้การทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ มีการมองแบบมุมกว้างหรือการวิเคราะห์เชิงภาพรวม โดยเน้นว่าการดำเนินบทบาทขององค์การในด้านต่างๆล้วนสัมพันธ์กับบริบททางสังคมที่ผันแปรไปตามเหตุปัจจัย แต่ในมุมกลับกันงานศึกษาของนักวิชาการ และเอกสารที่นำเสนอจากองค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ ส่วนใหญ่แล้วให้ความสำคัญกับจุดยืนขององค์การเรื่องหลักการความคิด แผนการดำเนินงานด้านต่างๆที่ให้รายละเอียดเชิงลึกมากกว่าการศึกษาของนักวิชาการจากภายนอก อาจเพราะความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลได้มากกว่า ฉะนั้นเพื่อให้เกิดการทำความเข้าใจเกี่ยวกับทิศทาง และบทบาทขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาอ์ ทั้งในปัจจุบันหรือในอนาคตก็ตามมุมมองจากภายในเป็นแง่มุมที่ควรให้ความสำคัญ เริ่มจากทัศนะของกลุ่มผู้บริหาร และแนวการดำเนินงานต่างๆ ขององค์การในยุคปัจจุบัน

¹Nakamura, Mitsuo. Sharon Siddique, and Omar Farouk Bajunid, ed., *Islam & Civil Society in Southeast Asia*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2001.22.

4.1.1 ทัศนคติส่วนบุคคลของผู้บริหารองค์การระดับสูง

กษายี ฮัจญี อับดุลเราะห์มาน วาฮิด

อับดุลเราะห์มาน วาฮิด คือ ทายาทรุ่นที่สามของผู้ก่อตั้งองค์การนัซญะตุล อุลาม่าห์ ท่านคือตัวแทนของสมาชิกแนวใหม่ขององค์การหลังจากเดินทางศึกษาหาความรู้ในโคโร แบกแดด และยุโรปในปี ค.ศ. 1971 ท่านได้เดินทางกลับอินโดนีเซีย และเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารองค์การในสภาพที่ปรึกษา ค.ศ. 1982 ช่วงเวลาดังกล่าว นัซญะตุล อุลาม่าห์ ได้ดำเนินบทบาททางการเมืองในฐานะพรรคการเมืองหนึ่งของอินโดนีเซีย ชื่อพรรคร่วมพัฒนา (PPP) ที่รวมพรรคอิสลามเข้าไว้ด้วยกัน นัซญะตุล อุลาม่าห์ ประสบปัญหาอุปสรรคมากมายในการดำเนินบทบาททางการเมืองช่วงระยะเริ่มแรก สุดท้ายแล้วสภาพที่ปรึกษาของนัซญะตุล อุลาม่าห์ รวมถึงอับดุลเราะห์มาน วาฮิด ได้ก่อตั้งทีมปฏิรูปองค์การขึ้นมาเมื่อ วันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 1982 เพื่อปฏิรูปองค์การเข้าสู่การดำเนินบทบาททางสังคม ศาสนา วัฒนธรรม และปรับเปลี่ยนความเป็นผู้นำขององค์การ อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ได้พยายามสร้างความเข้าใจต่อมวลสมาชิกถึงนโยบายใหม่ขององค์การนัซญะตุล อุลาม่าห์ แนวทางการปฏิรูปของพวกเขาได้รับการยอมรับอย่างมากในกลุ่มสมาชิกระดับสูงขององค์การ² แนวความคิดของท่านเริ่มมีอิทธิพลต่อองค์การมากขึ้นเรื่อยมา

ปี ค.ศ. 1984 อับดุลเราะห์มาน วาฮิด สามารถทำให้สมาชิกนัซญะตุล อุลาม่าห์ เล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินกิจกรรมด้านศาสนา สังคม และวัฒนธรรมในขณะที่การดำเนินบทบาทด้านการเมืองเต็มไปด้วยอุปสรรคมากมายจนนำมาสู่การประกาศถอนตัวออกจากพรรคร่วมพัฒนา และหันมาปฏิรูปองค์การอย่างเต็มรูปแบบ อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ได้ก้าวขึ้นเป็นประธานองค์การนัซญะตุล อุลาม่าห์ แทนอิดฮาม จาริด (Idham Chalid) ในการเลือกตั้งประธานองค์การนัซญะตุล อุลาม่าห์ ปี ค.ศ. 1984 อับดุลเราะห์มาน วาฮิดขึ้นดำรงตำแหน่งประธานองค์การนัซญะตุล อุลาม่าห์ ถึง 3 สมัย แต่ละสมัยดำรงตำแหน่งอยู่คราวละ 6 ปี เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1984 – 1999 และได้ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอินโดนีเซียช่วง ค.ศ. 1999 – 2002³ ภายหลังจากไม่ได้ทำหน้าที่ทางการเมืองท่านได้กลับเข้ามาทำหน้าที่เป็นหนึ่งในคณะกรรมการสภาพที่ปรึกษาขององค์การนัซญะตุล อุลาม่าห์ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานในการดำรงบทบาทของผู้นำทุกระดับ อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของการศึกษา เน้นความสำคัญเรื่องพหุนิยม และยึดหลักคุณธรรม ไม่ว่าจะองค์การมุสลิมมีเสรีภาพมากน้อยเพียงใดก็ตาม ปัจจุบันท่านยังคงยึดมั่นในแนวทางดังกล่าวอยู่ และเผยแพร่แนวทางของท่านผ่านเครื่องมือต่างๆ เช่น การสอนในวิทยาลัย การแสดงทัศนะผ่านงานเขียนบทความต่างๆ เป็นต้น

²Wikipedia. The Free Encyclopedia. Abdurrahman Wahid [Online]. Accessed 1 January 2007. Available from http://en.wikipedia.org/wiki/Abdurrahman_Wahid, 2-4.

³ Ibid., 4-6.

แนวคิดสำคัญของอับดุลเราะห์มาน วาฮิด ในยุคปัจจุบันที่สถานการณ์โลกเต็มไปด้วยปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจกับกลุ่มประเทศมุสลิมในตะวันออกกลาง และที่อื่นๆ อันเป็นชนวนนำมาสู่การเผชิญหน้ากันด้วยการใช้กำลังความรุนแรงระหว่างกัน อับดุลเราะห์มาน วาฮิด พยายามเรียกร้องให้เกิดสันติภาพบนโลก และการเคลื่อนไหวอย่างไว้ความรุนแรง และแสดงทัศนะเกี่ยวกับสถานการณ์ดังกล่าวในวารสารวอลล์สตรีท (Wall Street Journal) ฉบับวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 2005 เรื่อง “อิสลามที่ถูกกับอิสลามที่ผิด” (“Right Islam VS. Wrong Islam”) อับดุลเราะห์มาน วาฮิด เสนอมุมมองการเคลื่อนไหวทางศาสนาอิสลามท่ามกลางสถานการณ์ความวุ่นวายปัจจุบันในเชิงเปรียบเทียบ ถึงแนวทางที่ถูกต้องของอิสลามกับแนวทางที่ผิดของอิสลามไว้อย่างน่าสนใจ ว่า การเคลื่อนไหวของมุสลิมกลุ่มต่างๆ ที่ใช้ความรุนแรงตอบโต้กับฝ่ายตรงข้ามล้วนนำมาซึ่งความเสียหายจำนวนมากมายในเชิงเศรษฐกิจ และยังนำความสูญเสียมาสู่ผู้คนจำนวนมาก การกระทำดังกล่าวของมุสลิมหัวรุนแรงเหล่านี้เป็นเพราะว่ามุสลิมจำนวนมากเหล่านี้ต่างยึดหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามแบบผิดๆ มุสลิมเหล่านั้นยังไม่เข้าใจว่าแท้จริงแล้วอิสลามมีระบบค่านิยมที่สอนให้มุสลิมยึดความเมตตา กรุณา ต่อนุคคลอื่นๆ เป็นศาสนาที่สอนให้รู้จักความอดทนอดกลั้น เนื้อหาสาระสำคัญของอิสลามอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน การบิดเบือนคำสอนเรื่องความอดทนอดกลั้นเพื่อจุดประสงค์อื่นๆ ที่มีใช่อิสลามแล้วข่มนามาสู่ความเกลียดชัง และการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยความรุนแรงอย่างนองเลือด วิกฤตการณ์ความเลวร้ายของสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ล้วนเกิดขึ้นเนื่องจากความเข้าใจที่ผิดพลาดเกี่ยวกับอิสลาม ทั้งจากรัฐบาล และกลุ่มมุสลิมผู้ศรัทธาศาสนาอิสลามด้วยเจตนาการต่อต้าน แบ่งแยก และสร้างความเสียหายในพื้นที่ต่างๆ การกระทำดังกล่าวมิใช่แนวทางของมุสลิมที่ถูกต้อง แท้จริงแล้วแนวทางที่ถูกต้องตามคำสอนทางศาสนาอิสลาม คือ การมองเห็นคุณค่าของมนุษย์โดยปราศจากการบังคับกดขี่ทางศาสนา ศาสนาอิสลาม มีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหานำความสงบสุข และความอดทนมาสู่ชาวมุสลิม และยกย่องสถานะภาพของสตรีเสมอ⁴ การสร้างเครือข่ายโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามของนัซรีฎะตุล อุลาม่าห์ เหตุผลสำคัญเพื่อเผยแผ่หลักการทางศาสนาอิสลามที่ถูกต้องให้กับเยาวชนมุสลิม

กยาฮ์ ฮัจญี อะหมัด ฮาซิม มูซาดี (Drs. KH. Achmad Hasyim Muzadi)

ฮาซิม มูซาดี ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานองค์การนัซรีฎะตุล อุลาม่าห์ ต่อจากอับดุลเราะห์มาน วาฮิด ในปี ค.ศ. 1999 -2004 และดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นสมัยที่สองต่อเนื่องจากปี ค.ศ. 2004 จวบจนถึงปัจจุบัน แนวทางการดำเนินงานของท่านได้รับอิทธิพลทางความคิดจากอับดุล

⁴Abdurrahman Wahid, *Right Islam VS. Wrong Islam* [online], Accessed 23 November 2006.

เราะห์มาน วาฮิด ก่อนข้างมาก ฮาซิม มุชาดี ยังคงให้ความสำคัญกับหลักปรัชญาอิสลามในฐานะที่เป็น อุดมการณ์แห่งรัฐ และเล็งเห็นว่าหลักปรัชญาอิสลามจะช่วยสร้างจุดร่วมท่ามกลางสภาพสังคมพหุนิยมได้ดัง คำกล่าวที่ว่า “เอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย” หลักปรัชญาอิสลามจะช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกันของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และการที่องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าสนับสนุนหลักปรัชญา อิสลามเป็นอุดมการณ์แห่งรัฐนับว่าเป็นการตัดสินใจที่ดีเหมาะสมแล้ว⁵

ฮาซิม มุชาดี ยังให้ความสำคัญกับความห่วงใยกลุ่มเยาวชนมุสลิมมากกว่าคนกลุ่มอื่นใน สังคม ด้วยเหตุว่าปัจจุบันมีแนวโน้มการชักจูงให้เยาวชนเข้าร่วมกับกลุ่มหรือลัทธิผู้ก่อการร้ายมาก ขึ้นเรื่อยๆ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแสดงว่ากลุ่มเยาวชนมุสลิมมีความเข้าใจในศาสนาอิสลามเพียง เล็กน้อยเท่านั้น ทั้งยังไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทางศาสนาอิสลามตามแนวทางที่ถูกต้อง เหมาะสม คือการเรียนรู้ศาสนาอิสลามจากพระคัมภีร์ เยาวชนมุสลิมเหล่านี้ผู้หลงผิดเหล่านั้นกลับใช้ ความรู้สึกมาเป็นความรู้ และความต้องการที่จะทำบางสิ่งอย่างทันทีทันใด ฮาซิม มุชาดี เชื่อมั่นว่า เยาวชนมุสลิมทั้งหลายที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่า จะไม่เป็นเหยื่อ ถูกชักจูงเข้าร่วมกับขบวนการตามลัทธิก่อการร้ายได้ง่ายนัก เพราะนักศึกษาเหล่านี้ผ่านการเรียนรู้ ทางศาสนาอิสลามอย่างเหมาะสม ฮาซิม มุชาดี แสดงทัศนะสนับสนุนระบบการศึกษาภายใน องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่า ว่านะฮ์ญอะตุล อุลาม่า ไม่เคยผลิตมีระเบิดพลีชีพ เพราะสมาชิก ของนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าล้วนเป็นมุสลิมที่ได้เรียนรู้ศาสนาอิสลามบนพื้นฐานของคัมภีร์อัลกุรอาน และฮาดิษ ทั้งยังไม่กล้ากระทำการสิ่งใดที่ผิดต่อกฎหมาย⁶ ยิ่งสถานการณ์ความขัดแย้ง หรือความไม่ เข้าใจกันระหว่างมุสลิม และผู้ที่มิใช่มุสลิมรุกรามมากขึ้นเท่าใด การตระหนักถึงความสำคัญของการ ให้การศึกษาทางศาสนาอิสลามย่อมเป็นสิ่งสำคัญมากขึ้นด้วยเช่นกัน จุดยืนขององค์การนะฮ์ญ อะตุล อุลาม่า ดำรงอยู่มาได้จนถึงปัจจุบันส่วนหนึ่งเนื่องจากว่าผู้นำองค์การคือกลุ่มนักปราชญ์ ทางศาสนาที่มีเป้าหมายร่วมคือการอุทิศตัวเพื่อศาสนามีชีเพื่ออำนาจ มีชีเพื่อความมั่งคั่ง องค์การ นะฮ์ญอะตุล อุลาม่า จึงดำรงอยู่ควบคู่กับการให้ความสำคัญด้านการศึกษาศาสนาอิสลามผ่านกลุ่ม ผู้นำรุ่นต่างๆ

4.2.2 หลักการขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่า

องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่า ยังคงยึดมั่นกับแนวความคิดเรื่องการสร้างความยุติธรรมทาง สังคม การปกครองด้วยความเสมอภาคตามแนวทางประชาธิปไตย และวางอยู่บนพื้นฐานหลักคำ

⁵Pancasila as Certain Choice for NU [online], Accessed 23 November 2006. Available from NU

Online <http://www.nu.or.id>

⁶Wahyoe Boediwardhana, NU Chairman deplores suicide bombing attempt [online], Accessed 23 November 2006. Available from <http://www.thejakartapost.com>

สอนทางศาสนาอิสลามแนว อะฮ์ลุลซุนนะห์ วะล ญะมาอะฮ์ อันเป็นแนวทางดั้งเดิมของชุมชนมุสลิมชุมชนนี้

4.2.3 ภาระหน้าที่

พยายามผลักดันให้มีการใช้ระบบกฎหมายอันเป็นเครื่องแสดงถึงความยุติธรรมทางสังคม และคำนึงถึงระเบียบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันเป็นหลักการที่นะฮ์ญะตุล อุลามาย์ เล็งเห็นว่ามีความสำคัญต่อการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งมีพลังในทางที่ดีขึ้น

4.2.4 แผนงานหลักขององค์การนะฮ์ญะตุล อุลามาย์

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การ
2. พัฒนาทรัพยากรต่างๆเพื่อการเผยแพร่คำสั่งสอนทางศาสนาอิสลาม
3. พัฒนาการใช้ภูมิปัญญาความคิดทางศาสนาอิสลาม
4. เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจให้กับประชาชน
5. สร้างพลังความเข้มแข็งทางกฎหมาย
6. สร้างพลังความเข้มแข็งทางการเมือง
7. พัฒนาปรับปรุงคุณภาพด้านการศึกษา
8. พัฒนาการสร้างเครือข่ายระดับชาติ และระดับนานาชาติ
9. ให้การบริการทางสังคม
10. ทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อน และการจัดการด้านทรัพยากรเศรษฐกิจ

4.2.5 การให้ความสำคัญกับสื่อออนไลน์

1. การทำงานถือหลักความชัดเจนปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และทำงานภายใต้โครงสร้างทั้งหมดขององค์การ ถือเป็นองค์ประกอบตามการปฏิบัติงานภายในองค์การ
2. การกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ภายในองค์การคือเครื่องมือที่ช่วยวางระเบียบให้การสื่อสารในการทำงาน และข้อมูลการทำงานคล่องตัว
3. การวางแผนกิจกรรมนำร่องต่างๆ เพื่อกระตุ้นองค์กรระดับเขตให้เกิดความสามารถในการสร้างสรรค์
4. สร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลง มีการทำงานควบคุมดูแลอย่างเปิดเผย และมีระบบการประเมินการทำงาน

กลุ่มผู้บริหารขององค์การกลางของนั้ญเฐาะตุล อุลาม่าอ้มองว่าการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารขององค์การทางอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางที่มีความสำคัญที่จะเชื่อมองค์การในระดับตำบล ระดับสาขา และระดับชุมชนเข้าด้วยกัน และเป็นวิธีที่ให้องค์การมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และมีความเข้มแข็งทั้งภายในและภายนอกในเวลาเดียวกันด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

ประการแรก ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างการติดต่อสื่อสารกับสาธารณะเพิ่มมากขึ้น

ประการที่สอง องค์การนั้ญเฐาะตุล อุลาม่าอ้ เป็นองค์การสังคม-ศาสนา มีระบบโครงสร้างในระดับตำบลจำนวนมาก จำเป็นต้องมีการสร้างความเข้มแข็งทางการสื่อสาร และทางเครือข่ายข้อมูลข่าวสาร

ประการที่สาม อินเทอร์เน็ตจะช่วยทำให้องค์การนั้ญเฐาะตุล อุลาม่าอ้ มีเครือข่ายข้อมูลข่าวสารทั้งจากภายใน และภายนอกเพิ่มขึ้น

ประการที่สี่ ฐานข้อมูลบางชิ้นเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าความสำคัญ อาจช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาความสามารถอย่างหลากหลายขององค์การในด้านต่างๆ เช่น ในปสานเตรน พลเมือง การเขียนงานด้วยหลักเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ งานวิจัยของอุลาม่าอ้ และการตัดสินใจขององค์การ

แผนงานหลักด้านการสื่อสาร

1. กระตุ้นให้เกิดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
2. ทำให้เครือข่ายข้อมูลข่าวสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. การพัฒนาทางความคิดอย่างรวดเร็ว
4. การพัฒนาฐานข้อมูล
5. การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสถาบัน
6. ทำให้องค์การมีความมั่นคง

เครือข่ายที่สำคัญมี 31 ตำบล 339 สาขา 12 สาขาพิเศษ สาขาพิเศษคือการพัฒนาเครือข่ายข้อมูลข่าวสารในหลายประเทศ อาทิ อินโดนีเซีย อังกฤษ อียิปต์ ซิเรีย ซูดาน อินเดีย มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา และกำลังพัฒนาประเทศอื่นๆต่อไป ช่องทางการติดต่อ คือ www.nu.or.id

การดำเนินงานขององค์การนั้ญเฐาะตุล อุลาม่าอ้ ยุคปัจจุบันกลุ่มผู้นำนั้นค่อนข้างให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องการพัฒนาองค์การ ประเด็นทางสังคม เช่น การให้บริการทางสังคม ทางกฎหมาย และทางการศึกษา และประเด็นทางเศรษฐกิจ มากกว่าเรื่องราวทางการเมือง และนอกจากนี้้องค์การยังมีแผนงานการทำกิจกรรมด้านการทำลายขบวนการคอร์รัปชันร่วมกับมุฮัมมะดียะฮ์ และองค์การทางศาสนาอื่นๆ เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2003 ได้รับความสนใจจากสถานเอกอัครราชทูตหลายแห่ง คือ ออสเตรเลีย สหรัฐ อังกฤษ และกลุ่มศาสนาหลายศาสนาใน

อินโดนีเซีย มีเป้าหมายเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน พัฒนาหลักความเป็นผู้นำซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เกิดรัฐบาลที่ดี และนำมาสู่การเคลื่อนไหวของประชาชนเพื่อทำลายการคอร์รัปชัน⁷

4.2 ความสัมพันธ์ขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่า กับต่างประเทศ

องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่า มิได้มีบทบาทกับสังคมมุสลิมภายในอินโดนีเซียเท่านั้น ยังมีความสนใจปัญหาของมุสลิมในพื้นที่ต่างๆทั่วโลก ภายในองค์การมีการทำงานประสานกับตัวแทนมุสลิมของประเทศต่างๆหลายประเทศโดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างมุสลิมในประเศอื่นๆกับแนวทางปัญญานมุสลิมจาริตขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่า แห่งอินโดนีเซีย ผ่านความสัมพันธ์ทางการทูต และการแลกเปลี่ยนความคิดทางศาสนา หรือการเมืองกับตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหามุสลิมในพื้นที่ โดยมีสถาบันการศึกษาภายในองค์การคือสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจของมุสลิม และเป็นองค์การแม่แบบให้กับมุสลิมในประเทศต่างๆ

การประชุมศาสนาโลกเพื่อสันติภาพอาซิม มุชาดีย แสดงทัศนะว่าปฏิบัติการความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโลกของมุสลิมนั้นต้องมองลักษณะของพื้นที่ด้วย ปัจจัยภายนอกที่สำคัญคือ การต่อต้านสหรัฐอเมริกาของประเทศมุสลิมหลายประเทศ ปัญหาความรุนแรงมีแนวโน้มเลวร้ายลงเรื่อยๆ ส่วนหนึ่งเกิดจากความพยายามแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาซึ่งมีความได้เปรียบเหนือประเทศมุสลิมทั้งหลาย ในเหตุการณ์ความไม่สงบของหลายประเทศ เช่น เรื่องกระบวนการสร้างสันติภาพระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ สงครามในอิรัก และปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นต้น⁸ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับต่างประเทศขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่า ขอบกรณีของประเทศไทยเป็นกรณีตัวอย่างคร่าว เพราะว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และอาจเป็นแง่มุมที่มีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจปัญหามุสลิมในเขตภาคใต้ของไทยได้มากขึ้น

4.2.1 ทัศนะขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่ากับการแก้ปัญหามุสลิมภาคใต้ของประเทศไทย

ปัญหาความไม่สงบในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเริ่มมีความรุนแรง และกลายเป็นข่าวแพร่หลายไปทั่วโลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 หรือ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา สถานการณ์ดังกล่าวสร้างความกังวลกับประเทศมุสลิมเพื่อนบ้านใกล้เคียงไม่เฉพาะแต่มาเลเซียเท่านั้น

⁷Central Board of Nahdlatul Ulama, *Nahdlatul Ulama*, 28-32.

⁸Wahyoe Boediwardhana, *NU Chairman deplors suicide bombing attempt*, 1.

อินโดนีเซียเองก็มีความกังวลด้วยเช่นกัน ความกังวลดังกล่าวมีทั้งในฐานะเป็นพี่น้องมุสลิมด้วยกัน และความกังวลใจจากกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมในอินโดนีเซีย ประกอบกับการที่สถาบันวาฮิด (องค์กรอิสระในเครือข่ายขององค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์) สนใจปัญหามุสลิมของไทยอย่างมาก และมีแนวทางเพื่อศึกษาถึงปัญหาดังกล่าวโดยมีเชิญบุคคลตัวแทนขององค์กรสื่อทั้งจากมาเลเซีย นักหนังสือพิมพ์ไทย และองค์กรที่สนับสนุนความเข้าใจระหว่างอินโดนีเซีย ไทย และฟิลิปปินส์ เข้าสัมมนาเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาคือความรุนแรงของมุสลิมภาคใต้ของไทย ขึ้นที่อาคารดา เมื่อวันที่จันทร์ ที่ 20 มีนาคม 2003 หัวข้อ “เสียงดังจากทักษิณ : อิทธิพล และพลวัตร การเคลื่อนไหวทางศาสนาอิสลามในปัตตานี (ภาคใต้ของประเทศไทย)” เนื้อหาของการสัมมนา เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินการแก้ปัญหาความรุนแรงในเขตภาคใต้ของไทยภายใต้ รัฐบาลนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร นักกฎหมาย และคอลัมนิสต์ของมาเลเซียกล่าวถึง เหตุผลที่ รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ไม่สามารถนำความสงบสุขมาสู่เขตภาคใต้ได้ เนื่องจาก รัฐบาลขาดความเข้าใจ และความคิดเรื่องการต่อสู้เพื่อสันติภาพ หรือความสงบสุขของชาวมาเลย์ใน ภาคใต้ รัฐบาลไทยเข้าใจว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้คือกลุ่มเยาวชนมาเลย์มุสลิมรุ่น ใหม่ แต่รัฐบาลกลับมองไม่เห็นจุดประสงค์ของการต่อสู้และคิดว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการ ก่อความเพื่อสร้างสถานการณ์ และมองว่าการขยายวงของปัญหามิได้เกิดจากแนวนโยบาย และ วิธีการทำงานของรัฐบาลแบบตั้งเป้าแล้วบังคับให้ประชาชนเดินตามเท่านั้น แต่ยังมีเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงขัดแย้งระหว่างคนสองกลุ่มในพื้นที่อื่นไม่อาจมองข้าม คือ มาเลย์มุสลิม และไทย พุทธ สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นสั่งสมมายาวนาน นำมาสู่การแบ่งกลุ่มคนหลายกลุ่ม มากมาย แนวทางออกที่มีการเสนอในการประชุมสัมมนาครั้งนี้ คือ การแตกสาขาขององค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ ในรูปแบบขององค์กรเอกชน (NGO) เข้ามายังไทย และพื้นที่ต่างๆเพื่อช่วย แก้ปัญหามุสลิม⁹ สถานการณ์ความกังวล และการมองหาหนทางแก้ไขปัญหามุสลิมในประเทศไทย ของกลุ่มผู้นำองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ นำมาสู่การตัดสินใจเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของกยาฮี อัจญี อัมมัด ฮาซิม มุชาดี ในฐานะประธานองค์การกลางนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าห์ ของประเทศอินโดนีเซีย

อัมมัด ฮาซิม มุชาดี เดินทางเยือนประเทศไทยในฐานะแขกของกระทรวงการต่างประเทศ ในระหว่างวันที่ 27 มีนาคม ถึงวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2548 เป็นเวลา 6 วัน ได้เข้าพบหารือกับบุคคล สำคัญของไทยหลายท่าน อาทิเช่น รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ จุฬาราชมนตรี เจ้าหน้าที่กอง อำนาจการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สสส.จชต.) นอกจากนี้ยังได้เดินทางลง พื้นที่พบปะผู้นำบุคคลสำคัญในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในวันที่ 30 มีนาคม ได้แก่กลุ่มประชาชน

⁹Jakarta,Wahidinstitute.org, *Thaksin 's Clamor : the Influence and Dynamics of the Islamic Movement in Phatani,Southern Thai* [online], Accessed 23 November 2006. Available from file://F:\The Wahid Institute4.htm

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ประธานชมรมศึกษาสถาบันปอเนาะ และ เยี่ยมเยือนโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม และมัสยิดในจังหวัดปัตตานี¹⁰ เป้าหมายของการเดินทางครั้งนี้เพื่อเยี่ยมพี่น้องมุสลิม พร้อมทั้งหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความไม่สงบ และเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง ฉะนั้นภายหลังการลงพื้นที่พบปะผู้คน และมุสลิมในภาคใต้เสร็จสิ้นแล้ว อัหมัด ฮาซิม มูซาดี ได้กลับเข้าพบกับรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศอีกครั้งเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว

ภายหลังการหารือ คร. กันตธีร์ ศุภมงคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนกล่าวถึงการหารือดังกล่าวว่า อัหมัด ฮาซิม มูซาดี ประธานองค์การกลางนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ ได้เสนอข้อคิดเห็นว่า จากข้อมูลที่ได้รับแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยมีนโยบายดำเนินการเพื่อส่งเสริมความเข้าใจกับประชาชนเป็นแนวทางที่ถูกแล้ว แต่ก็ยังมีความเข้าใจผิดอยู่บ้างเป็นส่วนน้อย (แต่มีความสำคัญ) ส่วนปัญหาความรุนแรงในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความชัดเจนว่าไม่เกี่ยวกับศาสนา แต่เป็นเรื่องของคนบางกลุ่มที่ใช้ความรุนแรงนอกกฎหมายที่ใช้ศาสนาเป็นข้ออ้าง ทำให้บุคคลที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์เข้าใจผิดกลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มดังกล่าว สิ่งที่รัฐบาลควรทำคือการดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่วนคนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็สร้างความเข้าใจระหว่างกัน ประธานนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ เสนอให้คนในภาคใต้มีโอกาสพบปะกับมุสลิมในอินโดนีเซียเพิ่มขึ้น เช่น การเยี่ยมชมระหว่างกันเพื่อที่จะได้รับฟังความคิดเห็นของมุสลิมอินโดนีเซียที่ไม่นิยมใช้ความรุนแรง และฝ่ายไทยเองก็เห็นด้วยกับข้อเสนอนี้

ประเด็นเรื่องการแบ่งแยกดินแดน ประธานนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ เห็นว่าคนส่วนมากในภาคใต้ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดปัญหา และไม่ได้ต้องการแบ่งแยกดินแดน แต่ถูกชักจูงจากกลุ่มที่นำศาสนามาอ้าง จึงเสนอให้ใช้การศึกษาและพัฒนาช่วยแก้ปัญหา และเสนอให้ครูสอนศาสนาจากอินโดนีเซียได้เข้ามาช่วยประสานความเข้าใจว่าศาสนาไม่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งแต่นำมาสู่ความรักและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ส่วนประเด็นเรื่องพลเมืองชั้นสอง ประธานนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ มองว่าอาจมีคนคิดว่าชาวมุสลิมในประเทศไทยเป็นพลเมืองชั้นสอง ดังนั้นต้องมีการทำความเข้าใจว่าชาวมุสลิมคือคนไทยเช่นกัน นอกจากนั้นชาวมุสลิมบางกลุ่มที่คิดว่าตนเองเป็นมุสลิมมาเลเซียที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทยถือเป็นความเข้าใจผิด ความจริงแล้วกลุ่มดังกล่าวคือคนไทยที่อาจมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับ

¹⁰กระทรวงการต่างประเทศ, *Programme for the Visit to Thailand of Mr. Ahmad Hasyim Muzadi, General Chirman of the Central Board of Nahdlatul Ulama of Indonesia as Guest of the Ministry of Foreign* 27 March – 1 April 2005 [online], Accessed 23 January 2007. Available from <http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=3468>

ชาวมาเลเซีย ประธานนะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ มั่นใจว่ารัฐบาลไทยสามารถให้ความเป็นธรรมแก่คนเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่เพื่อจะไม่ให้คนเหล่านั้นรู้สึกว่าการกลุ่มของตนเป็นพลเมืองชั้นสอง

ประธานนะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ เสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเดินทางไปพบผู้นำมุสลิมในอินโดนีเซีย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างสม่ำเสมอ และเสนอให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระดับประชาชน โดยให้คนไทยมุสลิมเดินทางไปอินโดนีเซีย เพื่อให้คนที่นับถือศาสนาเดียวกัน มีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน แต่ไม่ได้ถูกสอนให้ใช้ความรุนแรง จะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกับคนไทย ว่าไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา"

ผลจากการเดินทางมาประเทศไทย และให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาให้กับรัฐบาลไทยของประธานองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ นำมาสู่การดำเนินความสัมพันธ์ตามคำแนะนำดังกล่าวจากตัวแทนมุสลิมอินโดนีเซีย จากเอกสารที่กองสารนิเทศ กรมกิจการพลเรือน กองบัญชาการทหารสูงสุด ได้เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยพยายามแสดงให้ต่างประเทศเห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับการไม่ใช้ความรุนแรงแก้ปัญหามุสลิมเขตภาคใต้ จึงมีการส่งผู้แทนจุฬาราชมนตรีเป็นหัวหน้าคณะผู้นำมุสลิมของประเทศไทยเดินทางเยือนอินโดนีเซียตามคำเชิญของประธานองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ ระหว่างวันที่ 18-23 พฤษภาคม 2548 นายประธาน ศีรเจริญ ผู้แทนจุฬาราชมนตรี พร้อมด้วยผู้แทนคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ประธานอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ประธานชมรมศึกษาสถาบันปอเนาะ เจ้าหน้าที่กองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เดินทางเข้าพบและร่วมประชุมกับคณะกรรมการองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ คณะกรรมการกลางอิสลามอินโดนีเซีย เยี่ยมชมโรงเรียนสอนศาสนา มหาวิทยาลัยอิสลาม โรงพยาบาลอิสลาม และ พบปะนักเรียนไทยในอินโดนีเซีย เป้าหมายของการเยือนอินโดนีเซียครั้งดังกล่าว เพื่อชี้แจงว่าปัจจุบันรัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายในการแก้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยความละมุนละม่อม และมีการตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติขึ้น เพื่อพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหา โดยคณะกรรมการดังกล่าวเป็นคณะกรรมการอิสระ ซึ่งมีประธานอิสลามประจำจังหวัดทั้ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย พร้อมทั้งปฏิเสธข้อสงสัยของประธานองค์การนะฮ์ฎะตุล อุลามาย์ จากข่าวที่ว่ารัฐบาลปราบปรามชาวมุสลิมไม่เป็นความจริง แต่ที่ปราบปรามคือผู้ที่ทำผิดกฎหมาย และข่าวว่าชาวมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ไม่เคยคิดแบ่งแยกดินแดน สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเกิดจากกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ในพื้นที่ จากนโยบายการปราบปรามผู้มีอิทธิพล และยาเสพติดของรัฐบาล

"กระทรวงการต่างประเทศ, 293/2549-ผลการหารือระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับประธานคณะกรรมการกลางองค์การศาสนาอิสลามของอินโดนีเซีย (NU) [online], Accessed 23 January 2007. Available from <http://www.mfa.go.th/web/463.php?id=3482&lang=th>

ด้านประธานองค์การนะฮ์ญอะตุล อุลาม่าห์ เองได้ยื่นข้อเสนอนะฮ์ญในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับไทยไว้ว่า ขอให้ไม่ใช้ความรุนแรงกับชาวมุสลิม กลุ่มทหารในพื้นที่ที่ต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาควบคู่ไปด้วย ไม่ควรใช้ลักษณะการปราบปราม ไม่ควรคิดว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องกับทางศาสนา และรัฐบาลควรให้ความสำคัญด้านการศึกษา และเศรษฐกิจ รวมทั้งขอให้ชาวมุสลิมในประเทศไทยละเว้นการกระทำที่รุนแรง ไม่ควรเอาแนวความคิดรุนแรงมาใช้ในการเผยแพร่ศาสนา ถ้าต้องการอิสระต้องไม่คิดในเรื่องการแบ่งแยกดินแดน ควรระมัดระวังผู้ที่อยู่เบื้องหลังจะฉวยโอกาสหาประโยชน์กับศาสนา โดยอ้างในเรื่องศาสนาเพื่อชี้ในหารก่อเหตุ และระวังในเรื่องบุคคลที่ตามด้วย¹²

ผลลัพธ์จากการเดินทางเยือนอินโดนีเซียของคณะผู้แทนมุสลิมไทยนอกจากจะสามารถแตกต่างให้กับวิธีการดำเนินนโยบายที่ไม่ถูกต้องของรัฐบาลไทยแล้ว ส่วนหนึ่งก็ทำให้กลุ่มผู้นำมุสลิมไทยได้รับทราบความกังวลใจเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวของมุสลิมจากต่างประเทศ รวมถึงมุสลิมไทยที่อยู่ในต่างแดนส่วนใหญ่คือกลุ่มนักศึกษาชาวไทยที่เดินทางเข้ามาศึกษาต่างประเทศอินโดนีเซีย และรับรู้ถึงผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเหล่านี้ว่า พวกเขาถูกมองจากเจ้าหน้าที่ในประเทศไทยจากคำตรวจสอบคนเข้าเมืองว่าเป็นพวกหัวรุนแรงที่อาจเข้ามาก่อเหตุความไม่สงบได้ จึงรู้สึกไม่มั่นใจในความปลอดภัยที่จะเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านในช่วงปิดเทอม และไม่มั่นใจว่าเมื่อจบการศึกษาแล้วจะได้รับการยอมรับหรือไม่

ส่วนประเด็นที่ถือว่าเป็นประโยชน์สำหรับคณะมุสลิมไทยในการเดินทางเยือนอินโดนีเซียในครั้งดังกล่าวคือ การมองเห็นถึงความหลากหลายทางศาสนาวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย และแนวทางการป้องกัน รวมถึงการแก้ไขปัญหาจากความหลากหลายมิให้กลายเป็นความขัดแย้ง แม้ว่าอินโดนีเซียจะมีความขัดแย้งอยู่ภายในก็ตามแต่อินโดนีเซียเองพยายามหาทางควบคุมสถานการณ์มิให้ความขัดแย้งขยายวงกว้างออกไป หนทางการแก้ปัญหาดังกล่าวทางหนึ่งก็คือการเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประชาชน เช่นการให้ความสำคัญกับวันสำคัญทางศาสนาอย่างเท่าเทียมกันทุกศาสนา และในวันหยุดทางศาสนาถือเป็นวันหยุดทางราชการ และแม้จะมีชาวมุสลิมอยู่ในอินโดนีเซียกว่า 80 % ของจำนวนประชากรทั้งหมด แต่ทางการก็ไม่ได้ประกาศให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติของอินโดนีเซีย แต่ยึดหลักปัญจศีลอันเป็นหลักการร่วมที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อทางศาสนาทุกศาสนาผูกพันผู้คนที่มีความเชื่อทางศาสนาแตกต่างกันรวมเข้าด้วยกันในฐานะประชาชนอินโดนีเซียเหมือนกัน

¹² กองสารนิเทศ กรมกิจการพลเรือนทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, ผู้แทนจุฬาราชมนตรีเยือนอินโดนีเซียไทยไม่ได้ใช้ความรุนแรงดับไฟใต้ [online], Accessed 23 January 2007. Available from <http://www.Web.schp.mi.th/~j5/heart/south21.htm>

องค์การนะญอะตุล อุลาม่าห์ เป็นองค์การที่ก่อตัวขึ้นท่ามกลางสภาพการณ์ในการปรับเปลี่ยนทางสังคมเข้าสู่บริบทใหม่ๆ ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา มูลเหตุสำคัญในการดึงดูดให้อุลาม่าห์ในอินโดนีเซียหันมาร่วมมือกัน เพื่อก่อตั้งองค์การนะญอะตุล อุลาม่าห์ เกิดจากปัจจัยหลักคือนำสำคัญ สามประการ ประการแรก เพราะผลกระทบจากแนวโน้มนโยบายการปกครองของรัฐบาลดัตช์ที่มีมุมมองในเชิงลบกับศาสนาอิสลาม ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 รัฐบาลดัตช์ได้ดำเนินนโยบายที่สร้างความอึดอัดใจให้กับมุสลิมในหมู่เกาะอินดีสตะวันออกหลายประการ การกระทำของรัฐบาลสะท้อนว่ารัฐบาลดัตช์มีมุมมองในแง่ลบต่อมุสลิม จึงต้องมีการดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อลดบทบาทหรือทอนอำนาจของกลุ่มมุสลิมต่างๆลง และหาหนทางเพื่อสร้างความขัดแย้งในหมู่ผู้นำมุสลิมกลุ่มต่างๆให้ขยายวงกว้างไปยังประชาชนมุสลิมทั่วไป อาทิเช่น การหาหนทางแทรกแซงการสอนของครูสอนศาสนา พยายามไม่ให้ครูสอนศาสนามีโอกาสใส่แนวคำสอน และปลูกฝังค่านิยมการต่อต้านรัฐบาลในกลุ่มเยาวชนมุสลิม นอกจากนี้รัฐบาลดัตช์ได้พยายามปฏิรูประบบการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาทางศาสนาอิสลามตามแนวทางของตะวันตก จุดประสงค์เพื่อลดจิตวิญญาณแห่งการต่อต้านผู้ปกครองของเหล่านุสลิม และตัดสายสัมพันธ์ในวิถีชีวิตของเยาวชนมุสลิมให้เห็นห่างออกไปจากกิจกรรมด้านศาสนาอิสลาม

มูลเหตุประการที่สอง คือ ผลกระทบจากความหลากหลายทางแนวคิดทางศาสนาอิสลามที่กำเนิดมาจากโลกแห่งแนวคิดความเชื่อทางศาสนาอิสลามในตะวันออกกลาง ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จนนำมาสู่ความขัดแย้งในทางแนวคิด และการปฏิบัติตนของมุสลิม โดยเฉพาะการแพร่หลายของคำสอนตามแนวทางวะฮาบีอิทธิพลจากการรับวัฒนธรรมความคิดทางศาสนาอิสลามช่วงเวลาดังกล่าวสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นภายในสังคมมุสลิมชวา ความขัดแย้งทางศาสนาอิสลามที่สำคัญในสังคมชวา คือ ความขัดแย้งระหว่างขบวนการมุฮัมมะดียะฮ์ที่ให้การสนับสนุนแนวคิดปฏิรูปศาสนาอิสลามเพื่อความทันสมัยสอดคล้องรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่กับขบวนการนะญอะตุล อุลาม่าห์ ของกลุ่มมุสลิมหัวเก่าที่นิยมการผสมผสานความเชื่อทางศาสนาอิสลามเข้ากับความเชื่อ และขนบธรรมเนียมปฏิบัติแบบเดิม

ประการสุดท้ายเกี่ยวข้องกับการหาทางออกถึงประเด็นการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของโลกมุสลิมภายหลังการล่มสลายลงของจักรวรรดิออตโตมัน และเปลี่ยนมาเป็นสาธารณรัฐตุรกีเมื่อมุสตาฟา กะมาล ชินเป็นประธานาธิบดีท่านผู้นี้ได้ยกเลิกตำแหน่งคอลลีฟะฮ์ (กาหลิบ) ซึ่งมีความสำคัญในฐานะของผู้นำทางจิตวิญญาณของมุสลิมทั้งมวล และกลายเป็นปัญหาของโลกมุสลิมเพื่อหาทางรักษาดำแหน่งผู้นำทางจิตวิญญาณให้คงอยู่ การถกเถียงถึงปัญหาดังกล่าวจากกลุ่มผู้แทนมุสลิมทั่วโลกระหว่างในปี ค.ศ. 1924-1926 เปิดโอกาสให้กลุ่มอุลาม่าห์แนวจาริตสัมผัส กับ

ความรู้สึกแบ่งแยกกัน ทางแนวความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติตน ระหว่างมุสลิมกลุ่มต่างๆอย่างชัดเจน การเข้าร่วมเพื่อหารือถึงทางออกของเรื่องดังกล่าวในเวทีโลก กระตุ้นให้บรรดาอุลามาย์ กยาฮี หัวอนุรักษ์ตระหนักถึงพลังของมุสลิมปฏิรูปที่แพร่ขยายทั่วโลกมุสลิม และเห็นความสำคัญของการแสดงพลังเพื่อปกป้องแนวทางของมุสลิมจารีตที่กำลังถูกคุกคามเข้ามาถึงอินโดนีเซีย จนนำมาสู่การก่อตั้งองค์การนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ ขึ้นในปี ค.ศ. 1926

การดำเนินกิจกรรมในระยะเวลาเริ่มแรกขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวด้านการศึกษาศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ จุดประสงค์หลักเพื่อรักษาแนวการสั่งสอนทางศาสนาอิสลามตามหลักหลักคำสอน อะห์ลุส ซุนนะฮ์ วัล จะมาอะฮ์ ที่ยึดมั่นกับคำสอนในอัลกุรอาน และซุนนะห์ รวมถึงหลักคำสอนทางศาสนาจากท่านผู้ใกล้ชิด หรือผู้สืบทอดแนวทางของท่านนบีมุฮัมมัด คือลๆ อาทิเช่น อิมามผู้นำแนวทางด้านฟิกห์ หรือนิติศาสตร์อิสลามของมัซฮับทั้ง 4 คือ มัซฮับ ฮะนะฟียะ มัซฮับ มาลิกียะ มัซฮับ ชาฟีอียะ และมัซฮับ ฮัมบาลียะ และแนวทางของซุฟีที่ท่านวะลีย์ทั้งหลายได้ถ่ายทอดไว้ให้เป็นมรดกในการศึกษาศาสนาอิสลามแก่มุสลิมอินโดนีเซีย รวมถึงบทบาทในการโต้แย้งคัดค้านการโจมตีของกลุ่มมุสลิมปฏิรูปที่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาศาสนาอิสลามตามแนวทางดังกล่าว ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าบทบาทระยะแรกขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ ส่วนใหญ่แล้วเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับด้านการศึกษาศาสนาอิสลามเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่มิใช่การดำเนินบทบาททางด้านศาสนาเพียงอย่างเดียวอาจจะมีบทบาทด้านสังคมควบคู่ไปด้วย เพราะเป้าหมายของการอุทิศตัวเพื่อศาสนาอิสลามมิใช่การดำเนินงานด้านศาสนาอย่างเดียว ต้องมีการดำเนินงานด้านสังคมควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้มุสลิมผู้เฝ้าหาสันติทั้งหลายสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข

องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ สามารถขยายเครือข่าย และสมาชิกออกไปได้มากมายจากศูนย์กลางในชวาตะวันออกกระจายไปยังพื้นที่อื่นๆ เช่น กาลิมันตัน และหมู่เกาะอื่นๆของอินโดนีเซีย ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการขยายเครือข่ายสมาชิกขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ วางอยู่บนสายสัมพันธ์ของกยาฮีในปสานเตรนต่างๆ ทำให้องค์การนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ สามารถกระจายเครือข่ายขององค์การในพื้นที่ต่างๆ ได้กว้างขวาง ครอบคลุมสมาชิกในทุกระดับ โดยเฉพาะในกลุ่มกยาฮี ผู้รู้ทางศาสนา และกลุ่มที่สัมพันธ์กับบรรดาผู้รู้ทางศาสนาอิสลาม เช่น สันตริที่ศึกษาอยู่ในปสานเตรนของกยาฮีที่เป็นสมาชิกขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ และมุสลิมผู้ที่ให้ความศรัทธาเลื่อมใสในจริยวัตร ความรู้ความสามารถของกยาฮีผู้นำปสานเตรนต่างๆ ตามขนบธรรมเนียมของมุสลิมชาวกลุ่มกยาฮี คือ บุคคลที่มีสถานะภาพสูงในชุมชนมุสลิมอยู่แล้ว เพราะท่านเหล่านี้คือตัวแทนของผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม และยังเป็นผู้คอยให้คำแนะนำแนวทางการแก้ปัญหา หรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้คนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มุสลิมเคารพในคำสั่งสอนทางศาสนาของท่านเหล่านี้ ฉะนั้นการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ ของกยาฮีเจ้าของปสานเตรนจึงเป็นขยายวงของสมาชิกนะฮ์ญอะตุล อุลามาย์ ให้

กว้างขึ้นด้วย และท่านผู้รู้เหล่านี้ คือ สมาชิกที่มีความสำคัญต่อองค์กรทั้งจากความรู้ความสามารถของท่าน และจากความเคารพของมุสลิมทำให้กลุ่มผู้รู้กลายเป็นสมาชิกอีกระดับขององค์กร และถ้าผู้ใดมีความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์ชัดต่อการพัฒนาองค์กร ท่านเหล่านั้นก็จะได้รับการเลือกให้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆเพื่อบริหารพัฒนาองค์กรต่อไป

เมื่อองค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่า มีการขยายเครือข่ายของสมาชิกได้กว้างขวางมากขึ้น ทำให้องค์การนะฮ์ญะตุล อุลาม่า เข้ามามีบทบาทอยู่ในกลุ่มผู้นำทางศาสนาของมุสลิมอินโดนีเซีย และเมื่อเกิดปัญหาด้านการเมืองเริ่มต้นจากการยึดครองอินโดนีเซียของญี่ปุ่นต่อจากรัฐบาลดัตช์ ญี่ปุ่นต้องการใช้กลุ่มผู้นำทางศาสนา และนักชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการเข้าหามวลชน และต่อต้านตะวันตก ญี่ปุ่นได้สนับสนุนให้นะฮ์ญะตุล อุลาม่า เข้ามาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองถือเป็นการเดินทางเข้าสู่บทบาททางการเมืองครั้งแรกขององค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่า และหลังจากนั้นมาองค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่า เริ่มหันไปดำเนินบทบาทในด้านอื่นๆตามมาด้วย เช่น การดำเนินบทบาทด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

การแสดงบทบาทด้านการเมืองของ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า นั้นมีลักษณะความสัมพันธ์อยู่สองระดับ คือ ระดับล่าง และระดับบน ในระดับล่างเป็นความสัมพันธ์ภายในระหว่างสมาชิกของนะฮ์ญะตุล อุลาม่า จากกลุ่มผู้รู้ทางศาสนา และกลุ่มมุสลิมทั่วไปตามท้องถิ่นต่างๆ ส่วนความสัมพันธ์ในระดับบนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้รู้ทางศาสนา ผู้นำระดับสูงขององค์กรกับกลุ่มผู้รู้ทางศาสนา หรือผู้นำในพรรคการเมืองอื่นๆ การแสดงบทบาทด้านการเมืองนั้นนะฮ์ญะตุล อุลาม่า เป็นกลุ่มการเมืองที่มีอำนาจการต่อรองกับกลุ่มอื่นๆอยู่สูง และมีความสำคัญอยู่ในระดับแนวหน้าในกลุ่มการเมืองอื่นๆ ส่วนหนึ่งเพราะนะฮ์ญะตุล อุลาม่า แสดงบทบาทชัดเจนในฐานะของการเป็นตัวแทนมุสลิมชาวยาว ทั้งยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการศึกษา และดูแลกิจการด้านศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่เมื่อ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า ได้เข้าเป็นพรรคร่วมรัฐบาล มักจะเข้ามาดูแลกิจการภายในกระทรวงศาสนาอยู่ตลอดตั้งแต่ นะฮ์ญะตุล อุลาม่า ได้หันมาแสดงบทบาทด้านการเมือง การแสดงบทบาทด้านการเมืองขององค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่า ประสบความสำเร็จอย่างมากในยุคที่อินโดนีเซียมีอิสรภาพในการแสดงออกทางการเมืองไม่ถูกครอบงำด้วยอำนาจทางทหาร ในช่วง ค.ศ. 1999 – 2002 องค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่า ได้ก้าวขึ้นมาดำเนินบทบาททางการเมืองระดับชาติ โดยมี อับดุลเราะฮ์มาน วาฮิด ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอินโดนีเซีย และปัจจุบันองค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่า ยังคงดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินบทบาททางด้านเศรษฐกิจของนะฮ์ญะตุล อุลาม่า ในระยะแรกส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพย์สินที่ได้จากการบริจาค หรืออุทิศเพื่อการศาสนา ต่อมาตั้งแต่กลุ่มผู้บริหารที่ดูแลด้านเศรษฐกิจขององค์กรนะฮ์ญะตุล อุลาม่า เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจขององค์กรในด้านอื่นๆมากขึ้น เช่น การหาช่องทางเพื่อดำเนินการทางการค้า

การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ เช่น การทำการค้าผ้าบาติก การทำธุรกิจการเกษตร และการพัฒนา ด้านอุตสาหกรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของมุสลิมในชุมชน ที่เป็นสมาชิกขององค์กรให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพราะตระหนักถึงความสำคัญของสถานการณ์ในการ ดำรงชีวิตของมุสลิมท่ามกลางการพัฒนาประเทศตามระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่เน้นการ ขยายตัวของอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเติบโตของเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวชนบท และยังนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย

การดำเนินงานขององค์กร นะฮ์ฎะตุล อุลาม่าฮ์ ยุคปัจจุบันเน้นให้ความสำคัญกับสภาพ ปัญหา แนวความคิดที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อาทิเช่น การให้ความสำคัญแนวความคิดเรื่องลักษณะพฤติกรรมทางสังคม ประชาสังคม แนวคิดเรื่องการให้ ความสำคัญกับสามัญสำนึกที่ดี สนใจกับเรื่องราวของการทำประโยชน์เพื่อสังคม เรื่องราวของ ความซับซ้อนในเรื่องสิทธิ ของมนุษย์ และหลักการทางศาสนาอิสลาม แนวความคิดดังกล่าวนี้เป็น แนวความคิดที่กลุ่มผู้นำของนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าฮ์ ยุคปัจจุบันเล็งเห็นความสำคัญ และยึดเป็น แนวทางในการวางแผน เป็นเป้าหมายเพื่อพัฒนาองค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าฮ์ เพราะองค์กรนะฮ์ ฎะตุล อุลาม่าฮ์ ในปัจจุบันเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ มีจำนวนสมาชิกมากกว่าสี่สิบล้านคน การ ดำเนินงานขององค์กรในปัจจุบันจึงมิใช่การดำเนินบทบาทด้านการศึกษา หรือด้านการศาสนาเพียง อย่างเดียวไม่ แต่ต้องดำเนินบทบาทหลายๆด้านควบคู่กันเพื่อพัฒนาองค์กรให้ตอบสนองต่อความ ต้องการของสมาชิก และประชาชนของอินโดนีเซียด้วย เนื่องจากองค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าฮ์ ใน วันนี้คือองค์กรที่เป็นตัวแทนของอิสลามอินโดนีเซียในอนาคต ทิศทางการบริหารงาน และ ลักษณะการดำเนินงานขององค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าฮ์ อาจเป็นเสมือนภาพลักษณ์ของประเทศ อินโดนีเซีย

บรรดาผู้นำรุ่นใหม่ขององค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าฮ์ นับจากอับดุลเราะห์มาน วาฮิดมา จนถึง อาซิม มุชาดีค โดยเฉพาะตัวอับดุลเราะห์มาน วาฮิด ที่ได้มุ่งมั่นต่อการรับมือกับความท้าทาย เหล่านี้ โดยการพยายามปรับเปลี่ยนองค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าฮ์ ให้เป็นขบวนการทางสังคมขนาด ใหญ่ เพื่ออินโดนีเซียจะมีความเป็นประชาธิปไตยที่รุ่งเรือง และมีความสมานฉันท์ทางศาสนา มาก ขึ้น และองค์กรนะฮ์ฎะตุล อุลาม่าฮ์ ในวันนี้ได้พยายามขยายบทบาทขององค์กรให้กว้างออกไป มิได้หยุดเพียงแค่การดำเนินบทบาทภายในของอินโดนีเซียเท่านั้น ยังพยายามแสดงบทบาทในการ เป็นองค์กรเพื่อความสมานฉันท์ทางศาสนาไปยังประเทศต่างๆด้วย เห็นได้จากการดำเนินบทบาท เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับมุสลิมในอาเจะห์ และการแก้ไขปัญหามุสลิมในเขตภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นกรณีการแก้ปัญหามุสลิมเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย เป็นต้น

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

- ชะฮีด มุรตะฎอ มุญาฮะฮารี. ขบวนการอิสลามกับการปฏิรูปสังคม. แปลโดย บรรจง ชินกาชัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอิสลาม, 2544.
- ไพศาล หุรวานิชย์กิจ. ตุรกีอดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2546.
- ภาวศล ทรงประเสริฐ. อินโดนีเซีย: อดีตและปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- อลิชา ไชนุด ดิน. ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย. แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2523.
- อับดุลเลาะฮ์ หะหมัดสุข. "วะฮาบียะฮ์ เป็นลัทธิใหม่ในอิสลามจริงหรือ?" มติชน, 14 มิถุนายน 2546, 14.
- อบู อาดิล ชะรีฟ อัล ฮาดีย์. การกำเนิดสำนักคิดต่างๆในอิสลาม กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรมสถานเอกอัครราชทูต สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน, 2546.

เอกสารภาษาต่างประเทศ

- Abaza, Mona. Changing Images of Three Generations of Azharites in Indonesia. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1993.
- Abdullah, Taufik. "The Pesantren in Historical Perspective." in Islam and society in southeast Asia, 99-100. Edited by Abdullah Taufik. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1986.
- Aveling, Harry. ed. The Development of Indonesian Society : From the Coming of Islam to the Present Day. Australia : University of Queensland Press, 1979.
- Booth, Anne O' Malley J. W. and Anna. Weidemann, ed. Indonesian Economic History in the Dutch Colonial Era. The United State of America : Yale University Southeast Asian Studies, 1990.
- Central Board of Nahdlatul Ulama. Nahdlatul Ulama. Jakarta : Central Board of Nahdlatul Ulama, 1999.
- Clifford, Geertz. The Religion of Java. Chicago and London : The University of Chicago Press, 1959.

- Clive, Day. The Policy and Administration of the Dutch in Java. London : The Macmillan Company, 1904.
- Corted, Rosario M. Preliminary Study of Modernizing trends in Muslim Education in Indonesia and the Philippines A special Focus on the Pesantren Tradition in Java. Southeast Asian Studies Program : Research Exchange Fellowships Report No. 1 ,1984.
- Cribb, B. R. Historical Atlas of Indonesia [Map]. Honolulu : Universsity of Hawaii Press, 2000.
- Dhofier, Zamakhsyari. The Peasantren Tradition : The Role of the Kyai in the Maintenance of Traditional Islam in Java. Tempa, Arizona : Arizona State University , 1999.
- Echols, John M. and Shadily, Hassan. An Indonesian - English Dictionary. 3 rd ed. The United States of America : Cornell University Press, 1989.
- Effendy, Bahtiar. Islam and the State in Indonesia. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2003.
- Turmudi, Endang MA. Nahdlatul Ulama Ideology Politics and the Formation of Khaira Ummah. Jakarta : PP. Lembaga Pendidikan Ma'arif NU, 2004.
- Federspiel, Howard M. A Dictionary of Indonesian Islam. Athens, Ohio : Ohio University Center for International Studies, 1995.
- Fuad, Muhammad. "Civil Society in Indonesia : The Potential and Limits of Muhammadiyah." Sojourn Journal of Social Issues in Southeast Asia 17, 2 (October 2000) : 134-.
- General Secretariat of International Conference of Islamic Scholars, Jakarta Declaration and Plan of Action : International Conference of Islamic Scholars. Jakarta : General Secretariat of International Conference of Islamic Scholars, 2004.
- Greg, Barton. Abdurhman Wahid : Muslim Democrat, Indonesian President. Australia : University of New South Wales Press Ltd, 2002.
- Hooker, B. M.,gen. Ed. Laws of South – East Asia. 2 Vosl. Singapore : Singapore National Printers Pte. Ltd., 1986. Vol. 1, The Pre – Modern Texts, by Hooker M. B.
- Hooker, B. M. "Muhammadan Law and Islamic Law." in Islam in South – East Asia, 40-57. Edited by Hooker M. B. Natherlands : Leiden, E. J. Brill, 1983.Reid, Anthony. Southeast Asia in The Age of Commerce 1450-1680. Vol.2, Expasion and Crisis. New Haven and London : YaleUniversity , 1993.

- Ibrahim, Ahmad Siddique, Sharon and Hussain Yasmin compl. Reading on Islam in Southeast Asia. Singapore : Institute of Southeast Asia Studies, 1985.
- Israeli, Raphael. The Crescent in the East : Islam in Asia Major. London : Curzon Press, 1982.
- James, Peacock L. Muslim Puritans : Reformist Psychology in Southeast Asian Islam. London, England : University of California Press, Ltd., 1978.
- Koentjaraningrat. Javanese Culture. Singapore : Oxford University Press, Institute of Southeast Asia Studies, 1985.
- Nakamura, Mitsuo. Sharon Siddique, and Omar Farouk Bajunid, ed., Islam & Civil Society in Southeast Asia. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2001.
- Netton, Jan R. A Popular Dictionary of Islam. The United States of America : Curzon Press Ltd.,
- Noer, Deliar. The Modernist Muslim Movement in Indonesia 1900-1942. Kuala Lumpur, Singapore : Oxford University Press, 1973.
- Peacock, James L. Purifying the Faith : The Muhammadijah Movement in Indonesia Islam. California : The Benjamin / Cummings Publishing Company, 1978.
- Ricklefs, M. C. A History of Modern Indonesia Since c.1300. Hong Kong : The Macmillan Press Ltd., 1981.
- Shaffer, Lynda Norene. Maritime Southeast Asia to 1500. New York :The United States of America,1996.
- Shigeru, Sato. War,Nationalism, and Peasants : Java Under the Japanese Occupation, 1942-1945. Singapore : Chong Moh Offset Printing Pty Ltd,1994.
- Soemarsaid, Moertono. State and statecraft in Old Java : A Study of the Later Mataram Period, 16 th to 19 th Century.Ithaca, New York : Cornell University , 1963.
- Tarling, Nicholas. ed. The Cambridge History of Southeast Asia 2 Vols. Singapore : Kin Keong Printing Co.,1992 vol. 2, The Nineteenth and Twentieth Centurys, by Reynaldo Ileto.
- Turmudi, Endang MA. Nahdlatul Ulama Ideology Politics and the Formation of Khaira Ummah, Jakarta : PP. Lembaga Pendidikan Ma'arif NU, 2004.
- William, Roff R. "Indonesia and Malay Students in Cairo In The 1920's." Indonesia, no. 9 (April 1970) : 74.

Woodward, Mark R. ed. Toward a New Paradigm Recent Developments in Indonesian Islamic Thought. Tempe, Arizona : Arizona State University, Program for Southeast Asian Studies, 1996.

แหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

กระทรวงการต่างประเทศ. Programme for the Visit to Thailand of Mr. Ahmad Hasyim Muzadi, General Chairman of the Central Board of Nahdlatul Ulama of Indonesia as Guest of the Ministry of Foreign 27 March – 1 April 2005 [online], Accessed 23 January 2007. Available from <http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=3468>

กระทรวงการต่างประเทศ. 293/2549 ผลการหารือระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับประธานคณะกรรมการกลางองค์การศาสนาอิสลามของอินโดนีเซีย (NU) [online], Accessed 23 January 2007. Available from <http://www.mfa.go.th/web/463.php?id=3482&lang=th>

กองสารนิเทศ กรมกิจการพลเรือนทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด. ผู้แทนจุฬาราชมนตรีเยือนอินโดนีเซีย ไทยไม่ได้ใช้ความรุนแรงดับไฟใต้ [online], Accessed 23 January 2007. Available from <http://www.Web.schp.mi.th/~j5/heart/south21.htm>

Abdurrahman Wahid, Right Islam VS. Wrong Islam [online], Accessed 23 November 2006. Available from <http://www.gusdur.net>

Division of Religion and Philosophy St. Martin's College. Sunni Islam [Online]. Accessed 1 March 2005. Available from <http://philtar.ucsm.ac.uk/encyclopedia/islam/sunni/index.htm/>

Division of Religion and Philosophy St. Martin's College. Sunni Islam [Online]. Accessed 1 March 2005. Available from <http://philtar.ucsm.ac.uk/encyclopedia/islam/sunni/index.htm/>

Division of the American – Israeli Cooperative Enterprise. Sayyid Jamal al-Din Muhammad b. Safdar al –Afghani (1838 - 1897) [Online]. Accessed 1 June 2005. Available from <http://cisa.org/voices/a/afghani.htm>

Egypt [online]. Accessed 18 May 2005. Available from <http://philtar.UCSM.ac.UK/encyclopedia/index.html> method

Indonesia : The National Revolution, 1945 - 1950 [online]. Accessed 20 January 2004. Available from [http : // lcweb2 .loc. gov / cgi – bin / query / r?frd /cstdy : @field\(DOCID+id0030\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+id0030))

Jakarta, Wahidinstitute.org, Thaksin 's Clamor : the Influence and Dynamics of the Islamic Movement in Phatani, Southern Thai [online], Accessed 23 November 2006. Available from [file:///F:/The Wahid Institute4.htm](file:///F:/The%20Wahid%20Institute4.htm)

NU Conference – Indonesia Matters [online], Accessed 23 November 2006. Available from [http://www. Indonesiamatters. Com](http://www.Indonesiamatters.Com)

Pancasila as Certain Choice for NU [online], Accessed 23 November 2006. Available from NU Online <http://www.nu.or.id>

St. Martin's College. Overview of World Religions [online]. Accessed 5 March 2005. Available from <http://answers.com/main/ntquery?>

Wahyoe Boediwardhana, NU Chairman deplores suicide bombing attempt [online], Accessed 23 November 2006. Available from <http://www.thejakartapost.com>

Wikipedia. "Muhammad Abduh" [Online]. Accessed 1 June 2005. Available from <http://cis-ca.org/voices/a/abduh.htm>

Wikipedia. The Free Encyclopedia, Abdurrahman Wahid [Online], Accessed 1 January 2007. Available from http://en.wikipedia.org/wiki/Abdurrahman_Wahid, 2-4.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อคณะกรรมการกลางขององค์การนั้เฐาะตุส อุลามาร์ ปี ค.ศ. 1999 – 2004

ภาคผนวก ข

เครือข่ายประสานเทรนขององค์การนะฮ์ญอะดุล อุลามาอีในชวา

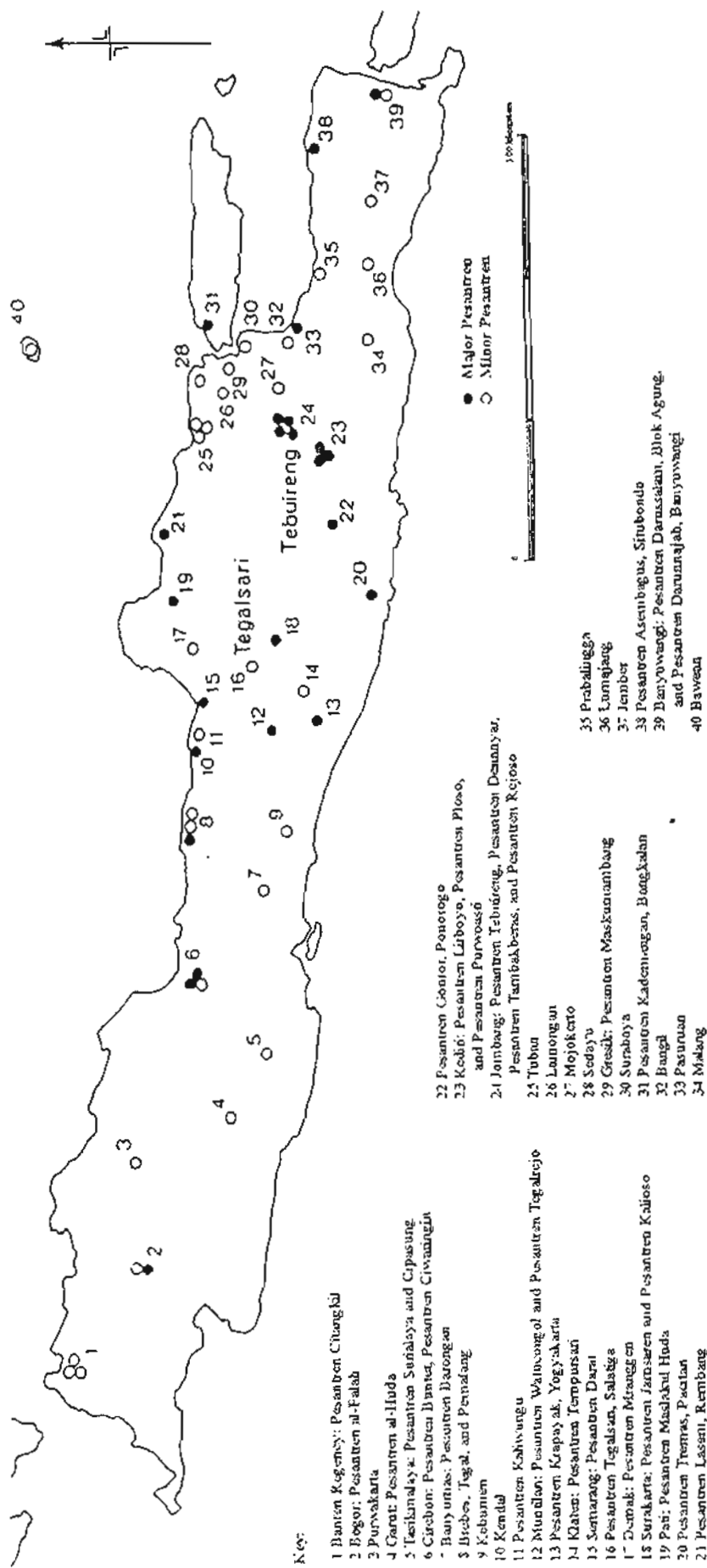

Figure 1: Zamakhsyari Dhofier, The Peasant Tradition : The Role of the Kyai in the Maintenance of Traditional Islam in Java, (Tempa, Arizona : Arizona State University , 1999), 46-47.

รายชื่อคณะกรรมการกลางขององค์การนัฏฐาตุล อุลามาย์ ปี ค.ศ. 1999 – 2004

สภาที่ปรึกษา

- กยาอี ฮัจญี มุฮัมมัด อิลยาส รุชัต (KH. Muhammad Ilyas Ruchiat)
 กยาอี ฮัจญี อัลดุลเลาะห์ ฟากิฮ์ (KH. Abdullah Faqih)
 กยาอี ฮัจญี อับดุลเราะห์มาน วาฮิด (KH. Abdurrahman Wahid)
 กยาอี ฮัจญี อับดุลเลาะห์ อับบาส (KH. Abdullah Abbas)
 มุฮัมมัด ตูรมิซึ บัรุดดีน (TGH. Muhammad Turmudzi Badruddin)
 กยาอี ฮัจญี ฮัจญีรอนี (KH. Haderani HM.)
 กยาอี ฮัจญี มุฮัมมัด ซะนุซี บะกู (KH. Muhammad Sanusi Baco)
 กยาอี ฮัจญี เชค มุคตาร์ มุดา นะซุเตียน (KH. Syech Muchtar Muda Nasution)
 กยาอี ฮัจญี อะหมัด อิดริส มาร์ซูกี (KH. Achmad Idris Marzuki)

สภาสูงสุด

ตำแหน่งประธานทั่วไป

กยาอี ฮัจญี มุฮัมมัด อะหมัด ซาฮาล มะฮฟูซ (KH. Muhammad Ahmad Sahal Mahfudh)

ตำแหน่งรองประธานทั่วไป

กยาอี ฮัจญี อินะดิง ฟักรุดดีน มาสตูรอ (KH. Endin Fakhruddin Masthuro)

ตำแหน่งประธาน

- กยาอี ฮัจญี อะหมัด มุสฏอฟา บิสรี (KH. Ahmad Mustofa Bisri)
 กยาอี ฮัจญี อับดุล มุฮิต มุซาดิ (KH. Abdul Muchit Muzadi)
 กยาอี ฮัจญี ฏอลฮะฮ์ หะซัน (KH. Drs. Moh. Tholhah Hasan)
 ศาสตราจารย์ ค็อกเตอร์ กยาอี ฮัจญี สะอิด อะกิล ซิรอก (Prof. Dr. KH. Said Aqil Siraj, MA.)
 กยาอี ฮัจญี มุฮัมมัด อีรฟาน ซิดนีย์ (KH. Muhammad Irfan Zidny, MA.)
 ศาสตราจารย์ ค็อกเตอร์ กยาอี ฮัจญี ชูติบูล อุมาน (Prof. Dr. KH. Chotibul Uman)
 กยาอี ฮัจญี มุฮัมมัด อะนีส ฟุอาด ฮาซิม (KH. Muhammad Anis Fuad Hasyim)
 ค็อกเตอร์ กยาอี ฮัจญี ฮาฟิซ อุตมาน (Drs. KH. A. Hafidz Utsman)
 กยาอี ฮัจญี มุฮัมมัด อับดุลเลาะห์ อัล-ดจูฟรี (KH. Muhammad Abdilah Al-Djufri)
 ฮัจญี นูรุดดีน ฮุสนี การราฮ์ (TGH. Nurddin Husni Karrah, MA.)

ตำแหน่งเลขานุการ

ศาสตราจารย์ ค็อกเตอร์ กยาอี ฮัจญี ซัยยิด อะกิล ฮุซัยน อัล-มุนาวัวาร์ (Prof. Dr. KH. Sayyid Aqil Husin Al-Munawwar, MA. Lc.)

ตำแหน่งรองเลขานุการ

นัศัตรุ ฝะริค มัสอูดี (Drs. H. Masdar Farid Mas'udi, MA.)

ค็อกเตอร์ กยาฮี ฮัจญี มะนารุล ฮิดายัต (Dr. KH. Manarul Hidayat)

ฮัจญี มุฮัมมัด ฟัครี ฎาฮา มะอ์รۇฟ (H. Muhammad Fachri Thaha Ma'ruf, Lc.)

ตำแหน่งผู้ช่วย

กยาฮี ฮัจญี สะบิบ ฮามิด บิน อัลวี อัลอาดัส (KH. Habib Hamid bin Alwi Alatas)

กยาฮี ฮัจญี สะบิบ ญุญฟี บิน ยะฮ์ยา (KH. Habib Luthfy bin Yahya)

ค็อกเตอร์ กยาฮี ฮัจญี สะบิบ อับดุล กอดิร อัลฮับซี (Dr. KH. Habib Abdul Kadir Al-Habsy)

ศาสตราจารย์ ค็อกเตอร์ กยาฮี ฮัจญี อับดุล มออีซ คอบรี (Prof. Dr. KH. Abdul Moeiz Kabry)

ค็อกเตอร์ ฮัจญี มานซุร นาซุเตียน (Dr. H. Mansur Nasution, MA.)

กยาฮี ฮัจญี สะบิบ อับดุลลอฮ์ อัซซีกาฟ (KH. Habib Abdullah Assegaf, MA.)

กยาฮี ฮัจญี อับ. เราะฮ์มาน ชุคดูลี (KH. Abd. Rahman Chudluri)

กยาฮี ฮัจญี อะหมัด วาร์ซุน มุเนาวิร์ (KH. Ahman Warsun Munawwir, SH.)

กยาฮี ฮัจญี ม. ญุกิร อุณัส (KH. M. Syukir Unas)

กยาฮี ฮัจญี อับ. ฟัตตาะห์ เมาะซาลี (Drs. KH. Abd. Fattah Ghozali, SH.)

กยาฮี ฮัจญี อารีฟีน กาน (KH. Arifin Khan)

กยาฮี ฮัจญี อิบิน อุบัยดิลลาฮ์ ซาธารี (KH. Ibnu Ubaidilah Syathari)

กยาฮี ฮัจญี อับ. วาริษ อิลยาส (Drs. KH. Abd. Warist Ilyas)

กยาฮี ฮัจญี ฮัสnulลอฮ์ บาดาวี (Drs. KH. Chasbullah Badawi)

กยาฮี ฮัจญี อุบัยดิลลาห์ อีซา (KH. Ubaidillah Isa)

กยาฮี ฮัจญี คิมญาดิ รอฮิส (KH. Dimyati Rais)

กยาฮี ฮัจญี ญุญฟี ฮะกิม (KH. Luthfy Hakim)

ศาสตราจารย์ ค็อกเตอร์ ฮัจญี ญุซัยมะฮ์ ตาหิดู ญังงู (Prof. Dr. Hj. Chuzaimah Tahido Yanggo, MA.)

ฮัจญี มุรซิดะฮ์ ฏอฮิร (Drs. Hj. Mursyidah Tohir, MA.)

กยาฮี ฮัจญี ซิดดีค ฟาซซี (KH. Siddik Fauzi)

กยาฮี ฮัจญี ซักกิ อุบัยด (KH. Zakky Ubaid)

ศาสตราจารย์ ค็อกเตอร์ กยาฮี ฮัจญี ญุมนี ฏอฮิร (Prof. Dr. KH. Yumni Thohir)

สภามติ

ตำแหน่งประธานทั่วไป

กยออี อังณิ อังนัต ฮาซิม มุซาดี (Drs. KH. Achmad Hasyim Muzadi)

ตำแหน่งรองประธานทั่วไป

อังณิ เคมาส มะดะนี อิดริส (Ir. H. Kemas Madani Idrus)

อังณิ ม. รอซี มุนีร์ (H. M. Rozy Munir, SE., MSc.)

อังณิ มุสฏอฟา ซุฮัด มุฆนี (Ir. H. Musthafa Zuhad Mughni)

ศาสตราจารย์ ค็อกเคอร์ ซีเซบ ซารีฟูดดีน (Prof. Drs. Cecep Syarifuddin, M. Ed.)

อังณิ มุฮัมมัด ฟัจรุล ฟะลัก (H. Muhammad Fajrul Falaakh, SH., MA., MSc.)

อังณิ อะหมัด บัดจา (Drs. H. Ahmad Bagdja)

อังณิ เสะลาฮุดดีน วาฮิด (Ir. H. Solahuddin Wahid)

ศาสตราจารย์ ค็อกเคอร์ อังณิ อะหมัด ริวาลี ซูรีการ์ (Prof. Dr. H. Achmad Rivai Syregar)

ค็อกเคอร์ อังณิ อันดี จูมะรู ดุลัง (Dr. H. Andi Jamaro Dulung, MSi.)

อังณิ อับบาส มู'อิน (Drs. H. Abbas Mu'in, MA.)

เลขานุการทั่วไป

อังณิ มุฮยิดดีน อะรูบัสมาน (H. Muhyiddin Arubusman)

รองเลขานุการทั่วไป

อังณิ อับดุล อะซีซ (Drs. H. Abdul Aziz, MA.)

อังณิ มัสดูกี บัยดลาวี (H. Masduki Baidlawi)

อังณิ ฮิลมี มุฮัมมาดิยะฮ์ (Drs. H. Hilmy Muhammadiyah)

อังณิ เตะฟีก อาร์. อับดุลลอฮ์ (Drs. H. Taufiq R. Abdullah)

อังณิ ซัยฟุล บาห์รี อันศอรี (Drs. H. Syaiful Bahri Anshori)

เหรียญกษาปณ์

อังณิ อับดุลลอฮ์ มัคอรุส (H. Abdullah Machrus)

รองเหรียญกษาปณ์

อังณิ รูนีฮ์ ฮิดะยาต (Drs. H. Ronin Hidayat)

อังณิ เฟาซีย มูร์ (H. Fauzian Moor)

อังณิ เอ็ม. มัสนูห์ (H. M. Masnuh, MA.)